Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi
2005

KOMÜNAR

Sosyalizmden Kuşku Duymak İnsandan ve Onun Geleceğinden Kuşku Duymaktır

Aralık-Ocak-Şubat 2013
Yıl-8 Sayı 55

Üç Aylık İdeolojik-Teorik Dergi

SOYKIRIMA KARŞI;

KÜLTÜREL DİRENİŞ !...

www.serwakurdi.org

İÇİNDEKİLER...

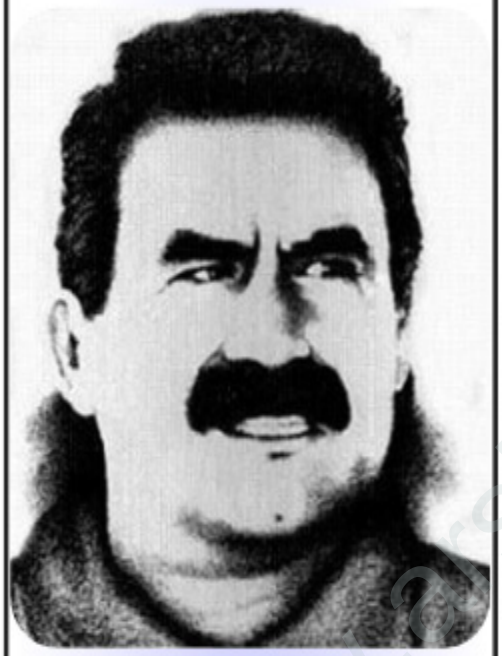

Tarihte felsefe ve ahlaki öğretiler, tüm erdemli bilgelikler, dönemlerindeki modernite sorunlarına yanıt olmak için geliştirilmişlerdir

KÜRTLÜĞÜ SAHİPLENMEK, BİR DAĞIN YÜKÜNÜ OMUZLAMAK GİBİDİR.....3

KÜRT KÜLTÜRÜNDE EVRENSEL-YEREL BOYUTLAR.....18

KÜRDİSTAN COĞRAFYASININ YARATTIĞI KÜLTÜR.....31

KÜRDİSTAN KÜLTÜRÜNDE TARIM-HAYVANCILIK ve KÖY KÜLTÜRÜNÜN YERİ.....42

KOMÜNAL DEĞERLERİN KUTSALLIĞINI UYGARLIK TERAZİSİ TARTAMAZ.....57

KÜRT KÜLTÜRÜNÜN YARATANI, KORUYANI, SESSİZ VE MAĞRUR TAŞIYICISI KÜRT KADINI.....73

KÜRT MÜZİĞİ, KÜRT TOPLUMUNUN HAFIZASI VE KİMLİĞİDİR.....82

KÜRT EDEBİYATI İNSANIN VE İNSANLIĞINDIR.....91

KÜRTLERDE KÜLTÜREL GELENEĞİN OLUŞUMU VE ZERDÜŞTLÜK.....103

HAİNİN İLK İHANETİ KENDİSİNE KARŞIDIR.....123

KÜLTÜREL SOYKIRIM KISKACINDAKİ KÜRTLERİN SON İSYAN VE ZAFER ÇIĞLIĞI ÖNDER APO VE PKK DİRENİŞİDİR.....136

APOCU KÜLTÜR İNSANLIK DEVRİMİNİN YENİ BİR AŞAMASIDIR.....145

KAYALARDA KÖK SALMAKTIR GERİLLACILIK.....165

www.serwakurd.org

KOMÜNARDAN

Merhaba Sevgili Komünar okuyucuları,

Yeni bir sayının coşkusuyla sizleri selamlıyoruz. Kendimiz olabilmenin ilk temeli olan Kürt kültürünü incelemek Komünar dergisi için salt bir sayıyla sınırlandırılamayacak önemdedir. Bu anlamda bir adım olması itibariyle 55.sayımızda Kürt kültürünü, oluşuma maya olan öğeleri ele almaya çalıştık. Önderliğimizin sorduğu "Nasıl kendi olunur" sorusuna bu sayıdaki araştırma ve yorumlarımızla cevap olmaya ve her bir okuyucumuzun cevabına bir arayış oluşturmaya çalıştık.

Kendi olmanın ilk ve en önemli koşulu kendiliğini yaratmak, bilince çıkarmak ve bunu yaşamak için mücadele vermektir. Demokratik toplum yaratmanın temel koşulu önce kendiliğini yaşamaktır. İnsan olmanın temelinde toplumuyla birlikte bir yaşamı yaratma, paylaşma ve oluşu sonraki insanlara aktarma vardır. Bizleri yaratan kültürü, kültürün oluşumunda zaman ve mekân faktörlerini, yine ana kadın eksenli Kürt kültürünün temel yaratıcısı olarak kadının tarihsel toplumdaki anlamını, komünal demokratik kültürün Kürt entitesindeki izlerini anlatmaya ve hepsinden önce anlamaya çalıştık.

Kürt toplumunda dilsiz bırakılan kadının yaşamı dokuyuşunu, müziğin ruhları an an nakışlamasını, yine tüm soykırım uygulamalarına rağmen sözün yok olmayan ve bizleri yaratmada derinden ama sessiz izler oluşturan gerçeğini kavramaya çalıştık. Önderliğimizin bizleri buluşturduğu hakikati anlamanın temel şartlarından olduğu inancı ve bilinciyle konuya yaklaşmanın uğraşını verdik. Ve tüm uygarlıksal engellere rağmen demokratik uygarlığı bu yüzyılda yeniden canlandıran Apocu kültürün yeni Kürt toplumsallaşmasının mayası olduğunu bu satırları hazırlarken bir daha gördük.

Komünar'ın 55.sayısı tüm bunları anlama çabamızın ürünüdür. Gerilla kültürü yazımızda da belirttiğimiz gibi türkülü yürüyüşümüzü daha coşkulu özgürlük türküleriyle, ısrar, iddia ve başarma azmiyle sürdürmenin yürüyüşündeyiz. Bu defa tarihsel toplum bilinciyle birlikteyiz ve yürüyoruz.

Kavgayla, sevgiyle ve özgürlükle yürüyoruz.

Devrimci Selam ve Saygılarımızla.

www.serxwebun.org

KÜRTLÜĞÜ SAHİPLENMEK, BİR DAĞIN YÜKÜNÜ OMUZLAMAK GİBİDİR.

Kürtler kaos sürecine sürekli krizde katliam kültürünü enselerinde hisseden acımasız bir geleneğin olumsuz yüküyle girmektedirler. Eğer çok duyarlı bir anlam ve yapısallık yaklaşımıyla yönlendirilmezlerse, Arap-İsrail trajedisini aşan yoğunlukta bir çatışma unsuruna rahatlıkla dönüşebilirler. Despotik devlet altında kötürümleşmiş ve lime lime olmuş toplumsal özellikleri onları her tür dış etkene elverişli kılmaktadır. Zaten geleneksel olarak da bu tarz yönetilmeyi bir kader, değişmeyen paradigma olarak algılamaktadırlar. Fakat yeni küreselleşmenin başını çeken hegemon güç ABD, Yeni Ortadoğu Projesiyle Kürtleri esaslı bir öğe olarak gündemine alırken süreç daha da hassaslaşmaktadır. Kaba bir denemecilikle politika yürüten ABD, Ortadoğu toplumunda adım başı trajedilere yol açtığı gibi, sonu en belirsiz bir gündemi de bilerek veya bilmeyerek dayatmış gibidir. AB'nin yapacağı, bu süreci daha rasyonel ve kâr marjlarına göre ağır ağır takip etmekten başka türlü olmayacaktır. Despotik devlet anlayışının Kürtleri bir olgu olarak görme ve dostlukla yaklaşma gibi bir geleneği yoktur. *"Başını kaldırırsa ez"* bellenen tek politikadır. Bununla birlikte gırtlağına kadar işbirlikçi hain bir Kürt gelenek '*aileciliği*' de hep devrede tutulur. Yerel despotik devlet anlayışlarıyla olduğu kadar, yeni emperyal efendilerle de ilkesiz her türlü işbirliğini yürütmekten çekinmeyecekleri karakterleri gereğidir.

Geriye kalan Kürt olgusu lime lime olmuş, alabildiğine daraltılmış, cehaletin de ötesinde hem zihin hem de yapılanma katliamına uğramış ailecik objeleridir. "Nasıl kendi olunur"un farkında bile değildirler. Ortadoğu kaosunda bu Kürt objeden her tür amaç için yararlanılabilir. Vahşet tarzı kullanmak kadar, yaşanmaya değer bir Ortadoğu yapılanmasında da son derece elverişli bir malzemedir. Eğer Kürtler "nasıl bir kendileri olmak" sorusuna cevabı demokratik özde vermeyi başarırlarsa, şüphesiz kaostan başarılı çıkışın öncü güçlerinden ola-

www.arsiv.komunar.org

caklardır. Sadece kendilerinin değil, tüm talihsiz bölge halklarının makus talihini yeneceklerdir. 5.000 yıllık acımasız uygarlık geleneğinin kanlı bilançosuna son verebileceklerdir. Başlangıçta yol açtıkları ve hep beslenmesine körce hizmet ettikleri uygarlık efendilerinin soylarını sona erdirip, halkların özgür soy çağına da en önemli katkıyı yapabileceklerdir.

Kürtlerin kendileri istese de, eski lanetli yaşamlarını sürdürme ataletini çağla bağdaştırmak mümkün değildir. Her gün içten ve dıştan gelen etkilemeler Kürt olgusundaki çözülmeyi hızlandıracaktır. Çözümün ne yönde ve nasıl olacağını pratiğe müdahale eden güçlerin niteliği ve temposu belirleyecektir.

Kürdistan, belki de tarihin en eski halk ve ülkesinin adı olarak anılma ayrıcalığına sahiptir.

Kürdistan'ın jeokültürel ve stratejik konumu belki de tarihte üzerinde en çok mücadele, savaş ve terörün –insanları korkuyla yönetme amaçlı şiddet- yürütüldüğü ülke haline gelmesine yol açmıştır. Dördüncü buzul döneminden sonra yaklaşık 20 bin yıl öncesinde başlayan mezolitik ve ardından gelişen neolitik (tarım ve evcil hayvan) kültürün –yaklaşık 12 bin yıl önce- ana bölgesi, tahminen bugünkü Kürdistan bölgesidir.

Mezolitik ve neolitik kültürün en çok geliştiği merkez olması, dört bir yanında yaşayan daha ilkel kültür dönemindeki –paleolitik dönem insanları- toplulukların akınını beraberinde getirmiştir. Toplayıcılıktan tarla üretimine geçiş daha bol ürünlere yol açtığından nüfus yoğunlaşması beklenebilir. Tarihsel kanıtlar bu dönemlerde nüfus artışını açıkça göstermektedir. Yerleşik yaşam ve köyleşmenin gelişmesi tarla, bağ ve bahçe kültürünün gelişimini daha da hızlandırmıştır.

Uygarlıkların kaynağı ve geçiş alanı...

Stratejik olarak Kürdistan, Fars, Azeri, Arap ve Anadolu Türkleri arasında yer alan yaklaşık 450 bin kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Ortadoğu'nun yüksek dağlık, ormanlık ve bol akarsulu, verimli ovalı coğrafyasını teşkil etmektedir. Bitki örtüsü hayvancılığa elverişlidir. Toprakları her çeşit meyve, sebze ve tahıl yetiştirmeye elverişlidir. Tarihin en büyük devrimi neolitik tarım devriminin (M.Ö 11.000-4.000) ana merkezi durumundadır. Uygarlıkların kaynağı ve geçiş alanıdır.

Kürdistan'ı bir ülke, Kürtleri ve diğer azınlık grupları da toplum olarak tanımlamak güçlükler arz etmektedir. Ortadoğu coğrafyasında ülke kavramları değişik tanımlamalar içermektedir. Ortaçağdan başlatırsak, dinsel temelde ülke tanımları daha ağırlıklıdır: Diyar-i İslam, Diyar-ı Küffar. Kavim ve etnisiteye dayalı ayırımlar olmakla birlikte, net sınırlarla ayrışma yoktur. Hangi kavmin ve etnik grubun sınırları neresidir diye sorulduğunda, verilecek cevaplar kesin değildir. Genel anlamda kavim ve aşiret topluluklarının oturma alanları belirtilir. Belli bir siyasi oluşuma denk düşmezler. Siyasi oluşumlar daha çok kent temellidir. Coğrafyası da kentin etkinlik alanıdır. Aşiret yayılım alanlarının sınırları yaz kış değişebilmektedir. Güçlü hanedanların mülk sınırları ise siyasi bir anlam vermekten uzaktır. Fakat genelde Arap, Türk, Kürt, Fars ve daha alt düzeydeki kavimlerin sınırları ana hatlarıyla konuştukları dil ve kültürleri tarafından belirlenmektedir.

Yüksek memleketli halk...

Kürdistan teriminin temelinde 'Kur' kelimesi yatmakta olup Sümer kökenlidir. Sümerce'de 'Kur' dağ demektir. 'Ti' eki aidiyeti ifade eder. Böylelikle 'Kurti' kelimesi 'dağlılar, dağlı halk' anlamına gelmektedir. M.Ö 3000'lere kadar geriye götürülebilir. Başka adlandırmaların yapıldığını da görmekteyiz. M.Ö 1000 yıllarında halen güçlü bir varlığı olan batı komşuları Luwiler, Kürdistan bölgesi için 'köyler memleketi' anlamında Gondwana kelimesini kullanmaktaydı. Gond, halen Kürtçe'de köy anlamında kulla-

nılmaktadır. Asurluların hakimiyet dönemlerinde Nairi, nehir halkı anlamında Nairiler kelimesi kullanılmaktaydı. Hatta Dicle-Zap arası Nairi Federasyonunun kurulduğunu bilmekteyiz. Daha geniş bölümüne Madain, Med, Maden ülkesi, ihtimali yüksek bir adlandırmasının yapıldığını görmekteyiz. Asur dönemi olan M.Ö 1300-600 arasında bu adların yaygın kullanıldığı bilinmektedir. Urartu kelimesinin de benzer bir çözümlemeyle Sümer kaynaklı olduğu söylenebilir. Ur, yüksek tepe anlamındadır. Urartu, yüksek topraklar, yüksek arazideki memleket anlamını içerebilir. Sümerler aşağı Mezopotamya'da yaşadıkları için, üstündeki yüksek platolu Kürdistan'a hep yükselti ifade eden adlar takmışlardır. Hurri kelimesi de büyük ihtimalle aynı kaynaktan gelmektedir. Yüksek memleketli halk anlamına gelmektedir. Yani yine dağ halkı demektir. Komagenes, Helen kökenli bir adlandırmadır. Bugünkü Adıyaman merkezli Komagene Krallığı yaklaşık M.Ö 250-M.S 100 yıllarında yaşamıştır. Kom halen zom anlamında yarı göçebe topluluklara ve yerleşim yerlerine verilen addır. 'Gene' ise soy, kabile, aşiret anlamına gelmektedir. Komagene, yarı-göçebe aşiretler diyarı anlamına gelmektedir.

Aşiret en temel savunma, yerleşim ve üretim birimidir.

Kürdistan'ı etnisitenin ana doğuş yeri olarak belirlemek gerçekçi bir yaklaşım olabilir. Neolitik devrimin en gelişkin ve en eski merkezlerinden birisi olması, halen etkili olan etnik yapıların izahını kolaylaştırır. Kürt toplumu belki de tarihte en eski ve yoğun yaşanan bir etnik topluluklar mozaiğidir. Alanın kuzey-güney, doğu-batı akışkanlığına binlerce yıl merkezlik yapması, tarımsal devrimin üretkenliği bunda temel rol oynar. Aşağı Mezopotamya ve Mısır'da koşullar daha hızlı sınıf temelli uygarlaşmaya uygunken, Yukarı Mezopotamya ve çevresi etnik topluluklar halinde yaşamayı daha avantajlı kılmaktadır. Yarı-göçebelik koşulları, savunma, dağ-ova ilişkileri, mevsimlik koşullar bu bölgeyi etnisite için ideal kılmaktadır. Neolitik devrim de zaten bu koşulların sonucudur. Nüfusun hızlı artışı yerleşim ve üretim alanları üzerinde erkenden bir mücadeleye yol açmaktadır. Dolayısıyla aşiret tipi örgütlenme en temel savunma, yerleşim ve üretim birimi olabilmektedir.

Devlet tarzı örgütlenme çok yönlü saldırılardan ötürü her an yıkılabilecek özellikler taşımaktadır. Koşullar erken bir devletleşmeye uygun düşmemektedir. Aşiret, daha küçük köy, kabile birimlerinde yaşam şansı sınırlıdır. Ya bir etkili aşirete katılmak, ya göç etmek, ya da sonuna kadar direnmek seçenekleri teşkil etmektedir. Zor koşullara sığınanların ekseriye direngen ve dar gruplardan olmaları bu görüşü doğrulamaktadır. Ova yerleşimleri ise, ekseriye bir devletin etkisine en kolay giren kesimler olmaktadır. Dağ ve ova aşiretlerini gözlemlendiğinde, en saf, fazla karışmamış olanları dağlık alanda barınmışken, ovada yaşam sürenlerin yoğun bir asimilasyondan geçtikleri görülmektedir. Dağ ve ova Kürtlüğü arasında ciddi farkların oluşması bu nedenledir.

M.Ö 5.000-3.000 arasında Kürdistan üzerinde Aryen dil ve kültür grubunun iyice şekillendiği, klan ve kabile toplumundan aşiret toplumuna geçildiği tahmin edilmektedir. Aşiret toplumu daha büyük bir insan topluluğunun sıkı örgütlenmesini ve eylemini beraberinde getirmektedir. Klan ve kabile toplumları 20-50 arası kişiyi teşkil ederken, aşiret toplumu yüzlerce kişiyi organize edebilmektedir. Bu durum sosyal ve ekonomik sorunların şiddetlenmesi halinde, aşiret toplulukları arasındaki mücadelenin de büyüyebileceğini göstermektedir. Bu dönemden kalma arkeolojik veriler -bazı köylerin tamamen yıkımı- sosyal çatışmaların şiddetlendiğini, ama bunun daha çok iç nedenlerden kaynaklandığını göstermektedir. Verimli toprak ve akarsuların üzerinde büyüyen nüfus ve komşuların tamahı, kavganın ekonomik

nedenlerini oluşturmaktadır. Bu mücadeleler sonucunda çeşitli aşiret boylarına ait sınırların oluştuğunu tahmin edebiliriz. Aşiret bölgelerinin kökenlerini böylelikle M.Ö 4000 yıllarına kadar dayandırmak olasılık dâhilindedir. Aşiretlerin ortak mülkiyetindeki ekim ve yayla alanları ayırt edilebilmektedir. Yine aşiretlerin kendilerine özgü dillehçe grupları ve kültürel çeşitlenmenin geliştiği tahmin edilebilir. İlk müzik ve oyun temaları, tapınç kültü şekillenebilmiştir. Bulunan birçok heykelciğin kadın figürlü olması ana-evcil kültürün ağırlığını yansıtmaktadır. Bu dönemi sosyal içerikli, ekonomik amaçlı mücadele dönemi olarak tanımlayabiliriz.

"Kürdistan" kelimesini resmiyette ilk kullanan Selçuklu sultanlarıdır

Ortaçağda Arap sultanlarının hakimiyet dönemlerinde Beled-Ekrat, Kürtler bölgesi adlandırma olarak kullanılmaktadır. Farsça konuşan Selçuklu sultanları ise, bugünkü anlamda Kürtlerin diyarı, Kürdistan kelimesini resmiyette ilk kullanan devlet sahipleri olmaktadır. Daha sonraları Osmanlı sultanları, özellikle Yavuz Selim'le birlikte Kürdistan hükümetleri, eyaletleri biçiminde bolca Kürdistan geçen deyimleri kullanmışlardır. 1848 ve 1867 Arazi Kanunnamesinde Kürdistan eyaletleri resmen kurulmuştur. Meşrutiyet dönemlerinde Kürdistan mebuslukları tesis edilmiştir. 1920'lerde Mustafa Kemal yaygın biçimde Kürt ve Kürdistan içeren talimatlar, görüşler beyan etmiştir. Resmi inkârcılık daha çok isyanların bastırılmasından sonra yaygınlaştırılan asimilasyon politikalarıyla geliştirilmiştir. Kürt ve Kürtlerin memleketi anlamında Kürdistan, belki de tarihin en eski halk ve ülkesinin adı olarak anılma ayrıcalığına sahiptir. Fakat günümüze doğru siyasi olmaktan çok jeokültürel anlamında kullanılmaktadır. Irak Kürdistan'ında federe devlet kararıyla birlikte, artık siyasi anlamda da karşımıza Kürdistan kelimesi çokça çıkacak demektir. Daha önemlisi de, PKK'nin yol açtığı siyasi gelişmelerle Kürdistan kelime olmaktan öteye, bir toplumsal-siyasal kavram olarak uluslararası ve bölgesel alanda yaygınca tanınma durumuna gelmiştir.

Dağ, tarım ve hayvancılık Kürt halkıyla özdeştir.

Kürt toplumunu tanımlamak daha kolay olmaktadır. Dağ, tarım ve hayvancılık Kürt halkıyla özdeştir. Kentlilik Kürd'e uzak bir kavram iken, köylülük belki de tarihte ilk defa Kürtlerin atalarının gerçekleştirdiği en temel toplumsal olgudur. Kürtler ne kadar gundi ve göçebe ise, o denli kentli olmaktan uzaktır. Komagene'nin çok iyi açıkladığı gibi, yarı köy ve göçerlik Kürtlerin binlerce yıllık yerleşim ve hareket düzenidir. Kentleri ise daha çok işgalciler kurmuş veya doldurmuşlardır. Tabii bu demek değildir ki Kürtler kent kurmamış ve uygarlık sahibi olmamıştır. Urartu, Med, Mitanni devletleri başta olmak üzere, çok sayıda kent uygarlığının sahibi oldukları da bilinmektedir. Ortaçağda da yaygın kent ve eyalet hükümetleri kurmuşlardır. Fakat kurulan devlet ve hükümetler uzun süreli olmadıkları için, kentler daha çok işgalci güçlerin karargâhını ve çevre toplumunu teşkil etmiştir.

Kürt dil grubunun proto tipi tahminen 12.000 yıl öncesine dayanmaktadır.

İlk çağlarda Sümer, Asur, Arami, Pers ve Helen etkileri kent ve yazılı kültür eserlerine damgasını vururken, ortaçağda Arapça ve Farsça dil ve kültürlerinde iz bırakmıştır. Birçok aydın, devlet adamı ve komutan bu komşu dil ve kültürlerle rol oynamışlardır. Kürtçenin çok eski bir kökeni ve kültürel temeli olmakla birlikte, sınırlı ölçüde yazı dili olması ve devlet dili haline gelememesi gelişme ve belge bırakmasını önlemiştir. Buna rağmen Kürt kültürü dolaylı yollardan, yaşayan etnik varlığından, tarihsel kalıntılardan günümüze kadar varlığını yansıtabilmiştir.

Kürt dil grubunun prototipi tahminen 12.000 yıl öncesine dayanmaktadır. Tarım ve hayvancılık dili olması, benzer

yaşam düzeninde olanların kökenini de teşkil etmekte etkili olmaktadır. Farklılaşarak Hurrilerin belirginlik kazanmasında da temel rol oynamıştır. Hint-Avrupa dil gruplarının güçlü olması, dayandıkları temelin binlerce yıl tarımsal devrimi oluşturmuş olmasından ileri gelmektedir. Böylesi bir dil kökeni olmasaydı, geniş coğrafyadaki temel kelimelerin izahı mümkün olamazdı.

Kürt dili ve kültürü neolitik devrimi ilk başlatan dil ve kültürdür

Kürdistan'dan yayılmayı fiziki değil kültürel olarak düşünmek gerekir. Tahminen 6.000 yıl önce aşiret oluşumu tam belirginlik kazanmıştır. Kürt aşiretlerinin dağ kökenli olanlarında kullanılan bazı kelimelere Hurrilerde rastlanmaktadır. Hatta tüm Hint-Avrupa dil gruplarında kullanılan murd=ölüm, jin=kadın, yaşam, ra=güneş, star=yıldız gibi çok eskiden kalma kelimeler de bu gerçekliği yansıtmaktadır. Tanrılar ve mitolojik düzen arasındaki benzerlik de dikkat çekicidir.

Kürt dili ve kültürü kuvvetle muhtemeldir ki -birçok arkeolog bu görüşü paylaşmakta-, Zağros-Toros eteklerinde neolitik devrimi ilk başlatan dil ve kültür olarak zamanla tüm Hint-Avrupa kökenli dil ve kültürlerin temelini teşkil etmiştir. M.Ö 9000'lerden itibaren Hint-Avrupa coğrafyasına doğru fiziksel olmaktan çok kültürel olarak yayıldığı tahmin edilmektedir. Kendi oluşumunu ise M.Ö 15.000-10.000 yıllarına götürebiliriz. 4. buzul döneminden çıkışla (M.Ö 20.000-15.000) birlikte alanın en otokton -yerli- kültürü ve dili olarak şekillenmesi kuvvetle muhtemeldir. Kürt etnisitesi M.Ö 6000'lerde iyice ayırt edilmektedir. İlk defa Hurriler adıyla (M.Ö 3000-2000 arasında) tarih sahnesine çıktıklarını görmekteyiz. Sümerler orman ve madenler, Hurri boyları ise uygarlık zenginliği nedeniyle binlerce yıl karşılıklı saldırma-korunma mücadelelerine girişmişlerdir. Babil, Asur, Hitit, İskitler, Persler ve Helenlerle bu tarihsel diyalektik sürüp gitmiştir. Belki de yerleşikle göçerin en uzun karşılıklı akınlarını yaşayan kavim ve boyların başında Kürtler gelmektedir. Sümer uygarlığının Hitit, Luwi, İon ve Perslere taşınmasında Hurri ve Med Kürtlerinin rolü belirleyici olmuştur. Bu halkların Hint-Avrupa dil ve kültür grubundan olması bu gerçeklikle yakından bağlantılıdır.

Kürt toplumunda kadının ağırlığı güçlüdür.

Heredot Tarihinde Helenler üzerinde en etkili kültür ve dilin Med kaynaklı olduğu çok açıkça görülmektedir. M.Ö 900-400 yıllarına kadar Helenler Medlerin yoğun etkisini yaşamışlardır. Birçok maddi ve manevi kültür öğesini bu dönemde Urartu-Med-Pers kaynaklarından almışlar ve kendi sentezleriyle zenginleştirmişlerdir. Kürtlerin ataları Hurrilerin (M.Ö 2500-1500), yine Hurri kökenli Mitannilerin (M.Ö 1500-1250), Nairilerin (M.Ö 1200-900), Urartuların (M.Ö 900-600), Medlerin (M.Ö 700-550) dönemlerinde aşiretler konfederasyonu ve krallıklar halinde yaşadıkları tahmin edilmektedir. Bu dönemdeki Kürt toplumu hiyerarşik ve devlet geçişlidir. Kuvvetli bir ataerkilliği geliştirdikleri gözlemlenmektedir. Neolitik tarım çağında kadının daha çok işlevsel olmasından ötürü, Kürt toplumunda kadının ağırlığı güçlüdür. Bu gücünü uzun süre kullandığı, bunun temelinin de tarım devrimi olduğu kuvvetle muhtemeldir. Dildeki dişil öğe, tanrıça Star kültü bu gerçeği doğrulayan kanıtlardır. Kürt toplumundaki kadında neolitik dönemden kalma izler halen etkisini sürdürmektedir. Bununla birlikte tüm uygarlık süreçlerinin kahrını çekmiştir. Direngen bir yapıya sahiptir.

Kürtler en eski halk olma unvanını dağ yaşamına borçludur.

Kürt kültürü tarih boyunca ana nehir kültürünün gelişiminde ve ondan etkilenmede önde gelen bir role sahiptir. Fakat hep uygarlık tarihinin çatışma alanında yaşaması, varlığını ancak dağların

doruklarına çekilerek koruyabilmesini beraberinde getirmiştir. En eski halk olma unvanını bu dağ yaşamına borçludur. Bunun olumsuz sonucu ise, bünyesinde kent kültürüne fazla yer vermemesidir. Kent uygarlığıyla sürekli zıtlık içinde olmuş, kenti kendisini yutan bir karşı-barbar olarak görmüştür. Dolayısıyla geleneksel kabile ve aşiret kültürü varlığını günümüze kadar koruyabilmiş-

tir. Kabile ve aşiret formu Kürt kültürünün temel biçimi, kapları durumundadır. Sosyolojide tanımlandığı gibi aşiret kültürünü kan bağına dayalı bir kültür olarak değil, uygarlığa karşı direnişin belirlediği bir varoluş tarzı ve özgür yaşam kültürü olarak tanımlamak daha doğrudur. Kürtlerde aşiret kültürünün çok güçlü olmasında, tüm uygarlık tarihi boyunca hep direniş konumunda varlığını koruma ve özgür yaşam iradesi rol oynamıştır. Kan veya akrabalık durumu bunda belirleyici değildir.

Zerdüşt'ün direnişi uygarlığa karşı ahlâkî savaştır.

Uygarlık sistemine karşıt ideolojiler arasında Zerdüşt'ün özel bir yeri ve anlamı vardır. Zagros dağ sisteminin aydınlık ve berrak çehresidir, heybetli sesidir. Uygarlık sisteminin sinsi ideolojik hegemonyasına karşı ahlâkî toplumun direnişiyle yanıt vermek istemiştir. Yalana karşı doğrulu esas almıştır. İranî kimliğin temel kültürü olduğu halde, Hıristiyanlık ve İslâmlığın karşısında kendini yenileyemedi.

Çıkışı M.Ö. 1000'li yıllara dayandırılan Zerdüştî Hareket, bir orijinal olmaktan çok reform niteliğindedir. Daha eski olan Ahura Mazda geleneğinde reform yaptığı söylenebilir. Ahura Mazda, en eski Aryen inancıdır. Aryen kabilelerin ortak tanrılarından biri olarak değerlendirilebilir. M.Ö. 1000'lerden itibaren gelişen Asur saldırılarına karşı reform ihtiyacı ortaya çıkmış olabilir. Asur'un ideolojik hegemonyasına karşı bir ideolojik çıkış gerekliydi. Ahlâkî karakterde gelişmesi doğrulukla ilgilidir. Doğru yaşam Zerdüştlük'te bir ilkeydi. Durum böyle olunca, ideolojik yanıtlar etik olma zorunluluğunu duyar. Farklı bir ideolojik örgüsü vardır. Aydınlık-karanlık, iyilik-kötülük, doğru-yanlış gibi köklü ikilemlere dayanırdı. Bu yönüyle erken diyalektikçi bir doğum sergiler. Tarihe de diyalektik yaklaşır. Kutsal Kitapların her üçü üzerinde de büyük etkisi vardır. Yahudilerin Babil sürgünü döneminde (M.Ö. 596-540) Kyros tarafından affedilerek memleketlerine gönderilmesi bu etkiyi güçlendirmiş olabilir. Budizm'i de etkilediği önemle belirtilir. Her ne kadar M.Ö. 6. yüzyılda yaşadığı söyleniyorsa da, daha çok Mağların (Zagros rahipleri) ortak bir imgesi gibi durmaktadır. Etkili Mağ'lardan biri olmuş olabilir.

Zerdüşt dini özgür ahlaklı niteliği en güçlü dindir. Kadın-erkek ilişkilerinde eşitlik ve özgürlüğe yakın bir sisteme sahiptir. İdeal bir eşlik düzenini salık vermektedir. İyi bir eş olmayı iyi ahlakın seçkin bir erdemi saymaktadır. Çocukların yetiştirilmesine özen göstermekte, doğruluk ilk eğitim ilkesi olmaktadır. Yalan söylememek büyük önem taşır.

Hayvan ve çevreye en çok dikkat çeken dindir. Kürt ailesinin güçlü olmasında Zerdüştlüğün bu etkileri barizdir. Halen Êzîdî ve Alevi Kürtlerinde bu benzer gelenekler canlıdır.

Zerdüşt geleneği bu çerçevede Semitik din geleneğinden farklı olarak kullaştırma yönünde değil, özgür yaşam yolunda etkileyici olmuştur. Aralarında bu yönlü köklü bir fark vardır. İslam hâkimiyeti döneminde Zerdüştî geleneğin darbe yemesi beraberinde kullaşmayı da getirmiştir.

İktidar İslam'ının Zerdüştî geleneğe düşman kesilmesinin temelinde bu İslam'daki sert sınıflaşma ve kullaşma olgusu yatmaktadır. Kürtlerin iktidar İslam'ına katılmaları oranında kullaşmaları, köleleştikleri hususu çok önemlidir. Kürt kültüründeki özgür yaşam iradesi İktidar İslam'ıyla büyük bir kırılmayı yaşamıştır. Buna karşılık Alevilik ve Êzidilik temelinde gösterilen direniş eski Zerdüştî gelenekle bağlantılı olup, özgür yaşamdan ve buna imkân veren kültüründen vazgeçmeme iradesinde esas rol oynamıştır. İktidar İslam'ından kaçınan mezhepler ve tarikatlar da iktidar hastalığına bulaşmadıkça, daha özgür ve ahlâklı bir toplum yaşamına katkıda bulunmuşlardı. Bunlar ortaçağın bir nevi öz savunma örgütleriydi. Kürt kültürü ortaçağda esas olarak bu iki yoldan hem varlığını korumuş, hem de kullaşmayı derinliğine yaşamamış ve özgürlüğüne tutkulu bağlılığını sürdürmüştür.

Zerdüşt Med kökenlidir.

Zerdüşt'ün etnik kimliği önemli bir sorun olmamakla birlikte, bütün ihtimaller Med kökenliliğini işaret etmektedir. Mağ kelimesi Kürtçe ateş ocağında birikmiş kor halindeki ateş topağını ifade eder. Soğuk Zagros kışlarında Med kabilelerinin yaşamının büyük kısmını bu Mağ'lar etrafında geçirdiğini biliyoruz. Sohbetlerin, vaazların en koyuları da bu Mağ'lar etrafında verilir. Vaazcılara Magi denilmesi bu nedenledir. Zerdüştlükte ateşin kutsallığı bilinmektedir, çünkü ateşsiz yaşamın mümkün olmadığını günlük yaşamlarından ötürü biliyorlar. Bugünkü Kuzeybatı İran'da yani Medya'da yaşadığı yaygın bir kanaattir. Sosyal yaşama ilişkin net ilkeleri vardır. Sağlam bir eş ilişkisine büyük önem verilir. Eşler arasında kökleşmiş hiyerarşiden ziyade eşitlik ve özgürlüğe yakın bağlar geçerlidir. Yalan söylemek en büyük ahlâksızlıktır. Kulluk ilişkilerinden uzak sosyal yaşam önemlidir. Ziraat ve hayvancılık gözde ekonomik faaliyetlerdir ve hayvanlara karşı tam bir çevreci yaklaşım vardır. Et yemekten uzak durulur. Ziraat işleri ibadetle eş değerdedir.

Kürt kültüründeki özgür yaşam iradesi İktidar İslam'ıyla büyük bir kırılmayı yaşamıştır. Buna karşılık Alevilik ve Êzidilik temelinde gösterilen direniş eski Zerdüştî gelenekle bağlantılı olup, özgür yaşamdan ve buna imkân veren kültüründen vazgeçmeme iradesinde esas rol oynamıştır.

Medler kanalıyla Grek kültürünü etkilediği söylenebilir. Heredot Tarihi'nde en büyük yeri Medler kaplar. Perslerin halk olarak adı pek geçmez. Grekleri en çok etkileyenin Med kişiliği olduğu sanılıyor. Kişilik ahlâkla ilgili olduğundan, Zerdüştlüğün etkisi anlaşılırdır. Cesaret ve doğruluğun bu kültürle bağını tahmin etmek zor değildir. Pers-Med İmparatorluğu'nun arkasında bu kültürün büyük rolü olduğunu görmek zor değildir.

İran monarşisinin bu kültürün içini boşalttığı rahatlıkla söylenebilir. Kültürün gerçek sahiplerinin Medler olmasının bu tutumda etkisi düşünü-

lebilir. Hıristiyanlık ve İslâmiyet de bu kültürün kuşatmaya alınmasında pay sahibidir. Homojenleştirici ve dinsel dogmatizm yönleri ağır basan her iki dinin böyle davranması beklenebilir. Önlerinde ciddî bir ideolojik engel olarak dikilmektedir. Dolayısıyla çok sert tedbirlerle (özellikle İslâmiyet tarafından) bastırıldığı söylenebilir. En büyük darbeyi İslâmî fetihlerde yediği tahmin edilebilir. Elde kalan belgeler kırıntı kabilindedir. Gerçeğini fazla yansıtmazlar. Mazdek, Hürrem ve Babek gibi ünlü komünalistler tarafından sergilenen isyan ve direnişler, alan ve karakter unsurları nedeniyle Zerdüştizmin son temsili olabilir. Her üçü de hem İran-Sasani çürümüş monarşizmine hem de sefahat içindeki Abbasî sultanlarına karşı direnişleriyle kahramanlık simgesi olmuşlardır. Yine Mitraizm ve Manicilik üzerinde de etkileri önemlidir.

Zerdüştlük yok olmadı.

Ahlâkî temelde anti-uygarlıkçı ve sosyal yaşamda kişilikli (Nietzsche'nin 'üstün insan'ı) olmak demokratik uygarlığın da vazgeçilmez ilkesel değerleridir. Demokratik uygarlığın Ortadoğu kültüründe sahip çıkması ve beslenmesi gereken ana damarlarından biri Zerdüşt geleneğidir.

Zerdüştlüğe ilişkin temel bir sorun da İbrahimî dinlerle bağıdır. Ne kadar kendi başına bir peygamber ekolü sayılabilir? Hangi anlamda İbrahimî peygamberler zincirine eklenebilir? Bu sorulara verilecek cevap, Zerdüşt'ün İbrahimî dinler içinde büyük oranda özümsendiği biçimindedir. Tevrat'ın, dolayısıyla İncil ve Kuran'ın düzenlenişinde etkisi kesindir ve kapsamlıdır.

Zerdüştlük yok olmadı, her üç İbrahimî din içinde özümsendi, böylece yaşıyor demek daha doğru olacaktır. Kaldı ki, Kutsal Kitap düzenleyicileri, Musa ve Muhammed de dâhil olmak üzere, İbrahim öncesi tüm peygamberleri Âdem'den Nuh'a, İdris'e kadar İbrahimî dinin kapsamına aldılar, hatta İskender'i bile "İskender-i Zülkarneyn" adıyla listeye dâhil ettiler. Böylesi örnekler çoktur. Kutsal Kitapların düzenlenme geleneği böyle kavrandığında, Zerdüşt'ün bir İbrahimî peygamber olarak varlığını sürdürdüğünü rahatlıkla belirtmek mümkündür.

Kürt oyun ve müzik düzeni Ortadoğu'nun en gür ve sanat değeri yüksek kültürüdür.

İlk çağda ataerkilliği güçlü bir biçimde yaşayan Kürt ataları sınıfsal ayrışmayı derinliğine yaşamamışlardır. Hiyerarşileri güçlü olmasına karşılık, sınıfsal ayrışmanın zayıflığı, dağ ağırlıklı aşiret göçebeliğinin etkin olmasından kaynaklanır. Akraba grubu olarak aşiret-kabile toplulukları kendi içlerinde köleliğin gelişmesine fırsat tanımazlar. Kaldı ki, kölelik daha çok kent uygarlığının bir ürünüdür. Kürt toplumundaki folklorik öğeler daha çok destan ağırlıklıdır. Destanlar kahramanlığı dile getirdiğinden ötürü, hiyerarşik dönemden kalmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Mem u Zin, Memê Alan ve Derweşê Avdi gibi destan ezgileri kökenlerini Sümer müziğine kadar götürmektedir. Yine muhtemelen Sümer kanalıyla bize kadar gelen M.Ö 4000'lerdeki Hurri boylarının bir yaratımıdırlar. Kürt oyun ve müzik düzeni Ortadoğu'nun en gür ve sanat değeri yüksek kültürüdür. Kürtlerin tarihsel varlığını en çok oyun ve müzik düzenlerinde görmek mümkündür. Yine benzer gözlemleri kadın duruşunda, giyim kuşam tarzlarında, hareket inceliklerinde yapmak mümkündür. Kürtlerin soy asaletleri ilkçağ kaynaklıdır. Dağların sert tabiatı, sürekli ve acımasız işgallere karşı direniş, uzun tarihi geçmiş bu asaletin oluşumunda temel rol oynamıştır.

Ortaçağa geçişte Helen döneminin iz bıraktığı anlaşılmaktadır. M.Ö 3000'lerde Urfa merkezli Abgar, Adıyaman Samosat merkezli Komagene ve Suriye'deki Palmira Krallığı benzer özelliklere sahip olup, güçlü Helen etkisini taşımaktadırlar. Daha doğrusu, tarihte ilk Doğu-Batı

sentezinin en parlak örneklerini teşkil etmektedirler. Roma'nın fethine kadar devam eden –en son Palmira'nın düşüşü M.S 269'dur- bu uygarlıklar, bölgenin önemli bir gelişme aşamasını temsil ederler. Urfa, Nemrut ve Palmira'daki tarihi eserler bu dönemden kalmadır. Bunlar Kürtlerle yoğun iletişimi olan uygarlıklardır. Bu dönemde Aramice ve Hellence'nin iki rakip dil olarak sivrildiğini görmekteyiz. Daha çok ticaret yollarına hâkim olan bu uygarlıklar karşısında Kürtler, daha çok tarım ve göçebelikle çevresini oluşturmaktadır. Günümüze kadar devam eden bu düzenin kalıntıları halen varlığını sürdürmektedir. Kent merkezlerinin yabancılığı ile çevre köy ve göçerliğin Kürtlüğü adeta diyalektik bir ikilem oluşturmaktadır.

M.S 3. yüzyılın başlarında doğan Sasani İmparatorluğunda Kürt ağırlığı değişmez. Zerdüştlük temel ideolojik dayanaktır. Yeniliği M.S 210-276 yıllarında yaşayan Mani yapmaktadır. Mani bütün dönem dinlerinden bir sentez yaratıp Roma ve Sasani İmparatorluğunun temel zihni örgüsü haline getirerek, barış ve Rönesans'ı yaratmayı hedeflemektedir. Fakat daha tutucu Zerdüşt rahiplerinin gazabına uğrayıp öldürülür. Buna rağmen güçlü bir zihniyet çizgisi olarak günümüze kadar iz bırakmıştır. Hıristiyanlık yayılması da bu döneme denk düşer. Özellikle Urfa ve Nusaybin -Nizibis- üzeri dönemin en güçlü Hıristiyanlık merkezi olarak Kürtler üzerinde de etkili olur. Kısmi bir Hıristiyanlık yaşanır. Sasanilerde Zerdüştizm'in varlığı Hıristiyanlığın tam zaferini engeller.

Sasaniler döneminde (M.S 216-652) Kürtlerde feodal yapının geliştiği tahmin edilebilir. Manicilik bir nevi erken İslam'dır. Mani'nin kendisi de Hz. Muhammed'in erken doğumudur. Fakat Roma ve Sasani İmparatorlukları arasındaki çok yıkıcı savaşların -özellikle Diyarbakır-Nusaybin hattında- etkileri yıllarca devam etmiştir. Helenistik dönemin tersine, toplum rahat gelişme yüzü görmemiştir. Hıristiyanlıkla Zerdüştizm arasında bir rekabet yaşanmıştır. Nesturilik daha çok Sasani etkisindeki rakip Hıristiyanlık akımıdır. Hıristiyan kimlik takınarak Süryani adını alan Asurlar bu dönemde de hayli hareketlidir. Özellikle arşiv değeri yüksek çalışma yapmışlardır. İseviliğin yayılmasında Greklerden daha fazla rol oynamışlardır. Birçok piskopos yetiştirmişlerdir. Yaygın bir edebiyat geliştirdikleri sanılmaktadır. Urfa, Nusaybin ve Siirt'te gelişkin akademiler kurmuşlardır. Sasanilerdeki Gundi Sahpur bilim merkezinin oluşumunda da payları belirgindir. Aramice ortak dil etkinliğini sürdürmektedir. Grekçe Batıya, Bizans alanına taşınırken, Aramice Doğuda hâkim ticaret ve edebiyat–din dili haline gelmiştir.

İslamiyet Ortadoğu uygarlığındaki son büyük devrimdir.

Kürtlerin bu dönemde (M.S 250-650) feodal geleneklerini geliştirdikleri, bu yönlü bir toplumsal dönüşüm geçirdikleri tahmin edilebilir. Feodalizmin gelişmesi etnik yapıdaki ayrışmayı da göstermektedir. Kürt toplumunda feodal bağlar gittikçe gelişmektedir. Feodal uygarlığın bu gelişme çağında İslam devrimi patlak verir. İslamiyet esas olarak katı kölelik ilişkileri ve gelişmeye engel etnik bağları kentleşme temelinde dönüşüme uğratarak, daha ileri bir düzen olan feodal toplumun güçlü zihniyet devrimi ve ideolojik yapılanmasıdır. Avrupa'da, Hint ve Çin'de evrimsel yoldan olan gelişmenin devrimsel yoldan gerçekleşmesidir. İslamiyet Ortadoğu uygarlığındaki son büyük devrimdir. Yaklaşık 12. yüzyıla kadar feodal toplumun gelişmesinde temel ideolojik ve politik yapılanma rolü oynar.

Kürtler arasında da Sasanilerin yıkılışıyla (M.S 650) hızlı bir gelişme gösteren İslamiyet feodal bir aristokrasiyi yaratmıştır. Güçlü Araplaşmanın etkisi altında bir dönüşüm yaşayan Kürt hiyerarşik ve devletçi güçleri bu dönemde en güçlü sosyal ve siyasal gruplardan biri olmuşlardır. Eyyubi Kürt hanedan-

lığıyla (M.S 1175-1250) Ortadoğu'nun en güçlü siyasi hanedanlığını oluşturmuşlardır. Kürtler arasında da hayli etkili olmuşlardır. Öte yandan M.S 1055'te Abbasilerden imparatorluğu devralan Selçuklu Sultanlığı Kürtlerle iç içe yaşamıştır. Halen Kerkük'te yaşandığı gibi, bu iç içelik çatışmadan çok ortaklıklar biçiminde geçmiştir. Bizzat Kürt kökenli Şeddadi ve Büveyhoğulları, Mervaniler (M.S 990-1090) gibi önemli feodal devletler de gelişme göstermişlerdir. Birçok başka Kürt beylikleri ve hükümetleri kurulmuştur. Bitlis merkezli Şerefhanoğulları en uzun süreli beyliği oluşturmuştur. Kanuni Süleyman devrine kadar varlığını sürdürmüştür. Feodal toplum özellikleri Kürt toplumunun zihniyetinde önemli bir dönüşüme yol açmıştır. Zerdüştlüğün kalıntıları Zerdeştiler -Yezidiler- dışında silinmiştir. Büyük ihtimalle bu dönüşüm Kürt işbirlikçiliğinin gelişiminde bir karşıdevrim rolündedir.

Kürtlerin İslam'ı karşılayışları bütünlük içinde olmamıştır.

Dağ Kürtleriyle ova Kürtlerinin yaklaşımları farklı olduğu gibi, alt ve üst tabakanın yaklaşımları da farklı gelişmiştir. İslam'ın ilk fetih darbeleri karşısında teslim olmayan kabilelerle Zerdüştî din adamları, tarihte hep olduğu gibi dağların yükseklikleri ve derinliklerine çekilip direnişlerini uzun süre sürdürmüşlerdir. Direnişleri radikal ve sürekli olan başlıca kesimler, Aleviler ve Zerdeştîler olarak, ya Sünni İslam'la zıt olan bir İslam'ı ya da hiç İslamlaşmamayı tercih etmişlerdir. Dağlarındaki mekânlarından da anlaşılmaktadır ki, Alevilik geleneksel direnişçi, kültürel varlığını koruyan, asimilasyonu küfür sayan ve kendi kültürel varlıklarıyla uyuştuğu ölçüde İslam'ı kabul eden radikal kesimin inanç kültürüdür. Aleviliğe tam anlamıyla İslam kültürü denilemez. Kendi kabile ve aşiret kültürlerine en çok bağlı kalan, kendi kültürleriyle uyuştuğu ölçüde bazı İslamî değerleri başkaları için değil kendileri için asimile edip içselleştiren bir kültürdür. Bu özellikleri nedeniyle beş bin yıl öncesindeki Hurri kültürleri ve dilsel varlıklarıyla benzerlik göstermeleri anlaşılır bir husustur. Dış istilalara karşı sürekli direnmeleri, dağların gerektirdiği sıkı kabileci yaşam kültürü bu sonucu doğurmuştur.

İslamiyet ortamında Zerdeştlik bir nevi kültür direnişçiliğidir.

İslamlaşan şehirlerde Arapça etkili olurken, Kürtlerin dil ve kültürel varlığında bir gerileme yoktur. Ahmedê Xanî gibi ilk yazılı destan derleyiciler bu dönemde ortaya çıkmıştır. İslami örtülü kültür her etnik toplulukta görüldüğü gibi Kürtlerde de epey kök salmıştır. Buna rağmen Güney Kürdistan'da yayılmacı Arap aşiretleriyle –özellikle Şemmerlerle günümüze kadar devam edençatışmalar sürekli olmuştur. Derweşê Avdi Destanı bu çatışmaların destanıdır. Bu, Zerdeşti kökenlilikte ısrar eden ve güçlü Kürt kültürel izleri taşıyan bir destandır. 18. yüzyılda yaşandığı tahmin edilmektedir. İslamiyet ortamında Zerdeştîlik bir nevi kültür direnişçiliğidir. Kürt kültürünün yabancılaşmaya karşı soylu bir direnişidir. Zayıf ve Hz. Ali yanlısı bir İslami örtüye bürünmüş Kürt Aleviliği de Zerdeştilikten sonra en güçlü Kürt kültür direnişçiliğidir; Kürtlerdeki Şialıktır. Buna karşılık, özellikle ovaya yakın Güney Kürtlerinde gelişen Sünni İslam'ı en gerici ve işbirlikçi karakterde gelişmiştir. Kültürel soyunu inkâr eden feodal-tüccar zihniyetin bu güçlü temsilcileri, özellikle Urfa, Mardin, Siirt kent ve yakın yörelerinde süper bir ihanet içerisindedirler. Müthiş işbirlikçi ve çıkarcıdırlar. İran etkisi altındaki Kürtlerde bozulma daha az olmuştur. Ulusal kültürel özlerini daha otantik yapılarıyla korumaktadırlar.

Kürt-Türk ittifakı.

Bu dönemin önemli bir ilişkisi de Kürt-Türk etnik boyları ve devletleri arasındaki ilişkilerdir. Bu ilişkiler çatışmalı olmaktan çok, Bizans etkeni nedeniyle

dostane ve dayanışma içinde geçmiştir. Ermeni ve Süryanilerin Hıristiyanlığı da bu yaklaşımda önemli bir rol oynamıştır. 1071 Malazgirt Meydan Savaşı özünde Kürt-Türk ittifakına dayalı bir savaştır.

Bu dönemde daha çok yerleşik ve güçlü olan Kürt kültürü ve boyları arasındaki Türkmen aşiretleri önemli bir asimilasyonu yaşamışlardır. 19. yüzyılın sonuna kadar devam eden bu süreç ancak cumhuriyetle tersine dönmüştür. Kürtlerin hakim sınıfları genellikle Yavuz dönemiyle birlikte Osmanlılarla geniş ve kendine özgü bir özerklik içinde en yakın destekçileri olmuşlardır. 19. yüzyılın başlarına kadar devam eden bu durum, Batı sömürgeciliğinin 19. yüzyıldan itibaren bölgeye ilk adımlarını atmasıyla bozulmuştur. Bunda zayıf düşen merkezi yönetimin aşırı vergi ve asker toplama politikası da belirleyici rol oynamıştır. Dostluk ve dayanışma yerini isyanlara bırakmıştır.

Üçüncü stratejik ortaklık...

19. yüzyıldan itibaren Kürt tarihi ve toplumu yeni bir aşamaya girer. Osmanlıyla bozulan ilişkiler isyanlara yol açarken, İngiliz ve Fransız misyonerleri Ermeni ve Süryani kiliselerini ayrılıkçılık yönünde etkilerken karmaşık bir duruma yol açarlar. Ermeni, Asuri ve Kürtler arasındaki ilişkiler de bozulur. Hepsinin hem kendi aralarındaki, hem Osmanlı yönetimine karşı ilişkilerinin bozulması, tarihlerindeki en acılı bir dönemine girmelerine yol açar. Bu süreç 1918 birinci dünya savaşı sonrasında bin yıllık kültürlerin sahibi olan Ermeni ve Süryanilerin büyük oranda fiziki ve kültürel tasfiyesiyle sonuçlanır. Kürtlerle Türklerin kavimsel ilişkileri ciddi zedelenmelere rağmen Ermeni ve Süryani boyutlarında bir kopmaya yol açmamıştır. Bu nedenle 1920'lerdeki ulusal kurtuluş savaşına Türklerle ortaklaşa girmişlerdir. Alparslan ve Yavuz'la girilen stratejik ve yapısal bir ortaklığın üçüncü büyük bir biçimine girilmiştir. 1920'lerde bu tarihsel trend devam etmiştir. Üçüncü stratejik ortaklık emperyalist yayılmayı önlemiş, cumhuriyet devrimine başarı imkânı vermiştir.

Fakat Kürtlerin geleneksel işbirlikçi feodal üst tabakasının cumhuriyeti yanlış değerlendirmesi ve emperyalizmin niyetlerine kolay aldanıp isyana yönelmesi, cumhuriyet kurucularının politika değiştirmeleri ve Kürt-Türk birlikte özgürlük projelerinden vazgeçmeleri, tarihlerindeki en olumsuz bir süreci yaşamalarına neden olmuştur. Kürt-Türk ilişkilerindeki bu stratejik bozulma Kürtlerin inkârını, geri bıraktırılmasını, zoraki asimilasyonunu ve giderek sistemden tümüyle dışlanmalarını beraberinde getirmiştir. Türkleştirildikleri oranda kabul görmeleri bu politikaları daha da derinleştirmiştir. 1970'lerde dünya çapındaki büyük aydınlanmaya karşı Kürt ve Kürdistan olgusundaki bu koyu karartma politikaları yeni bir Kürt aydın hareketine ve arkasından PKK somutunda siyasi ve askeri bir direnme sürecine yol açmıştır. Kürt-Türk ilişkilerinde bol acılı ve çatışmalı ama onurlu bir döneme girilmiştir.

Kürdistan kültürü üzerinde zoraki asimilasyon politikaları

Savaş ve iktidar bloklarının en çok başvurdukları toplumsal politikalarından biri asimilasyondur. En genel deyimiyle kültürel eritme anlamına gelen asimilasyon politikalarındaki temel amaç, tahakküme tabi tuttuklarının tüm karşı direnç yeteneklerini ellerinden almak için, başta zihniyetin temel kullanım aracı olan yerel dili uygulama dışı tutup, hakim dilin yoğun işlenişini ifade eder. Resmi dil yoluyla yerel dil ve kültür kadükleşip dolaşımda rol oynamayacak kadar daraltılır. Hakim dil-kültür yükselmenin, okumanın, siyaset ve ekonominin ifade dili olarak kullanana kazanım sağlar. Baskı altına alınan dil ve kültür ise kullanana zarar kaydettirir. Bu ikilem altında yerel dilin iktidar dili karşısında dayanması gün geçtikçe zorlaşır. Hele yazı dili haline gelmemiş,

hakim lehçesini kuramamışsa, bu dil ve lehçelerinin sonu karanlık olur. Asimilasyon yalnız dil alanında değil, iktidarın şekillendirdiği tüm toplumsal kurumlarda uygulanır. Hakim ulus veya dinin, grubun kurumsal gerçekliğine uyarlanma her düzeyde yaşanır. Siyasal, sosyal, ekonomik, hatta zihniyet alanı resmen tanınıp hukukça korundukça, diğer azınlık ve yenilmişlerin eş kurumları kendilerini hakim kurumlara göre zoraki veya gönüllü asimilasyona uğratarak, resmiyetinin içinde yer alırlar. Baskı ve ekonomik, siyasi çıkar ne kadar devreye girerse, erime o denli rol oynar.

Kürdistan kültürel varlığı üzerinde en az savaşlar ve terör kadar, zoraki asimilasyon tahripkâr rol oynamıştır. Aynı tarihsel yöntemi uygulayıp ilk çağlara kadar gidebiliriz. Sümerce'nin belki de ilk ve en büyük asimilasyon dili ve kültürü olduğunu belirtmek mübalağa sayılmamalıdır. Kelime ve cümle düzeninden bu gerçeği anlamaktayız. Asimilasyonun mimarlıkta, devlet yönetiminde, edebiyatta, hukukta yoğun rol oynadığı bu alanlar ile ilgili tüm belgelerde gözlemlenmektedir. Kürdistan Aramice, Ermenice, Süryanice, Farsça, Arapça ve Kürtçeyi, en son Türkçeyi yaşamış bir kültür derinliğine sahiptir. Kürtler Komagene halkı olarak göçerliğin, köylülüğün sözlü dili olarak Kürtçe lehçelerini kullanmaktadır. Yazılı kaynakları sınırlıdır. Ama hiç olmadığı anlamına gelmez. Özellikle Mitannilerin başkenti Waşukkani'de (Hoşpınar, bugünkü Suriye-Türkiye sınırındaki Resulayn ve Amude kentleri) bulunan çok sayıda yazılı belge, M.Ö 1500'lerde proto-Kürtçe'nin yazı dili olarak kullanıldığını göstermektedir.

İslamiyet ile birlikte öne çıkan dil Arapça'dır.

Arapça'nın hakimiyeti Kürdistan'da çok etkili olmuştur. Özellikle 'mellemolla' tabakasının Arapça'yı ibadet dili olarak kullanma gereği bunda temel rol oynar. Ayrıca Arap yaşam tarzına özenti şehirlerde hakim olur. Kılık kıyafetten tutalım, şecere-soy belirlemeye kadar Arap gibi olmak moda değeri kazanır. Herkesin hanedanlık öykülerinde bir Arap kulpu takmak usulden sayılır. Eğitim, öğretim, moda, siyaset, diplomasi, sanat, bilim alanındaki hakimiyet Farsça gibi güçlü bir devlet deneyimi olan dil üzerinde bile etkilidir. Yarı yarıya Arapçanın istilasına uğrar. Tüm Ortadoğulular Arap isim ve lakaplarını takarlar. Bu üstünlük ulus-devletlerin ve ulus bilincinin gelişmesine kadar yoğunca devam eder.

Ulus-devlet manevi kültürün asimilasyonu ve kültürel soykırım demektir.

Ulus-devlet, tüm tekellerin ortak paydası olarak, toplumsal maddi kültürün gaspı, fethetme ve sömürgeleştirilmesi üzerine kurulmakla yetinmez; manevi kültürün asimilasyonunda da belirleyici rol oynar. Ulusal kültür adı altında çoğunlukla hâkim bir etnisite veya dini cemaatin kültür normlarını resmileştirip, geriye kalan tüm kültürel varlıklara karşı savaş açar. "Ulusal bütünlüğe zararlıdır" deyip, binlerce yıldan beri varlığını koruyan ne kadar din, etnisite, kavim ve ulus dil ve kültürü varsa, ya zorla ya da maddi teşviklerle hepsinin sonunu hazırlar. Tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar dil, din, mezhep, etnik kabile ve aşiretlerle kavim ve uluslar bu politikanın, daha doğrusu soykırımın kurbanı olmuşlardır. Maddi soykırımlar (fiziki imha) manevi soykırımların yanında devede kulak bile değildir. Binlerce yıldan beri süzülüp gelen dil ve kültür değerleri grupları ile birlikte 'ulusal birlik' çılgınlığı altında kutsal bir eylemmiş gibi kurban edilirler.

Kapitalist sistemin yaygınlaşması, 'ulus-devletin' biçimlenmesi, Kürt kültürü ve dili üzerindeki asimilasyon sürecini daha da yoğunlaştırdı. Arapça, Farsça baskısına Türkçenin yükselen baskısı da eklendi. İlk ve ortaçağlarda etnisite bünyesinde varlığını koruyan Kürt dili ve kültürü, bilim ve tekniğin artan ola-

naklarını resmi dil ve kültür olarak kullanan üç hâkim dil ve kültürün etkisi altında iyice ezildi, eritildi. Ortaçağda bile birçok edebi eser (Ahmedê Xani, Mem u Zin gibi) veren Kürt dili ve kültüründe siyasi baskının da etkisi ile gittikçe daralma yaşandı. Kürtlük dil ve kültür olarak kuşkulu hale dönüştürüldü. Suç konusu oldu. Giderek Kürt olmak kriminalize edildi. Burjuvazinin suç-hapishane pratiğinin en aşırı bir biçimi ile karşı karşıya kalındı. Kürt olgusu ve ona dayalı sorunsallık en tehlikeli suçlar kategorisine sokuldu. Her üç ulus-devlette -Türk, Fars ve Arap ulus-devletinde dil ve kültürü aşan, tüm varlığı üzerinde bir eritme, uzaklaştırma, hakim dil ve kültüre bağlama kampanyası bütün şiddeti ile yürütüldü. Kürtçe anadil eğitimi dahil, tüm eğitim okullarına kavuşma yasaklandı. Ancak o da imkânları olanlar için hakim ulus okullarında modernizm öğrenilebilirdi. Kürt ve Kürtçe her bakımdan modernizm kapsamı dışına çıkarıldı. En basit Kürtçe müzik, gazete, kitap yayını 'Kürtçülük' sayılarak siyasi suç kapsamına alındı. Halbuki kendileri kendi dillerinde Hitler'i geride bırakan bir milliyetçiliği uyguluyorlardı. 'En yüce ulus' teorilerinden geçilmiyordu. 'Necip millet' Arapların unvanıydı. Türklük, mutlu olma gerekçesiydi. Farisilik en büyük tarihsel soyluluktu. Kapitalizmin uyandırdığı milliyetçi duygular bütün gerilik durumlarını örtbas eden bir uyuşturucuya dönüştürülmüştü.

"Siz kimsiniz?"

Ancak kapitalizmin üçüncü büyük küreselleşme hamlesi, yerelliğin yükselen değer haline gelmesi, teknolojinin –radyo, TV- dil yasaklarını anlamsız kılması, yurtdışı faaliyet imkânları Kürt ve Kürtçenin biraz alan bulmasına, kendine gelmesine katkıda bulundu. Tabii bu olgunun temelinde çağdaş direniş gerçeğinin de belirleyici bir etkisi oldu. Ulusal demokratik direniş beraberinde Kürt kimliğini, dil ve kültürünü, kendine güveni getirdi. Asimilasyonu –zoraki- yaratan savaşçı-iktidar zoru karşısında savunmacı direniş, ulusal dil ve kültürün yeniden doğuşuna ebelik ediyordu.

Rivayet edilir ki, Zerdüşt, çok tutkunu olduğu Zagros dağlarında güneş tüm parlaklığı ile doğarken bir ses duyar. O sese şöyle bağırır: "Söyle, sen kimsin?" Tanrıyla böyle karşılaşıp hesaplaştığı biçiminde bir yorumdur bu. Ben ise, Onun binlerce yıl Zagros halkının özgürlüğüne yönelmiş Sümerik tanrı-kralların varlığı ile ilgili bir hesaplaşmaya giriştiği kanısındayım. Bir nevi uygarlığın kendisi olan bu kral-tanrıların kutsallığını sorgulayıp Zerdüşti ahlak devrimini gerçekleştirir. Aydınlık-karanlık, iyilik-kötülük ikilemi biçimindeki devrimdir bu. Kesinlikle kendimle ilgili abartmalardan nefret ederim. Bütün sadeliğimle anlaşılmak ve dost olmak benim için bir tutkudur. Gün geçtikçe daha iyi anladım ki, yaşamı tüm sadeliği içinde bir dostluk töreni-şöleni olarak tutkuyla karşılayan kişiliğim, üzerime kim geldiyse karşı çıktı. Üzerime geldiklerinde onları sorgulamam biraz Zerdüştvariydi: "Siz kimsiniz?" Demek ki bu satırlar bir yandan kendimi bilmemle öğrendikleri-

mi, diğer yandan üzerime gelenleri "Siz kimsiniz?" sorgulamaları ile oluşan bilinç birikimimi yansıtıyor.

Hem kendimi hem de bin bir kılıklı uygarlık kutsallarını çözümlemek, zor koşulların da çözülmesi anlamına geliyor. Uygarlık kutsalları hiçbir ahlaki ve politik sınır tanımadan üzerimden geçmeye çalışırken bu satırlarla kendilerini sorgulamam, beni tutkulu bir şölen havası içinde kişiliğim, geleneklerim, halkım, bölgem, insanlığım ve evrenimle tanıştırdı. Tanışmak, farkında olmaktır. Bu ise yaşamı olanca zenginliği içinde korkusuzca yaşamak ve güçlü savunmaktır!

Kürtlük tarihte hep sabit duran bir gerçeklik değildir.

Her toplumsal olgu gibi dönüşüm geçirerek varoluşunu geliştirir. Şimdiki haldeki dönüşüm çok daha kapsamlı ve hızlıdır. Günümüzde Kürt olgusu çok yönlü bir açıklanma süreci yaşamaktadır. Sanatsal ifade tarzı geleneksel olarak en çok başvurulan bir ifade tarzıdır. Kürtlük bu yönüyle kendisini biraz da müzik yoluyla tanıtlamaya çalışmaktadır. Müzik Kürt hakikatinin en önemli ifade tarzıdır. Kanıtlı bilimsel tarzda da önemli gelişme vardır. Tarihsel ve sosyolojik kavramlarla Kürtlük değişik yöntemlerle izah edilmeye, kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Akademisyenlerin uğraşısı daha çok bu yönlüdür. İdeolojik temelli yaklaşımlar daha fazla kurtuluşçu idealler taşımalarının yanı sıra, hakikat olarak ifadelenmeye de önemli katkılarda bulunuyorlar.

Demokratik ulus inşacılığı Kürt varlığı ve özgür yaşamının yeni tarihsel ve toplumsal ifadesidir

Kürtlerin kendi varlıklarını halen kültürel karakterleriyle korumaları, dayandıkları tarihsel kültürün gücünden ileri gelir. Kültürel yaşamı uygarlık yaşamına tercih etmeleri basit bir gericilik veya ilkellikle izah edilemez. Yaşadıkları kültür bir kent, sınıf ve devlet kültürü değildir; kendi içinde otoriterleşmeye, sınıflaşmaya yer vermeyen ve kabile demokrasisinde ısrar eden bir kültürdür. Kürtlerin kolay zapturapt altına alınamamaları bu kültürel demokrasileriyle ilgilidir.

Kürdistan'da demokratik ulus inşacılığı, hem kuram hem de pratik açıdan üzerinde yoğunlaşmayı ve dönüşüm geçirmeyi gerektiren Kürt varlığı ve özgür yaşamının yeni tarihsel ve toplumsal ifadesidir. Kendini gerçek aşk derecesinde adanmayı gerekli kılan bir hakikati ifade etmektedir. Bu yolda hiçbir sahte aşka yer olmadığı gibi, sahte yolcusuna da yer yoktur. Bu yolda insanlık tarihinden olumlu anlamda süzülmüş bal kıvamında gerekli olan ne varsa onun yolcusuna sunulmuştur. Bu yolda demokratik ulus inşacılığının ne zaman tamamlanacağı gereksiz bir sorudur. İnsanlık durdukça tamamlanamayacak bir inşadır söz konusu olan. Evrende kendini her an yaratan varoluşlar kadar, insanın kendi kendisini özgür bilinçle her an yaratan bir varlık olması gibi, demokratik ulus inşacılığı da kendini her an yeniden yaratma özgürlüğüne sahiptir. Toplumsallık açısından ne bundan daha iddialı bir ütopya ne de bir gerçeklik söz konusu olabilir.

Kürtlüğü sahiplenmek, bir dağın yükünü omuzlamak gibidir.

Kürtler, tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine de uygun olarak, demokratik ulus inşacılığına güçlü bir biçimde yönelmişlerdir. Zaten inanmadıkları ve etkisine de zoraki olarak girdikleri ulus-devlet tanrısından zihnen kurtulmakla kaybetmemişler; ağır bir yükten, hem de kendilerini imhanın eşiğine getiren bir yükten kurtulmuşlardır. Buna karşı demokratik ulus olma imkânını kazanmışlardır. Kıymeti ne denli bilinirse o denli değerli olan bir kazanımdır bu. Birey ve toplum olarak Kürtler demokratik ulus inşacılığını kendi tarihleri ve toplumsallıklarının derinliklerindeki tüm hakikatlerinin, direnişlerinin, en eski tanrıça inançlarından Zerdüştlüğe ve İslam'a kadar süren bütün ifade edilişlerinin bir

sentezi, bir süzülme yoğunluğu olarak kavramalı, özümsemeli ve pratikleştirmelidir. Geçmişin tüm mitolojik, dinsel ve felsefi öğretileri kadar çağdaş sosyal bilimin de öğretmek istediği, yine tüm direniş savaşları ve isyanlarının tek tek ve toplu olarak dile getirmek istedikleri hakikatler, demokratik ulus inşacılığının zihninde ve bedeninde temsil edilmektedir.

Sadece olgu olarak araştırmak, Kürtlüğü tanımlamak için yetmez. Bir de işin nasılı vardır. Kürtlük olgu olarak şekillendiğinden beri sorunluluğu en yoğun biçimde yaşama talihsizliğine uğramıştır. Jeopolitik koşullar sorunlu yaşamayı kader diye belletmiştir. Tüm tarih çağları boyunca bunun böyle olduğunu gördük. Söz konusu kapitalist modernite olunca, sorunlar tam bir soykırıma dönüşür. Artık varlığını koruyup koruyamayacağı, hatta var olup olmadığı sorunsallıkları tartışılmaya başlanır.

Olgusu ve sorunları böylesine tarihsel ve kapsamlı olan Kürtlüğü sahiplenmek, bir dağın yükünü omuzlamak gibi bir şeydir. PKK ve varyasyonlarını yükü omuzlama gereğiyle aracı kıldık. Toplumsal yükler kolay sırtlanmaz. Hele bu yükler soykırım kıskacındaysa, aracı ve kurtuluşçu çabaların sahiplerinin ne denli riskli yaşayacakları da anlaşılırdır. PKK ve türevleri hem sorunlu bir olgu olarak Kürt yerelliğini, hem de aynı sorunlu olgunun evrensellikteki karşılığının ne olduğunu hakikat olarak ifade etmektedir. Kendilerini Kürt hakikatinin başlıca sözcüsü ve eylemcisi olarak ilan etmektedirler. Artık Kürt olgusu ve hakikatinin ifadesi olarak PKK ve türevleri böylece diyalektik bir yolculuğa başlamış olmaktadır. Olgu-bilinç (hakikat) gerçeklik kazanınca, diyalektik oluşum dediğimiz süreç veya kurtuluş hareketinin kendisi ortaya çıkar.

Ortadoğu kültürünü kapitalizme karşı savunmak gerekir.

Ortadoğu dışında hiçbir kültür alanında kapitalist moderniteye karşı direniş gerçekleştirilmemiştir. Gerçekleştirilse bile yutulmaktan, içinde erimekten kurtulunamamıştır. Bu kıyaslama bile kültürel yapının tarihsel ve toplumsal kalıcılığını kanıtlamaya yeterlidir. Büyüdüğüm mekân âdeta bir eski kültürler mezarlığıdır. Kazsan her tarafından bir kültür fışkıracaktır. Mensubu sayılmam gereken, henüz kendini tam kavramsallaştıramamış olan Kürtler tüm bu kültürlerin mezar sessizliğindeki tanıkları gibidir.

PKK'nin söylem ve eylemini Kürt tikelinin, kimliğinin tanınması ve evrenselleşmesi biçiminde tanımlamak da mümkündür. Söylem ve eylem, Kürt olgusunda yoğun kriz olarak yaşanan soruna çözüm ideası ve pratiği olarak anlam bulmaktadır.

Kürt olgusuna gerçekçi yaklaşım her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Araplar ve Kürtler ise Semitik ve Aryen kültürün köklü halk grupları olarak günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sonradan gelen diğer birçok kültür grubu bu iki ana grup içinde erimek durumunda kalmışlardır. Bugün halen Irak'ta cereyan eden Kürt-Arap ilişki ve çelişkisindeki güçler, belki de Sümerlerin ilk devlet kuruluşunda olduğu gibi bir sistematikle iki kültürlü bir devlet kurmaya çalışmaktadırlar. Irak'taki kaos Kürt sorunundan kaynaklanmıştır. Dünyanın temel gündem maddesi olarak nasıl aşılacağı kestirilememektedir. Batı uygarlığının çözüm gücü yetersiz kalmaktadır. Bir kez daha dünya savaşları sonrasına özgü uluslararası büyük projelerle çıkış bulunmaya çalışılmaktadır. Bölgede büyük tedirginlik yaşanmaktadır. Kurulu rejimlerin hiçbiri kendisinden emin değildir. Yarınların neler getireceği belli değildir. Diğer yandan 'terör' denen olguda da iddiaların aksine artış söz konusudur. Gerçek terörün ne olduğu da ortaya konulmamaktadır. Sisli kaos ortamında uğursuz gelişmeler kol gezmektedir. Her şeye rağmen özgürlük şafağı umut edilmektedir.

KÜRT KÜLTÜRÜNDE EVRENSEL-YEREL BOYUTLAR

Mezopotamya için Ortadoğu'nun kalbindeki cennet diyorlar. Toros-Zagros kavisinde ve Verimli Hilalde yer alan Dicle-Fırat havzası, insanlığın kendisinin ilk farkına vardığı zaman ve mekândır. Zamanın sonsuzluğunda yeni bir oluşum ve insanlığın varlık kazanmasıdır. Tarihsel topluma yeni bir başlangıç, insanın insan olma serüvenidir.

Sonsuzlukta varlık bulan zaman, her oluşumda belirleyici bir olgudur. Her mekân kendi zamanının ruhuna erişmedikçe yaratımı gerçekleştiremez. Verimli Hilalde zamanın ruhunu yakalayan insan evrensel tarihi oluşturma onuruna erişmiştir. Yeni buluş ve devrimsel gelişmeler kültürel bir oluşuma da vesile olmuştur. Oluşan kültür ise insanlık için hep bir yaşam kaynağına dönmüş, üretken ve gelişkin olmasından dolayı da zamanla dünya geneline yayılmıştır. Bu nedenle bu diyarlar insanlığın doğuran, büyüten anası niteliğini kazanarak, ilk günden günümüze kadar da hep dünyanın çekim merkezi olmuştur, olmaya da devam etmektedir.

Kültürlerin evrensel nitelik kazanmaları gelişkin karakterleri ile bağlantılıdır. Bu konuda Verimli Hilalde proto Kürtler olan Hurrilerin geliştirdiği Tarım-Köy devrimi ve ona dayalı olarak gelişen Aryen kültür ve dili, karakterinden dolayı tüm insanlık açısından tarihsel bir önem arzetmektedir. Bu kültür bölgesel olarak gelişmiş olmasına rağmen tarihsel süreç içerisinde çevreye yayılmasından dolayı evrenselleşmiştir. Çünkü Verimli Hilalde gelişen Aryen kültürü dünya insanlığını oluşturmada ve

Toplumsallaşan insan, dünyada hatta evrende yeni bir tarihe, toplumsal tarihe yeni bir başlangıç yapmıştır. Zamanın oluş yaratan bu sürecinde tarihsel toplumun yeni aktörü insan olmuştur. Çünkü insan toplumsallaşmadan önce fiziki-biyolojik yapısı nedeniyle doğa içindeki en zayıf canlı türüydü.

geliştirmede bir kaynak, ana model olmuştur. Bu nedenle bu kültür neden gelişti? Nasıl evrenselleşti? Bu konuların anlaşılması önemli olmaktadır. Özellikle günümüzde tüm insanlığa yaşam kaynağı olan bu coğrafya ve insanlarının yarattığı kültür, yaratan halkı ile birlikte bir soykırımın eşiğine getirilmişse konunun anlaşılması can alıcı önemde olmaktadır.

Verimli Hilalde Gerçekleşen Toplumsallaşmayla İnsan Olma, İlk Kültürün Yaratılması

Milyonlarca yıl gezgin konumda olan primattan yerleşik insana geçişin nitel sıçraması Toros-Zagros eteklerindeki Dicle-Fırat havzasındaki Verimli Hilal'de gerçekleşmiştir. Düşünen insan olan Homo Sapiens kendisi ile diğer canlı türleri olan primatlar arasına büyük bir mesafe koyarak, komünaliteye dayalı ortak yaşamın gelişmesi ile ilk toplumsallaşmayı gerçekleştirmiştir. İnsanlaşma, toplumsal gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İnsan ilk defa araç yaparak, bilinçli olarak belli bir amaç çerçevesinde komünal bir yaşam ile toplumsallığını oluşturmuştur. Toplumlaşma süreci kendisi ile beraber bir kültürel yaratıma da vesile olmuştur. Çünkü toplumsal varlık, kültürel varlığı gerekli kılmıştır. İnsan ancak kültür yaratarak toplumsal varlığını geliştirebilmiş, koruyabilmiştir. İnsanlık tarihinde doğal toplumun başlangıcı olarak nitelendirilen bu sürecin gelişimi, tahminen M.Ö. binlerce yıl kaba taş devri olarak nitelendirilen paleolitik süreçte toplumsal grupların birçok icat ve gelişmeyle belli kurallar çerçevesinde ortaya çıkardıkları yaşamlarına kültürel bir form kazandırmalarıyla mümkün olmuştur. *"Kültürü insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanıma kavuşturabiliriz."(1)* Bu nedenle İnsan topluluklarının maddi ve manevi boyutta yarattıkları her şey onun kültürünün temelini oluşturmuştur. Bu dönemde taştan kesici aletlerin yapımı, ateşin bulunması insan toplumsallığında yaşamı kolaylaştırarak yeni oluşumlara da temel sağlamıştır.

Toplumsallaşan insan, dünyada hatta evrende yeni bir tarihe, toplumsal tarihe yeni bir başlangıç yapmıştır. Zamanın oluş yaratan bu sürecinde tarihsel toplumun yeni aktörü insan olmuştur. Çünkü insan toplumsallaşmadan önce fiziki-biyolojik yapısı nedeniyle doğa içindeki en zayıf canlı türüydü. Tür olarak insan tek başına varlığını sürdürme gücünden yoksundu. Ancak toplumsal aklın ortaklaşarak geliştirdiği komünal yaşam onun diğer canlı türleri karşısındaki zayıflığını telafi etmiştir. İnsan, toplumsallığın ona kattığı gücün farkına vardıkça, bunu korumak için yaratıcılık yeteneğini her geçen gün zorlamıştır. Zamanla esnek zekânın ürünü olan yaratıcılık insanın temel karakteri olmuştur.

Toplumsal akış geliştikçe, kendisi ile birlikte yeni kültürel akışları da geliştirmiştir. Her yeni bir oluşum tarihsel süreç içerisinde başka yeni oluşumlara vesile ya da kaynak oluşturarak yeni gelişmelere ivme kazandırmıştır. Toplumsallaşma devriminin ardındaki uzun

www.alsinanmedya.com

bir süre sonunda M.Ö 20 bin yıllarında mezolitik süreç yaşanmış, bu dönemin sonunda insanlığın yaşadığı 4.buzul dönemin sona ermesi sonucunda iklimsel açıdan yaşanan ısınma, bölgede Neolitik devrim olarak nitelendirilen Tarım ve köy devrimi ve dil devriminin gelişmesine neden olmuştur. Bununla bağlantılı olarak insanlığın tüm zamanlarda koruduğu demokratik toplumun çekirdek formu olan kabile, aşiret örgütlenmesi de gelişmiştir. M.Ö. 12 binlerde toplumsal tarihin aktif aktörü, proto Kürtler olan Hurri topluluklar, insanlık için ilkleri yaratarak evrensel tarihin oluşumuna öncülük etmişlerdir. İnsanın ilk kendi farkına varışı, ilk toplumsallığını yaratması, ilk zihinsel gelişim, duygunun, maneviyatın, kutsallığın, inanışın, vb bir bütün insanlığa ait toplumsal değerlerin ve kültürün temel olgu-kavramları bu topraklarda yeşermiştir.

Kürtlerde Yerellik-Evrensellik İlişkisi

Evrensel ve yerel bir bütündür. Evrenselin oluşumu parçaların birleşimine tekabül eder. Her yerelin kendine ait özgün bir kültürü vardır. Bu özgünlük kendi bünyesinde öznel bir önemi de taşımaktadır. Oluşan her yerel kültür, evrensel bütünün parçasını temsil etse de, evrensel olma kabiliyetinde değildir. Ancak bazen yerel bir kültür evrensel olma gücündedir. Yani yerelde yaşanan kültürel bir gelişme bütüne damgasını vurarak evrenselin karakterini oluşturmada belirleyici olur. Bu, tikelin evrenselleşmesidir. Yerel kültür varoluşunu gerçekleştirirken, evrensel kültürü de varlığa kavuşturur.

Ortadoğu, özelde de Kürdistan coğrafyası evrensel tarih açısından böyle bir öznelliği taşımaktadır. Aryen dili ve kültürünün insanlığın evrensel kültürüne kaynaklık etmesi, olgu olarak evrensel-tikel ilişkisinin önemini iyi ifade etmektedir. İnsanlık evrensel bir olgu olarak varlığını Kürdistan coğrafyasının yerelinde oluşan tarım-köy devrimi üzerinden geliştirilebilmiştir. Çünkü burada varlığa kavuşan toplumsallaşma, insanlığın kök hücresidir. Bu coğrafyada insan açısından böyle büyük bir tarihsel gelişime -insanın toplum olarak varlık kazanması- oluşmasaydı, bu gün insan açısından ulaşılan yaşam düzeyinin gelişme ihtimali şüpheli olurdu. Belki de o zaman, insan dünyada kendisini varoluşa kavuşturacak güçlü bir yaşam örgüsü yaratamayacak, evrende anlamla buluşan oluşumu gerçekleştirme şansını yakalayamayacaktı.

Bu şansı yaratan Kürdistan coğrafyası ve kadim insanları olmuştur. Çünkü yaşanan sıradan bir gelişme değildir. Gerçekleşen bir halk şahsında, kutsal topraklarda insan açısından tarihi bir ilkenin başlangıç yapmasıdır. Bu mekânların ve insanlarının, evrensel tarih açısından önemleri henüz tam gün yüzüne çıkmamış. Kürdistan'ın birçok yerinde gerçekleşen kazılar bunu göstermektedir. Bazıları da tarihin ve hakikatin düşmanları tarafından, günlük siyasal ve ekonomik çıkarları uğruna, Hasankeyf gibi sular altına gömülmektedir. Var olanlar korunsa ve yeni kazılar yapılsa, bu mekânların ve insanlarının yaptıklarının çok derin olduğu görülecektir. Önderliğimiz bu nedenle *"Kürdistani olan evrenseldir."* dedi. Tarih araştırılsa Kürdistan açısından var olan evrenselliğin tüm çağlarda süreklilik kazandığı görülecektir. Yoksa devletçi uygarlığın hakikat düşmanı olan temsilcilerinin kurguladıkları tarihin, hem Kürt halkı açısından hem de dünya halkları açısından bir gerçeği, insanlığın hakikatini ifade etmediği görülecektir. Günümüze kadar gerçekleşen kazılar, Kürdistan coğrafyasının ve proto Kürtler olan Hurrilerin geliştirdiği Aryen dilkültürünün insanlık açısından evrensel önemini ortaya çıkarmıştır.

Tarihte Aryen Kültürünün Öznel-Evrensellik İlişkisi

Toros-Zagros eteklerinde Dicle-Fırat havzasında oluşan tarım ve köy devrimi kendi coğrafyasının öznel koşullarının

bir sonucudur. Buradaki tarihsel oluşuma yol açan temel etken bölge coğrafyasıdır. Eşsiz bitki örtüsü, iklim ve jeolojik yapının avantajlı konumu gibi etmenleri bir arada barındırması, gelişmede tetikleyici rol oynamıştır. Çünkü her yeni oluşumun kendine ait bir zamanı olduğu gibi kendine ait mekânı da vardır. Her oluşum her mekânda gelişmez. Oluşum için mekânın kendi koşullarını barındırması gerekmektedir. Bu nedenle yaratımlar daha çok oluşum koşullarının bulunduğu alanlarda gerçekleşir. Coğrafya ve bitki örtüsü canlı yaşamının varlığı için çok belirleyicidir. Kutuplarda yaşam çok zor, insan için ise imkânsızdır. Bu nedenle buzullarda insan açısından tarihsel bir yaratım beklenemezdi. Ancak güneşin en rafine sıcaklığı ile varlık bulan Verimli Hilalde coğrafya, iklim ve bitki örtüsü tanrısal bir lütuf gibi yeni oluşum ve yaratımlara evrilme karakterindeydi. İnsanlık açısından yeni bir tarihsel oluşumun gelişmesinin tüm koşulları mevcuttu.

Özellikle coğrafyanın jeolojik konumu büyük bir avantaj konumundadır. Dağların, mağaraların bulunması doğa karşısında henüz kendini donatmamış, o yönlü bir toplumsal sıçramayı geliştirmemiş insan topluluğu açısından son derece doğal ve güvenlikli bir ortam ile yaşam imkânı sunmaktadır.

İkinci husus ise iklim koşullarının sıcak ve yüksek tepelik alanlarda yağışlı olması, bitki ve hayvanlar açısından bir zengin yaşam olanağını getirmektedir. Böylelikle yaşam için zengin bir kaynak konumundadır. Özellikle insan yaşamı için gerekli olan bin bir çeşitteki bitki örtüsü ve hayvan çeşitleri, meyveleriyle tüm canlıların özelde de insanın cenneti çoktan oluşmuş bulunmaktadır. Bir araya toplanan tüm bu koşullar bölgenin coğrafi olarak toplumsal-kültürel gelişmede bir sıçramaya vesile olmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Önderliğimiz insan toplumu açısından böyle bir gelişmenin kaçınılmaz olduğunu şu sözlerle somutlaştırmaktadır: *"Nükleer patlama, bulaşıcı bir hastalık ve buzul dönemi gibi etmenler olsaydı böyle bir gelişme olmayabilirdi."(2)* Ancak doğa en büyük adaleti ile yarattığı binlerce çeşitlilikteki canlı türüyle, bu coğrafyada insan yaşamını tamamlamıştır. O dönem insanına kalan ise bu koşullarla insanlık için devrimsel gelişmelere ebelik etmektir. Yapılan da bu olmuştur.

Tarihsel Toplumda Üst Bir Aşamaya Geçiş, Tarım-Köy Devrimi Ve Dil Devriminin Gelişimi

Verimli Hilalde, M.Ö 12 binlerde, bu gün Kürdistan olarak tanımlanan Yukarı Mezopotamya'ya ad olan Dicle-Fırat havzasında doğal toplumun en gelişmiş aşaması olarak nitelendirilen Tarım-Köy Devrimi, başka bir adıyla Neolitik devrim gelişmiştir. Neolitik devrim Kadın devrimidir. İnsanlık, yerleşik yaşama geçmiştir. Yerleşik yaşama geçiş kendisi ile beraber köy devrimini geliştirmiş. Aynı şekilde tarımı başlatmış, hayvanları evcilleştirmiş ve sayısız yeni devrimlere kapı aralanarak peş peşe sayısız gelişme vuku bulmuştur. Yine çok önemli bir gelişme olarak klan toplumu aşılarak kabile ve aşiretsel örgütlenmeye geçiş yapılmış, böylece toplumsal örgütlenmede bir sıçrama gerçekleşmiştir. Aynı şekilde çok sayıda evcilleştirilen hayvan türü insan yaşamını kolaylaştırmış, tamamlamıştır. Bu gün günlük yaşamımızda ürünlerinden ve fiziki gücünden yararlandığımız hayvanlar o dönemde evcilleştirilerek insanlığa bir kazanım gerçekleştirilmiştir. Yine sayısız bitki evcilleştirilerek insan toplumu için yiyecek bulmak, sorun olmaktan çıkmıştır. Aksine bin bir yiyecek çeşidi ile insanlık bolluk içinde cenneti yaratma, yaşama kabiliyetine erişmiştir.

Toplumsal Tarihin Oluşumunda Öncü Güç Tanrıça Ana Kadındır

Toplumsal tarih açısından yaşanan bu çok önemli gelişmelerde öncülük rolünü oynayan ana kadın olmuştur. Kadının çocuklarla arasındaki bağ, ya-

şamdaki belirleyiciliği, onu yaratıcı konuma itmiştir. Henüz tarım devrimi gerçekleşmeden önce insanlar göçebe konumdaydılar. Erkekler avcılık, kadınlar da toplayıcılık yapıyorlardı. Yaşamda doğal bir iş bölümü vardı. Kadının uzun süre toplayıcılık yapmasının getirdiği tecrübe sonucu yabani bitkileri tanıyarak evcilleştirmesi, bu bitkileri ekmesi, kerpiçten ev yapması kendisi ile beraber birçok devrimi peş peşe geliştirmiştir. İlk değirmenin oluşumu, ilk yün eğirme, çanak çömleğin oluşumu, ilk tekerleğin oluşumu, toprağı sürmek için sabanın bulunuşu vb ile dönemin insanlık açısından ilk büyük teknik devrim olan Tel Xalaf Kültürünün gelişimine vesile olmuştur. Bu gelişmeler toplumsal yaşamda daha üst düzeyde yeni bir evreyi başlatmıştır. Bu buluşlarla insan açısından daha üst düzeyde bir yaşam kalitesi ve kültürü gelişmiştir.

Bu gelişmelerden önce insan, klan şeklindeki toplumsallığını geliştirmiş olsa da, yaşam tarzı diğer canlı türleri olan hayvanlarınkine benzerdir ve yaşamını, bitkileri toplayarak ve avcılık yaparak gerçekleştirmektedir. Oysaki bu dönemde geliştirilen teknikle ihtiyacının çok çok üstünde bir verime çoktan ulaşmış bulunmaktadır. Yaşanan sayısız gelişme bir çağlayan gibi insanlığa bereketi yağdırmıştır. Binlerce yıl insanlığın hayallerini süsleyecek cennet Verimli Hilalde vücut bulmuştur. Önderliğimiz o dönemde peşi sıra gelişen devrimsel gelişmeleri için *"İnsanlık üzerinde yıldız yağmuru misâli bir gelişme söz konusudur. Dünyanın dört yanını birer ışık, yıldız aydınlığında olan olay ve olgularla yağmurlamakta, toplumsal gelişmenin cennet hayalini, hatta gerçekleşme anlarını ekmektedir; KÜLTÜRLEŞTİRMEKTEDİR."(3)* demektedir. Gerçekleşen her oluşum zamanın ilerleyişinde toplumsal yaşamda bir gelişmeye yol açmıştır. İnsanın önünde duracak bir güç kalmamıştır. Ne doğa, ne açlık, ne de fiziki güçsüzlüğü bir engeldir. O insanlığın cennetinde bir okyanus yaratmış ve bu okyanusun suları her yöne akması kaçınılmaz olmuştur. Okyanus dalgalarında dünyanın diğer kıtalarında kıyılara vuran Aryen dil ve kültürü her gittiği yerde yeni bir yaşamı ve kültürü yaratmıştır.

İnsanlığın geliştirdiği maddi anlamdaki kültürel yaratımlar beraberinde manevi kültürü de geliştirmiştir. Doğa ile simbiyotik bir ilişki kuran insanlar ona kutsallık atfetmişler. İlk inanış totem doğada yararlandıkları her canlı bitki ve hayvanda ifadesini bulmuştur. Tarım ve köy devriminin gelişimi ile bu kutsallık ana tanrıçada simgeleşerek toplum inancında nitel bir gelişmeye yol açmıştır. Çocukları doğuran, besleyen, evi kuran, hayvanları, bitkileri evcilleştiren, bitkilerden her derde deva bulan, her şeye büyük sevgi yaklaşan, yaşamı üreterek paylaşan eşitlik ve özgürlüğü geliştiren, yaratan, öğreten, geliştiren ana kadını toplumun kendisi kutsayarak, tanrıçalık rolünü vermiştir. O artık tüm zor zamanlarda tüm toplumun zor günlerinde sığınacağı, yardım isteyeceği, refah zamanlarda ise saygı duyacağı, yaratıcı, büyüleyici yaşamın sırrına erişen Tanrıça Star olmuştur, İştar olmuştur. Ana tanrıça toplum yaşamını güvenceye almak için günlük yaşam akışında geliştirdiği kurallarla ahlaki-politik toplumun temel dokusunu da örmüştür. Yaratılan demokratik, komünal, özgür, eşit yaşamın kültürel geleneği yaşamda anlam gücünün zenginleşmesine neden olmuştur. Yaşamın bereketi, bolluğu, kutsallığı, buradan dünyaya yayılacak, ancak hiçbir zaman orijinindeki büyüleyici anlamı yaratmayacaktır. Çünkü orijinal olan her zaman versiyondan güçlüdür. Öyle ki bu coğrafyanın çok uzağında bu topraklarda yaşamamış olan bilgeler Verimli Hilal'deki bu özgünlüğün ve anlam gücünün farkını hissedebilecektir. Önderliğimizin aktardığı gibi, Bradway şu cümlelerle gerçeği ifade etmekten çekinmeyecektir. "Yaşam dünyanın hiçbir yerinde Zagros-Toros dağ silsilelerinin kavisli eteklerindeki kadar anlamlı olamaz." demokratik uygarlık manifestosu

1.cilt

Ana Tanrıçanın yarattığı doğal toplum, toplumsal tarihin akışında gelişecek olan devletçi- hiyerarşik, anti toplumcu, gaspçı tekellerin yaşamı tüketen sistemi karşısında insanlığın hafızasında alternatif bir yaşam kültürü olarak hep varlığını korumuştur. Her zaman ve mekânda, sınıflı uygarlık karşısında kültür, halklar, peygamberler ve bilgeler şahsında direnişini devam etmiştir. Toplumsal hakikatin bu tarihsel kutsallığını bilge insanlar fark edebilecektir. Çünkü kapitalist modernitenin nihilist yaşam felsefesinde yok oluşa sürüklenen insan, ahlaki değerlerini, düşünme yetisini, ruhunu, hissedişini her şeyini yitirmiştir. Günümüzde bu gerçeklik daha iyi anlaşılmaktadır. Kapitalist modernitenin yaşamı tüketen, toplumu parçalayan, kanserleşme düzeyinde sorunları sonsuzlaştıran sistemi ve alışkanlıkları karşısında, Verimli Hilalde ana tanrıçanın toplumsal özgürlüğü canlı kılan yaşam kültürü daha iyi anlaşılmaktadır.

Dil Devriminin Gelişimi

Simgesel dil devriminin insanlık açısından önemi henüz istenilen düzeyde anlaşılmaktan uzaktır. Çünkü bilgelerin de dediği gibi hiçbir devrim dil devrimi kadar insanlığa hizmet etmemiştir. Tarım-köy devriminin çok önemli bir sonucu da dünyada ikinci simgesel dil devrimi olan Aryen dil yapısının gelişmesidir. Ondan önce birinci simgesel dil devrimi, Afrika'nın çok zengin işaret dillerinden Semitik simgesel dil yapısına dayalı kabile sistemine geçişle gerçekleşen semitik dil yapısıdır. Maddi anlamdaki kültürel gelişmenin bir yansıması olarak simgesel dil gelişmiştir. Bu insanlık açısından yepyeni bir buluştur. Yaşam hiçbir maddi araca gerek kalmadan sihirli sözlerle anlam bulacak, ifade edilebilecektir. Çünkü daha önce işaret yani beden dili kullanılarak ya da hayvanlar taklit edilerek anlam yaratılmak istenmekteydi. Simgelerle büyüleyici bir anlatım ve varoluş gerçekleşmiştir. "Burada devrim yaratan olay işaretler yerine kavramlarla iletişimin gerçekleştirilmesidir."

Dilin gelişimi analitik zekânın gelişimini de hızlandırmıştır. Gelişen her yeni buluş kendisi ile beraber bir anlamı-kavram- olguyu da yaratmıştır. Yaşamda kullanılan her nesneye ve kavrama bir ad verilerek yaşamda yeni bir kültürel olgu yaratılmıştır. Bu aynı zamanda insan kimliğinin kültürde, dilde anlam bulmasına neden olmuştur. Çünkü hiçbir canlı insanın esnek zekâsı sonucu yarattığı kültürü ve onun bir parçası olan simgesel dili yaratma seviyesine erişmemiş. Bu hep insan toplumuna ait bir özellik olarak insanı diğer canlı türlerinden farklı kılacak, toplumlar arasındaki farklılıklarda yeni bir kimlik olgusunu ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle dil toplumsal kimliğin yapısını anlama kavuşturmaktadır.

Dilin gelişimi yaşamda çok yönlü bir aktivitenin gelişmesini sağlamıştır. İnsanlar arasında düşünce, duygu vb gibi ortak manevi değerler yaratarak toplumun ortak aklının oluşmasını gerçekleştirerek, geçmiş ve yarınlar arasındaki diyalektik de yakalanmıştır. Simgesel dilin gelişimi de tıpkı gelişen teknik

buluş ve yaratımlar gibi toplumsal gelişmeye büyük bir ivme kazandırmıştır. *"Dilin kendisi bir toplumun kazandığı zihniyet, ahlâk ve estetik duygu ve düşüncenin toplumsal birikimidir; anlam ve duygunun bilince çıkmış, ifadeye kavuşmuş kimliksel ve ansal varoluşudur. Dile kavuşan toplum, yaşamın güçlü gerekçesine sahip olmuş demektir. Dilin gelişkinlik düzeyi yaşamın gelişkinlik düzeyidir."(4)* Tüm bu gelişmeler yerel özellikler sonucu oluşmuş bulunmaktadır. Toplumsallığın kök hücresi Verimli Hilal'in özgün koşulları sonucu gelişmiş bulunmaktadır. Çünkü daha önce kabile konumuna gelmiş insan dünyanın birçok yerinden geçmesine rağmen yukarı Mezopotamya'da gerçekleşen yaratımı oluşturma kabiliyetine ulaşmamıştır. Nedenin bölgesel özelliklerden kaynaklandığı belirtilmişti. Önemli olan etmen bu kültürün daha sonra neden evrenselleştiğidir?

Aryen Kültür Ve Dilin Evrenselleşmesi

Verimli Hilal'de insanlığın varlık kazanmasında belirleyici olan toplumun kök hücresi; tüm kavram, olgular ilk olarak Aryen halk toplulukları tarafından geliştirilmiştir. Bu gün toplumsal yaşamın gelişiminde kullandığımız temel aletlerin büyük bir bölümü tarım köy devriminde icat edilmiştir. Balta, kazma, her tür çömlekçilik, tarım için saban ve hayvan koşumu, tekerlek, dokuma, elle öğütme değirmeni bulunmuştur. Şimdi yöntemde, şekilde farklılık olsa da yaratımı, birikimi ortaya çıkaran formül o döneme aittir. Aynı şekilde insanın yaratımlarını estetik olarak en üst düzeye çıkaran sanat ve din de burada kurumlaşarak tüm dünyaya kültür yayılımı gerçekleşmiştir. Bu nedenle Aryen dil ve kültürü tüm insanlık için köklü bir kültürel alt yapı oluşturmuştur. Yaratılan toplumsal varoluşun kök hücresi, kültürü bu coğrafyadan tüm dünyaya yayılım göstermiştir. Fiziki yayılım olma ihtimali ile birlikte, ağırlıklı bir kültürel yayılım gerçekleşmiştir. Bir kaynak, bir nehir gibi Kürdistan'dan dünyaya farklı var oluşları yaratma gücünde olan bir kültürel akış gerçekleşmiştir.

Kürt kültürü çok güçlü bir kültürel oluşum olduğu için dünyanın her yerindeki farklı coğrafya ve iklimlerde yaşama cevap olabilme, gelişme olanağı bulabilmiştir. Yani temel olan bu kültürün çekirdek formları gidilen her ülkede coğrafik özelliklere bağlı olarak kendi içinde bir özgünlüğü, yerelliği geliştirmiştir. Değişimi özün zenginleşmesi olarak değerlendirebiliriz. Bu nedenle Aryen dil ve kültürün insanlık açısından çok farklı bir önemi vardır. İnsanlığın kök hücresidir. Tüm insanlığa yaşam veren, onu doğurandır. Bu kültür insanlığın evrensel tarihinde farklı bir anlam ve önem taşımaktadır.

Aryen dilinin temel çekirdek, kök olduğunu, bugün Kürdistan'da ve dünyanın farklı yerlerinde kullanılan birçok dilde, araç adlarında ve kavramda, kaynaktan dolayı ortaklaşıldığını görebiliriz. Bu gün dünyanın birçok yerinde yaşamımızda yer alan birçok kavram ve nesnenin adı ortaktır. Yine Avrupa dil yapısı Kürtçe ile aynıdır. Önderliğimizin Demokratik Toplum Manifestosu savunmasında belirttiği hususlar gerçek açısından kavratıcıdır ve hakikate ışık tutmaktadır. *"Bugün bile yerel halkın kullandığı bu kültürel araçlar ve onları ifade eden kelime grupları çekirdek alan kimliğine ışık tutmaktadır. Ceo (Geoyer), Erd (yer, toprak, tarla), jin (kadın, yaşam), roj (güneş), bra (kardeş), mur (ölüm), sol (ayakkabı), neo (yeni), ga (öküz), gran (büyük, ağır), meş (yürüme), guda (tanrı) ve daha onlarcasını sayabileceğimiz kelimelerin bugün bile birçok Avrupa dilinde kullanılması kaynak meselesine ışık tutmaktadır. Otantik (en eski yerleşik halklar) halk grupları olan Kürt, Fars, Afgan, Beluci gibi tanınmış olanların dillerinde de halen kök olarak yaşayan bu kelimeler Ari dil-kültür grubunun Avrupa ve Hint kaynaklı olmayıp, tersinin doğruluğunu kanıtlamaktadır.*

Tarihi köklerini yazılı olarak Sümer metinlerinde, arkeolojik olarak birçok bölge merkezlerinde en azından on iki bin yıl öncesine götürebileceğimiz bu kültür zamanında Avrupa 'eski taş devri'ni yaşarken, Hindistan 'Pigmeler' dönemini yaşıyordu. Aryen dil-kültürün bu 'uzun süre' tarihinde insanlığın bugün yaşadığı tüm argümanların (temel yaşam araçlarının) yaklaşık yarısından az olmayanlarını üretip kurumlaştırdığını rahatlıkla gösterebilecek durumdayız. Bazı örneklerini sunduğumuz merkezler dışında binlercesi daha yer altında beklemektedir. Ayrıca bugün bile mevcudiyetini koruyan otantik dönemden kalma halk grupları birer canlı arkeolojik merkez durumundadır. Bu halkların kimlik olarak en azından altı bin yıl öncesinden varlıklarına (etnik farklılaşma) rastlamaktayız. Bir kez daha belirtmeliyim ki, bu çekirdek kültür merkezinde (Verimli Hilal) olup bitenler bütün yönleriyle anlam olarak ifade edilmedikçe, tarih bilimi büyük eksiklikler taşıyacaktır."(5)

En önemli husus Kürdistan yerelinde başlayan bu toplumsal kültürün insanlığı ilerletme, yön belirlemede, bir motor gücü olmasıdır. Geliştirilen tarım ve köy kültürü insanlığın zihninde yaşam tarzında oluşumu kadar farklı bir dönüşüme neden olarak, dünyanın başka yerlerindeki yerellere kendi renginde toplumsal kültürlerini oluşturmasına neden vesile olmuş. Bu konumundan dolayı kendi zamanında evrensel bir merkez olma düzeyini yakalamıştır. O artık tarihsel toplumun akış sürecinde insanlığı besleyen bir ana nehir, kaynaktır. Binlerce yıl maruz kaldığı tüm saldırılara rağmen insanlığı hep besleyecektir. Çünkü bu kültürü yaratan insanların yaşam anlayışında, zihniyetinde hep paylaşma, armağan kültürü vardır. Ve bu çoğunlukla sınıflı uygarlığın gelişimi ile suistimal edilecektir. Çünkü daha sonra gelişecek olan Sümer sınıflı uygarlığı kendisini bu kültürü gasp ederek, bu kültür üzerinden oluşturacaktır. İnsanlığın kutsal değerlerine ters tarihsel bir akışı geliştirecekler. Bundan sonrası gelişen merkezi uygarlık bu kaynak üzerinden kendini besleyecektir.

Hurri topluluklar tarafından yaratılan bu güzel ve anlamlı yaşam kültürünün çevreye yayılması doğal karakteri gereğidir. Gerçekleşen varoluş büyüleyici olduğu kadar büyük bir çekim gücüne sahiptir. O dönem insanında yaşamın temel gayesini oluşturan her şey rüyalarda bile görülmeyecek değerleri yaratmıştı. İşin en büyüleyici yanı bu yaratılan değerlerin dünyanın her yerinde aynı işlevi görmesiydi. Bu kültürün gittiği her yerde kendi versiyonu olan başka bir kültürü yaratmasıydı. Çünkü teknik buluşlar ve evcilleştirilen yabani hayvan-bitkiler tüm insanlık için büyük bir bolluğu ve bereketi de ortaya çıkarmıştır.

Mezolitik toplum gibi neolitik toplumun da dünyanın dört yanına bu topraklardan yayıldığı, bilimsel bir görüş olarak genel kabul görmektedir. Bu, ana yayılmanın tarih öncesi en önemli çağı olduğu gibi, toplumsal kapsamı itibariyle de uygarlığı hazırlayan tüm koşulları bağrında besleme özelliğine sahiptir. Neolitik toplum MÖ 6-4 bin yılları arasında Orta Dicle ve Fırat boylarında Xalaflaşma Kültürü denen aşamayı geliştirmiştir. (MÖ 6 bin yıllarında Kuzey Afrika-Mısır, Aşağı Fırat, Basra Körfezi ve Orta Anadolu'ya, Çatalhöyük'e) Yaklaşık MÖ 5000'de Kafkasya, Kuzey Karadeniz, Balkanlar, Kuzeydoğu İran, Hindistan, Pencap ve İndus kıyılarına, MÖ 4000'de Çin'e ve tüm Avrupa'ya, MÖ 3000'de Amerika kıtasına ulaşmıştır. Bugün Kürdistan'ın birçok bölgesinde özellikle Urfa'da Göbeklitepe'de yapılan son araştırmalar bu coğrafyanın ve halkının insanlık tarihinde böyle bir yaratıcı rolü üstlendiğini doğrulamaktadır. Hatta Rêber APO Göbeklitepe'de kazılar daha da derinleştirilirse verili tarihin değişeceğine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle bu coğrafya ve kadim halklarına, insanlık çok şey borçludur. Biliyoruz ki Çin, Mısır, Hindistan, Amerika ve dünyanın

dört bir yanındaki insan toplumundaki gelişmelerin verimli Hilalden sonra gerçekleştiği tarihi belgelerle kanıtlanmıştır.

Bu nedenle verimli Hilal'in insanlık tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Verimli Hilalin kadim halklarından olan Kürtler, evrensel kültürü temsil eden bir halktır. Evrenselin oluşumuna kaynaklık eden bir halktır. İnsanlığa yaşam, can veren, büyüten kutsal ana gibidir. Bu kutsallığın yaratıcıları ve coğrafyaları bu gün yerlerde, ayaklar altında ezim ezim ezilmektedir. Bu konuda Kürt halkı evrensel bir zulme maruz kalmıştır. Rêber APO tüm yönleri ile aydınlattığı tarihsel toplum gerçeği karşısında büyük bir özeleştirinin verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu güne kadar insanlığın belleğinde silinmeyen bir gerçek var, o da kutsala zarar vermedir. Ve kıyamete davetiye çıkarmadır. Bu gün insanlığın yaşadığı kıyamet belki bu yönden kavranabilir.

Günümüzde Kürtlerde Öznel ve Evrensellik İlişkisi

İnsanlığın varlık kazanmasında ve kültürel olarak geliştirilmesinde belirleyici olan Kürt halkının yaşadığı trajik durum, 20 ve 21.yüzyılda Kürt halkının birinci öznelliğinin inkâr, imha, asimilasyon ve kültürel soykırıma tabi tutulmasıdır. Günümüzde merkezi uygarlığın hegemonik güçlerinin Kürt halkına uyguladığı inkâr-imha ve kültürel soykırım politikalarının dünyada benzeri yoktur. Yaklaşım toplumsal tarih içerisinde sadece Kürtlere uygulanmış olması itibariyle biriciktir yani özneldir, diğer taraftan da evrenseldir. Çünkü bu gün tüm dünya Kürt halkına uygulanan bu soykırımın ortağı, yürüten gücü konumundadır.

Tarihte birçok katliam ve soykırım başka halklara karşı da gerçekleştirilmiştir. Bunlar bölgesel hegemonik güçlerin dönemsel politikaları olarak geliştirilmiştir. Örnek Ortadoğu coğrafyasında Ermeni-Süryani-Yahudi halklarına dayatılan katliam ve soykırım politikaları bazı devletler bünyesinde geliştirilmiştir. Uzun bir vadeye yayılıp genelleşmiş politikalar değildir. Oysa Kürt halkına karşı geliştirilen asimilasyon politikaları çok derin ve sınırsızdır. Çağın hegemonik güçleri tarafından geliştirilmesinden dolayı, kördüğümleşen Kürt sorunu dünya sorunu haline gelmiştir. Öyle bir boyut kazanmış ki bir halkın var olma sorunu yüzyıllara sarkmıştır. Nedeni ise evrensel bir yaklaşımın olmasıdır. Dünyanın hegemonik güçler tarafından sürekli canlı tutulan, bölgesel politikaları için hep bir koz olarak kullanılan, yeri geldiğinde de kızıl katliamlara, kimyasal katliamlara, faili meçhul cinayetlere reva görülmekten kaçınılmayan bir realite gelişmiştir. Kürt halkı sürekli bölge üzerinde emelleri olan dünya güçlerinin pragmatik yaklaşımlarının kurbanı olarak seçilmiş, feda edilmekten çekinilmemiştir.

Kürtler açısından anlatılması sözcüklerle ifade edilmesi zor olsa da geçmişte ve günümüzde bu halkın diline getirilen yasak, dayatılan kültürel soykırımdır. Bu yasaklı uygulama dünyada eşi benzeri olmayan, hayvanlara karşı bile uygulanmamış durum Kürtlerin bir öznelliğidir.

Kürtler açısından anlatılması sözcüklerle ifade edilmesi zor olsa da geçmişte ve günümüzde bu halkın diline getirilen yasak, dayatılan kültürel soykırımdır.

www.serxwebun.com

Kürt halkına karşı geliştirilen dil yasağı ve uygulanan yöntemler insanlığın ahlaki-politik değerlerine terstir. Bir yüz karası niteliğindedir. Oysa dünya insanlığına varlık ve dil kazandıran bu coğrafya ve halkıydı. Düşünün, insanı diğer canlı türleri olan hayvanlardan ayıran bir özellik de dildir.

İnsanlar dil ile anlaşırlar. Toplumsal bir varlık olarak insan dil sayesinde düşünce, duygu, amaç ve özlemlerini toplumu ile ortaklaştırır. Toplumsallığa yapısallık kazandıran dildir. Dil olmasaydı belki de insan mikro evren olma düzeyini yakalayamayacaktı. Toplumsal tarih içerisinde gerçekleşen en üst düzeyde esnek zekâ gücüne erişemeyecekti. Toplum ve insan açısından yaşanan bu gelişmeler dilin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu gün bu değerlere karşı bir ihanet yaşanmaktadır. Proto Kürtler Aryen dil devrimini geliştirmekle insanlığa en büyük bir armağanı vermişlerdir. O zaman bu gün Mezopotamya'nın en kadim halkı olan Kürtlere karşı geliştirilenleri nasıl yorumlayacağız? Bir halkın diline yasak koyma ne anlama gelir? O zaman ortaya çıkan; 'Seni insandan saymıyoruz, seni halk olarak kabul etmiyoruz. Sen yoksun. Hem varsın hem yoksun. Varsın, Türk olursan varsın. Yoksun, Kürt olmada ısrar edersen yok edilirsin!' hükmüdür. Nitekim yapılan ve yaşanılanlar bu olmuştur.

Kürtler açısından en büyük tehlike dayatılan kültürel soykırımdır. Çünkü Kürtlerin kültürleri binlerce yıllık bir toplumsal kültürün birikimi sonucu günümüze kadar kendini canlı tutabilmiştir. Ne de olsa binlerce yıl insanlığa yaşam kaynağı olan Kürtlerin, uygarlığın devletçi nehrinde çok güçlü devletler kurmadan günümüze kadar yaşamalarının nedeni güçlü kültürleridir. Tarihi bulgular Kürtlerin tarih boyunca tüm insanlığa, birlikte yaşadığı halklara hep bir yaşam kaynağı ve güç olduğunu göstermektedir. Mezopotamya'da Hurriler, Medler, Urartular, Kürtler, dışarıdan gelen her halkı kendi içinde kabul etmiş ve gelişkin olan Aryen kültür ve dili ile onları beslemiş ve güç olmasına neden olmuştur. Tarihte Kürtlerin çevreye yaklaşımları hep besleme ve güçlendirme temelinde olmuştur. Egemenler, tüm yok etme politikalarını boşa çıkaranın, Kürtlerin kültürel yapısı olduğunun bilincine varmışlar, Kürtlerin tümden yok edilmelerini garantilemek için kültürel soykırımı devreye koymuşlardır. Kürt halkını yok etmek için her türlü yol, yöntem, kızıl-beyaz katliam, faili meçhuller, yasaklar, göçertmeler, yok saymalar, içten işbirlikçi ihanetçiler üretme, bireyi kendine yabancılaştırma, toplumu kendi katili yapma vs… Saymakla bitmeyen yöntemler uygulanagelmiştir.

Şimdi neden bu halka böyle bir yaklaşım sergileniyor? Bölge coğrafyası üzerinde çıkarları olmakla birlikte, bu durum kapitalist modernitenin zihniyetiyle bağlantılıdır. Çünkü kadim halk olan Kürtler dünya insanlığına, ahlaki-politik toplum değerleri ile kültürel bir form kazandırmıştır. İnsanlık binlerce yıl bu toplum zihniyeti ve anlayışı ile sorunsuz yaşamıştır. Kapitalist modernite ise ahlaki-politik toplumun demokratik zihniyetine düşmandır. Kendi krizli, çürümüş sistemini bu toplum değerlerini yok ederek, parçalayarak sürdürmek istemektedir. Kapitalist modernitenin yaşadığı bunalıma çözüm olma çareleri günümüzde Ortadoğu üzerindeki politikaları ile aşmak istemektedir. Çünkü insanlığın manevi değerlerini Avrupa'da istediği gibi bitirmiş durumdadır. Oysa Mezopotamya insanlığın kadim çınarı insani özünü ve değerlerini henüz yitirmemiş, yaşatma konusunda büyük bir direniş göstermektedir. Ve direnişin merkezi Kürtler olmaktadır.

Günümüzde kapitalist modernitenin alternatifi olan demokratik modernitenin yeniden inşasının öncü gücü Kürtler ve insanlığı binlerce yıl besleyen kültürüdür. Toplumsal tarihin başlangıcında insanlığa varoluşu bahşeden bu coğrafya ve halkı, günümüzde de mahşerin eşiğine getirilen insanlığın varlığını kurtar-

mada, bir defa daha tarihi bir misyonu üstlenme potansiyeline sahiptir. Çağın hegemonik güçleri bu gerçeğin farkına vardıklarından kapitalist modernitenin alternatifini yok etmek için Kürt halkına soykırımı dayatmaktadır. Tüm dünyanın Kürtlere uygulanan vahşete sessiz kalması, gizliden bu politikaları beslemesi bu gerçeğinden ötürüdür. Bu nedenle TC'nin Kürt kültürüne getirdiği yasaklarla, insanlığını, kapitalist modernitenin çöplüğünden aldığı çürümüş zihniyetinin gerçekliğini ortaya koymaktadır. Bu gün Kürt diline konulan yasak bir insanlık ayıbıdır. İnsanın ve toplumun onuruna, manevi değerlerine saygı duymayanlar, kendi onursuzluklarını, ilkesizliklerini deşifre ederler.

Kapitalist modernitenin gerçeğinde ortaya çıkan, Kürt sorununun dünya sorunu haline gelmiş olmasıdır. Görünüşte gösterilen sorunu çözme yaklaşımı bir aldatmadır. Avrupa'nın Kürt halkına tanıdığı mültecilik hakkı ise kendi ihanetini gizleme amaçlıdır. Bu gün Kürt halkının yaşadığı zulmü sağır sultanlar bile duymuştur, bilmeyen yoktur. Her gün belgelerle katliamlar gösterilmektedir. Bu gerçeğe gösterilen tepki o kadar cılızdır ki hiçbir yaptırım ve çözüm etkisi getirmemektedir. Kürdistan'da yaşanan insanlık vahşetini aktüel haber mahiyetinde dillendirmektedirler. Dostlar pazarda görsün yaklaşımıdır. Kapitalist modernitenin ruhsuzluğunda, monotonluğunda bir farklılık olsun diye değinilmektedir. Çünkü sorunu çözme gibi bir niyet yoktur. Sorunu çözme yaklaşımları olduğunu yansıtanlar özde sorunu yaratan ve sürekli kılan güçlerdir.

Bu nedenle, tarihsel süreç boyunca yaşanan Kürt halkını birbirine karşı kırdırtma yaklaşımıdır. İngilizlerin Ortadoğu politikaları sonucu ikinci Abdülhamit döneminde Hamidiye alayları olarak geliştirilen Kürt işbirlikçi ve ihanetçilerin sürekli geliştirilmiştir. Bu gün koruculuk politikaları ile vatanı koruma propaganda ve özel savaşları ile Kürtleri birbirine kırdırtma yaklaşımı olarak sürmektedir. Aynı şekilde son yıllarda en yurtsever kesimi ajanlaştırma, gençleri yozlaştırma, uyuşturucu bağımlısı haline getirme tarih içinde geliştirilen politikaların güncel karakter kazanmasıdır.

Rêber APO Şahsında Bir Tarihin Yargılanması

Bugün Rêber APO Kürt halkı ve dünya insanlığı açısından büyük bir önem taşımaktadır. Kürtler özgülünde yaşanan hem biricik hem de evrensel olan başka bir öznellik ise Rêber APO'nun insanlık için geliştirdiği yeni yaşam felsefesi karşısında, tüm dünya egemenlerinin pragmatik yaklaşımlarından dolayı Önderliğimize karşı ortak bir cepheye gitmeleridir. Yeni paradigma olarak nitelendirilen Demokratik, Ekolojik, Cinsiyet Özgürlükçü Toplum paradigması insanlık açısından ikinci büyük evrensel devrimin önünü açan bir tez niteliğindedir. Aynı zamanda da Kapitalist Modernitenin de anti tezidir. Kapitalist Modernite günümüzde insan toplumsallığına ağır kırımlar yaşatarak varlık-yokluk ikilemini yaratmıştır. İnsan toplumsallığı bu kırılmaları atlatabilecek mi yoksa kendi sonunu hazırlayan modernitenin yok oluşuna o da mı tabi olacaktır? Tüm veriler, insanlığın yaşadığı dev sorunlar karşısında varoluşunu sürdürmesinin ancak Önderliğimizin geliştirdiği yeni paradigma ile olabileceğini göstermektedir. Çünkü bu devletçi, hiyerarşik, zihniyetin güdükleştirdiği, yutmaya çalıştığı toplumun ahlaki-politik değerlerini tekrardan yeşerterek güçlendirmektedir. Tekelci hırsızların toplumdan çaldıkları kutsallıkları, özgürlük, eşitlik, adalet, demokrasi vb. hırsızlardan alıp gerçek sahipleri olan insanlığa verme mücadelesini öngörerek yürütmektedir.

Önderliğimiz özgülünde dünyada yaşanan bir durum ise kadın özgürlüğüne stratejik yaklaşımdır. Devletli uygarlığın kadından çaldığı toplumsal özgürlük Kadın Kurtuluş İdeolojisi temelinde geliştirilen mücadele ile yeniden topluma

sunulmuştur. Çünkü kadının köleleştirilmesiyle toplum ve doğa açısından bir düşüş gerçekleşmiştir. Kadın şahsında gerçekleştirilen kırılma domino taşlarının devrilmesi gibi toplum ve doğada da çok büyük kırılmaları yaratmıştır. Bunun sonucunda tarihsel zamanla gerçekleşen toplum-doğa kaosudur. Bu nedenle halk ve insanlık için geliştirilen mücadelenin rengi, kadın özgürlüğünü temel almıştır. Sorunu kaynağında çözme, paradigmanın temel ilkelerinden biri olmuştur.

Bu coğrafya dünya insanlığı için, evrensel nitelikteki yaratıcılık geleneğini bu sefer önder bir bilge şahsında geliştirmektedir. Kendine ve dünyaya karşı olan tüm haksızlıkları ve zulümleri kabullenemeyen bu kutsal toprak, Rêber APO şahsında insanlığın değerlerini gasp eden egemen erkek tanrılara karşı bir meydan okuyor. Çünkü geliştirilen yeni yaşam felsefesi ile tüm ezilenler başta kadın, doğa ve ezilen toplumsal kesimleri özgürleştirme ütopyasının gerçekliğini ve her açıdan mücadelesini ortaya koymuştur. Önderliğimiz, düşmanın "bitirdim, toprağa gömdüm" dediği ve çoğu yönleriyle bir bitirilişin eşiğine getirilen halkı diriltme ve devrimsel gelişmeleri yaratmasından dolayı merkezi uygarlığın temel hedefi oldu. Çünkü bölgedeki çıkarların önünde duran, oldukça da etkili tek engeldi. Bu nedenle dünya bir insandan o kadar çok korktu ki ona karşı uluslararası komplolar geliştirerek çok haince ve gaddarca tutsak ettiler. Önderliğimiz egemenlere karşı geliştirilen mücadelede kendi kişiliğinde bir halk ve dünya insanlığının kutsal değerlerinin temsilini oluşturmuştu. Çocukluğundan beri egemen tanrıların güzel yaşam diye sundukları her şeye kuşku ile yaklaşmış ve toplumsal hakikat arayışından hiç vazgeçmemiştir. Bunun mücadelesini bir an bile durdurmamıştır. Çünkü O toplumun farkındalığını anladığı günden beri insanlığın hakikat savaşına soyunmuştu. Ne ailesi, ne devlet, ne de merkezi uygarlığın egemenleri engel oluşturabilmişlerdir. Dünyada benzeri olmayan ağır tecrit ve işkence koşullarına rağmen bu savaşım ideolojik ve tarihsel toplum hakikatinde derinleşerek savaşımını sürdürmüştür.

Bu nedenle İmralı zindanında geliştirilen savunmalar özelde bir halkın ve dünya insanlığının onur ve özgürlüğünün savunmasıdır. Savunmalar çarpıtılan tarihsel toplumu her yönü ile toplumsal, siyasal, ekonomik, sosyolojik hatta diğer bilim disiplinleri açısından gerçeğini açığa çıkarmıştır. Bu anlamı ile merkezi hegemonik uygarlığın tüm iki yüzlüğünü, yalanını, hırsızlığını ortaya çıkarmakta, bu talana, sömürüye, zulme dur demektedir. Önderliğimizin yıllardır içinde bulunduğu ağır işkenceyle beraber uygulanan komplo yönelimleri göstermektedir ki, ortaya çıkan çıplak yalanı örtbas etmek, devletçi tarihin yalanını sürdürmek için gerçek tarih ve Önderliğimiz şahsında çok haksız, insanlık hakikati ile bağı olmayan bir mahkûmiyet geliştirmiştir. Adeta Rêber APO şahsında insanlık ve onun tarihi yargılanmaktadır. Palazlanmış bu hırsız, tefeci kesimler daha önceki temsilcileri tarafından toplumun, doğanın, tarihin hakikati mücadelesini verenleri, sayısız

Bu coğrafya dünya insanlığı için, evrensel nitelikteki yaratıcılık geleneğini bu sefer önder bir bilge şahsında geliştirmektedir. Kendine ve dünyaya karşı olan tüm haksızlıkları ve zulümleri kabullenemeyen bu kutsal toprak, Rêber APO şahsında insanlığın değerlerini gasp eden egemen erkek tanrılara karşı bir meydan okuyor.

defa hunharca cezalara çarpıtmış, katletmişti. Tarihe karşı ihanet günümüzde Önderliğimiz şahsında bir daha tekrarlanıyor. Tıpkı, Prometheus'un gaddar, vicdansız tanrılardan ateşi çalıp insanlara verdiği için erkek egemen tanrılar tarafından Kafkas kayalıklarına zincirlenmesi gibi Önderliğimiz de maskesiz ve çıplak tanrılar tarafından uluslararası komplo ile İmralı adasına mahkûm edildi. Suçu ise maskesiz tanrılar ve örtük kralların ikiyüzlü, insanlık karşıtı gerçeğini ortaya çıkarmasıdır. İnsanlığın kaybettiği hazineleri, tekrardan kaybedilen Kürdistan topraklarında, yitirilen tanrıça kadın şahsında bulma arayışıdır. Egemen tanrıların oluşturduğu bataklıkta her gün biraz daha dibe batan kadınlara, çocuklara, yaşlılara, işsizler ordusuna, devleşen gövdeleriyle kanserleşme batağına dönüşen kentleşme sorunlarına çözüm arayışıdır. Her gün kıyamet alametleriyle kendisine yapılan zulme isyan eden doğa ananın ve Kapitalist modernitenin çarklarında her geçen gün kadükleşen toplumun ahlaki-politik değerlerinin bitirilişiyle kaybolan insanlığı tekrar hakikatiyle buluşturma arayışında olmasıdır. Yaşananlar bir kader değildir. Çünkü insanlık demokratik, ahlaki, politik toplum değerleriyle sürekli bir gelişme trendi sağlamış ve binlerce yıl varlık bulmuştu. Demokratik Uygarlık paradigmasının ortaya koyduğu çözüm, çarpıtılan toplum ve tarih anlayışının düzeltilmesiyle bu yaklaşan mahşer önlenebilir. İnsanlığın hakikat arayışlarındaki fedai bilgeler ve günümüzün gerçek bilime ilgisi olan bilgeleri de bu gerçeği tümden olmasa da bazı yönleri ile fark etmiş, gerçeği dile getirmişlerdi.

Bugün Kürt halkının evrensel tarih içerisinde yaşadığı öznelliği bir ikilemdir. Toplumsal tarih içerisinde kendi yerel kültürü ile insanlığa beşiklik etmiş, onu beslemiş, büyütmüştü. Ancak bugün büyüttüğü evlatlarının ihaneti karşısında büyük bir sorgulama içerisindedir. Çünkü gerçekleşen ihanet insanlığın vicdanına sığmayacak kadar derindir. Ana tanrıçanın kutsal yaşamında böyle bir ihanet ve adalet anlayışı yoktu. Onun insanlığa öğrettiği ahlaki-politik toplumun demokratik, komünal, eşitlik, özgürlük esaslarında herkesle yaşamı paylaşma, herkesin hakkına saygı göstermekle birlikte kimseye haksızlık yapmama, temel yaşam bilinciydi. Oysa son yüzyıllarda yaşananlar da ne oluyor? Hangi kutsal kitabın adalet anlayışını temsil ediyor?

Kürtler kendi şahsında dünya insanlığının vicdanını zedeleyen haksızlığı kabul etmediği gibi buna karşı büyük bir mücadele içerisine de girmiş bulunmaktadır. Özellikle Rêber APO'nun geliştirdiği Demokrat, Ekolojik, Cinsiyet Özgürlükçü Toplum paradigması ile ana tanrıçanın kutsallıklarını kirleten egemen sömürücü tanrılardan onların çağdaş temsillerinden hesap soruyor. Maskeli, örtük, çıplak tanrıların gerçeğini ortaya çıkarıyor. Doğuran ana verimli Hilalde bin yılların geleneği, Önderliğimiz şahsında insanlığın yaşadığı sorunları çözümleme yaklaşımı ile tarihi gelenek yenileniyor. Zamanın oluşum göstergeleri Demokratik Uygarlığı işaret etmektedir. Kapitalist Modernitenin buldozer işlevi gören çarkında, zihniyeti, ruhu, vicdanı, kişiliği kirlenmiş bireyin, yıkılmayla yüz yüze gelen toplumu tekrardan diriltmek için demokratik moderniteyi inşa etme görevlerini farz kılmaktadır.

Kaynaklar

1- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap
2- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 1.Kitap
3- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 1.Kitap
4- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap
5- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 2.Kitap

KÜRDİSTAN COĞRAFYASININ YARATTIĞI KÜLTÜR

Ekolojinin Nimetleriyle Kendini Yaratan İnsan

Toplumların yaşam tarzlarını belirleyen kültürlerin oluşumunda, yaşadıkları coğrafyanın rolü önemli bir yer tutmaktadır. Coğrafyanın toplum üzerindeki etkilerini incelerken bilimin kullandığı kavramlaştırmalar ve ölçütler "ekonomik", "stratejik", "politik", "tarihsel", "toplumsal", "kültürel" vb. şeklinde sürüp gider. Bilimin kavramlaştırmalarına kaynaklık eden coğrafyanın, en genel anlamda fiziki, siyasi ve beşeri olarak üç ana özelliğinden bahsedebiliriz.

Fiziki coğrafya, arazi yapısını (çöller, ovalar, dağlar, nehirler, denizler), iklimsel koşullarını (sıcaklıklar, yağışlar, rüzgârlar) ve doğal kaynakları (bitki örtüsü, hayvanlar, meralar, ekilebilir araziler, sular, madenler, ormanlar, enerji kaynakları vb.) kapsamaktadır. Siyasi coğrafya, dünya üzerindeki ve komşu bölgeler arasındaki konumu ve toplumlar arasındaki etkileşimi anlatmaktadır. Beşeri coğrafya ise, o topraklar üzerinde yaşayan insanların, toplumların özelliklerini anlatır. Sadece bu tanımlamalara baktığımızda bile, coğrafyanın toplum yaşamıyla ayrılmaz bağlar oluşturduğunu görebiliriz.

Coğrafyayı ekolojik bir tanımlamayla, tüm canlıların yaşadığı doğal ortam biçiminde ele alırsak, bu doğal ortama en iyi şekilde uyum sağlayan ve değiştirme gücünü gösterebilen canlının insan türü olduğunu görürüz. Bu uyum, diğer bazı canlılarda olduğu gibi, fizyolojik değil, kültüreldir. *"İnsan türü fizyolojik olarak kendini hiçbir özel çevreye uydurmuş değildir. İnsanın çevreye uyması, bedeninin bir parçası olmayan aletler, giysiler, evler ve benzeri donatımlarla sağlanır. Bulunduğu çevreye elverişli donatımlar yaparak bir insan toplumu, kendini hemen her türlü koşula uydurabilir. Ateş, giyim, kuşam, barınaklar, uygun yiyecekler, insanlara kuzey kutbunun soğuğu kadar, tropik bölgelerin sıcağına da dayanabilme yeteneği verir."(1)*

Toplumların maddi kültürlerinin ilk temelleri, hem doğadan nasıl yararlanacaklarının bilgisi ve tekniklerini, hem de doğanın beklenmedik değişimlerini karşılayabilme yeteneklerini geliştirmek zorunda oldukları koşullarda oluşmaya başlamıştır. *"Maddi kültür, geniş ölçüde bir çevreye karşı gösterilen bir tepkidir. Bu tepki belli bir bölgede yerel yiyecek kaynaklarından yararlanmak ve vahşi hayvanlardan, sellerden ya da diğer tehlikelerden korunmak yolunda o bölgenin özel iklim koşullarının yol açtığı ihtiyaçları karşılamak için geliştirilen düzenleri içerir. Farklı topluluklar farklı icatlar geliştirmeye, yiyecek, yakacak, barınak ve alet sağlama yolunda, farklı doğal kaynakları nasıl kullanmaları gerektiğini keşfetmeye zorlanmışlardır."(2)*

Burada hemen belirtmek gerekir ki maddi kültür tek başına toplumların hayatta kalmasını sağlayamazdı. Manevi kültür olmadan toplumsallaşma olgusu gelişme sağlayamaz ve toplumsallaşma gerçekleşmeden de insanın tür olarak varlığını sürdürmesi mümkün olamazdı; olsa bile doğada önemli hiçbir farklılaşmaya uğramadan hayvan türü olarak kalırdı.

Doğada farklılaşmayı başaran fakat ekolojik koşulların değişimleri nedeniyle yeryüzünden silinip giden bir çok toplum bulunmaktadır. Maddi ve manevi kültür yaratımlarıyla insanlık tarihine yön vermiş olan toplumlar ise bunu öncelikle, yaşadıkları ekolojik ortamın cömertliğine borçludurlar. Bir bölgede

sağlanan kültürel ve sosyal gelişme, diğer bölgeleri de etkileyerek tarihin çarkını döndürmüştür. Aynı koşulların her yerde aynı sonuçlara yol açtığını iddia eden determinist yaklaşıma göre, insanlığın kültürel bir başlangıç kaynağı yoktur; dünyanın her yerinde, birbirinden kopuk topluluklar, benzer ekolojik koşullar gereği benzer kültürleri inşa etmişlerdir! Bu yanlış bir teori olup, Ortadoğu tarihsel kültürünün inkârı yolunda ısrarla savunulmaktadır.

Dünyanın farklı bölgelerinde, birbirinden kopuk olduğu halde, benzer kültürleri inşa etmiş toplumlar vardır. Hatta bir zamanlar tüm klan toplulukları, hiç birbiriyle iletişim halinde olmadığı halde benzer yaşam tarzlarını sürdürmüşlerdir. Bu aşamalar, toplumsal ve kültürel farklılıklara kaynaklık eden büyük değişimlerin olmadığı aşamalardır. Fakat büyük değişimler, tüm dünyada bir defada ortaya çıkmış değildir. Örneğin neolitik devrim, tek bir yerde gerçekleşmemiştir, bu nedenle birçok neolitik kültürden bahsedilmektedir. Fakat her neolitik kültürün belirleyici ortak özellikleri olduğu gibi tarihsel zaman açısından ilk neolitik devrimlerin Mezopotamya topraklarında yaşanmış olduğu da bir gerçektir. Bu durumda, "ilk kaynak" veya "ilk kaynaklar" kavramını kullanmak yanlış değildir. Önemli olan bu kaynaklar arasında "ana kaynak" haline gelmiş olanıdır ki, ana kaynak, tüm kaynaklardan beslenerek oluşur ve insanlık tarihine yön verir.

Özetle, farklı toplumların becerileri kültürel paylaşım sayesinde diğer toplumlara da geçebilmiş ve insanlığın büyük kültürel birikimleri bu sayede ortaklaşabilmiştir. Farklı kültürel akımlar, bir ana kültür nehrine doğru akma eğiliminde olmuşlardır. İşte bu ana nehirlerin başında gelen Mezopotamya kültür geleneği, insanlığın beşiği olarak tanımlanmayı hak edecek gelişmelere damgasını vurmuştur.

Bu tanımlamalardan hareketle, Kürdistan coğrafyasının toplumsal yaşam ve kültür üzerindeki etkilerini değerlendirecek olursak, fiziki, siyasi ve beşeri özellikleriyle –geçmişte ve günümüzde- tüm dünya tarihini etkileyen özellikler taşıdığını belirtebiliriz.

Bu tanımlamalardan hareketle, Kürdistan coğrafyasının toplumsal yaşam ve kültür üzerindeki etkilerini değerlendirecek olursak, fiziki, siyasi ve beşeri özellikleriyle –geçmişte ve günümüzde- tüm dünya tarihini etkileyen özellikler taşıdığını belirtebiliriz.

Evrensel Tarihte Kürdistan Coğrafyasının Yeri

Kürt halkının hem avantajı, hem dezavantajı durumunda olan Kürdistan coğrafyasının önemini ve kültür üzerindeki etkilerini anlamak için evrensel tarihteki yerini doğru belirlemek gerekmektedir. Bu konuda ortaya konulmuş tarihi kanıtlar, Kürdistan coğrafyasının önemi hakkında daha belirgin tanımlamaların geliştirilmesine olanak sunmaktadır. Öncelikle vurgulanacak husus, tüm insanlığı derinliğine etkilemiş olan büyük değişimlerin bu topraklarda başladığıdır.

Doğada kendini farklı kılabilen tür olarak insanın ilk evrensel başarısı, simgesel-soyut düşünce gücünü geliştirmesidir ki bu sayede Homo Sapiens çıkışı gerçekleşmiştir. Bu başarının sağlandığı alan Toros-Zagros hattıdır. İnsanı, doğal koşullara mahkûm olmaktan çıkaran ilk devrim ise neolitik tarım ve köy devrimi olup ilk gerçekleşme alanı yine aynı

bölgedir. Bu devrimlerin kaynağına inildiğinde yine coğrafi konumun sunduğu avantajlarla karşılaşılacaktır.

Homo Sapiens (düşünen insan), kurgusal düşünce ve simgesel dil yeteneğiyle günümüzün insan türünün başlangıcını teşkil etmiştir. Neolitik devrim ise, "asalak ekonomiden üretici ekonomiye geçiş" anlamında *"insanlık tarihinin en büyük olayı olarak görülür."(3)* Her iki gelişmenin Aryen toplulukların yaşadıkları topraklarda boy vermesi, bulundukları coğrafyanın özelliğiyle ilgilidir: *"Karşılarında hep iki farklı dil ve kültür grubu buldular. Güneyden Afrika kökenleriyle daha yakından bağlantılı olan Semitik gruplarla (çöl ve sıcak alan kültürü) kuzeyden Sibirya eteklerinden kaynaklı Ural-Altay gruplarına (Tundra ve soğuk alan kültürü) nazaran durumu en avantajlı gruplar orta alandakilerdi. Coğrafi avantaj belirleyici rol oynadı. Tarihen gözlemlenen büyük çıkışların gerçekleşmesine bu nedenle orta alan grupları damgasını vurdu."(4)*

"Orta alan" hem yüksek ekolojik düzeyi, hem de ekolojinin sağladığı güvenlik olanakları açısından, henüz neolitik aşamaya varmadan önce, insanlığa beşiklik etmeye başlamıştır. Ekolojik koşulların "orta alan" insanına sunduğu bereket sayesinde, Neolitik aşamada artık tüm insanlığı besleyecek olan ana kültür nehri akmaya başlayacaktır.

"Arkeoloji, etimoloji ve etnolojinin mukayeseli bir değerlendirmesi, neolitik toplumun tarihte ilk defa yaklaşık olarak M.Ö 12 binlerden beri Toros-Zağros dağ sisteminin iç ve dış çeperlerinde, ovayla dağlık alanın birleştiği ve su kaynaklarına yakın yarı tepelik bölgelerde gelişim gösterdiğini kanıtlamaktadır. Bunun temel nedeni, bitki ve hayvan kültürlerinin ekim ve evcilleştirilmeye uygun zenginliği ve iç içe olması ile adeta doğal bir sulamaya benzeyen yağış rejimidir. Mevcut tüm tahılların, küçük ve orta boy hayvanların yabani örnekleri bu bölgede bolca bulunmaktadır. Bölge ayrıca uzun buzul dönemleri boyunca üç kıtanın birleştiği bir alan olup, Afrika'nın doğusundan çıkan insan türünün tüm dünyaya en güvenilir yayılma alanı olarak burayı seçtiğini göstermektedir. Uygun beslenme ve iklimle güvenlik bunda temel rol oynamaktadır. Tüm paleolitik dönemle mezolitik dönemin yaşandığını gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Mezolitik dönemin aletleri ve mağara resimleri, halkın canlı izlerini gösteren örnekler sunmaktadır."(5)

Bu durumda Kürt kültür zemininin binlerce yıllık gelişmelerle belirlenmiş olduğunu belirtebiliriz. Fakat neolitik öncesi gelişmelerin (Paleolitik ve Mezolitik) hem evrensel tarih açısından, hem de Kürtler açısından ayırt edici ve belirleyici özellikleri bulunmadığı için, dolayısıyla zayıf ve durağan bir tarih olduğu için, Kürt kültürel başlangıç zamanını neolitikle belirlemek daha isabetli bir yaklaşım durumundadır. *"Denilebilir ki, hiçbir halk Kürtlerin orijinleri, asılları kadar neolitik çağı hem yaratıp hem en derinliğine yaşamak durumunda kalmamıştır. Bu özgünlük süre ve kapsam itibariyle en yoğun biçimde Kürt olgusunda yaşanmıştır. Bu özgünlüğün etkileri günümüze kadar sürmektedir. Kürtler bütün güç ve enerjilerini bu çağdan alıp bu çağa vermişlerdir. Bugünkü Kürt zihniyet yapısının çok geri kalması da esas olarak neolitik çağda takılıp kalmalarından, adeta orada gönüllü bırakılmalarından ileri gelmektedir. Sanıldığının aksine, neolitik çağın etkileri halen dünyada küçümsenmeyecek ölçülerde varlığını sürdürmektedir. Köylülük, maddi yaşam ve zihniyet olarak neolitikten kalma bir toplumdur. Tarım kültürü, başta gelen özelliklerini bu çağda kazanmıştır."(6)* Kürdistan coğrafyasını özel kılan, orta alan konumu ve elverişli iklimsel koşulları sayesinde gerçekleşen toplumsal yapıdaki değişimlere ev sahipliği yapmasıdır. Evrensel tarihe yaptığı katkının ikinci aşaması ise uygarlığın gelişmesinde oynadığı roldür. Kente dayalı modernitenin tüm temel yaratımlarının kaynağında neolitik kültür vardır. Kent

ve modernitesi, yani yaşam tarzı, neolitik devrim olmadan düşünülemez. Bunun üzerine çöreklenmiş olan devletli uygarlık bile neolitiksiz düşünülemez.

Neolitik kültürün tek bir merkezden, Kürdistan'dan yayıldığını iddia etmek bir abartı gibi gelebilir fakat birçok farklı alanda ortaya çıkan neolitik kültürlerin en eskisinin büyük olasılıkla Kürdistan coğrafyasında bulunduğu günümüz araştırmacılarının ortak kanısı durumuna gelmiştir. Bu coğrafya'da yaşayan tek halk Kürt halkı değildi kuşkusuz, Aryenik birçok halkın varlığı tartışmasızdır. Bunlar arasında Kürt halkının adının öne çıkması, en eski Sümer belgelerine (yaşayan Kürt dili ve kültürünün bu belgelerle uyumluluğuna) ve Diyarbakır, Batman, Urfa gibi Kürt kentlerinde yapılan çeşitli arkeolojik bulgulara dayanmaktadır.

Neolitiğin taşıyıcısı olduğu gibi uygarlığın taşıyıcısı olma unvanı da Kürt halkına aittir. Kürdistan'ın tüm uygarlıkların geçiş hattında olması bu özelliğini kanıtlamaktadır.

Tüm bu değerlendirmelerden çıkan sonuç bir cümleyle özetlenirse; uygarlığı kendine mal eden kapitalist modernitenin tarih çarpıtmaları bir yana bırakılırsa, Kürt coğrafyasının sadece Kürt kültürünün oluşumunda değil evrensel kültürün oluşumunda da belirleyici bir rolünün olduğu belirtilebilir.

Adını Dağlardan Alan Halk

Kürt ve Kürdistan üzerine yazan herkes farklı şekillerde de olsa, dağlarından ve insanlarından bahseder:

"...Dağlar Kürt tarihini, halkını, kültürünü ve geleneklerini biçimlendirmiştir. Kürdistan arazisi ovaların başladığı yerde aniden biter... William Eagleton'un deyimiyle, burası 'kükreyen akarsuların, gölgeli kanyonların ve asma köprülerin' ülkesidir."(7)

"... Dağlar ve geçitlerle, karlı zirveler ve hoş göllerle dolu... İçinde insanlardan çok ayıların ve kurtların bulunduğu, çok romantik, geniş sıradağ ülkesi!"(8)

" ... Başka kimsenin edemeyeceği kadar eşsiz ateş edebilen adamlar!"ın ülkesi.(9)

"... Dağların cinleri, dağların ejderhaları!"(10)

Sümerlerden günümüzün sömürgeci devletlerine kadar binlerce yıldır Kürt halkının özgürlük iradesiyle özdeşleşmiş olan dağların kültürümüzdeki yerini belirlerken, adı dağ, çöl veya deniz olan başka bir halka kolay rastlanmazken Kürt orijininin dağ anlamına geldiğini ve dağlarla özdeşleşmiş bir halk gerçekliğimizin bulunduğunu hatırda tutmak gerekir.

Sümer belgelerinde Proto-Kürtler, KURTİ (Kur=Dağ), yani dağlı veya dağlı halk olarak geçmektedir. Bundan bin-

lerce yıl sonra bile Kürt halkını herkes dağlı halk olarak bilmektedir. Çünkü gerçekten de dağlarla bu kadar özdeşleşmiş başka bir halka ender rastlanabilir. Bugün dağ deyince, Kürtlerin güvenlik alanı, sığınağı, direniş kaleleri anlaşılmaktadır. Fakat bu coğrafyanın tek rolü savunmada oynadığı rol değildir. Kürdistan dağları, aralarındaki vadiler, etraflarındaki ovalarla birlikte "tarihin en büyük olayı" olan neolitik devrime analık etmesiyle anılır.

"Neolitik devrimin merkezleri olarak Dicle, Fırat ve Zap ile kendilerine katılan kolların oluşturduğu en elverişli, ekin ve evcilliğe uygun, yabani bitki ve hayvanların anayurdu olarak dağ ve ovaların birleştiği yarı tepelik ovalar ve vadilerdir. Bu ova, vadi ve dağların sihri, tarih yaratmanın beşiği olmalarından ileri gelmektedir."(11) Kürdistan dağlarını çevresiyle birlikte değerlendirmek gerekir. Yakın çevre, dağın yaşam kaynakları olurken, görece uzak çevre ise devletli uygarlık güçlerinin saldırı merkezleri durumundadır.

Kürdistan coğrafyası, verimli ovalarıyla, su ve bitki kaynaklarıyla yaşam sunarken, dağlar ise hep korunma alanları olmuştur. Etraflarını kuşatan devletler, gözlerini sürekli olarak bu zenginliklere dikmiştir ve bu yüzden dağlar stratejik bir rol oynamıştır. Bu olgu, günümüzdeki gerilla mücadelesinde capcanlı yaşamaktadır.

Toplumun doğası kaldığı ölçüde demokratik komünal kültür kalmıştır, toplumsal doğa aşındırıldığı ölçüde de demokratik komünal kültür eritilmiş, zayıflatılmıştır.

"Bu bölgelerin topluluklarının en amansız saldırı dönemlerinde bile dağların ve ormanların içlerine çekilerek varlıklarını korudukları tüm tarihsel belgelerce kanıtlamaktadır. Halkları yerinden yurdundan etmede en ileri düzeyde rol oynayan Asur imparatorları bile, bizzat yazdıkları kaya yazılarında ve çok sayıda tabletlerde, bölgeye sefer yaptıklarını ama başaramadıklarını açıkça belirtmektedirler. Bu husus tüm istilacılar açısından geçerlidir ve belgelidir."(12)

Kürt halkının en temel stratejik gücünün dağlar olması, beraberinde toplumsal yapının da kabile ve aşiret düzeninde sürdürülmesini koşullamıştır. *"Uygarlık tarihinin hep çatışma alanında yaşaması varlığını ancak dağların doruklarında koruyabilmesini beraberinde getirmiştir. En eski halk olma unvanını dağ yaşamına borçludur. Olumsuz sonucu ise kent kültürüne bünyesine fazla yer vermemesidir. Kent uygarlığıyla sürekli zıtlık içinde olmuştur. Kenti, kendini yutan bir karşı barbar olarak görmüştür. Dolayısıyla geleneksel kabile ve aşiret kültürü, varlığını günümüze kadar koruyabilmiştir."(13)* Kabile ve aşiretler, bağrında sınıflaşmaya ve sömürüye fırsat tanımayan özelliğiyle özgür yaşamanın vazgeçilmez unsurları olmuşlardır. Ayrıca sürekli tehdit ve saldırı altında olmaları nedeniyle merkezi bir organizasyon kurmaları güç olmuştur. Aşiret konfederasyonları tarzındaki örgütlenmelere yöneldiklerinde bile temel yönlendirici güç ve amaç, savunma olgusudur. Bu durum, halk kültüründe ikili bir sonuç doğurmuştur. Bir yandan devlet kurmaya meyletmeyen özgürlükçü demokratik karaktere sahip, diğer yandan soykırım rejimlerinin saldırısı altında kültürünü geliştiremeyen ve koruyamayan bir halk gerçekliği ortaya çıkmıştır.

"Anadolu Hitit İmparatorluğu ile Sümer ardılı Babil-Asur İmparatorluğu arasındaki Yukarı ve Orta Mezopotamya'nın (Luwice Gondwana, Sümerce Hurrit=yüksek memleket) zengin maden yatakları ve Doğu-Batı geçiş noktasında

yer alması, ayrıca tarım ve hayvancılığın en verimli sahalarına ve doğal sulama gibi bir iklime sahip olması, onun adeta tarihin "doğuran anası", büyüten beşiği rolünü kaçınılmaz kılmıştır. Bu özelliği aynı zamanda dört taraftan ve sürekli istila ve talan alanına dönmesine yol açmıştır. Uygarlık doğuran temel alan olmasına rağmen, merkezi yapılar ve kurumlara kalıcı olarak sahip olamaması da bu özellikleriyle yakından bağlantılıdır. Tampon bir geçiş bölgesi olmaktan kurtulamamaktadır. Hâlbuki günümüze kadar buradan beslenmeyen uygarlık yok gibidir. Bu özelliği, onun günümüzde dilini bile hayvan sesi kadar özgürce kullanamamasının nedenini de izah etmektedir."(14)

Kürdistan coğrafyasının Kürt kültürü üzerindeki etkilerini sanat ve edebiyatında da çarpıcı olarak gözlemlemek mümkündür. Bir doğa halkı olan Kürtlerin, dağlarla, kayalarla, nehirlerle, çiçeklerle, kuşlarla, renklerle haşir neşir olması, sanatını, edebiyatını, folklorunu doğrudan etkilemiştir. Bütün doğa insanlar gibi canlıdır, duyguludur, akıllıdır. Uzun kış gecelerinde anlatılan masallarda çiçekler, kuşlar, kaplanlar, ağaçlar, dağlar konuşur, ağlar, güler...

Kürdün hançeresinden çıkan sese bakılırsa, sanki dağ şarkı söylüyor gibidir; yüksek ve çığlık çığlığadır. Dengbejlik dağ gibi yürek ister. Hewraman'da hiç bozulmamış halde, bu dağ yürekli sanatçıları sıkça rastlanır. Dağların birbirinden ayırdığı her yörenin kendine has müziği vardır. Ulusal müzik tanımlamasını yapmak kolay değildir; tüm yerel müziklerin toplamı ulusal müziği oluşturur. Farklılıkların birliğini burada görmek mümkündür. Yine de, enstrümanlar ve melodilerde ortak olan yönler, Kürt müziğini diğer halkların müziğinden farklı kılar. Makamı kuralsız değildir ama sınır tanımaz. Enstrümanları çeşitli de olsa en çok kullanılanların davul ve zurna olması, dağları dolduracak daha güçlü enstrüman bulunmadığından olsa gerek.

Müzikte olduğu gibi edebiyatta da doğa, aşk, kahramanlık ana temalardır. Dağın yüreğinden kopan bir edebiyatın gücüne hiçbir şey ulaşamasa da, asimilasyon politikaları ve yasaklamalar yazılı edebiyatın az sayıda olmasına, daha çok sözlü geleneğin öne çıkmasına yol açmıştır. Özellikle direnişler destana dönüşmüş, sözlü anlatım geleneğinin başköşesine oturmuştur. Masalcıların öte ucunda ise köy tiyatroculari bulunur. Yeni yeni gelişmekte olan sinema alanında ise, Kürt toplumsallığı ve otantik kültürünün işlenmesi en büyük ilgiyi çekmektedir.

Tarıma geçiş sürecinde, ürün toplama bayramlarıyla başlayan gelenekleri Kürtleri bir bayram halkına dönüştürmüştür, ta ki sömürgeci güçlerle karşılaşana dek. Bu aşamadan sonra artık bir

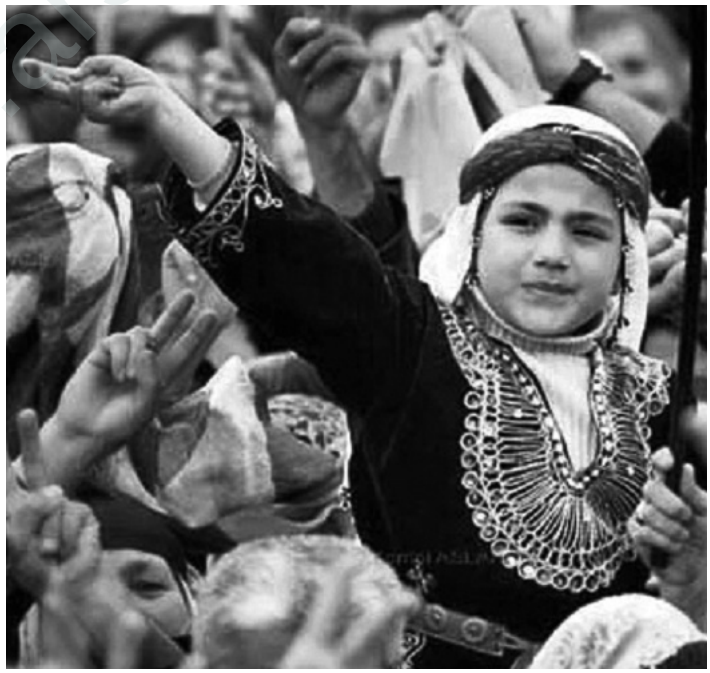

savaş halkına dönüşecek ama en ciddi savaş durumlarında bile espri yeteneğini kaybetmeyecek, ölümü bayram coşkusuyla karşılamayı öğrenecektir. Halk oyunlarında bile, kartallarla kurtlar kavgaya tutuşmuştur; oynamazlar, adeta savaşırlar. Dans etmesini bilmeyen Kürt yoktur. Davul-zurna eşliğinde kadın-erkek el ele tutuşur, topluluk kültürünün yansıması olarak en zarif danslarını icra ederlerken, tempo arttıkça eller birbirinden ayrılır ve adeta savaş düzenine geçerler.

Ressamın tablosunda bütün renkler bir aradadır; uyum kaygısı yoktur, çünkü renkler doğaya aittir ve doğanın kendisinden daha üstün bir renk koordinatörü yoktur. Kürt giysilerindeki –özellikle kadın giysilerindeki- renk cümbüşü kendiliğindenci ahengin ve doğayla kaynaşmanın yansımasıdır. Yine, çömleğe, kilime, halıya işlediği motiflere bakılırsa Kürt kadını en büyük ressamdır.

Kürt halkının renklerle dostluğu, doğacıl inançlarına da yansımış, günleri bile renklerle betimleyebilmiştir. *"Eski Kürt kültürü, yerli Yezdaniliğin inançlarında korunduğu haliyle, haftanın yedi gününe özgün renkleri atfeden tek kültürdür: Pazar günü kırmızı, Pazartesi siyah, Salı beyaz, Çarşamba mavi, Perşembe mor ya da menekşe rengi, Cuma yeşil ve Cumartesi sarı renklidir."(15)*

Yaşamı bir sanat gibi karşılayan halktır Kürt halkı. Bunun sebebi, sahip olduğu ekolojik yaşam koşullarıdır. Fakat binlerce yıl aynı koşulları yaşamasının sonucu, onun adeta neolitiğe çakılıp kalmasına da yol açmış; değişen dünyanın egemenlikçi saldırılarını göğüsleyecek kurumlaşmalardan mahrum kalarak, tehlikelere açık hale gelmiştir. Bu doğal halkın yabancılaşmayı yaşaması, üstelik tüm insanlığı beslemişken, açlıkla terbiye edilecek durumlara düşmesi en büyük trajedi olmuştur.

Kentleşme Ve Yabancılaşma

İlk kent oluşumlarında rol oynamış olan Kürt halkının, devletli uygarlığın saldırılarından sonra kırsal yaşama sıkı sıkıya sarılması kesinleşmiştir. Egemenlerin elinde kentlerin oynadığı uğursuz rolü yakından bilen Kürt halkı kente karşı hep mesafeli olmuştur. Hatta bunun farkında olan egemenler de Kürtleri dağlardan ne kadar uzaklaştırsalar o kadar çok egemenliklerini tesis edebileceklerini düşünmüşlerdir. Örneğin Asur imparatorluğunun, 150 bin Kürdü kırsal bölgeden ova ve kent bölgelerine zorla yerleştirmesi(16), direnişçi ruhu yok etmek, asimilasyonu gerçekleştirmek amacını taşıyordu. Dağlar ve dağlı halk asla zapt edilememiştir: Ne ilk devletler ne sonrakiler; ne İskender orduları, ne de uçaklı, kimyasal silahlı ordular! Fakat Kürt halk direnişini zayıf düşüren bazı önemli tarihi süreçler yaşanmış ve toplumsal-kültürel özellikleri değişime uğradıkça, direnmek dışında seçeneği olmadığı halde hiçbir zaman tam başarıya da ulaşamamıştır.

Coğrafyası yerinde durduğu halde, direnişlerin tam sonuca gitmemesinin en önemli sebebi, Kürtlerin sınıflaşmayla, kentleşmeyle ve yabancı dinsel sistemlerle karşılaşması; neticede zihinsel, sosyal, kültürel yönden olumsuz yönü ağır basan değişimlerden geçmesidir.

İlk çağ boyunca kabile ve aşiret kültürüyle yaşayan Kürt halkı özgürlükçü karakterini sürekli korumayı bilmiştir. Zihniyet dünyasını şekillendiren temel olgu, içinde yaşadığı coğrafya ve kendi doğası olmuştur. Mitolojik yaratımlarında tanrı-tanrıça figürleri ana kadın kültürü ekseninde şekillenmiş; inanç sistemi doğacıl ve sevecen karakterde gelişmiştir. Dağlarda sert geçen yaşam ve direniş koşullarında cesaret, yiğitlik gibi temel özellikler öne çıkarken kabile-aşiret kültürü gaspa, hırsızlığa, gaddarlığa, yıkıcılığa, sömürüye fırsat vermeyen bir ahlaki şekillenmenin gelişmesine yol açmıştır.

İnsan iradesini esas alan, kullaşmaya karşı sonuna kadar direnen, doğayla ve tüm canlılarla dost olan, özgür

yaşam timsali halindeki inanç sistemi, Kürt kültürünün özünü teşkil etmiştir. Bunun somutlaşmış hali Zerdüştlükte görülmektedir. Zerdüşt geleneği, Kürt halkının ahlaki-politik kültürünü en ileri düzeyde yansıtmaktadır. Kürt yurtseverliğinin temel kaynağı burada aranmalıdır.

Kürt toplumsallığının farklı bir aşamaya taşınması, kabile ve aşiret düzeninin bozulması pahasına, dışarıdan dayatılan dinsel ideoloji sebebiyle olmuştur. Tarihin orta çağ aşamasında İslami fetihle karşılaşan Kürt kabile ve aşiretlerinin üst kesimleri devletleşmeye zorlanırken, diğer kesimleri ise kendilerini savunmak adına, muhalif kimlikli tarikat örgütlenmelerine yönelmiştir.

"İlk çağdaki Kürt orjinlerinde aşiret ve kabile toplumu başat iken ortaçağdaki Kürtlük hem ad olarak, hem olgusallık bakımından İslami uygarlık sürecinde kendini daha iyi tanımlayabilmektedir. Ama aynı süreç derin bir bölünmeyi de beraberinde taşımıştır. Kürtlük önemli oranda kabile ve aşiretsel özelliklerini korurken, kentleşen ve sınıfsallaşan Kürtlük devletli Kürtlükle ona karşı savunma halinde olan sivil tarikat ve mezhep Kürtlüğü halinde bir ayrışmayı yoğunca yaşamıştır. Ortaçağ toplumsal tarihi esas olarak bu üçlü ayrışma ve olgusallaşmaya dayanmaktadır. Anlatılar hangi ifade biçimlerine bürünürse bürünsün temelindeki maddi olgular aşiret, tarikat, devlet olarak kalmaktadır. Tüm kavimsel sınıfsal çatışmaların dayandığı birimler bu üçlü kategoriler içinde yer almaktadır. Bu tarz parçalanmalar tüm Ortadoğu toplumları için geçerlidir. Hatta evrensel özellikler kazanmıştır. Kürt gerçekliği açısından durum farklı değildir. Kayıp ve kazanımlar birbirini karşılamakta, iktidar seçeneğinin tüm imhacı ve asimilasyonist varlığına karşın aşiret, mezhep ve tarikatların baskılanmış ve sömürüye yatırılmış kesimleri toplumsal varlıklarına sıkıca sarılmakta ve özgürce yaşamı savunmaktadır."(17)

İktidar İslamının Kürt özgürlük iradesinde yol açtığı kırılmaya karşın Kürt kültürü, Alevilik ve Ezidilik başta olmak üzere birçok mezhep ve tarikat (sivil) örgütlenmesiyle kendini savunmuştur. Egemenlerin hem Zerdüştlüğe, hem de Alevilik ve Ezidiliğe saldırmalarının esas sebebi, bu kültürlerin kullaşmaya karşı durmaları, özgürlük ahlakını esas almalarıdır. Ortaçağ Kürt kültürünü bu inançlar temsil etmiştir.

İktidar İslamının Kürt özgürlük iradesinde yol açtığı kırılmaya karşın Kürt kültürü, Alevilik ve Ezidilik başta olmak üzere birçok mezhep ve tarikat (sivil) örgütlenmesiyle kendini savunmuştur.

Kapitalist Modernite, Kürt Kültürünün En Eski Ve En Son Düşmanıdır

Kürt halkı, sürekli savaş ve işgal saldırıları altında, siyasi olarak egemenlerin kurumlaşmaları karşısında tutunamazken, toplumsal olarak diğer tüm grupları kendi içinde eritecek kadar güçlü olmuştur.

Tarihin ilk çağlarından günümüze dek, İskitlerden Helenlere, Semitik kökenlilerden Türki kökenlilere kadar bir çok etnik grubun Kürt sosyalitesi içinde erimeleri, Kürtleşmeleri, Kürt kültürü ve toplumsal yapısının gücünü ortaya koymaktadır. Kapitalizmin başat hale geldiği ve Ortadoğu'ya sızdığı 20.yüzyıla kadar da bu olgu geçerliliğini korumuş, sonrasında ise tam tersi bir durum yaşanmıştır. Bu aşamadan itibaren Kürt sosyal yapısında büyük bir erime, yabancılaşma başlamıştır.

Kürt halk kültürüne en ağır darbeyi kapitalist **modernite (işbirlikçisi Türkiye, Irak ve İran ulus-devletleri eliyle)** vurmuştur. Kürt dilini bile yasaklayan, fiziki ve kültürel soykırım yöntemlerini en acımasız tarzda sergileyen ulus-devlet egemenleri, karşılarında güçlü bir direniş görmeyince Kürt varlığını bile inkâr etmiştir. Bu süreç, tüm başkaldırılara rağmen, Kürt halkı açısından erime ve yok olma sürecidir.

20. yüzyılda Kürt soykırımının baş sorumlusu Avrupa'dır. Avrupa'nın oynadığı uğursuz rol, tarihin en büyük insanlık suçunu oluşturmaktadır. Sadece Kürdistan ülkesinin dörde bölünmesinde değil, toplumsal yapısının da parçalanması, dağıtılmasında Avrupa başrolü oynamıştır. Ulus-devlet acenteliğine soyunan devletlerin rolü taşeronluk tarzındadır. Kültürel soykırımın sınırsız uygulanması, Avrupa hegemonik yaklaşımları ve Ortadoğu üzerindeki işgalci emelleri olmadan mümkün değildir.

Maddi ve manevi kültürün ulus-devlet cenderesine alınması, asimilasyon ve soykırım uygulamalarının önemli düzeyde sonuç almasını sağlamıştır. Kürt halkı hiçbir dönemde, ulus-devletli egemenlik döneminde olduğu kadar kültürel soykırımdan geçmemiş, hiç bu kadar kendine yabancılaşmamıştır.

Yurtseverlik adına öne çıkan isimler milliyetçi bir tepki vermenin ötesine geçememiş, hatta zayıf direnişleri yüzünden, objektif ve diyalektiksel olarak soykırım rejiminin elini güçlendirmekten başka bir sonuca yol açmamıştır. Yurtsever direnişçi kültür aşınmaya uğrayınca Kürt toplumsallığı dağılmayı yaşamış, çeşitli sosyal tabakalar (Aşiret aristokrasisi, beylik düzeni ve dini otoriteler) öne çıkarak toplumsal parçalanma adeta normalleşmiştir.

Her ne kadar bu dönemde de kabile ve aşiret adları kullanılmışsa da, özgür Kürt toplumsallığını oluşturan kabile ve aşiret düzeniyle kıyaslandığında, bu toplumsallık, sırf yorgunluktan ölüm döşeğinde can çekişen hantal bir insan gibidir. Bu insan gerçek insan, özgür insan değildir; bu aşiret ve tarikatlar da gerçek ve özgürlükçü değildir. Hakikat değerini yitirmiş bir durumdadırlar. Kürt halkının tarihsel özgürlük eğilimi ve direniş kültürüne dayalı olan yurtseverlikten geriye eser kalmamışken, cılız milliyetçi bazı oluşumlara yurtseverlik payesi vermek, özgür tarihimizin inkârı anlamına gelir.

Kürt halkı ne kadar parçalanmış da olsa üzerinde yaşadığı toprakları yurt olarak görmekte ve adına Kürdistan demektedir. Kürdistan yurdunun, tüm toplumsal kırımlara rağmen, var olmasının sebebi sahip olduğu eko-sistem ve çok derin toplumsal gelenekleridir.

Kapitalist modernite saldırıları altında özgürlüğünü yitiren Kürt halkının tek seçeneği, kapitalist moderniteyi tüm boyutlarıyla aşacak, demokratik uygarlık değerleriyle mücadele etmektir. Bu anlamda, tarih Kürt halkına, tıpkı neolitik süreçte olduğu gibi, yeni bir insanlık devriminin öncülüğünü yapma görev ve sorumluluğunu vermiştir.

Kürdistan Eko-Sistemi Ve Yurtseverlik

Kürt halkı ne kadar parçalanmış da olsa üzerinde yaşadığı toprakları yurt olarak görmekte ve adına Kürdistan demektedir. Kürdistan yurdunun, tüm toplumsal kırımlara rağmen, var olmasının sebebi sahip olduğu eko-sistem ve çok derin toplumsal gelenekleridir.

Toplumsallığının çok güçlü gelişmesine zemin oluşturan Kürdistan eko-sistemi halen tüm çekiciliğiyle zihinleri canlı tutmaktadır. Botan ve Dersim bölgesini karşılaştırmalı olarak ele aldığımızda eko-sistemin yurtseverlik üzerindeki etkisini daha iyi görebiliriz.

Botan, kapitalist sömürgeci modernitenin etkilerini en az yaşayan bölgemiz; Dersim ise, tam tersine, en çok yabancılaşmaya uğratılan bölgemiz olarak bilinmektedir. Botan ve Dersim ekosistemleri arasında benzerlikler çoktur. Buralar, dağları, uçurumları, nehirleri, ormanları ile düşmana korku salan, dostun cenneti olan Kürdistan parçalarıdır.

Dersim 1938'de soykırımdan geçirildi ve ardından asimilasyon tekniklerinin tümü büyük bir zorbalıkla uygulandı. Botan, isyanlar bölgesi olarak devlet saldırılarına maruz kalsa da asimilasyon fazla uygulanamadı. Botan, halen devletin şiddetine karşı görkemli bir şekilde direnmektedir. Fakat devlet Botan'da şimdi 70 adetten fazla baraj yapmaktadır ama buna karşı ekolojik bir direniş sergilenmemektedir. Dersim'de Munzur üzerine baraj yapılmak istenmektedir fakat buna karşı Dersim halkı yediden yetmişe ekolojik bir direniş sergilemektedir. Şimdi dönüp yurtseverliğimizi tekrar sorguladığımızda Dersim'i suçlayabilir miyiz? Yurtseverlik ölmemişse kökeninde ekolojik bir yaşam kültürü ve bilinci yattığı içindir. Dersim'de tüm soykırım uygulamalarına rağmen ekolojik duyarlılığın yok edilememiş olması, yurtseverliğin özüyle ilgilidir. Dağlarda, zozanlarda diri olan doğal toplum kültürünü hem Botan, hem de Dersim'de gözlemlemek mümkündür. Fakat yurtseverliğin sadece dil ve yaşam tarzıyla sınırlı olmadığını, ekolojik duyarlılığın da yurtseverlik duygularını beslediğini belirtmek gerekiyor.

Kürdistan eko-sistemi insanlık kültürünün ana kaynağıdır; Kürt halkını yaratandır. Yurtseverlik ancak bu ekolojiye sahip çıkmakla gerçek anlamına kavuşabilir. Kürtlüğüne yabancılaşmış kişinin bile Kürdistan'ın doğal güzellikleri karşısında hayrete düştüğü, hayranlık gösterdiği bilinmektedir. Bu duygu, eko-sistemimizin yarattığı estetik duygudan kaynağını almaktadır.

Toplumun genlerinde hep yaşayan ve her fırsatta gün yüzüne çıkan ekolojik zihniyet, özgürlük ahlakının temel yapı taşları arasındadır. Tabi hemen belirtmek gerekir ki ekoloji demek, sırf doğal arazi güzelliği demek değildir. Üzerinde yaşayan tüm canlıları, iklimi ve toplumsal kültürü birlikte ele aldığımızda bir yurdun eko-sistemi tarif edilebilir. Kürdistan ülkesinin, tarih boyunca insan-toplum üzerinde yarattığı şekillenme Kürt halkını ekolojik bir halk haline getirmiştir. Kapitalizmin yok ettiği duyarlılıklar bile, küllenmiş köz gibi, ilk rüzgarda tekrar harlanmaktadır.

Unutmamak gerekir ki soykırım rejimi, sadece zihniyet ve öz yönetim yitimine yol açmakla kalmaz, estetik yitimini de çok bilinçli şekilde geliştirir. Estetik yitimine uğramış bir toplumun kendi yurduyla ilgili ekolojik bir kaygısı kalmaz. Kendi tarihi, dili, kültürü ile ilgili vurdumduymazlık peşi sıra gelir. Kendi yurdu her türlü tecavüz dayatması altındayken bile, yurduna, halkına ait hiçbir değeri savunma kaygısı duymaz. Hakikat yitiminin vardığı sonuç "katiline sevdalanma" olur.

Yurtseverlik, yurdunu savunmaktan geçer; bu nedenledir ki yurtseverlik yerine Kürtçe'de "Welatparéz"

(yurdunu savunan) sözcüğü kullanılır. Bu savunma, ideolojiktir, siyasidir, kültüreldir, ekonomiktir, askeridir ve hepsinin toplamı olarak ekolojiktir.

Tüm iyilik-güzellik tanımlarının ana kaynağı olan eko-sistemimiz, soykırım kıskacından çıkışta yine bize ilham olmaktadır. Bugün, halkımız, ulaştığı ekolojik bilinç sayesinde sadece kendi yurdunu savunmamakta, sınırlarında yaşadığı ortak vatan dahil tüm dünyayı ve insanlığı savunmakta, bunun için dünyanın en eşitsiz koşullarındaki savaşında kararlılıkla ve başarıyla mücadele vermektedir. Bunun için ulus-devlet anlayışı yerine demokratik uluslaşmayı ve ulusların konfederal birliğini savunmaktadır. Bu anlamda Kürt halkı yurtsever olduğu kadar enternasyonalist bir halktır.

"Daha çok 19. yüzyılda katı milliyetçi bir ilke haline getirilen bir karış vatan toprağı edebiyatı, çağımız koşullarında vatana hizmetten çok zarar vermektedir. Feodal beyliklerin çitlerle çevirdikleri toprak mülkiyeti ulusallaşma karşısında nasıl gerilik anlamına gelmişse, dar milliyetçi vatan anlayışı da enternasyonalizm karşısında gericilik düzeyine düşmeyi ifade etmektedir. Çağdaş yurtseverlik, yurtta ne kadar kalkınma ve zenginleşme sağlandığına bağlı olarak anlam kazanmaktadır. Gerçek yurtseverlik yurdunu zenginleştirmek, maddi ve manevi yönden yaşanmaya değer kılmak ve bunu insanlıkla paylaşmak demektir."(18)

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1- Gordon Childe-Kendini Yaratan İnsan
2- Gordon Childe-Kendini Yaratan İnsan
3- Alaeddin Şenel-İlkel Topluluktan Uygar Topluma
4- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap
5- Abdullah Öcalan AİHM Savunması
6- Mehrdad R. Izady- Kürtler
7- Mehrdad R. Izady- Kürtler
8- Gottfried Müller-Yanan Doğu'da
9- Gottfried Müller-Yanan Doğu'da
10- Kaynak Yayınları- Asur İmparatorluğu
11- Abdullah Öcalan AİHM Savunması
12- Abdullah Öcalan AİHM Savunması
13- Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap
14- Abdullah Öcalan AİHM Savunması
15- Mehrdad R. Izady-Kürtler
16- Kaynak Yayınları-Asur İmparatorluğu
17- Abdullah Öcalan Bir Halkı Savunmak
18- Abdullah Öcalan AİHM Savunması

KÜRDİSTAN KÜLTÜRÜNDE TARIM-HAYVANCILIK ve KÖY KÜLTÜRÜNÜN YERİ

İnsanlık tarihinde tarım faaliyetlerinin kültür haline gelmesi, sürekli göçerlikten yerleşik yaşama geçiş ve köylerin inşası süreci Kürdistan'da başlamıştır. Bu anlamda bir bütün olarak tarım-köy kültürü, özü itibariyle Kürdistanidir. Kürdistan Kültürü ve toplumsallaşmasının temeli de tarım-hayvancılık ve köy kültürüdür.

Başlangıç anından itibaren beslenme, barınma, savunma, ulaşım gibi gereksinimler, insan toplulukları açısından temel yaşamsal ihtiyaçlar olarak belirir. Doğal toplum sürecinin daha ilk dönemlerinde insan toplulukları, kendi yaşamlarını sürdürebilmek ve ihtiyaçlarını temin edebilmek için doğal işbölümüne giderler. Bu işbölümü, avcılık ve toplayıcılık biçiminde ortaya çıkar. Hem bitki ve hem de hayvan sayısının bir arada ve yeterli olduğu dönemlerde veya bölgelerde ise her iki tarzdaki ekonomik faaliyetler bir arada yürütülür. Ancak, buzul dönemlerinin sona ermesinin ardından, kısa bir zaman zarfında çok büyük iklimsel ve coğrafik değişiklikler meydana gelir. Bu durumda coğrafya, iklim, flora ve faunanın koşulları ile nüfus yapısına bağlı olarak her bir topluluk, yaşadığı alanlarda hayvan avlayarak veya bitki toplayarak temel yaşamsal ihtiyaçlarını giderir. Topluluklar içinde cinsiyet bilinci gelişmediğinden, cinsiyetlere göre çok belirgin işbölümüne gidilmez.

Arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkan ve Mezolitik öncesi dönemlere tarihlenen heykel, resim, kabartma ve diğer buluntularda cinsiyete işaret edildiğine dair bir kanıta rastlanmamıştır. Ancak erkeğin ve kadının doğaları, onların doğal işbölümü temelinde hangi faaliyetlerde daha fazla öne çıkacaklarını belirler. Bu çerçevede erkek daha çok avcılık faaliyetleriyle uğraşır. Avcılık, kültür haline gelince hem devlete giden yolu açar, hem de sürekli onun temel sacayaklarından biri rolünü oynar.

İkinci ve giderek temel faaliyet haline gelen tarz ise, toplayıcılık faaliyetleridir. Kadın genel olarak tüm bölgelerde ve dönemlerde toplayıcılık faaliyetlerinde öne çıkar. Ancak bu faaliyetlerle sınırlı kalmayıp, doğurduğu çocuğun bakımı ve büyütülmesi, topluluğun barınma ortamının hazırlanması, korunması, sevk ve idaresi gibi temel ihtiyaçların giderilmesinden de sorumludur. Toplayıcılık faaliyetlerinde öne çıkması, kadının salt fiziksel özellikleriyle ve toplumun doğal işbölümüyle bağlantılı olmayıp bizzat onun doğasıyla ilgilidir. Toplayıcılık faaliyetleriyle kadın, toplumun beslenme ihtiyaçlarını güvenceli ve yeterli düzeyde karşılar. Bununla birlikte bitki türlerini tanıdıkça, onları salt besin kaynakları olarak değil, aynı zamanda başka biçimlerde kullanmayı da öğrenir. Doğal toplum sürecinde bitkilerin ip, boya, ilaç, yapı malzemesi gibi farklı biçimlerde kullanılmış olduğunu birçok tarihi bulgu ortaya koymaktadır. Toplayıcılık kadının, toprakla, bitkilerle suyla; bir bütünen doğanın kendisiyle sevgi ve şefkate dayalı ilişkilerini güçlendirmesine büyük katkı sunar. Özellikle ana-kadın, toplayıcılık faaliyetleriyle birlikte salt doğurduğu çocuğu değil; tüm toplumu besleyen, eğiten, örgütleyen, koruyan, yaşamı düzenleyen belirleyici güç olarak ortaya çıkar. Kadın, toplayıcılık faaliyetleriyle uğraştığı yüz binlerce yıllık süre boyunca tarım kültürüne temel teşkil eden bilgi birikimini, yaşam deneyimlerini ve zihniyet düzeyini ortaya çıkarır. İklim ve coğrafik koşullardaki değişimler, nüfus yapısı yanında bitki-

ler ve hayvanların sayı, tür, işlevsellik ve dağılımlarında büyük değişikliklere yol açar. Ortaya çıkan yeni yaşam koşulları ve yaşanan zorluklar yanında, ana-kadın öncülüğünde toplumsal yaşama giden yolda kaydedilen büyük gelişmeler de, artık yeni bir yaşamı inşa etmeyi zorunlu kılar. Paleolitik dönemin sona erişine paralel olarak mezolitik döneme adım atılır.

Tarım kültürü ve yerleşik yaşama geçişin temel yapı taşları Mezolitik dönemde döşenmiştir. Dönem boyunca toplayıcılık egemendir, ancak sınırlı sayıda bitki de tarıma alınmaya başlanmıştır. Örneğin Suriye'deki Tell Mureybet kalıntılarında Emmer buğdayı, mercimek ve arpa kalıntıları; Kürdistan'ın güneyindeki Çemçemal vadisinde bulunan Jarmo yerleşkesinde de Emmer buğdayı, mercimek, arpa ve bezelye yetiştirildiğine ilişkin kalıntılar bulunmuştur. Bitkileri işleme ve yetiştirme konusunda önemli birikimler elde edilmiş. Havanlar, öğütme taşları ve tahıl siloları yapılmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Gıda türlerinin sayı ve tür olarak zenginleşmesi kap-kacak yapımına da yol açmıştır. Çemçemal vadisinde (Silêmanî – Kerkûk arasında) bulunan ve Mezolitik döneme tarihlenen Şanîdar mağarası ve Zewî Şemî yerleşim alanı ile Jarmo yerleşkesinde; Jarmo boyalıları olarak adlandırılan kilden yapılmış boyalı, ayrıca saman katkılı çanak-çömlekler ve öğütme taşları bulunmuştur.

Avcılıktan hayvan evcilleştirmeye geçişin temelleri atılmış; dönemin ortalarında domuz, kedi ve köpek, sonlarında ise sığır, koyun, keçi gibi hayvanlar evcilleştirilmeye başlanmıştır. Jarmo, Şanîdar ve Tell Mureybet'te bu hayvanlara ait çok sayıda kalıntıya ve resimlere rastlanmış, Urfa-Xirabreşk yerleşkelerinde ise keçi, sığır, köpek, domuz motifli çok sayıda kabartma ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde insan toplulukları, sürekli göçerlikten yarı yerleşikliğe geçerken, geçici olarak kalınan mağara, baraka ve çadırlardan giderek daha kalıcı ve kalabalık yerleşim alanları, evler, depolar ve hatta kutsal alanlar inşa etmeye yönelirler. Evler genelde yuvarlak ve oval biçimde olup dönem sonlarında dikdörtgen biçimindeki yapılar da inşa edilir. Urfa-Xirabreşk (Göbeklitepe) yerleşkelerinde ortaya çıktığı gibi taş malzeme işleme ve yapı tekniğinde muazzam gelişmeler kaydedilmiştir. Yapılar başlangıçta çamur ve kerpiçten inşa edilirken, daha sonraları temelleri ve duvarları taştan yapılır ve çamur yerine kireç kullanılmaya başlanır. Dönem sonlarına doğru taş yapılar ağırlık kazanır. Yapıların tabanları ilk mozaik sayılabilecek terazzo tekniğiyle yapılır. Ayrıca bu dönemde salt konut amaçlı değil, manevi kültür ve zihniyet oluşumunu yansıtan gelişkin yapılar da inşa edilmiştir. Yine bu yerleşkelerde ortaya çıkan tapınak benzeri gelişmiş yapılar, zihniyet ve anlam dünyasının, düşünce, kurgulama ve betimleme gücünün, sanatın ve inanç kültünün dönem itibariyle ulaştığı düzeyi çok çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır.

En önemli iletişim aracı olarak simgesel dile geçiş yapılmış, resimli-betimlemeler, proto alfabe ve rakamların kullanımına varacak düzeyde ilerleme sağlanmıştır. Topluluklar klan ve hatta

yer yer kabileler tarzında kendilerini örgütlemişlerdir. İ.Ö. yaklaşık 10-11. yüzyıllarına tarihlenen Urfa-Xirabreşk (Göbeklitepe) yerleşkeleri bu konuda başta gelen örneklerdir.

İnsanlığın yüz binlerce yıl içinde elde ettiği birikim, ulaştığı zihniyet-anlam ve yapılanma düzeyi ile manevi-maddi kültürel değerleri, tarihsel aşamayı dayatmaktadır. Bunun gerçekleşmesi ise toplumsal bir sistemin inşası ile mümkün olabilecektir. Şimdiye kadar ortaya çıkan birçok tarihsel kalıntı ve buluntu, mezolitik dönemin bir nevi tarım ve hayvancılık kültürünün ön aşaması olduğunu; bu kültürün bugünkü Urfa, Silêmanî, Kerkûk, Amed gibi alanların merkezinde olduğu Kürdistan coğrafyasında ilk olarak ortaya çıktığını ve halkalar biçiminde doğuya, batıya, kuzeye ve güneye yayıldığını göstermektedir.

Tarım-Hayvancılık ve Köy Kültürünün Ortaya Çıkışı (Neolitik Devrim)

Neolitik devrim, dar anlamda taş işlemeciliğinin en ileri düzeyde geliştiği dönemi ifade eder. Ancak esasta bu dönemde göçerlikten yerleşikliğe, dağınık yerleşim alanlarından köylere, toplayıcılıktan tarım kültürüne, topluluklardan toplumsal sisteme geçiş gerçekleşmiş. Sadece yapılanma ve örgütlenme değil, zihniyette ve anlam dünyasında da insanlığın en büyük devrimi yaşanmıştır.

Şimdiye kadar elde edilen bulgularda neolitik dönemin İ.Ö. yaklaşık olarak 10.000-7000 yılları arasında gerçekleştiği öne sürülmekteydi. Ancak tarım-köy kültürünün temel simgeleri olarak görülen yılan, boğa, yaban domuzu, keçi gibi simgelerin Urfa-Xirabreşk (Göbeklitepe) yerleşkelerindeki kabartmalarda temel ve en yaygın motifler olarak kullanılmış olması ve ayrıca bu yerleşkenin **İ.Ö**. yaklaşık olarak 11.000 yıllarına kadar tarihlenmesi, neolitik devrimin esasta çok daha eski dönemlere kadar gidebileceğini göstermektedir. Tarım-köy kültürünün doğduğu ve sistem haline gelip başka topluluklara yayıldığı merkezi bölgede yer alan Urfa, Êlih, Amed, Colemerg, Şirnex, Merdîn gibi alanlarda yer alan tarihi yerleşkeler ile diğer kalıntı ve bulgu alanlarının, T.C. devleti ve ortakları tarafından çok ısrarlı ve aceleci biçimde sular altında bırakılması, hafriyatla doldurulması ve taşınabilenlerin talan edilmeleri de bu tezi güçlendirmektedir. Son yıllarda ortaya çıkan tarihi buluntu ve belgelerin doğru incelenmesi halinde bile tarım-köy kültürünün en azından 20 bin yıl öncesine kadar gidebileceğini ispatlamak çok büyük olasılıktır.

Tarım-Köy Kültürünün Maddi Boyutu:

Tarım kültürü, toplumun salt beslenme değil, barınma ve korunma gibi yaşamsal ihtiyaçlarının da karşılanmasında, toplumun kendi kendini örgütlemesi ve yönetmesinde, zihniyetinin ve dilinin gelişiminde de belirleyici role sahiptir. Bununla birlikte ahlak ölçüleri, estetik anlayışı ve toplumsal karakterin oluşumunda da temel kaynak tarım kültürüdür.

Bu çerçevede tarım-hayvancılık ve köy kültürünün Kürdistan'daki maddi kültür alanına yansımalarını ele almak yerinde olacaktır.

Tarımsal Üretim:

Neolitik devrime bağlı olarak bitki toplamaktan bitki-sebze-meyve yetiştirmeye geçiş sağlanmıştır. İlk önce buğday ve arpa, ardından da mercimek, nohut, bakla ve bezelye tarıma alınır. Bu bitkilerin tarımı yağışlara dayalıdır. Yani sulama gerektirmeden ekilip ürün alınabilen bitkilerdir. Bu temelde ilkin buğday ve arpa yetiştirilir. İnsanın yetiştirdiği ilk gıda olan buğday, günümüzde de temel ve vazgeçilmez besin kaynağı olma özelliğini korumaktadır. Şu ana kadarki arkeolojik buluntulara göre dünyanın ilk çiftçilerinin hasat ettiği yedi "kurucu ekin"in hepsinin yabani atalarından olan 'einkorn' buğdayının 9600 yıllık olduğu tahmin edilen hem yabani, hem ehlileştirilmiş tohumları,

Urfa-Suwerêg-Qerejdax yöresinde bulunmuştur. Kürdistan'da ortaya çıkan bu tarımsal ürünler gerçeği, günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce sadece buğdayın değil, Aryenik diller ve kültürün tohumlarının atılması ve tarım yoluyla Avrupa'ya ve Dünyaya yayılması sürecini de başlatmıştır. Buğday, aynı zamanda insan toplumunun kolektif emeğini temsil eden en önemli semboldür. Büyük bir ihtimalle bu özelliklerinden dolayı, insan toplumunun buğdaya atfettiği kutsallık, değerini hala korumaktadır. Tarımsal faaliyet, maddi anlamda hiçbir şey ortada yokken gerçekleşemez. Doğa birçok ürünün temelini sunmaktadır. Ancak bunların tanınması, yetiştirilmesi ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde geliştirilmesi, çoğaltılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Tarım kültürü, doğadan almayı değil, doğaya katmayı, yani üretmeyi, yaratmayı esas alır. Tarımsal üretimle toplum sadece besin kaynakları üretmez, aynı zamanda temel yaşamsal ihtiyaçlarının çoğunu, bu kültürün ürünleriyle karşılar. Bu da ancak doğayla sevgi, saygı ve emeğe dayalı ilişki kurmakla mümkündür. Kürdistan'da tarımsal üretimin bereketine yol açan belirleyici etken, toplumun doğasında var olan bu özellikleridir.

Hayvancılık:

Son buzul döneminin sona ermesine bağlı olarak iklim ve coğrafyada yaşanan değişiklikler hayvan türlerini de etkiler. Bu değişim sonucunda günümüzün sığır, keçi, koyun, köpek, kedi, horoz-tavuk gibi hayvan türlerinin o dönem itibariyle yabani anaları ve ataları ortaya çıkar. Sürüler halinde dolaşan bu türlerin evcilleştirilmeleri, avlanmalarından daha faydalıdır. Üstelik avcılık, toplumsal doğanın zihniyetine de uygun düşmemektedir. Avcılık kültürü, hayvanları öldürme ve yakalamaya dayalıdır. Hayvanın evcilleştirilmesinde zor ve kandırma yöntemlerinin etkili olamadıkları güncel gerçeklerle dahi ispatlanmaktadır. Toplumun, hayvanların evcilleştirilmesi için gerekli bilgi-birikime ulaşması, ahlaki ölçüler, zorluklar, gereklilikler ve olanaklar bir araya gelince hayvanların evcilleştirilmesi, toplumun iki temel ekonomik faaliyet alanından biri haline gelir.

Daha Mezolitik dönemde insan toplulukları bazı hayvanları evcilleştirmişler; bunların bazılarını ise sürüler halinde tutmuşlardır. Ancak hayvanların tür ve sayı olarak yaygın ve sistematik biçimde evcilleştirilmeleri, tarım kültürü ve yerleşik yaşama geçiş döneminde gerçekleşir. Bu konuda da öncülük yapan ana-kadındır. Ana-kadının sevgisi ve şefkati, hayvanların evcilleştirilmesini kolaylaştırmıştır. Arkeolojik kazıların çoğunda, tarım kültürü zamanında ve bu kültürün geliştiği mekânlarda hayvanların yaygın biçimde evcilleştirildikleri açığa çıkmıştır. Hayvancılık-hayvan evcilleştirme ve yetiştirme, avcılık kültürünün değil, ana-kadının evcil düzeninin eseridir. Bu nedenle genel anlamda tarım-köy kültürü, hayvancılık faaliyetlerini de kapsamaktadır. Günümüzde bile tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin birbirini tamamlayan bütüncül faaliyetler olarak sürdürülmesinin nedeni bu gerçekliktir.

Hayvanların evcilleştirilmesinde de, bitkilerin tarıma alınmasında olduğu gibi coğrafik, iklimsel ve sosyo-kültürel koşullara göre tür ve zamanlama olarak bölgeler arası farklılıklar vardır. Örneğin Amed-Çayönü'nde ilk olarak köpek evcilleştirilmiş. Ancak Batman-Çemê Hallan'da ise ilk evcilleştirilen domuz olmuştur. Sığır, koyun-keçi gibi hayvanların evcilleştirilmeleri ise Neolitik döneme doğru gerçekleşmiştir.

Hayvanların evcilleştirilmesi, neolitik devrimle birlikte düzenli ve sistemli bir ekonomik faaliyet halini alır. Hatta bazı türlerde cinsleştirme bile gerçekleştirilir. Bunun yanı sıra evcilleştirilen hayvanların etinden ziyade sütü ve yününden faydalanma ağırlıklıdır.

Kürdistan'da yurtlaşma, yerleşik yaşama geçiş, tarımsal kültüre dayanırken, hayvancılık da bu kültürün tamamla-

yan bir **öğesi** olarak aşiretler temelinde etnisite ve kültürün gelişmesine yol açmıştır. Kürdistan toplumunun ve kültürünün günümüze kadar varlığını sürdürmesi de bu ikili gerçekliğe; tarım-köy ile hayvancılık-koçerlik geleneğine dayanmaktadır.

Beslenme:

İlk toplumsallaşma girişimlerinden itibaren insan toplulukları beslenme ihtiyaçlarını giderebilmek için hayvanlardan ve bitkilerden daha iyi yararlanmanın arayışı içindedir. Bu arayışlar, Neolitik devrime gelene kadar milyonlarca yıla dayanan deneyim ve birikimi meydana getirmiştir. Neolitik devrimle birlikte bu birikimler beslenme yöntemlerinde de devrimsel gelişmelere yol açar.

Çanak-çömlek ve fırının yapılması, beslenme kültüründe büyük gelişmelere yol açar. Tahıldan elde edilen undan, ekmek yapılabilir, yiyecek türleri artar, yiyecekler daha sağlıklı yapılabilir, hazırlanan yemekler korunabilir. Süt, peynir gibi hayvansal ürünlerin elde edilmesi yaygınlaşır. Elde edilen tarımsal ve hayvansal ürünler depolarda saklanabilir.

Buğdayın ve arpanın ilk yetiştirildiği yer olan Kürdistan'da aynı zamanda ilk ekmeğin de yapıldığı kanıtlanmıştır. Kürdistan'da Kerkük-Jermo, Batman-Çemê Hallan, Amed-Çayönü ve Urfa-Newala Çorî'de ortaya çıkarılan arkeolojik bulgular bu gerçeğe işaret eder.

Yerleşik Yaşamın inşası; Barınma, Konut ve Mimari:

Neolitik dönemdeki topluluklar, barınaklarını ve diğer binalarını kendileri yapabildiklerinden dolayı tarımı ve hayvancılığı gerçekleştirebilecekleri uygun alanlara yerleşirler. Bir yerleşim yeri için aranan temel şart içme suyu ile birlikte tarım ve hayvancılık yapmak için gerekli su kaynaklarıdır. Ayrıca arazi yapısı, toprağı ve bitki örtüsü, tarla yapmaya ve hayvan otlatmaya elverişli olmalıdır. Elbette deprem, çığ düşmesi, sel gibi doğal olayların sık gerçekleştiği ve/veya kabileler arası çatışmaların yaşandığı alanlar güvenlik açısından uygun değildir. Alanda taş, kil yataklarının, ağaçlıkların bulunması da bir şart olarak görülür. Yani, coğrafik ve iklimsel koşullar tarım ve hayvancılık yapmaya, yerleşik yaşama geçmeye ve savunmaya elverişli olmalıdır. Bu temelde, istisnasız biçimde tüm yerleşimler içme suyu kaynaklarına yakın yerlerdedir. Bununla birlikte çoğu yerleşimler nehir-dere-göl kenarlarında, verimli ovalarda, ovalarla dağların kesiştiği alanlarda kurulur.

Tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomik alan ve faaliyetler, yarı göçerlik ve yerleşik yaşama geçişi gerekli kılar. Do-

Buğdayın ve arpanın ilk yetiştirildiği yer olan Kürdistan'da aynı zamanda ilk ekmeğin de yapıldığı kanıtlanmıştır. Kürdistan'da Kerkük-Jermo, Batman-Çemê Hallan, Amed-Çayönü ve Urfa-Newala Çorî'de ortaya çıkarılan arkeolojik bulgular bu gerçeğe işaret eder.

layısıyla toplulukların yaşamlarını daha güvenlikli ve düzenli biçimde sürdürebilecekleri mekânların hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkar. Daha mezolitik dönemde bile ev, fırın, depo ve hatta tapınak gibi ortak mekânlar inşa edilmeye başlanır. Ancak gerekli koşullar yetersiz kaldığı için yerleşik yaşama geçen daha kalabalık, karmaşık ama sistemli topluluk düzeni ortaya çıkmaz. Mezolitik dönemden Neolitik döneme geçiş aşamasına tarihlenen Urfa-Xirabreşk kalıntılarının ise tapınak (ideoloji inşa mekânı) olduğu bilinmektedir. Dağınık ve küçük gruplar halinde yaşayan klanlar, ortak ekonomik alan ve faaliyetler

kapsamında belirli bir alanda toplanarak köyleri inşa ederler. Büyüklüğü koşullara ve ihtiyaçlara göre değişebilen köylerde evlerin yanısıra değirmen, fırın, ambar-depo, tapınak, çiftlik, atölye, panayır, tören alanı gibi ortak alanlar da vardır. Binalar başlangıçta tamamen taştan inşa edilir. Ancak kerpicin bulunmasıyla birlikte temeli, sütunları ve bazı kısımları taştan ama duvarları kerpiçten yapılır. Dönemin başlarında kapısı-penceresi olmayan; giriş-çıkışın tavandaki bacadan yapıldığı evler yapılırken toplumsal gelişmeye bağlı olarak binaların mimarisinde de değişiklikler gerçekleşir.

Evlerin birbirine bitişik olduğu ve sokaksız yerleşimler olduğu gibi, gruplar halinde dağılım**ın olduğu,** sokaklara sahip köylerin de bulunduğu görülür. Ancak şimdiye kadar ortaya çıkarılan kalıntılar, Neolitik dönem köylerinde depo, değirmen, tapınak gibi, topluluğun ortak mekânlarının hem evlerden ayrı ve hem de daha görkemli ve özenli yapılmış olduğunu gösterir. Ayrıca ortak mekânların kullanımının yaygınlaşmasına bağlı olarak köy mezarlıkları da oluşturularak eskiden evin içine gömülen ölüler, artık bu mezarlıklarda defnedilir.

Tarım ve hayvancılığın gelişip yaygınlaşması, köylerin nüfuslarının artmasını da beraberinde getirir. Örneğin, Amed-Çayönü yerleşiminin nüfusu 5-6.000 olarak hesaplanmaktadır.

Alet ve Malzeme Yapımı:

İnsan yaratma yeteneğine dayanarak, karşısına çıkan zorlukları aşabilmek ve yaşamını daha iyi sürdürmek ona yardımcı olacak alet ve malzemeleri üretir. İnsansının ilk taşı, sopayı, kemiği eline alıp kullanmasıyla birlikte alet ve malzeme yapma yolu açılır. Bu ilk çabadan neolitik devrime kadarki uzun süre boyunca insan bu alanda büyük gelişme kaydeder. Ancak bu alanda ortaya çıkan milyonlarca yıllık birikim, insan toplumunun yeni dönemdeki ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikten uzaktırlar.

Bu nedenle tarım kültürüne geçiş, araç-gereç ve malzeme yapımında da devrimi zorunlu kılar. Bu döneme kadar insanlığın kullandığı, başta taş olmak üzere söz konusu maddeler daha iyi işlenerek hem eldeki araç-gereçler daha da geliştirilir hem de yeni ve farklı aletler elde edilir. Araç-gereç yapımındaki gelişmeler, tarım ve hayvancılığa dayalı üretim faaliyetlerinde, köy yerleşmeleri ve bina inşa etmede büyük gelişmelere yol açar. Daha önceden var olanlar geliştirilmekle birlikte birçok yeni araç-gereç icat edilir. Orak, saban, havan, kazma, çapa, kürek, havan, bazalt taşından yapılan değirmenler, obsidiyenden yapılmış çeşitli aletler, ağacın daha iyi işlenmesiyle elde edilen beslenme ve hayvancılıkla ilgili malzemelerin; hatta oyuncakların yapımı ve bu yapılanların yaygınlaşması tarım/köy devrimiyle gerçekleşmiştir. Tarım kültürünün aynı zamanda ilk ve gerçek anlamda bir bilim-teknoloji-sanayi devrimi olarak tanımlanması bu gerçeğe dayanır.

Ayrıca Neolitik dönemin ortalarından itibaren bakır işlemenin öğrenilmesiyle bu araç-gereçlerin yapımı daha da geliştirilmiş, bazı süs ve mutfak eşyaları da yapılmaya başlanmıştır. Neolitik devrim ise bir yönüyle taş işleme sanatının da zirvesi sayılır. Bu dönemde ağırlıklı olarak obsidyen ve çakmaktaşı işlenir. Zengin taş işleme yöntemleri sayesinde toplumsal ihtiyaç temelinde birçok araç gereç yapıldığı gibi yarı işlenen taşlar da bina yapımında yaygınca kullanılır. Taş işlemeciliğinin, Neolitik devrimde ulaştığı düzeye belli başlı örnekleri verecek olursak şunları belirtebiliriz: İlk ev, tapınak, ambar, depo türü binalar taştan yapılır, ancak daha sonraları kerpicin bulunmasıyla binaların temelleri ve sütunlarının taştan yapılması yaygınlaşır. Anıt, heykel türü eserler taştan yapılır. Geniş ve pürüzsüz yüzeyli taşlara resim ve şekillerden oluşan oyma ve kabartmalar yapılır. Başta tahıllar olmak üzere yiyecekleri ufaltmak ve öğütmek için ilk değirmen ve havanlar taştan yapılır. Ne-

olitik dönemdeki taş işlemeciliğini en iyi yansıtan Urfa-Xirabreşk'de ortaya çıkan tarihi kalıntılardır. Ortaya çıkan eserler, bu yerleşkenin üretim faaliyetinden ziyade daha çok düşünsel-dinsel faaliyet mekânı olduğunu gösterir. Buluntuların çoğu taş işleme ustalarının aletleri olmakla birlikte taş baltalar, yemek kapları, taştan havanlar da bulunmuştur. Dini ritüellerde kullanılması muhtemel olan ve kireçtaşından yapılmış birçok bulguya da rastlanmıştır.

Mezolitik dönemde çamur haline getirilen toprağın güneşte kurutulmasıyla kerpiç elde edilir, bunlar fırın ve ilk binaların yapımında kullanılırdı. Ancak bu yöntem yaygınlık kazanmamıştır. Neolitik dönemde ise kerpiç kullanımı yaygınlaşarak dönemin ortalarından itibaren ev, fırın, tapınak, ambar gibi hemen hemen tüm binaların yapımında kullanılır. Çamur haline getirilen killi toprağın ateşte pişirilmesiyle de çanakçömlek yapılır. İ.Ö.7300-6750 yılları arası döneme tarihlenen Amed-Çayönü yerleşimi yakınlarında bulunan Yayvantepe yerleşmeleri bu konudaki çarpıcı örneklerden biridir.

Tarım Kültürünün Maden İşlemeciliği ve Zanaatçılığa Etkileri:

Tarım kültüründe taş işlemeciliğinin gelişimiyle insan toplumu doğayı, doğadaki varlıkları ve çevresindekileri daha iyi tanıma ve ondan daha iyi faydalanma imkânına sahip olur. Bu deneyim ise maddeleri işleme ve malzeme yapma tekniklerinde çığır açar. Taş işlemeciliğinden maden işlemeciliğine geçilir. Önce kolay işlenebilen bakır keşfedilir ve kullanılır. Bakır, ilk defa erken neolitik dönemde basit araçlar, takılar yapmakta kullanılmış (Amed-Çayönü: İ.Ö. 7300-6750), ancak yaygın biçimde kullanılması ise kalkolitik dönemde olmuştur. Bakır kolay işlenmesine rağmen sert ve dayanıklı olmaması nedeniyle artan ihtiyaçlara cevap verecek durumda değildir. Bu nedenle alet ve malzeme yapımında yaygın biçimde kullanılamaz. Bakırdan daha çok süs ve takı eşyaları ile küçük malzemeler yapılabilir. Bakır, ancak Neolitik dönemin sonlarında yani İ.Ö.4000'li yıllardan itibaren nispeten yaygın kullanılabilmiştir.

Tarım-köy devrimi, belirtilenlerin dışında daha birçok alanda önemli gelişmelere yol açar. Kumaş örme ve elbise yapma ile sepet örme ve deri işlemeciliği de bu devrimin yaratımlarındandır. Amed-Çayönü'nde ortaya çıkarılan kalıntıların da işaret ettiği gibi bakır madeni, basit yöntemlerle işlenip süs eşyası, ritüel malzemeleri gibi araç-gereç yapımında kullanılmıştır.

Kürdistan'daki Zihniyetin Gelişimi Üzerinde Tarım-Köy Kültürünün Etkileri:

Toplum salt fiziki bir olgu ya da varlık olmayıp fizik ve metafizik bo-

yutların bütünlüğünden meydana gelmektedir. Hatta insanın diğer varlıklardan farkının en fazla ve en açık şekilde anlaşıldığı alan kültürdür. Genel olarak yaratma ve oluşturma olarak da adlandırılabilecek kültür, toplumun manevi ve maddi yaratımlarının bütünlüğünden oluşur. İlk, en büyük ve temel toplumsal şekillenme ve kültür olan tarım-köy kültürü bu gerçeklik üzerinde inşa edilmiştir.

Tarım kültürü, Kürdistan toplumunun tarihsel toplum olarak varlık bulmasında belirleyici öneme sahiptir. Aryenik dil-kültür grubu da denilen kök kültürün Kürdistan'da doğduğu; buradan adım adım diğer bölgelere yayıldığı sayısız tarihi, güncel, sosyal, kültürel ve bilimsel veri temelinde tartışma götürmez biçimde ispatlanmıştır.

Tarım-Köy Kültürüne Dayalı Temel Değerler:

Toplumun varlığını sürdürmesi için yaşamsal önemde olan değerlerin birçoğu, hem tarım-köy kültürüne taşırılmış, hem de bu kültürle birlikte toplum yaşamında daha etkin düzeye ulaşmışlardır.

Tarım-köy kültüründe hiçbir aile veya fert tek başına yaşamını yürütmediği gibi köy içindeki faaliyetler de özü itibariyle ortaklaşmaya dayanır. Klan topluluğunda temsilini bulan ortak ruh, düşünce ve eylemsel duruş, tarım-köy kültürünün kabile ve hatta aşiret toplumunda daha da gelişir. Bir yandan toplumun manevi evrenindeki ortaklaşma; bir-leşerek çoğalma; çoğalarak bir(leşme) daha ileri boyuta taşınırken, diğer yandan bu ortaklaşma maddi alanda da toplumun inşasına ve ortaya çıkan sorunlarının çözümüne yansıtılır. Hatta bunun da ötesinde, anlamı güçlenen yaşam daha da güzelleşir. Tarım-hayvancılık kültürü, özü itibariyle komünal yaşam ve kolektif çalışma tarzını temsil eder. Toplumun varlık haline gelmesi ve kendini sürdürmesinde temel dinamiklerden biri olan ortaklaşma, aynı zamanda manevi ve maddi üretimin zenginleşmesinin ve sürekliliğinin güvencesidir. Kürdistan'daki köylerde günümüzde bile ortaklaşma anlayışının güçlü bir biçimde varlığını korumasına en bariz örnek zibare/herewerzi geleneğidir.

Tarım kültürü aynı zamanda ortak yaşam kültürü olduğundan, eldeki maddi imkânlar ve elde edilen ürünler paylaşım temelinde değerlendirilir. Paylaşım, sadece elde edilen ürünlerle sınırlı olmayıp yaşamın devamı konusundaki sorunların çözümü konusunda da paylaşım, yani sorumluluk paylaşımı esas alınır. Tarım-köy kültüründe topluluğun tüm bireyleri yaşamın düzenlenmesi ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi konusunda sorumludur. Tarım-köy kültürüyle gelişen komünal yaşam, kolektif çalışma, paylaşım ve sorumluluk anlayışı, aynı zamanda ahlaki-politik toplumun temelleri olmaktadır. Toplumsal ahlaki yaklaşım ve ölçüler, tarım-köy topluluklarında hâlâ çok canlı, yaygın ve etkindir. Köy toplumunun politikası, oldukça zayıflamış ve dönüşüme uğramış olsa da, günümüzde bile köy meclisleri ve ihtiyar meclisleri gibi oluşumlarla varlığını korumaktadır.

Tarım-köy kültüründe topluluklar ortaklaşma, paylaşım ve dayanışmayı sadece kendi içlerinde esas almazlar. Bu değerler yöntem değil, bizzat yaşam tarzını yansıtırlar. Dolayısıyla köyler, kabileler ve aşiretler arasındaki ilişkiler de ortaklaşma, paylaşım, dayanışma ve yardımlaşmaya dayanır. Kürdistan toplumundaki misafirperverliğin güçlü olması da bu gerçekliğin bir yansımasıdır.

Tarım-köy kültüründe elde edilen değerlerin paylaştırılması için kullanılan en yaygın yöntem, herhangi bir karşılık beklemeden vermek, yani hediye etmektir. Pazar olgusu da bu yönüyle tarım-köy kültürünün eseridir. Günümüzdeki yardımlaşma ve dayanışmanın kökeni, tarım-köy kültüründeki armağan geleneğine dayanır.

Tarım-köy kültürü, emeğin en anlamlı gerçekleşmesidir. Zihniyet olarak da ifade edilen his, duygu ve düşüncenin

biçim kazanması, yapısallığa kavuşması emek sayesinde gerçekleşir. Emeğin varlığı, yaşamsal önemde olması yanında onun neye göre, hangi amaçla ve nasıl değerlendirildiği de aynı düzeyde yaşamsal öneme sahiptir. Mezolitik ve Neolitik öncesi dönemlerde de insan yaşamı kuşkusuz emek sayesinde gerçekleşmekteydi. Nitekim bu çok uzun tarihsel süre boyunca yaratılan tüm değerler genel anlamda tüm varlıkların ve insan topluluklarının emeklerinin yaratımlarıdır. Ancak tarım-köy devrimi ve kültüründe gerçekleşen toplumsal emeğin tüm boyutlarıyla en anlamlı düzeye ulaşmasıdır.

İnsanlığın yarattığı manevi-maddi kültürün tüm değerleri, onun emeğinin sonucu olduğu gibi, bu yaratımlar da sarfedilen emekler sayesinde günümüze kadar gelebilmiştir. Tarım-köy kültüründe emek kutsaldır ve kutsal olanın değeri de herhangi maddi bir karşılıkla ölçülemez. Her şeyden önce bu kültürün ideolojik önderi ve politik öncüsü olan ana-kadının emeği, en yaratıcı, yaşatıcı, üretici, besleyici ve dolayısıyla kutsal emek olarak görülür. Bunun farkında olan toplumun, ilk kutsallığı ve kimliğini Ana-Tanrıça ile ifade etmesi, animizm başta olmak üzere doğal mitolojilerde ve inanışlarda ilk ve en etkili tanrıların kadın kimliğine dayanması veya ana-kadın özellikleri taşıması gibi daha sayılamayacak kadar çok örnek, bu gerçeğe dayanır. *"Ana hakkı ödenemeyecek kadar büyüktür"* veya *"cennet anaların ayaklarının altındadır"* gibi özdeyişler de bu gerçeğe işaret eder.

Tarım-Köy Kültüründe Ana-Kadının Yeri:

Tarım-köy kültürü, esasta ana-kadının ortaya koyduğu zihniyet ve yapılandırma düzeyine, hem ideolojik önderliğe ve hem de politik öncülüğüne dayanır. Kürdistan kültürü ve toplumsallaşması da bu gerçeklik temelinde, özü itibariyle ağırlıklı olarak ana-kadına dayanır. Devletçi sistemin doğuşunda ve kendi egemenliğini sürdürmede, kadın ve kadına ait ne varsa tasfiye etmeyi temel ideolojik hedefi olarak ele alması, kaynağını bu gerçeklikten alır. Tarım-köy kültürü, aynı zamanda ana-kadının öncülüğü ve önderliği şahsında duygusal zekâ ve analitik zekânın birbirlerini tamamlayan bütüncül temeldeki yaratıcı birlikteliğinin sonucunda gerçekleşmiştir. Bu kültürün zihniyeti, yüz binlerce yıllık sürede insan düşüncesinin sağladığı gelişim düzeyi ve anlam dünyasına dayanır. Ancak bu birikimler, ana-kadının doğayla, yaşamla, toplumla ve insanla ilgili evreninden süzülerek toplumsal sistemin zihniyet temelini oluşturur. Doğuran, besleyen, barındıran, örgütleyen, yaşamı kuran, yaratan, veren, güzelleştiren, bir bütün olarak hem toplumun varlık haline gelmesini ve hem de yaşamını sürdürebilmesinde belirleyici güç olan ana-kadın, bu özelliklerinden dolayı doğayla özdeş kılınır. Tarım-köy kültüründe ana kadın, hem tüm kutsalları ortaya çıkarır, hem de en büyük kutsallığı, yani yaşamın kendisini temsil eder. Neolitik devrimle birlikte ortaya çıkan tarım-köy kültüründe ana-kadının tanrıça olarak tanımlanması, doğanın tüm özelliklerinin kadınla ifade edilmesi bu nedenledir. Devletçi uygarlığın binlerce yıllık baskılarına rağmen Kürdistan kültüründe kadının bu etkinliğini hala önemli oranda sürdürebilmesi de doğuşundan itibaren Kürdistanî olan tarım-köy kültüründe belirleyici olmasına dayanır.

Tarım-Köy Kültüründe Dilin Yeri:

Tarım-köy kültürünün Kürdistan kültürünün manevi boyutundaki yeri en açık ve köklü biçimde dilde görülür. İnsan toplumunun kök kültürü olan tarım-köy kültürünün, aynı düzeyde etkili bir dil olmadan gerçekleşemeyeceği çok açıktır. Çünkü düşüncenin ifadesi olan dilin gelişmişlik düzeyi, toplumun kendi içinde anlaşması, yaratım gücüne ulaşması, düşünülenlerin karar ve uygulamaya geçmesi, toplumun kendi arasındaki düşünce ve

yaşam birliğini sağlaması konusundaki gelişme düzeyiyle paraleldir. Aryenik dil grubunun ilk, temel ve kalıcı temel dil gruplarından başta geleni olmasının nedeni, onun tarım-köy kültürünün dil grubu olmasına dayanır. Tarım-köy kültürünün ilk gerçekleşme ve gelişme mekânı Kürdistan olduğundan Kürtçe de Aryenik dilin temelidir. Bu gerçeklik temelinde Kürtçe dil yapısında hem dişil öğelerin etkili ve sayıca fazla olmaları, hem de doğa ve toplumla ilgili kavramların büyük anlam derinliğine ve ifade gücüne sahip olmalarının nedeni Kürtçenin özünde bir tarım-köy kültürü dili olmasıdır. Örneğin Avrupa dillerinde doğa "wild" (vahşi) olarak kavramlaştırılırken Kürtçe'de "xweza (kendini doğuran, yaratan) **jî**ngeh (yaşam ortamı) olarak kavramlaştırılmıştır. Yine Avrupa dillerinde topluluk ve toplumla ilgili kavramların kökü olan " kom-com…" Kürtçeden alınmıştır.

Kürtçe dil yapısında hem dişil öğelerin etkili ve sayıca fazla olmaları, hem de doğa ve toplumla ilgili kavramların büyük anlam derinliğine ve ifade gücüne sahip olmalarının nedeni Kürtçenin özünde bir tarım-köy kültürü dili olmasıdır.

Temel Kutsallar:

Tarım-köy kültürünün zihniyet dünyasını yansıtan en önemli alanlardan biri de kutsallıklardır. Toplumun kendi farkına varma, kendini kimliklendirme, ifadeye kavuşturma konusundaki en büyük devrimsel çabaları, tarım-köy kültüründe ortaya çıkmıştır. Bu kültürün yaratımı olan kutsallar ve kutsallıklar, günümüzde bile değerlerinden hemen hemen hiçbir şey kaybetmemiş halde, toplum tarafından büyük saygı ve sevgiyle sahiplenilmekte, yüceltilmektedirler. Tarım-köy kültürünün kutsallarıyla Kürdistan kültürünün kutsalları ve kutsallıkları özdeştir.

Güneş: Tarım-kültüründe ilk ve en büyük kutsal güç Güneştir. Toprağa, ekinlere ve diğer bitkilere can katan, bereket veren, bitkileri olgunlaştıran, tüm canlılara yaşam enerjisi veren Güneş'tir. Bununla birlikte Güneşin yüceleştirilmesinin tek nedeni maddi anlamda topluma sunduğu katkıdan dolayı değildir. Güneş aynı zamanda günü ve yaşamı aydınlatır, insanın-toplumun kötülüklere ve karanlıklara karşı mücadele etmesini de sağlar. Bu özelliklerinden ötürü toplum, kendini ilk önce Güneşle ifade etmiş, ona ulaşmayı, onunla buluşmayı arınma, hidayete erme ve yaşamın sırrına kavuşma olarak görmüştür. İlk mitolojilerden tek tanrılı dinlere, felsefeye ve hatta bilimsel düşünceye kadar Güneş'in en önemli kutsallık, yaşam ve enerji kaynağı olarak görülmesi bu nedenledir. Yaşam açısından belirleyici konumu nedeniyle Pazar günü, Güneş (Sol-Sun) günü olarak görülmekte, ona saygının gereği olarak bu günde insanlar çalışmayıp kendisine şükranlarını ve isteklerini iletmektedirler. Tarım-köy kültürünün ifadesi olan Aryenik kültür, aynı zamanda Güneş ve onun Dünyadaki temsili olan ateş kültüne dayanır. Bu kültürün doğduğu Kürdistan coğrafyası ve kültüründe Güneşin ve ateşin kutsallığının nedeni budur. Kürdistan'da ortaya çıkan Mitraizm'de Güneş, en büyük tanrıça/tanrıdır. Zerdeştilikte iyilikleri ve güzellikleri yaratan, yaşatan, kötülüklere karşı mücadele eden, aydınlatan tanrı olan Ahura-Mazda, Güneş'i temsil eder. Newroz destanı, özü itibariyle kötülüklere karşı aydınlığın, yani Güneşin ve Ateşin zaferini anlatır. Kürtlere aynı zamanda Güneşin ve Ateşin çocukları denmesi bu tarihsel, toplumsal ve kül-

www.aslyakurdi.org

türel temele dayanır. Güneş ve ateşten yaratılma miti, tarım kültürü üzerinde toplumsal yaşamın inşası ve bu kültürün doğuşunda Güneş ve ateşin belirleyici konumuna işaret eder. Kürdistan kültüründe en önemli kutsal olan Güneş ve ateşin etkileri, toplumsal kültür-direniş geleneklerinde ve hatta dinlerde ağırlığını sürekli hissettirmiştir. Sümer döneminde bile Güneş Tanrıçası olan İnanna'nın tüm çabası, tarım-köy kültürünün devletçi-karanlık güçler tarafından tasfiye edilmesinin önüne geçmektir.

Toprak: Toprak, dar anlamda toplumun üzerinde yaşamını sürdürdüğü mekân değildir. İnsanın ilk ayak bastığı ve en son terkettiği mekândır. Bitkiler toprakta kök salar, üzerinde filizlenip meyveye ve gıdaya dönüşürler. Hayvanlar ve insanlar da toprakla varlık bulup nihayetinde tüm canlılar ona dönüşürler. Yaşam döngüsü toprakla ve toprakta süreklilik kazanır, yaşamın başlangıcı ve sürekliliği yanında, ölüm kavramıyla tahrif edilen ve aslında başka bir yaşama adım atmada toprakla ve toprakta gerçekleşir. Toplum, kendi yaşamını sürdürmek ve güzelleştirmek için oraya çıkan temel gereksinimlerini topraktan ve toprakla temin eder. İnsan ilkin topraktan öğrenmiştir; önce onun ürünlerini toplar, ardından toprağın sunduklarını onda ve onunla üretmeye başlar. Sadece besin kaynaklarını değil, yaşam için gerekli temel elementleri de barındıran, sunan topraktır. Toprakla sadece bitki yetiştirilmez, aynı zamanda ilk evler, ilk depolar, ilk köyler ve hatta ilk tapınakların inşasında da taş ve ağaçla birlikte temel yapı malzemesi topraktır. Kaldı ki taş, toprağın katılaşmış-kaynaşmış biçimiyken, ağaç da toprakta varlık bulandır.

Tarım kültürü aynı zamanda insan toplumunun kendi iradesiyle, özgür ve eşitlikçi temelde kendisini inşa etmesini sağlar. Bu anlamda toprak emeğin, bilincin ve özgürlüğün ilk gerçekleşme mekânıdır da. Tarım-köy kültürünün yaratıcısı olan proto-Kürtlerin toprakla bağı sadece besin kaynağı temin etmeye dayanmaz. Bununla birlikte Kürdistan toplumsallaşması, halklaşması ve kültürünün temeli, özü itibariyle toprakta atılmış ve onunla süreklilik sağlamaktadır. Kürdistan kültürünün otantikliğini ve toplumunun otoktonluğunu sağlayan topraktır. Toprağın yaşamsal öneminin farkında olan proto-Kürt Zerdüşt'ün felsefesinde toprağa karşılık gelen ve kadın olan Armaiti adlı meleğin karakteri, insanın özüne-kendine dönmesine, iyilik için mücadele etmesine ve inancını toprağa bağlılığıyla ortaya koymasına dayanır. Zerdüşt'e göre toprağın kirletilmesi en büyük günahlardan sayılır. Kürdistan mitolojisi, düşünce ve inanç evreninde baş tanrı, baş melek veya tanrının baş yardımcısını imgeleyen kara yılan, özü itibariyle toprağın sembolüdür. Kara yılan aslında yaşam bilgisini, iradeli, özgür, eşit ve toplumsal yaşamanın ve de bilgeliğin yolunu gösterendir. Şahmaran efsanesi, özünde bu gerçekliğin anlatısıdır. Devletçi güçler ile Yahudi kaynaklı ideolojilerde toprak "kara toprak" derekesine düşürülürken, insanın Tanrının dışkısından (yani topraktan) yaratıldığı anlatılırken, Dünya bedensel-maddi sınama yeri, fani ve ölümlü Dünya olarak gösterilirken esasta toprak ve toprağa dayalı tarım kültürünün kutsallıklarının gözden düşürülmesi amaçlanır. Devletçi güçlerin, Kürdistan'ı işgal etmek için, önce onun insanını-toplumunu toprağından koparmayı esas almalarının nedeni de bu gerçekliktir.

Su: Suda başlayan yaşam, devamlılık kazanmak için de suya ihtiyaç duyar. Hiçbir canlı, su olmadan varlık haline gelemez ve yaşamını sürdüremez. Bu nedenle en başta gelen yaşam ve canlılık kaynağıdır. Su, aynı zamanda temizlik ve sağlıklı olmayı sağlayan temel maddedir de. Sadece insanların değil, bitkilerin ve hayvanların yaşamı da su olmadan mümkün değildir. Tarım kültürünün gerçekleşmesini mümkün kılan temel kutsallardan biri olan su üzerin-

de tüm canlıların hakkı vardır. Tarımsal üretimde önceleri yağmur suyu yeterli olabilirken, daha sonraları yer üstü ve yer altı suları da kullanılmaya başlanır. Sulu tarımla birlikte tarımsal üretimin bereketi artar, besin kaynakları açısından toplum kendine yeterli hale gelir. Tarım kültürünü yeniden canlandırmayı amaç edinen Zerdüşt'ün felsefesinde su, temel yaşam kaynağı olmasının yanısıra arınmayı, bütünlüğü, fiziksel-ruhsal temizlik ve sağlıklı olmayı sağlayan güç olarak görülür. Dünyanın önce su kütlesinden oluşmuş olduğu belirtilir. Suyun bu özellikleri Aşa ve Haurvatak adlı meleklerle ifadelendirilir. Suyun kirletilmesi en büyük günahlardandır.

Tarım-köy kültürü, insanlığın en kapsamlı, en derinlikli, en köklü, yaratımları ve etkileri en kalıcı toplumsal devrimidir. Toplum var oldukça maddi ve manevi kültür anlamında da sürekli kendini üreten bir öze sahiptir. Kürdistan kültürü varlıksal olarak tarım-köy kültürüne dayandığından binlerce yıllık kesintisiz saldırı ve baskılara rağmen tasfiye edilememektedir.

Tarım-köy kültürünün manevi temeli, insanlığın yüz binlerce yıllık emekleri sonucunda yarattığı düşünce, anlam ve zihniyet birikimlerine dayanır. Bu birikimler, tarım-köy kültürüyle birlikte toplumun üzerinde kurulduğu temel zihniyet ve paradigmaya dönüşür. Nasıl ki tüm toplumsal inşalar önce zihniyette gerçekleşirse, insanlığın yeniden doğuşunu temsil eden böylesi büyük bir devrimin de aynı derecede köklü bir zihniyet devriminin üzerinde inşa edilmiş olduğunu kabullenmek gerekecektir. Günümüze kadar yapılan araştırmalar ve son yıllarda, o da ancak çok küçük bir kısmı ortaya çıkarılabilen tarihi bulguların doğru incelenmesi halinde, bu gerçeklik rahatlıkla anlaşılabilecektir.

Neolitik veya tarım-köy kültürünün ortaya çıkardığı zihniyet düzeyi ve manevi kültür birikiminin, tüm toplumsal-demokratik direnişleri çok derin biçimde etkilediği ortadadır. Bu etkileme, Mitraizm'den başlayıp günümüze kadarki demokratik direnişlerin bir bütünü üzerinde olduğu gibi, her bir direniş hareketi içersinde de düşünce biçimleri, kültler ve değerler biçiminde gerçekleşmiştir. Üzerinde tartışmalar ve spekülasyonlar sürse de, eldeki bulgu ve bilgiler temelinde Mitraizm'in,

ağırlıklı olarak tarım-köy devriminin zihniyet evrenini yansıttığı söylenebilir. Yaklaşık olarak bundan 7-8 bin yıl öncesine tarihlenen Mitraizm kalıntıları bu gerçeği işaret eder. Mitraizm'e ait değişik alanlarda ve tarihlerde gösterilen bulguları genel anlamda incelersek şu ortak sonuçlara varabiliriz. Düzenleyen ve oluşturan baş tanrı olan Mitra, Güneş'le temsil edilir ve genelde kayalar veya mağaralardan doğduğu gösterilir. Burada aslında Aryenik kültürün yaratıcı ve öncü halkı olan Kürtlerin dağlarla olan kopmaz ilişkisi tasvir edilir gibidir. İkinci figür olan Boğa'nın öldürülmesiyle, başta buğday ve arpa olmak üzere tarıma ilk alınan bitkiler yeşerir. Bilindiği üzere sığır, ilk evcilleştirilen hayvanlardandır. Ay, suyu alçaltıp yükselterek sulama rejimini düzenler. Yılan tarımsal üretimin bilgilerini verir ve topluma kendi iradesiyle yaşamanın yolunu gösterir. Yedi tanrı, haftanın yedi gününün göstergesidir. Mitraizm'in esas aldığı yaşam ve evren anlayışı, düşünce biçimi, kutsallar ve semboller Terzi Hermes'te, Zerdüşt'te, Maniheizm'de, Mazdeizm'de, Ezdailik'te, Qızılbaşlık'ta, Ene-l Heq'ta ve daha birçok direniş hareketinde sürdürülerek günümüze kadar aktarılmıştır.

Tarım-Köy Kültürünün, Kürdistan Toplumsal Örgütlenmesi Üzerindeki Etkileri:

Kürdistan'da toplumsallaşmanın kökeni, doğal toplum sürecinin temel formu olan klan örgütlenmesine dayanır. Ancak bu örgütlenme biçimi, tarım-köy kültürüyle birlikte kabile ve aşiretlere dönüşerek toplumsal sistemin temelini oluşturur.

Ortak yaşam, sorumluluk, davranış, düşünce, his, zihniyet ve anlam gücünün en rafine ve en güçlü hali olan klan örgütlenmesi, özü itibariyle toplumsal örgütlenmenin de embriyosudur. Kabile örgütlenmesi ise bu embriyodan, toplumsal inşaya geçişi ifade eder. Klan örgütlenmesinde politik boyut olmakla birlikte toplumu ayakta tutan esasta ahlaki boyuttur.

Tarım ve hayvancılık kültürü, topluluğun yaşamını sürdürmek için gerekli olan faaliyetlerin hem daha karmaşık ve hem de fazla olmasını dayatır. Manevi ve maddi anlamda en güçlü birlikteliği temsil eden klan tipi topluluk örgütlenmesi, değişen koşullar karşısında yetersiz kalmaktadır. Artan ve karmaşıklaşan faaliyetler, toplulukların daha geniş, ancak daha derin ve yaygın tarzda örgütlenmelerini zorunlu kılar. On binlerce yıllık deneyimin ortaya çıkardığı değerler, buluşlar, bilgi birikimi ve bilinç düzeyi ile yaratıcı, örgütleyici, düzenleyici ana-kadının giderek belirginleşen önderlik ve öncülük konumu da topluluk temelli örgütlenmeden topluma doğru gidişin yolunu açar. Bu koşullar gereğince klan tipi örgütlenmeden kabile tipi örgütlenmeye geçiş yapılır. Kuşkusuz topluluk örgütlenmesindeki bu değişim, sadece toplulukların daha kalabalık halde örgütlenmesi değildir. Tarım faaliyetleri ve köy merkezli yerleşik yaşam, toplumun ihtiyaçlarının, eylemlerinin ve örgütlenmesinin daha yoğun ve karmaşık olmasının hem sonucu ve hem de nedenidir. Kabile örgütlenmesi böyle bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıkar. Kabile örgütlenmesinde ahlaki örgü korunmakla birlikte, politik boyut güçlendirilir ve ahlakla politika eşit düzeye getirilir. Kabile, bir yandan toplumun ahlaki-politik temelde varlığını temsil ederken, diğer yandan da toplulukların kendine özgü kimlikleri ortaya çıkar. Ahlaki-politik toplumun inşasında belirleyici güç ana-kadındır. Kürdistan kültüründe toplumsallaşmayı kuran, güçlendiren ve sürekliliğini sağlayan temel güç olan kadın, kabile örgütlenmesine de öncülük etmiştir. Tarım-köy kültürünün gelişerek baskın kültür halini almasıyla, bir yandan manevi kültür-zihniyet ve maddi kültürde o zamana kadarki en büyük zenginlik düzeyine ulaşılır. Diğer yandan nüfus artar, tarım-köy kültürünün tüm topluluklar arasında farklı

düzeylerde yaşanması sonucu çelişkiler yaşanır. Avcı kültürüne dayalı olarak egemenlikçi güçler ortaya çıkar. Tüm bu değişiklikler, kabile örgütlenmesinin daha geniş örgütlenmelere dönüşmesini gerekli kılar. Bu arayışların sonucu olarak, tarım-köy devriminin sonlarında kabile örgütlenmesinden aşiret örgütlenmesine geçiş sağlanır.

Kürdistan'daki toplumsallaşmanın kabileden sonraki kök örgütlenmesi olan aşiret, bir nevi kabileler konfederasyonudur. Aşiret örgütlenmesi, neolitik devrimin sonlarına doğru, genel anlamda tüm Kürdistan'da yaygın hale gelir. Kürdistan'daki aşiret yapısı farklı biçimdedir. İlki hayvan yetiştiriciliğiyle uğraşan koçer, diğeri köylere ve tarım faaliyetlerine dayalı yerleşik aşiret tarzlarıdır.

Çiftçilikle uğraşan ve köylerde yerleşik yaşamı esas alan aşiretlerde, her bir köy topluluğu genel anlamda bir kabileyi oluşturur. Bu temelde her bir kabile-köy kendi içerisinde sıkı örgütlüdür. Aynı aşiretin mensupları olmalarına rağmen köyler arasındaki ilişkilerse daha gevşek bağlara dayanır. Ancak aşiretin tümünü ilgilendiren durumlarda çoğunlukla ortak tavır alınır. Tarım faaliyetleri ve köye dayalı yaşamla varlık haline geldiklerinden dolayı, bu aşiretlerde toprağına, yerine-yurduna bağlılık ve yurtseverlik çok köklüdür. Feodal devlet döneminde ortaya çıkan mirlikler ve devletçi islam yoluyla köylere dayalı aşiret örgütlenmelerinin özerk, demokratik ve komünal yönleri büyük darbe alır. Kapitalist modernitede ise, ağalık sistemi yaygınlaştırılarak köy toplulukları katı biçimde devletçi sisteme bağlanır. Esasta ise tarım-köy kültürünün bir bütünen tasfiyesi temel hedef olarak görülür. Bu saldırı karşısında köylere dayalı toplulukların aşiret örgütlenmesi dağılır, ayakta kalan aşiretler arasındaki ilişkiler ise oldukça gevşek bağlara dayanır, genel olarak birbirinden kopar ve marjinalleşir.

Köylerde yerleşik yaşam sürüp, hayvancılıkla uğraşan aşiretler ise bahar ve yaz mevsimlerinde yakın zozanlara çıkarlar. Bu aşiretler hem yerleşik köylülüğün ve hem de koçerlik geleneğinin özelliklerini taşırlar.

Hayvancılıkla uğraşan koçer aşiretlerinde hem kabileler ve hem de aşiretler arasındaki ilişkiler gevşektir. Ancak güvenlik sorunları başta olmak üzere tüm aşireti veya aşiretleri ilgilendiren önemli konularda hızla ortak hareket edebilmektedirler. Koçer aşiretler güvenlik konusunda kolay hareket eden bir esnekliğe, aynı zamanda sıkı bir örgütlenmeye sahiptirler. Koçer aşiretlerin tarihte sık görünen ve günümüzde de süregelen konfederasyon tipi ortaklaşma tarzının kaynağı bu gerçekliktir. Her bir koçer aşireti veya konfederasyonu, belli bir bölge içinde ve yarı göçerliğe dayalı yaşam tarzı sürerler. Bu nedenlerle, daha sonraları ortaya çıkan devletçi güçlerle sürekli çelişki ve çatışmalar yaşarlar.

Kürdistan toplumunun ve kültürünün temel dinamiklerinden biri olan koçer aşiret geleneğine karşı, devletçi güçler sürekli saldırı halindedirler. Bu tasfiye planları temelinde, koçer aşiretlerini ağır vergilere tabi tutmakta ve hareket alanlarını kısıtlamakta, sık sık ordularını üzerlerine salarak talan etmekte, onları yerlerinden-yurtlarından-zozanlardan sürmekte ve böylece bir yandan binlerce yıllık yurtları onlara para karşılığı satılarak Koçerlerin emeği sömürülmekte, bir yandan da yerleşiklik adı altında onları denetime almak istemektedirler. Devlet güçlerinin bu konuda sonuç almalarını sağlayan, esasta kendi güçleri ve yetenekleri değil Kürt egemen güçleridir. Rüşvet, paye ve tehdit yöntemleri sonucunda ajanlaştırılan bu kesimler, koçer aşiret kültürü ve geleneğinin etkisizleştirilmesinde en büyük paya sahiptir. Hamidiye Alayları bu konudaki en önemli örnektir. Diğer yandan devletçi güçlerin baskılarına karşı koçer aşiretleri kesintisiz bir direniş geleneğini günümüze kadar da sürdürebilmiş-

lerdir.

Tarım-Köy Kültürünün Kürdistan'da Sanat, Edebiyat, Müzik ve Folklor Üzerindeki Etkileri:

Bir toplumun sanatı, edebiyatı ve folklorik değerleri, onun manevi kültür birikimine dayanır. Tarım-köy kültürü insan toplumunun üzerinde inşa edildiği ilk ve temel kültür olduğundan büyük manevi-maddi kültür değerlerini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte, yarattığı değerlerle toplumun sürekli kendisini yeniden üretmesinin zeminini sunar. Kürdistan'da sanat, edebiyat ve folklorik değerler, tarım-köy kültüründen güç aldıklarından dolayı çok zengin, güçlü ve kalıcı değerlerden meydana gelir.

Kürdistan'da sanat, edebiyat ve folklorik değerler genel olarak tarım-köy kültürüne dayanır ve bu kültürü yansıtırlar. Bir yandan tarım ve hayvancılık faaliyetleri, köy-dağ yaşamı, doğaya duyulan sevgi, doğal olayların toplum üzerindeki etkileri, Kürdistan'ın güzellikleri, yurtseverlik, direniş geleneği ve kabileler-aşiretler arasındaki ilişkiler işlenir. Diğer yandan da işgalci güçler ve onların işbirlikçileri olan yerel egemenlerin ortaklaşa gerçekleştirdikleri zulüm ile bunlara karşı duyulan öfke ve tepki dile getirilir. Sanatla dile gelen, yaşananlar, yaşanmak istenenler ve yaşanmak istenmeyenlerdir.

Toplumsal hafıza daha çok sözlü aktarım yoluyla gerçekleştirilir. Bu temelde en yaygın, etkili ve kalıcı olan, dengbêjlik geleneğidir. Dengbêjler toplumu ilgilendiren tüm konuları, toplumun tüm yaşamını, tarihini, birikimlerini, sorunlarını, direnişini, özlemlerini, acılarını, sevincini, klamlar, payizoklar, heyranoklar ve daha birçok tarzla nesilden nesile aktarırlar. Trajediler ve acılar ise anaların lorînleriyle dillendirilir. Kürdistan'da dengbêjlik dışında müzik geleneği de vardır. Ortaya çıkarılan stiller kadar kullanılan enstrümanlar da tarım-köy kültüründe ortaya çıkmışlardır. Başta davul, zurna ve saz olmak üzere Kürdistani müzikte kullanılan enstrümanların otantikliği, tarım-köy kültürüne dayanmalarından dolayıdır.

Bir diğer sanatsal ifade tarzı ise çîrok ve destanlardır. Kürdistan kültürü, tarım-köy kültürüne dayandığından, toplumsal tarihin de en köklü, anlamlı ve etkili destanları ile çîroklarını çıkarabilmiştir. Gılgamêş, Nuh Tufanı, Cennet-Cehennem, Adem-Havva gibi daha birçok anlatı, Kürdistan kültürüyle doğrudan veya dolaylı ilgilidirler. Çîrok geleneği de Kürdistan kültüründe yaygındır. Gittikçe daha fazla sayıda ortaya çıkan belge ve bulgular, birçok topluluk ve kültüre mal edilen masal ve öykülerin Kürdistan'daki tarım-köy kültürü orijinli olduklarını açığa çıkarmaktadırlar.

Kürdistan'da halk dansı gowend ve dîlanlardır. Tarım-köy kültürüne dayalı yaşamın coşkusu, sevinci, sevgisi, direnişçiliği, üreticiliği ve yaratıcılığı gowend ve dîlanlarla ifade edilir. Giyim, kuşam ile kilim, halı gibi ev donanımlarını da içine alan folklorik değerler, tarım-köy kültürünü ve ekolojik yaşamı yansıtır ve hatta günümüzde dahi otantik özelliklerini korurlar. Kürdistan'da sanat, edebiyat, folklor kapsamında ele alınabilecek bir çok ifade biçimleri daha vardır. Ancak konunun dışına çıkabileceğimiz için bu örnekler yeterlidir kanısındayız.

Sonuç itibariyle, Kürdistan'da toplumsallaşma ve kültür, tarım-köy kültürüne dayanır. Devletçi uygarlık güçlerinin binlerce yıllık baskı ve saldırılarına rağmen bu kültürün sürekli direnmesi, hâlâ önemli oranda kendini korumuş olması ve her fırsatta kendini yeniden üretme özelliği bu gerçekliğe dayanır.

KOMÜNAL DEĞERLERİN KUTSALLIĞINI UYGARLIK TERAZİSİ TARTAMAZ

Hayal ile hakikat arasındaki ince çizgidedir Kürdistan. Kürdistan'ın konumu, onun varlığını da oluşturan, tarihin tüm zamanlarının yanı sıra bugün de varlığın unsurlarını koşullayan gerçeğe işaret eder. Kutsal kitapların sözünü ettiği cennetin Kürdistan'ı anlattığı söylenir. Anlatılan cennet, kiminde Göbeklitepe olur peygamberler diyarını anlatır, kiminde Fırat ve Dicle arasına yerleşir, başakların rüzgârla buluşmasında kendini bulur. Kimi zaman da Van Gölü kıyılarına kuruluverir insanların cenneti. Ve kendi karşıtını oluşturmakta gecikmez. Aynı coğrafyada doğar cehennem. Cehennem denen yer de, Âdem ile Havva'nın tanrıların gazabına uğradıkları zamanda atıldıkları ve insan yaşamını başlatacakları varoluş mekânıdır. Kendi yaşam alanlarında yedikleri yasak meyve insanların cennet mekânını bir hayal olmaktan çıkarmış, tanrıların adına cehennem dedikleri bir hakikate dönüştürmüştür. Oysa hakikat yaşamın kendisidir. Ve yaşam, tüm karşıt inşalara rağmen uzun yıllar arayış olarak hayal ile hakikati buluşturmayı başarmıştır.

Coğrafyamızın hayalden doğan bu hakikati uzun yıllar sonra yeniden hayal kılınacak, hatta öylesine uzak kılınacak ki, aynı mekânda betonlanacak ve hayalinin dahi varolması bir dayanılmazlık eşiği olarak öğretilecektir cennet insanlarına. Tabi o coğrafyanın insanları da, insan yaşamını nasıl varettilerse, mevcut sınırları yıkarak hayal etmenin sınırsızlığını bir kez daha yeniçağların tanrılarına gösterecek ve kendi hayallerinden yeni ve anlamı yücelen bir hakikat yaratacaklardır. Zümrüd-ü Anka tam da bunu haber vermektedir.

Cennet ile cehennemin aynı mekân olması, uygarlıklarla güncellenerek sürse de bizleri yaşatanın, özgürlük hayalleri kurabilme gücü ve bu hayallerimizi hakikate dönüştürme cesareti gösterebilme olduğunu az çok öğrendik. Öğrenmeler tarihle mümkün olmakta. Kürdistan'ın, tufan öyküsünü doğuran ana olduğunu, Nemrutlara başkaldıran İbrahimlerin yurdu olduğunu, ozanların, peygamberlerin, hepsinden önce de tanrıçaların has bahçesi olduğunu öğrendik. Tarihin ana akışının demokratik uygarlık akışı olduğunu bilmek Kürdistan tarihi üzerine daha fazla araştırma yapmamızı, kalp gözümüzle görmeye çalışmamızı ve öğrendiklerimizi paylaşarak çoğaltabileceğimizi bize söylemektedir.

Kürt varlığına tanım olan, Kürt varlığıyla özdeşleşen kimi özellikler, Kürt diyalektiğini oluşturarak olmazsa olmaz kabilinden bir yer edindiklerinden dolayı önem arzetmektedir. Bugün Kürt deyince hala dağlılık, devletsizlik, yüksek sesle konuşma, diliyle olduğu kadar bedeniyle, yüzüyle, mimikleriyle, amiyane tabirle elini kolunu sallayarak konuşma, hayvanlara yakınlık, toprağa ve anaya bağlılık başta olmak üzere birçok özellik belirmektedir hafızalarda. Bunlar algının uygarlıkla ilişkisine göre tahakkümcü zihniyetle, oryantalist bakış açısıyla belirlenmiş bir yöne doğru eğilim gösterse de, nihayetinde köken itibariyle Kürt diyalektiğini oluşturan gerçeklikler olmaktadır. Kürtlük diyebileceğimiz bir form varsa, onun kapsamına giren değerler de toplumsallığın ürünü olarak şekillenen, toplumun varlık gerekçesi olan ve yaşamın herhangi bir alandaki tamamlanışı diyebileceğimiz öğeler anlamındadır. Kürdistan toplum gerçekliğindeki bu farklılıklar, özellikle devletsiz olma olgusu Kürt gerçeğindeki komünal demokratik değerlerin

sağlamlığından, derinlere kök salmasından, dağ zirvelerindeki kayalıklarda evrene tutunmayı başarmasından ve varlığın koşulu haline gelmiş olmasından kaynağını almaktadır.

Uygarlık temsilcileri komünal kelimesini sözlüklere koyamayacak kadar korkuyor. Paylaşmaktan, vermekten, birliktelikten, insan varlığından, çoğalan insan sesinden, rüzgârın ve suyun sesinden ve daha birçok şeyden korkuyorlar. Her şeyi parçalayarak ve mülk nesnesi haline getirerek, yalnızlaşarak, topraktan, rüzgârdan ve sudan soyutlanarak ve yaşamın her alanında izole edilmiş yaşam biçimlerini ideal olarak göstererek kendi kimliğini ortaya koyuyor uygarlık. Egemenlerin bunca korktuğu komünal kelimesi Kürt kültürünün temeli olacak kadar yaşamının içine yerleşmiş, dahası Kürt yaşamını varetmiştir.

Kürt kimliği, yaşam tarzı, üretimi, ilişkileri, paylaşımı, ahlak değerleri, ruhsal şekillenmesi, folkloru, müziği, damak zevki ya da giyim tarzındaki renklilikle birlikte bir bütün Kürt gerçeğinin form kazanması işte bu coğrafyada biçimlenmiştir. Kürt kültürel öğelerinin, geleneksel giyim tarzının, yemek kültürünün, konuşma tarzının ya da diğer birçok yaşam biçiminin uygarlık zehriyle yıkanmış olanlarca alay konusu olması, bu saydığımız özelliklerin kesinlikle merkezi uygarlık dışı olmasından, bununla birlikte hakim uygarlığın da bu kültürel öğeleri yok edememesinden kaynağını almaktadır. Yine uygarlığa bulaşanlardaki ucubelik, çarpıklık da bu uyuşmazlıktan gelmektedir. Kürdistan coğrafyasının ruhuna, Kürt varlığının oluşum zamanına, o zamanın ruhuna işlenmiş olan bu özellikler kimlik olarak şekillenmiş, çağlara göre kimi değişimler göstererek gelmişlerdir bugüne. Tabi ki her değişim gelişme yönünde olmadığından tarihin birçok evresinde kimlik değerlerinin Kürt toplumsallığına karşı bir silah olarak kullanıldığı da olmuştur. Günümüzü anlamlandırmak için Önderliğimizin temel perspektifi olan yüzünü geleneğe dönme eylemini, bu konuda esas almak anlamı oluşturmak için temel şarttır.

Dünya tarihi Kürtleri yazmaz. Çoğu tarih anlatımları Kürt entitesini dahi yazmazken, kültürlerini ve tarihe iz bırakan yaşam formlarını söz konusu dahi etmezler. Egemen ulus devletler kültürlerini çalarak kendilerine mal etmekle birlikte, yok saydıkları bir hakikatin varlığını inkâr için harcarlar enerjilerini. Kürt varlığı nedir, nasıl oluşmuştur? Kürtler neden bunca sorunlu bir entiteyi yaşamaktadır? Tarihsel toplum olarak varlığı tüm çabalara rağmen inkâr edilemeyen bir halk olan Kürtler, nasıl bugüne kadar yok olmaktan kurtulabilmişlerdir? İmparatorlukların, devletlerin, kıta egemenlerinin ardı arkasına devrilip cansız bir anlatıya dönüştükleri dünya tarihinde, Kürtler nasıl oldu da 19.yüzyıla kadar bunca canlı bir şekilde varlıklarını sürdürebildiler? Kültürlerini kurumsallaştırarak entitelerini daha akışkan bir hale getirmedikleri ve ço-

ğunda kendi toplum bireyleri dahi kendi kültürünü yaşayamayacak kadar soykırım ve asimilasyona tabi tutuldukları halde, neden yok olmadılar? Kürtlerin temel yaşayış formu olan komünal düzen sorularımıza cevap vermektedir.

"Topluma ilişkin belirtilmesi gereken en temel bir olgu, milyonlarca yıl yaşadıkları ilkel klan ve kabilelerin komünal düzenidir. Demokrasinin en ilkel halini bu *komünal* düzende bulabiliriz. Nasıl devlet uygarlığın çekirdeği ise, *ilkel komünal* düzen de demokratik uygarlığın çekirdeğidir. Tek başına bu olgu bile demokratik tabanın ne denli güçlü olduğunu açıklar. Yazılı tarih hep devlet uygarlıklarından bahseder. Toplumların milyonlarca yıllık *komünal* düzenlerde nasıl yaşadıkları, işlerini nasıl çevirdikleri bu tarihin kapsamına girmez. Hâlbuki asıl tarihin bu olması gerekir. Çünkü insan türünün hem zaman hem de mekân bakımından uzun süre kapsamında ve geniş çevrelerde yaşadıkları *komünal yaşam toplumun kendisini ifade eder. Asıl toplum budur. Devlet ve uygarlık ise çok sonra gelir ve yapaydır. Asıl toplumun üzerine konmuş bir nevi gereksiz süs püs ağırlıklarıdır. Onlar olmadan da toplum gelişmesini sürdürürdü. Nitekim sürdürmüştür. Ama çarpık, kanlı ve sömürülü bir sürdürülüşe mahkûm edilmiştir." 1*

Kürt orijini denildiğinde Hurri, Guti, Nairi, Mitanniler gibi, bölgedeki birçok kültürel topluluk akla gelmekte, bu toplulukların Sümerler tarafından yapılan adlandırması Kurti olmaktadır. Kurti kelimesi yüksek yerlerde yaşayan insanlar anlamındadır. Gariptir ki, bugünkü Kurmanci lehçesinde *kur* kelimesi, yüksekliği değil de tersi bir şekilde derinliği anlatır. Kim bilir belki de gerçekte garip olan Sümerlerin adlandırmasıdır ve her şeyi göksel ele aldıklarından göğe doğru bir derinliği yükseklik olarak adlandırmışlardır. Luwiler bu topluluğu Gondvana olarak adlandırmaktadır. Köylerde, köyler halinde yaşayan topluluklar anlamına gelen Gondvana bir anlamda birbirinden bağımsız yerleşen ve yaşamını idame ettirirken birbiriyle simbiyotik ilişki içinde olan küçük yerleşim yerlerini anlatmaktadır. Sonuç itibariyle Kürtler yüksek yerlerde yaşayan insanlardır. Yüksek dağ zirveleri Kürtlerin yaşayışlarını, üretimlerini, doğayla ilişkilerini, oyunlarını, giyimlerini, yemeklerini, sevilerini ve öfkelerini, bir bütün toplumsal kültürlerini hatta bedensel özelliklerini dahi belirlemiştir.

Kürt orijini denildiğinde Hurri, Guti, Nairi, Mitanniler gibi, bölgedeki birçok kültürel topluluk akla gelmekte, bu toplulukların Sümerler tarafından yapılan adlandırması Kurti olmaktadır.

Adlandırmaların işaret ettiği şey Kürtlük değerlerinin dağla birlikte örülmüş olduğu gerçeğidir. Karadeniz insanı denizle, balıkla bütünleşmiş, hatta oyunları dahi balıkları andıran mizansenlerle örülmüştür. Akdeniz insanlarının oyunları bölgedeki florayı yansıtır. Hareketler incitmeyecek yumuşaklıktadır. Arap deyince çöl, çölün sonsuzluğu ve kavurucu yaz sıcağı, kum fırtınaları, deve ya da diğer Arabî kültür unsurları canlanıverir zihinlerde. Buna benzer bir yöntem uygulandığında Kürt insanı deyince dağın akla geldiği aşikârdır. Dağların dorukları, sert geçen kışlar, dağ rüzgârları, tarım ve hayvancılık kültürü, Kürtlerin karakterini, kültürünü, hatta mizacını oluşturmuştur. Özellikle Türk hegemonik zihniyeti dağlı söylemiyle barbar, vahşi ya da ilkel anlamlar

yükleyerek tanımlamış olsalar da, gerçek şudur ki, Kürt dağsız olmaz. Tabi ki coğrafyanın insan varlığını ortaya çıkaran ve varlığın nasıllığını belirleyen yanı da önem taşımaktadır. Kürtler, en büyük barbar uygarlık saldırıları karşısında dağlara sığınarak kendilerini korumuşlardır. Bundan dolayı da dağların koruyuculuğuna hiçbir zaman vefasızlık da etmeyeceklerdir. Kürdistan tarihi boyunca yaşanan gelişmelerdeki dağ diyalektiğinin önemine rağmen egemen ulus devlet zihniyetiyle unutturulmaya, hatta inkâr edilmeye, utanılır hale getirilmeye çalışılan birçok değer gibi dağlı halk olma gerçeği de çağdaş Kürt hareketi olan PKK ile yeniden sahiplenilen, korunan ve utanılmayan bir toplum değeri haline gelmiş, algılar değişmiştir.

Bir insanı tanıtırken onun çocukluğundan başlanır. Kürt gerçeğini tanıtırken de dünya insanlığının çocukluğu olan neolitikten başlamak abes değildir. Proto Kürt grupların yaşam öğelerinin bugüne kadar taşınmış olması, bugün Kürt kültürel gerçekliğinde ifade bulması bu değerlerin "*kabilenin görkemli çağı"* olan neolitikteki tanrıça kültürüyle yasalaştığını ve yaşamın vazgeçilmezlikleri arasında yer edindiğini göstermektedir. Kürt gerçeği evrensel tarihin çıkış kaynağı olan Ortadoğu'nun merkezinde yer alan coğrafyası itibariyle evrensel tarihi, toplumsallığı oluşturan temel esasları kendi oluşum diyalektiğine işlemiştir. Kürt toplumunun mevcut yaşam seyrine baktığımızda, kapitalist modernitede var olamayan, yer almayan, meta aracı haline gelmeyen ve pazar konusu olmayan yaşam öğelerinin, komünal demokratik yaşamın silinmeyen izleri olduğunu ve değerlerin toplumsallığın vazgeçilmezleri olarak yaşamın içinde yer almaya devam ettiklerini görürüz. Yine demokratik uygarlık değerlerinin hegemonik uygarlık yılları boyunca yaşadığı direnişlerin bu değerler üzerindeki etkileri de anlaşılmak durumundadır. Yaşanan değişimler, farklı adlandırmalar, kimi zaman gizlemeler ya da farklı kabul edilebilir kodlarla yaşamaya devam etmeler bir bütün olarak direnişin farklı formları olmaktadır. Bir şekilde direnerek bugüne gelen demokratik komünal değerler özü itibariyle ahlaki politik toplumun yok edilemeyeceğinin keskin kanıtıdır. Komünal yaşam özgürlük-kölelik, ezen-ezilen, karı-koca, mülkiyet, tel örgüler gibi adlandırmaları barındırmaz. Bu sınıfları oluşturacak bir parçalanma yaşanmadığı, insan zihnine zincir vurulmadığı ve insanların henüz ikilemli düşünme tuzağına düşmediği zamanlar komünal yaşamın toplumsallıkları belirlediği zamanlardır.

Kürdistan'da Ana, Komünal Değerlerin de Anasıdır

Komünal, demokratik, ahlaki değerler diye kısaca adlandırabileceğimiz toplum değerleri ana kadın kültürü etrafında oluşturulan yaşam tarzının kimlik haline dönüştürülmesidir. Ana kadının yarattığı toplumsallık sistemlileşerek tanrıça kültürünü oluşturmuş ve neolitik dönemin kimliği haline gelmiştir. Kürtler, yaşamanın biraradalıkla mümkün olduğunu en iyi bilen, bunu ruhlarının derinliklerinde hisseden bir halktır. Kürt müziğindeki karşılıklı ya da birine hitaben söylenen şarkılar toplumun vazgeçilmezi olan birlikteliğin kanıtlarından biridir. Yine halaylar birlikteliğin hatta sıkı sıkı sarılmanın, birbirine tutunmanın güzel bir örneğidir. Bir topluluk içinde varolma, bir toplulukla kendi varlığını gerçek kılma durumu Kürtlerin ilk oluşum diyalektiğiyle bağlantılıdır. Tek başına olmak ölümle özdeştir.

Kürdistan doğal yaşam tarzının her ayrıntısına baktığımızda geniş aileyle, aşiretle, dağ başındaki çobanın kısa sürelerle de olsa hayvanlarıyla birliktelik yaşadığını hepimiz biliriz. En sevdikleri insan isimlerini çocuklarına verdikleri gibi koyunlarına ya da diğer hayvanlarına verdiklerini, her bir hayvanı tek tek tanıyarak onlara yüreklerinde bir canlının hak ettiği yeri ayırmasını bildikleri-

ni duymak bizleri şaşırtmaz. Aslında burada şöyle bir gerçek karşımıza çıkıyor: Komünaliteyi ve demokrasiyi derinliğine yaşayan topluluklarda ekolojik bilinç de doğalında gelişkin oluyor. İnsanları derinden sevenlerde insanın birlikte yaşadığı ve yaşamın oluşmasına katkı sunan her şeye yönelik bir sevgi oluşuyor.

Kürtlerin yaşamı tam da bu belirlemelere göredir. Annesine seslendiği hitapla ona süt veren, onu besleyen ve yaşatan ineğine seslenen Kürt kadınını küçümsemek, geri ya da ilkel bulmak, ilk oluşum değerinden, özünden, bizi vareden evren gerçeğinin bütünselliğinden kopmaktır. Kürdistan'da *gudea* denilen kutsallığı-gıdayı yaratan ve evin geçimini sağlayan ineğe *"dayika min"* diyen bir ana görmek bu nedenle bizi şaşırtmamalı. İnsan ile hayvan arasındaki bütünselliğin, yaşamı vareden birlikteliğin kopması, bir süre sonra insanla insan arasındaki bütünselliğin de kopmasını getirmiştir. Doğayı sömüren insanın insanları sömürmemesi düşünülemez. Çünkü ikilemlerin temelinde tüm canlı öğeleri canlı-cansız, güçlü-zayıf, alt-üst olarak parçalamak vardır. Bundan dolayı temel toplum paradigmasının temel bileşenlerinden biri ekolojidir.

Birliktelikteki canlıcılık anlayışını insan merkezli ele almamak, Kürt kimliğinin oluşum karakterinde vardır. Toplumsallık kadar evrendeki canlıların yaşamlarına, onlara sunduğu ürünlere değer verme ve onlara bu anlamıyla saygı duyma, koruma kollama yaklaşımı esastır. Bunun yaşamsal olduğunu, ilgili olan herkes az çok bilir. Yine Kürdistan'da yaygın olarak görülen evlere bazı yiyecekler ya da ağaç, taş ya da benzer bir şeyler asmak, yanında bu tür şeyler taşımak onların taşıdığına inanılan ruh ile ilgili derin bir inanışın izleridir. Animizmin günümüze yansıması *uğur getirir* söylemine dönüşmüş de olsa, evrenin canlılarından medet ummak, kapitalist modernitenin araçlarından medet ummaktan daha anlam yüklüdür.

Yine aynı anlayışla ağaçlara, bitkilere ve diğer evren parçalarına yaklaşmak kök hücreyi oluşturan gerçeklerdendir. Meyve ağaçlarının kutsal olması, dileklerin ağaçlara ya da yüksek dağlara söylenmesi, toprağa kaynar su dökülmemesi, kirleten ve öldüren maddelerin karıştırılmaması da hala varlığını koruyan neolitik kültür emareleridir. Meyve ağaçlarından kesilen parçaların küçük çocukların omuzlarına takılması, ağaçlardaki canlılığın, renkliliğin ve doğayla barışık ilişkinin çocuğa geçmesi, çocuğu yaşatması onu verimli kılması niyetiyle yapılan bir kültürel edimdir. Yine toplumda insanlar en güzel benzetmeleri ağaçlar ya da diğer doğal unsurlar vesilesiyle yaparlar. "*Bejn sipîndarê,bejn* çinarê, şitla *rihanê, ruheyvê, çav zeytûnê, çav xezalê"* gibi uzayıp giden övgüler ancak doğayla anlam bulan insan güzelliğine vurgu yapmaktadır. Estetik anlayışın doğayla oluşması yine neolitiğin canlıcı kültürünün izlerini taşımaktadır.

Kültürleri tanımanın, ne kadar doğayla birlikte yaşadıklarını ve en çok sevilen şeylerin neler olduğunu öğrenmenin bir yolu da o kültürlerdeki adlandırma-

lara bakmaktır. Kürtler doğal oluşumlara verdikleri isimleri kendi toplum bireylerine vermeleri bakımından bugün hala en fazla doğal topluma yakın olan bir toplum olma konumunu sürdürmektedirler. Bugün bizlere Oturanboğa isminin komik gelmesiyle, Türklere Kürtçedeki birçok ismin komik gelmesi aynı uygarlık hastalığının sonucudur. Kürt isimlerinin doğayla ilişkisinin henüz kopmamış olması, aslında yeni Kürt hareketiyle birlikte yeniden canlanması da bir anlamda kültürel öze dönüştür. Çiya, (Kürtçe dağ sözcüğü kadar tüm dağ isimleri hemen hemen insan ismi olabilmektedir), Newal, Kanî, Zozan, Baran, Bihar, Havîn, Pelşîn, Ruheyv, Ronî, Xazal, Kevok, Reyhan, Sêvê… Bu uzayıp giden isim silsilesini daha da uzatmak mümkün. Çünkü Kürdistanlı kadınların en çok tercih edip çocuklarına verdikleri isimler doğaya dair olanlardır. Tabi ki bu isimler genelde kız çocuklarına verilmektedir. Doğanın dişilliğinin, neolitiğin ana kadın kültürünün tüm uygarlık saldırılarına rağmen büyük bir inatla sürdüğünü görmemek mümkün değildir.

Uygarlık Zehrini İçmiş Olanlar, Toprağa Dokunduğunda Kirlendiğini Düşünür

İçinde adaleti, birlikteliğin anlamını, simbiyotik yaşamın önemini, kendini korumayı ve yaşam için gereken tüm ihtiyaçları barındıran komünal-demokratik değerler tarım devrimiyle ortaya çıkmışlardır. Tarım devriminin Kürtlerde yarattığı toplumsal bellek çok güçlüdür. Toprakla ilişkiler boyutunda öğreticiliği tartışılmaz olan tarım devriminin ortaya çıkardığı kültür, toplumların kök hücresi olacak kadar evrenselleşmiştir. Bu kültür, üretimin, birlikte (kutsal olan-kauta-gudea-gıda) yaratmanın tanrısallık olduğunu, tanrılar bahşetmeyi öğrenmeden önce ürünleri dağıtmanın varolduğunu göstermiştir. Toprak, dağıtılanların çoğalacağını söylemektedir, ki kendisi tam da öyle yapmaktadır. Ve bunu öğrenen Kürt insanı, dağıtımı çoğalmanın ve yaşamı yaratmanın bir şartı bilmekte ve kutsamaktadır. Toprağı kirli görmez, kirletmez ve kimsenin toprağı mecburi olmayan durumlarda kirletmesine, incitmesine izin vermez. Değerini bildikçe ve yaşamını ona göre kültürleştirdikçe toprağın da ona sahip çıkacağını, darda koymayacağını bilir. Toprak da onu kirletmez. Uygarlık zehriyle şerbetlenen insan ise toprak değdiğinde kirlendiğini düşünür. Kendini kirli hisseder. Ta ki o zehri kusmayana kadar da bu kirlilik hissinden kurtulamaz.

Uygarlığın ortaya çıkışıyla birlikte ortaya çıkan terazinin, ürünlerin bereketini ve tadını yok ettiğine inanılması da anlamlıdır. Tad anlamdır. Bitkiler anlamla olgunlaşmakta ve tad oluşmaktadır. Anlamsızlık oluştuğunda en güzel yemeğin insanlara tadsız gelmesi bundandır. Ölçmek, tartmak bir sınır koymaktır. Benzer bir söz vardır bugün söylenen: *Sayarsan bereketi kaçar.* Bu söz komünal, paylaşımcı, hesapsız, parçalamayan ve dağıtımı esas alan zihniyetin ürünüdür. Teraziye giren ve ölçülmeye çalışılan ürünlerin bereketi tükenmektedir. Çünkü karşılıklılık anlayışının derinleştiği, armağan kültürünü yok ettiği ve insanları açgözlü ve hesapçı yaptığı için anlam-tad azalmaktadır. Sınırları çoğaltmakta ve anlamı azaltmaktadır. Her ölçme bir sınırdır. Ve terazilerle olan ölçümler, her ne kadar adalet sembolü gibi görünse de uygarlığın öldürdüğü bir canı kendi ilaçlarıyla tedavi etmeye çalışmasına benzemektedir. Hele hele mevcut hukuk devleti saplantısının insanları yok olma derecesine getirdiği, devletin var olmasıyla, insan varlığına ölümcül tehditlerini sürdürdüğü bilinmektedir.

Bu gerçeğe rağmen, toplumsal sorunların devlet kurumlarınca çözümü namına çözümsüzlük derinleştirilmekte ve toplum bu kurumlarca narkozlanmaktadır. Oysa komünal toplumlar kendi sorunlarını kendileri çözerler. Adaleti terazisiz gerçekleştirebilecek bir toplumsal yaşam anlayışına sahip-

tirler. Yaşanan sorunları tahlil etmeyi en iyi bilecek olan, o sorunu yaşayan toplumun kendisidir. Ve doğru tahlili yapanlar da doğru çözümler getirebilecek olanlardır. Bu anlamıyla Kürdistan'da uzun yıllar uygulanagelen rîsipiyan adı verilen yaşlılar meclisi ya da toplumun ileri gelenleri, kanaat önderlerinin ya da toplumsal deneyimi olanların sorunların çözümünde belirleyici olması, toplumun sorunlarına bu kişi ya da kurumlar aracılığıyla çözüm araması komünal yaşamın tüm hukuk devletlerinin eziciliğine rağmen yaşam mücadelesi verdiğini göstermektedir.

Komünal Toplumlarda Acıma Yoktur

Karşılıksız Sevgi ve Paylaşım Vardır

Komünal yaşamdaki insan ilişkilerine dair bir örnek vermek de konumuzu daha anlamlandıracaktır. Acıma duygusu, iyi kalpliliğe özgü bir duyguymuş gibi yansıtılır. Oysa gerçek öyle değildir. Yanılsamalı bir merhamet duygusuyla ortaya çıkan acıma, insanlığın en temiz zamanlarında yer almayan bir duygudur. Komünal toplumlarda insanlar birbirine acımaz. Maddi ya da manevi bir şeylere ihtiyacı olan bir insan, bir aile ya da birileri varsa, onun ihtiyaçları karşılanır. Bunun için topluluğun bireyleri irade ortaklaştırmasına gider ve ihtiyaç ortadan kaldırılıncaya ya da sorun olmaktan çıkıncaya kadar çalışılır. Oysa uygarlıklı zamanlarda insanlardaki bu anlayış kırılmıştır ve giderek yerini hakikaten anlam taşımayan bir acıma duygusuna bırakarak insanlarda yanlış bir vicdan muhasebesi yaratmaya yönelmiştir. Acımak, duygularını kandırarak vicdanın zorlamasından tez elden kurtulmaktır. Kendi yaşamımıza baktığımızda bunu çok net görebiliriz. En vicdanlı insanlar olan devrimciler acıma duygusuna bakışları da komünal topluma göredir. Acımayı kazandırmayan, tam tersine kaybettiren, derin insan ilişkilerini tüketen ve birlikte yaşama coşkusunu tahrip eden bir duygu bilirler. İnsan ilişkilerini ikilemlere sıkıştıran acımanın sahte bir vicdan kavramı olduğunu bilirler. Çünkü acımak, hiçbir sorunu ortadan kaldırmaz ve topluma hiçbir şey kazandırmaz. Yoldaşlar birbirine acımaz. Komünalite duygusunu yaşayan topluluğun bireyleri kesinlikle birbirine acımaz. Acınacak bir durumu kendi geri, eksik ya da yanılgılı duruşları olarak değerlendirir ve ortadan kaldırmaya çalışırlar. Farklılıkların eşitliğinin olduğu bir yaşam komünaldir ve o yaşamda acımayı gerektirecek bir şey yoktur. Bu örnek de yeni komünalitenin nasıl ve nerede olacağına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Kürt komünal yaşamının en sade temsilini yaşayan köylerde toplumsal farklılıkların uçurumlar yaratmadığı, toplumun birbirine acımadan birbirine destek olduğu gerçeği tam da bu durumla ilgilidir.

Çîrokbêj, dengbêj ya da stranbêj kültürü olayları anlatarak, söyleyerek, bunu şarkılaştırarak vareder ve toplumsal bellek yaratmada önemli bir rol üstlenir.

Paylaşmak İçin Yüreğin Dile Gelmesi Lazım

Çîrokbêj, dengbêj ya da stranbêj kültürü olayları anlatarak, söyleyerek, bunu şarkılaştırarak vareder ve toplumsal bellek yaratmada önemli bir rol üstlenir. Bu gelenek söyleyen-dinleyen ilişkisi şeklindeki ikileme hapsolmaz, ekonomik amaçlar taşımaz. Dinleyeni tarihin, olayların içine katan, söyleyeni

tarihe gidiş gelişleriyle canlı bir gerçeğe dönüştüren ve bir bütün olarak herkesi kapsayarak toplumsal bir paylaşıma dönüştüren bir kültürdür. Yine bu tarz toplanmaların yarattığı birliktelik, paylaşımlar, ruhsal ortaklıklar da Kürt diyalektiğini oluşturan öğelerdendir. Bir diğer yönüyle de yaşananların, öğrenilenlerin ya da yaşamın özüne yerleşen değerlerin sözel formlarla aktarılmasıdır. Yine yoğunlukta **çîrokların dinleyicileri** çocuklar olsa da büyüklerin de dinleyici olmaları, bu kültürel edimin güçlü bir paylaşım yarattığını, farklı kesimleri ortaklaştırdığını, öğrenmeleri kalıcılaştırdığı ve tüm bu özelliklerinden kaynaklı kültürel toplumun temel bir işleyişi olduğunu göstermektedir.

Yine dengbêj kültürü de gezerek, görerek, farklı insanlara kimi ezgi ve destanları, farklı duygularla, farklı zamanların ruhuyla aktarmak anlamında önemlidir. Kültürel paylaşım, dağılım ve çoğalımın, kültür öğelerini kalıcılaştırmanın temel bir öğesidir. Kürt komünalitesinin en belirgin özelliği sözel olmasıdır. Anlatmak yaşadığının kanıtı olmaktadır Kürt insanında. Müzik bunun en belirgin ifadesidir. Öyle ki, İslam dışı tarikat-mezheplerin müzik aletiyle ilişkileri ibadet düzeyindedir. Hatta bu durum İslamlaşan kesimlerde dahi varlığını büyük oranda korumaktadır. Çünkü müzik kendini anlatmanın, varolduğunu göstermenin temel anlatım yöntemlerinden biridir. Yaşadığı her şeyi çeşitli anlatım yöntemleriyle paylaşarak, **kolektifleştirerek toplum**sal hafızayı da canlı kılar. Dengbêjlerin kendi yörelerine göre destanlara kimi figürler katmaları kültürün canlılığını, yerellerle bütünleşme gücünü, ortaklıkları ve renkliliklerin korunduğunu gösterir. Yazılı tarihin hükmünün olmadığı bu toplumsal gerçeklik de dengbêjleri, öykü anlatıcılarını, hatta günümüze doğru bunları dinlemiş olan ve hafızasında koruyan yaşlıları canlı tarih kılmıştır. Yine birçok müziğin söyleyen-dinleyen ikili döngüsünden çıkarılarak karşılıklı ya da birlikte söylenmesi de toplumsallaşmayla ve Kürt komünalitesiyle ilgilidir. Dağ doruklarında, engin yaylalarda yaşayan Kürtler için kaval vazgeçilmez bir müzik aleti olurken, davul sadece bir müzik aleti değil, aynı zamanda bir haberleşme aracıdır da. Göçebe kültürün daha yaygın olduğu zamanlarda göç davulu denilen davul varmış. Bildiğimiz davuldan kat kat daha büyük olan bu davul müzik dışında hem dış saldırıları hem de harekete geçme zamanını haber vermek için kullanılırmış. Seslerin komünalleşerek toplumsal hafızaya yerleşmesinde önemli rol üstlenen davulun sesini nerde olursa olsun iyi dinlemek gerekir bu anlamda.

Kürt toplumu, uygarlığı yaratan ataerkil kültürün iktidar olma, başka insanları, kesimleri ya da halkları egemenlik altına alma, devletleşme gibi kirliliklerine bulaşmadıklarından özgürlük eğilimini derinlikle bir tarzda korumuşlardır. Yaratıcısı olduğu neolitik toplumun eşitlikçi, özgürlükçü, doğallığın dışında hiçbir yaşam biçimi bilmeyen, canlılarla dost ve komünal değerlere dayalı yaşam kültürü toplumun genlerine işlemiştir. Bu yaşayış, köleliği, teslim olmayı ve teslim almayı reddeden bir karakter oluşturmuştur. Kürdistan toprakları inanç yönünden ve kültürel açıdan da birçok farklılığı kendi içinde barındırmaktadır. Zaten farklılık, varoluşun şartlarından biridir ve bu doğal evrensel yasa, Kürdistan coğrafyası kadar Kürt halkının kendi içinde de bariz bir şekilde görülmektedir. Aşiret yapılanmasının getirdiği bu farklılık, coğrafyanın elverdiği tarım ve hayvancılıkla, iklimle, inanç biçimleriyle ya da diğer birçok etkenle sentezlenerek çok farklı kültürel öğeleri açığa çıkarmış, bir bütün olarak Kürdistanî bir renkliliğe yaşam imkanı sağladığı gibi farklılıkların biraradalığı anlamına gelen konfederal örgütlenmenin de doğal zeminini yaratmıştır. Salt bir kültürün egemen olmaması, her toplumdaki etnik grupların var olması ve kendi içyapılarını korumaları da

bu kültürün önemli özelliklerindendir. Yaşanan bu durum temelde ahlaki bir değerdir ve bazı zaman birimlerinde yoğun saldırılar olduğunda, uygarlık güçlerinin hegemonik yönelimlerini arttırdığı dönemlerde egemenlerce istismar edilmiş, buna rağmen güçlü bir şekilde korunarak bugüne kadar taşınmıştır. Çünkü bu kültürün kökü, toprakta, taşta, kayalarda, suda, havada, insanda, insan olmanın, toplum olarak yaşamanın genlerindedir.

Birinci büyük kültürel kırılma dediğimiz uygarlık sürecini başlatan karşı devrim, kadın üzerinde geliştirilen cinsel kırılmadır. Ana kadın kültürünün kırılması anlamına gelen bu kırılma, bütünlüklü olarak bakıldığında kadını merkez alan ve kadın etrafında şekillenen komünal kültür değerlerinin kırılması anlamına gelmektedir.

"Uygar toplum eski komünal anacıl değer yargılarına, yani ahlâk anlayışına göre büyük bir düşüş anlamına gelmektedir. ...Komünal toplum halen devam eden, toplumların tüm dokularında kalıntı halinde de olsa varlığını sürdüren, vazgeçilmez ve insan türünün sonuna kadar kalıcı olacağından kuşku duyulmaması gereken 'ana hücre' toplumudur. Nasıl ki ana hücreler vücudun değişik dokularında bünyeyi besleyip tamir etme, gerektiğinde yeniden inşa etme rolünü oynuyorlarsa, komünal anacıl toplum da tüm ikilemli toplumlarda varlığını benzer tarzda sürdürmektedir. Bünyesinden doğurduğu demokratik ve uygar toplumlarda çatışmalı, gergin, bazen uzlaşmalı da olsa komünal toplumun yok olmadığını ve olmayacağını sıkça vurgulamamın önemli nedenleri ve sonuçları vardır."2

Kadın köleliği derinleştikçe ve kadın uygarlık tarafından toplumsallığından koparıldıkça, kadına atfedilen paylaşımcı, dağıtımı esas almak, eşitlikçi, doğal, toplayıcı özellikler de toplum bireylerinin kültürü olmaktan uzaklaşmakta, zayıflamakta ve toplum bireylerini uygarlık saldırılarına açık hale getirmektedir. Giderek paylaşımcılık yerini bireysel mülkiyete, dağıtımı esas almak yerini biriktirmeye ve diğer tüm komünal özelliklerin ters dönmesine yol açar. Uygarlık inşa edildikçe, demokratik uygarlık değerleri zayıflatılmakta, değersizleştirilmekte ve insanla birlikte tüm doğal unsurlar meta haline gelmektedir. Eşitlikçiliğin, özgürlüğün, ahlakın ve tüm diğer komünal değerlerin kutsallığı uygarlık sisteminin terazisinde ölçüm dışıdır.

Çok tanrılı canlıcı inançlar çeşitliliği esas alan yaşam biçiminin bir zihniyet yansıması olarak kendini göstermektedir. Her topluluk, kabile ya da aşiret kendi yaşamını idame ettirdiği maddi kültür üzerinden manevi kültürünü de oluşturmaktadır. Dağ doruklarına çıkıp doğanın sesini dinlemekte, doğanın sesine kendi yüreğinin sesini katmakta ve dualar etmekte, ateşler yakmaktadır. Güneşin doğumundan önce uyanıp toprağı, insanları ve havayı ısıtan güneşin sevgi ve saygıyla karşılamaktadır. Bu inanç biçimleri tek tanrılı dinlerin fetih (açılım) saldırılarıyla katliamlardan geçirilmiş, teslim alınanlar alınmış, teslim alınamayanlar katledilmiş, kurtulabilenler yurtsuzlaştırılmış, devlet literatüründe kaçak olmuşlardır. İnsanın onu vareden toprağında, kendiliğini yarattığı has bahçesinde kaçak olması kadar insan özgürlüğünü zedeleyen şey azdır. Kürt insanı ise hemen hemen tüm toplumsal kesimleriyle birlikte bu durumu bir statü olarak yaşamakla karşı karşıya bırakılmış bir uygarlık mağduru olmuştur.

Kürdistan'da İkinci Büyük Kültürel Kırılma

Kürdistan toplumsal yapılanması tek tanrılı dinlerle birlikte derin kırılmalar yaşamıştır. Kırılma, kadın cinsinin kırılmasıyla ve erkek tanrı anlayışının hâkim kılınması ile başlamış, çok tanrılı inançların toplumsal temeli olan çeşitliliklerin esas alındığı yaşamın kırılmasına kadar uzanmıştır. Bundan dolayı Önderliğimiz bu sürece ikinci büyük kültürel kırılma da demektedir.

Hıristiyanlığın resmi devlet dini olmasıyla gelişen dinsel hegemonyanın geliştirdiği homojenleştirmenin Ortadoğu'da yarattığı karmaşa ve katliamlar kadar topluluklar, halklar ve etnisiteler arası çatışmalar, islamiyetle birlikte süreğen bir savaş durumuna dönmüştür. Arapça karşılığı açılım olan fetih anlayışıyla Ortadoğu kan gölüne çevrilmiştir. Özellikle din uğruna ölenin de öldürenin de cennete gideceği yanılgısı toplum kesimlerinin birbirleri karşısında ölme-öldürme eylemini meşru kılmaya yönelik olurken, din savaşlarının hala sürüyor olması da bu sorunun derinliğini göstermektedir. Yine islamiyetin Arap sahasında iktidar kavgasına dönüşen gericileşmesinin başlamasından sonra Kürdistan'a girmesi de yaşanan sürecin kanlı ve derin acılarla örülü olmasını getirmiştir.

Kürtler İslamiyet öncesi süreçte aşiret formunda yaşamaktadırlar. Bu yapılanma sınıflaşmayı, sosyal parçalanmayı engelleyen, esasta özgür, komünal demokratik bir yaşamı esas alan bir tarzdadır. Bu yaşam tarzı etnisitenin gücünü de göstermektedir. İslamın gelişiyle birlikte dayatılan ümmet anlayışı aşiret formunu sarsmış, etnisitenin sosyal siyasal yaşam biçimlenişini değişimlere uğratmış, özgünlükleri ümmet birliği içinde erimeye almış, bir diğer yandan Araplaşmayı dayatarak ruhsal ve kültürel anlamda erken bir asimilasyon dönemini başlatmıştır. Kültürel asimilasyon dediğimiz salt dil değildir tabi ki. Kürdistan'da sosyal doku bu dönemle birlikte belli dağılmalar yaşamış, sosyal ayrışmalar artmış, işbirlikçileşen kesim üst tabakayı oluşturarak Kürt komünalitesinde derin bir yara açmıştır. Köleci dönemlerde yaşanmayan parçalanma ve özgürlükten kopuş bu dönemde yaşanmaya başlanmıştır. Kürt realitesinde kendi kültürel varlığını inkâr, gizleme ya da kendinden başka bir şeymiş gibi görünme çabaları da Kürt orjinini bozarak özgürlük yitimi yaratmıştır.

Kürdistan İslam akınlarıyla işgal edildiğinde ve büyük bir kesim kılıç zoruyla teslimiyete zorlanmasının ovalık yerlerde yaşayan ve kentleşen kesimler üzerinde çok yoğun etkilerde bulunduğu, fethedilen yerlerde işbirlikçilik olgusunu geliştirdiği görülmektedir. Bu süreç Kürdistan toplumsallığındaki en derin yarılmalardan biridir. Aynı zamanda sınıflaşmayla birlikte, toplum doğasında kırılmalar yaratması, kendi özüne yabancılaşmayla ve kendisine ait olmayan bir kimliği kendisininmiş gibi alıp kabullenmeyi ve zamanla savunmayı getirmesi gibi etkilerle birlikte komünaliteden, demokratik değerlerden ve buna paralel olarak özgürlükten uzaklaştırmıştır. İktidara oynayan işbirlikçi Kürt aristokrasisi mezhep olarak Sünni geleneğe bağlı olurken demokratik ve komünal değerlerin esas alındığı direnişler de kaçınılmaz olarak gelişmiştir.

"İslamî devrime karşı ikinci eğilimi demokratik yaklaşım temsil eder. Kürtlerin İslam'ı karşılayışları bütünlük içinde olmamıştır. Dağ Kürtleriyle ova Kürtlerinin yaklaşımları farklı olduğu gibi, alt ve üst tabakanın yaklaşımları da farklı gelişmiştir. İslam'ın ilk fetih darbeleri karşısında teslim olmayan kabilelerle Zerdüştî din adamları, tarihte hep olduğu gibi dağların yükseklikleri ve derinliklerine çekilip direnişlerini uzun süre sürdürmüşlerdir. Direnişleri radikal ve sürekli olan başlıca kesimler, Aleviler ve Zerdeştîler olarak, ya Sünni İslam'la zıt olan bir İslam'ı ya da hiç İslamlaşmamayı tercih etmişlerdir. Dağlarındaki mekânlarından da anlaşılmaktadır ki, Alevilik geleneksel direnişçi kültürel varlığını koruyan, asimilasyonu küfür sayan ve kendi kültürel varlıklarıyla uyuştuğu ölçüde İslam'ı kabul eden radikal kesimin inanç kültürüdür. Aleviliğe tam anlamıyla İslam kültürü denilemez. Kendi kabile ve aşiret kültürlerine en çok bağlı kalan, kendi kültürleriyle uyuştuğu ölçüde bazı İslamî değerleri başkaları için değil, kendileri için asimile edip içselleştiren bir kültürdür. Bu özellikleri nedeniyle beş bin yıl öncesindeki Hurri kültürleri ve dilsel

varlıklarıyla benzerlik göstermeleri anlaşılır bir husustur. Dış istilalara karşı sürekli direnmeleri, dağların gerektirdiği sıkı kabileci yaşam kültürü bu sonucu doğurmuştur."*3*

İslam orjinli saldırıların sonucu olarak ortaya çıkan tasavvufi tarikatlar özünde hegemonikleşen İslam modernitesi içinde erimeme eğiliminin bir yansımasıdır. Farklı yorumlar, farklı inanışlarla sentezlemeler, kendi etnik yapılanmasına uyarlamalar şeklinde ortaya çıkan tarikatlaşmalar özünde komünal-demokratik kimliğin İslam hegemonyasına rağmen kendini yaşatma eğilimidir. İran Şiası buna örnek olarak ortaya çıkmışsa da ulus devlet hâkimiyetiyle birleşerek hegemonyanın bir diğer ucunu oluşturmuştur. Yine Sünni mezhep içinden çıkan birçok tarikat çeşitliliği, kendi toplumsal değerlerini, komünalitesini ya da birçok alandaki farklılığını yaşatmak hedefindedir ama ne yazık ki, iktidar odakları karşısında mücadele yürütmenin en büyük tehlikesi olan iktidarlaşma hastalığına yenik düşmüşlerdir.

Yine dört ulus devlet egemenliğindeki Kürdistan bütünlüğünde İslamiyet dışı birçok inanç ve yol vardır. Yârsânizm inancı bunların en belirgini olarak ortaya çıkmaktadır. Yine Zerdüştilik ve Êzidilik buna birer örnektir. Bununla birlikte İslamiyetin kabul ettirildiği alanlarda gelişen birçok tasavvufi tarikat-yol da Kürtlerin İslam dinini kolay benimsemediklerini, kendi etnik kültürlerine, yerelliklerine uyarlamaya çalıştıklarını gösterir. Tek tanrılı dinlerin homojenleştirmesini benimsemeyen, Zerdüşti inancı yaşayan ve İslamiyetin baskılarından dolayı kimi İslami öğeleri kendi kültürüne uyarlayan Alevilik de bu anlamda bir direniş olarak ortaya çıkmaktadır. Bir bütün olarak bu inanç, mezhep ya da tarikatlar incelendiğinde birbirinden etkilenmelerin yoğun olduğu görülmektedir. Bu bir anlamda birarada yaşamanın getirdiği boyutlar olurken bir anlamda da baskıların getirdiği sonuçlar olmaktadır. Her şeye rağmen yoğun İslami hegemonya altında, yüzlerce yıldır kendi komünal demokratik değerlerini koruma mücadelesi veren, ibadet şekli ve inanış biçimi olarak islamla kesinlikle bütünleşmeyen, islamiyetin getirdiği birçok kanunu kendi yaşamına yerleştiremeyen bu toplulukların direnişleri anlamlıdır.

"Zerdeştîlerin durumu daha değişiktir. Bunlar daha çok kabilesel değil, dinsel boyutta direnmişlerdir. Dinsel varlık kabilesel varlığa üstün tutulmuştur. Birkaç farklı mezhep halinde günümüze kadar yansıyabilmişlerdir. Sünni Kürtlere göre Kürtlüğün daha saf değerlerini temsil ederler. Tarihte birçok kırım yaşamalarına rağmen inançlarında ısrar etmişlerdir. Geleneksel Kürt kültürünün zengin bir kaynağı olmalarına rağmen, kitap birikimlerinin yakılması ve özgür yaşamlarının sürekli baskılanması, bu zengin kaynağın fakirleşmesine ve adeta kurumasına yol açmıştır.

Êzidi Kürtlerinde neredeyse kurumaya

yüz tutmuş bu tarihsel demokratik gelenek araştırılmaya değer önemli bir konudur. Êzidi Kürtlerle Alevi Kürtler yakından gözlemlendiğinde, özellikle kadınlarında temsilini bulan Zerdüştî kültürün demokratik, özgür ve eşitçi özellikleri rahatlıkla fark edilebilir. Tüm bastırılmışlıklarına rağmen, doğayla bütünleşmiş, açık sözlü ve cesur yanları dikkate değerdir."*4*

Tek tanrılı dinlerden en fazla muzdarip olan toplum öğesinin kadın olduğu bilinmektedir. Özellikle Kürt kadınları bu anlamda büyük bir baskıyla karşı karşıya kalmışlardır. Öyle ki İslam diniyle birlikte örtünmek, utanç duyulan bir nesne haline gelmek kadının doğallığı gibi dayatılmıştır. Bunlarla birlikte Kürdistani renkliliğin yansıdığı giyim tarzının siyah rengin hakimiyetinde boğulması, kadının sesinin kısılması, yüksek sesle konuşmanın-gülmenin günah sayılması, kadın özgürlüğüne vurulan büyük darbelerdir. Bundan dolayı bugün analarımızın yüksek sesle konuşmalarını, özgürlük sloganlarını seslendirmelerini, alanlarda kendi seslerinden utanmadan haykırmalarını bir özgürlük olarak değerlendiriyoruz. Geçmiş yüzlerce yıl içinde islamiyetin oluşturduğu geleneğin yansıması olarak öldürülen, yakılan, cezalandırılan(!), kendini öldürmeyi tek seçenek sayan, yaşamı bir işkenceye dönen ve en nihayetinde özgürlüklerinden koparılan kadınların yaşadığı trajediler hiçbir inanç biçimiyle izah edilemez. Yaşananlar tek tanrılı dinlerin, uygarlığın hegemonyasını sürdürmenin ve kadının sömürge statüsünü derinleştirmenin bir boyutu olduğunu gösteren tarihsel örneklerdir. Tek tanrılı dinlerle birlikte geliştirilen dogmalar, toplumların hafızasında kırılmaz duvarlar oluşturmuştur. Öyle ki insanların kendileri dahi bildikleri halde bu duvarı aşamayacak düzeye gelmiş, bu derece özgürlüklerinden uzaklaşmışlardır.

Arap dinsel baskılarının Türk-Fars hâkim etnisite baskılarıyla birleşerek dört başı mamur bir sömürünün geliştirildiği Kürdistan gerçeğinde direnişin anlamı büyüktür. Tüm dış baskılara rağmen Kürtlerin tercih ettiği yaşam biçimi hegemonya oluşturmak şeklinde olmamış, kendi kabile yaşamını, aşiret yapılanması içinde örgütlemek ve etnisite tarzında yaşamanın akışı içerisinde yaşamını idame ettirmek olmuştur. Kürtlerin amacı kendi komünal değerleriyle, kendi ekonomik örgütlenmeleriyle ve aşiret yaşam tarzının getirdiği özerk örgütlenmeyle yaşamaya devam etmektir. Hegemonya olmak, bölgede işgal yaratmak ya da baskı unsuru olmak gibi bir ideal yoktur. Türklerin Anadolu'ya gelişleriyle birlikte Kürt-Türk ilişkileri gündeme gelmişse de bugün zihinlerde oluştuğu anlamda bir ilişki değildir bu. Ve bu ilişki biçimi Osmanlı hâkimiyeti sürecinde yer yer çeşitli hareketlilikler yaşasa da büyük oranda devam etmiş, 16.yüzyılda İdris-i Bitlisî ve Yavuz Selim zamanında bir tarihsel dönemeç yaşamış ve 19.yüzyıla kadar da aynı doğrultuda sürmüştür.

Haritalar Çiziliyor...Beyinlere, Yüreklere ve Coğrafyalara

Evrensel tarihte yaşanan birinci-ikinci kırılma süreçleriyle birlikte Kürtlerin toplumsal kırılma yaşadıkları ve komünal değerlerini tümden yitirmekle, öz anlamıyla yokolmakla karşı karşıya kaldıkları diğer bir dönem de 19.yüzyılla başlayan ve 20.yüzyılın son çeyreğine kadar devam eden süreçtir. Bu süreç ulus devlet yapılanmalarının gelişmeye başladığı, bundan Osmanlı imparatorluğunun da etkilendiği, dünya siyasal haritasının yeniden yapılandırıldığı, kapitalist hegemonya tekelciliğinin tüm dünyaya açıldığı, yeni bir fetih dalgasının başgösterdiği, endüstriyalizmin gelişmeye başladığı ve doğal toplum yaşamının büyük tahribatlar yaşadığı bir süreçtir. 1639 yılında gerçekleşen Kasr-ı Şirin antlaşmasıyla Kürdistan coğrafyasına ilk kez sınırlar çizilmiş ve Ortadoğu için merkezi hegemonyayı oluşturan İran-Turan çatışmasının ortasında yer alan Kürdistan

coğrafyası ilk darbeyi almış olsa da, ulus devletlerin gelişmesiyle birlikte alınan darbeler hiçbir dönemdekine benzememektedir. Her kırılma dönemi Kürdistan toplumsallığından, eşitlikçi, komünal değerlerinden, adalet anlayışından ve insanlığından birçok şeyi alıp götürmüş, öldürmemişse de kendisi olmaktan çıkararak varlığını anlamsız kılmıştır.

İmparatorlukların yıkıldığı ve ulus devletlerin yapılandırıldığı dönemde Kürtler varlık-yokluk dilemmasında kaldıklarından, tüm direniş enerjilerini kendi varlıklarını korumaya vermişlerdir. Bu süreçte yaşanan tüm hareketlilikler Kürt halkında uluslaşma anlayışını geliştirmemişse de isyanlar Osmanlı hegemonyası karşısında kendi yerelliğini, özerk yapılanmasını, bunlarla birlikte yerel hâkimiyetini koruma anlayışındadır. Özellikle vergi ve zorunlu askerlik konularının isyan gerekçesi olması anlamlıdır. Buna mukabil üst sınıfların çıkarları söz konusudur ve isyan üst sınıfların öncülüğünde gelişir. Bir toplumun kendini ekonomik olarak idame ettirmesi, dışa bağımlı olmaması ile kendini savunacak gücünün olması, hegemonik gücün adaletsizliğini kabul etmemesi ve bu anlamda dış güç odaklarına kölelik yapmayı kabullenmemesi, kesinlikle özgür toplumsallık için temel şarttır. Komünal değerler ancak bu zemin üzerinden yükselebilir. Bu gerekçelerle gelişen isyanların bastırılması mirlik anlayışının köklerini sarsmış, mirlikleri yıkacak düzeye gelmiştir.

Bu isyanlarda baskıların artması mirliklerin farklı inanç, etnisite ve toplum kesimleriyle birleşmesini, Kürdistan'da yaşayan tüm etnik, dinsel kesimleri kapsamalarını getirmiştir ki, ortak yaşamı yaratan ortak değerlerin yeniden buluşması anlamında önemli olsa da sonuç alıcı olmamıştır. Ne yazık ki, batı hegemonyasının misyoner faaliyetler adı altında geliştirdiği ajan kışkırtmalarıyla bu gelişmeler sabote edilmiş ve yeniden buluşma, birleşme vesilesi olacak bir boyut, tam bir parçalanma ve yokolma vesilesine dönüşmüştür. Mirler öncülüğünde gelişen isyanların yenilgiyle sonuçlanması Kürdistan toplumsal yapısının yeniden şekillenmesini getirmiştir. Kürdistan'da gelişen sınıflaşma biçimi, pazar olgusuyla değil de ihanet ve işbirlikçilikle ortaya çıkmıştır. Yenilen isyanlar ardından üst tabakanın kimi çıkarlar karşılığında teslim olması ve alınan paylar karşılığında salt tüm ortak çıkarlardan değil kendi toprağından dahi vazgeçmesi yeni şekillenişin ziyadesiyle çarpık olacağına dair ipuçlarını vermektedir. Şeyhler önemli oranda dinsel-siyasal anlamda toplumsal önder olarak ön plana çıkmışsa da 20.yüzyılın başlarıyla birlikte dünya haritasının yeniden şekillendirildiği, ulus devlet formunun batıda yapılanmasını tamamlayarak Ortadoğu'ya kaydırıldığı bir tarih kesiti yaşanmıştır. Bu dönem Kürdistan'da yoğun baskıların uygulandığı, kazanımların da ulusallaştırılamadığı, dört parçaya bölünmekle birlikte her bir parçada uygulanan baskı rejimleri karşısında zayıflatıldığı bir süreçtir. Şeyh önderlikli isyanlar da aynı şekilde yenilgiyle sonuçlanmış ve katliamlarla teslim alınmaya çalışılmış, zamanla özel politikalar uygulanarak uzun sürece yayılan bir ihanet yaratılmaya çalışılmıştır. Yüzyılın başındaki isyan önderlerinin torunlarının yüzyılın sonlarında TC meclisinde, en devletçi sağ partilerde yer alması bu anlamda tam bir paradokstur. Ardından gelen süreç ise emirlikler içinde küçük ölçekte çiftçilik-hayvancılıkla geçinen kesimlerin aşiret ağalığı adı altında toprak ağalığını geliştirmesinin ve Kürdistan'daki komünal değerlerin ulus devlet işbirlikçisi kesimlerin elinde heba olduğu zamanların tanığıdır.

Toplumsal zeminde üst tabakada olanlar her zaman kendi çıkarlarına öncelik verdiklerinden, hatta ortak çıkarları kendi kişisel-ailesel çıkarları uğruna feda ettiklerinden geriye kalan kesimler toplumsallığın ifadesi olmaktadırlar. Kapitalist moderniteyle birlikte ortaya

çıkan Kurmanc olgusunun doğuşu ve direkt olarak Kürtlük ile özdeşleşmesi bununla bağlantılıdır. Bundan sonrası Kurmanc kesimlerin giderek artması, üst tabakanın temsil edemediği Kürtlük değerlerini, Kürt toplumsallığını temsil etmesi ve Kürt realitesiyle özdeşleşmesi sürecidir. Kürt toplumu bir bütün olarak bu kesimden oluşacak ve tüm dinamiklerin gerçekleşeceği toplum Kurmanclar olacaktır. Aşiretten koparak dar aile ilişkileriyle sınırlı kalan, köyünden tarımsal üretim ilişkilerinden koparak işçileşen ve yoksullaşan Kurmanclar yeni bir sosyal tabaka olarak şekillenecektir.

"Kürt toplumu tarihinin en büyük ihanetini kapitalist moderniteyle bağlantılı olarak son iki yüz yılda yaşadı... Dolaylı da olsa kapitalist gelişme sonucunda oluşan mülksüzleşme, emeğini ücret karşılığında piyasada değerlendirme durumunda kalan bir proleterleşme söz konusuydu. Bunlar yarı çiftçi, ortakçı, mevsimlik ücretli işçi konumundaki kimseler, daha doğrusu kimsesizlerdi. Sayıları gittikçe artıyordu. Tabanda oluşan bu kesime kategorik olarak Kurmanc, 'Kürt insanı' denilmekteydi. Giderek Kurmanclıkla Kürtlük çakıştı. 19. ve 20. yüzyıllarda Kürt denildiğinde genellikle Kurmanc anlaşılırdı.

Kürtlük olgusu da esas olarak bu kesimin niteliği haline geliyordu. Kabile ve tarikat toplumundan ulusal topluma dönüşümün bu primitif, ilkel şekli bundan sonra çağdaş Kürt toplumunu oluşturacak asıl kesim olacaktır. Serbest hale gelen işgücünün sahibi olarak Kurmanclar sanayi devriminden yoksun oluştukları için ekseriyetle işsizdi. Ortakçılık tarımsal alanda en çok gelişen yarı-proleterleşme biçimiydi. Ardından mevsimlik ırgatlık işgücü geliyordu. Sömürge ve yarı-sömürge toplumlarda yaşanan benzeri bir durumdu bu. Önce köylerde gelişen Kurmanclık günümüze doğru kentlere doluşacak, varoşların esas kitlesi olacaktı. Yurtdışına göçün de temel kitlesiydi. Siyasi ve kültürel boşluk yaşayan bu kesimin çağdaş sosyal boyutu temsil etme iddiasıyla ortaya çıkan *PKK'nin temel kitlesini oluşturması tesadüf değildir."5*

Komünal Ruhu Yitirmek, Kendi Cellâdı Olmaktır

Son iki yüzyılın en büyük kaybı Kürdistan insanında kendi varlığına, komünal yaşam anlayışına ve bir arada yaşama inancına karşı güvensizliğin yaşanmasıdır. İsyanların yenilmesi bir süre suskunluğu getirse de yeniden bir isyanı getirmiş ve ardı ardına yaşanan yenilgiler de yeni nesilde toplumsallığına, toplum ve birey olarak varlığına, Kürt komünalitesine karşı inancı zayıflatmış ve akabinde de yaşam anlayışının zayıflamasına, renksizleşmesine ve sömürgeci ulus devletlerin kıskacında bir soykırımın nesnesi konumuna düşmeye yol açmıştır.

Kürdistan toplumsallığı, komünal değerleri ve kültürel özellikleri, en büyük darbeleri ulus devlet anlayışıyla birlikte almıştır. En büyük yaralar bu dönemde açılmıştır.

Kürdistan toplumsallığı, komünal değerleri ve kültürel özellikleri, en büyük darbeleri ulus devlet anlayışıyla birlikte almıştır. En büyük yaralar bu dönemde açılmıştır. Toplumsal yarılmanın en büyüğü bu dönemde oluşmuştur. Binyıllara rağmen kendiliğini koruyan Kürt entitesinde derin asimilasyonlar ve soykırım uygulamaları bu dönemde yoğunlaşmıştır. Ulus devlet sınırlarının Kürt toplumsallığında yarattığı parçalanmış-

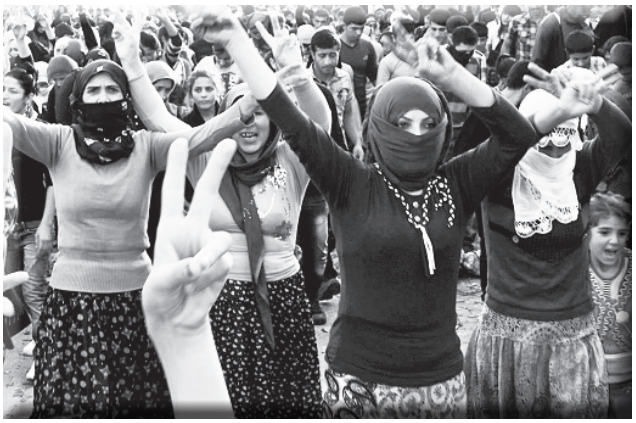

lık kültürel asimilasyonun kapılarını aralarken kültürün her boyutunda derin kayıpları da beraberinde getirmiştir. Başta özgürlük ruhunda yaşanan asimilasyon, komünal değerlerin zayıflaması, şehirleşmenin gelişmesiyle ve endüstriyalizmin hâkimiyetiyle birlikte toprağından koparılmayı da getirmiş ve tarihin eski zamanlarında köleleşmeyi kabul etmeyen Kürtler işçileşerek kölelikten beter bir yaşama mecbur kılınmışlardır. İşçileşmenin Kürt halkının belleğinde açtığı yara ulus devlet modernitesinin ilaçlarıyla uyuşturulmaya çalışılması da bir diğer saldırı biçimine dönüşmüştür. İşçileşerek kendisi olmaktan, kendi toprağının bir ürünü olduğu bilincinden kopan insanlarımız az değildir. Meta değeri taşımayan her şeyin yok olduğu, yok sayıldığı sistemin içinde yaşamayı kabullenmekten daha öldürücü ne olabilir ki… Karın tokluğuna dahi denmeyecek bir ücret karşılığında çalışmak zorunda kalan, kiminde çalışacak bir iş dahi bulamayan Kürt insanlarının yaşadığı zorlanmalar komünal kültürden ciddi oranda kopuşları getirmekte, sistemiçileşmenin yarattığı liberal insan tipi de bireyciliği kendi somutunda derinleştirerek komünal ruhunu kapitalist modernitenin cellâtlarına teslim etmektedir.

Kapitalist modernitenin en büyük silahı parçalamaktır. Bu bilinen anlamıyla böl-parçala-yönet anlayışını da izah ettiği gibi özünde, bütünlükten kopuşun özgürlükten, kendilik olmaktan kopuş olduğu ve hakikat olmanın uzağına düştüğü anlamındadır. Kürt toplumsallığının parçalanması da şehirleşmeye paralel geliştirilen dar aile ilişkileriyle mümkün olmuştur. İnsanların dar aile sınırlarına hapsedilmesi ve bu sınırlar içinde hane kültürünün bombardımanı altında yaşamak zorunda olmak, yaşam değildir. Günlük-anlık olarak her türlü devlet kurumuyla insanların zihniyetine köleliğin zerk edildiği bir yaşam, kesinlikle Kürt doğalitesiyle kıyaslanabilecek yaşam değildir. Kürdistan'da komünalitenin bir diğer göstergesi de aile içi ilişkilerdir. Kürt bireyinin aile olgusuyla bitirildiği, bunun bir kördüğüm olduğu çözümlemeleri bu konuya ışık tutmaktadır. Kimi zayıf kalmış öğeler dışında bugün Kürdistan ailesinin komünaliteyle ilişkisi kalmamıştır denilebilir. Kürt toplumsallığının göstergesi olan geniş-dar aile ve köy toplumunun ilişkilerine, dinlerin ve kapitalist modernitenin etkisinden sıyrılarak bakmak, kök hücreye dair öğeler aramak önemli sonuçları getirmektedir. Özellikle aile içinde ilişkilerin toplumsal cinsiyetçi kodlarla ifade bulmasının çözümlenmesi önem kazanmaktadır.

Şehirleşmenin getirdiği maddi yaşam sorunlarıyla yaşamın tamamının işgal edilmesi, ilişkileri de bu çembere almakta ve aile içi ilişkiler kesinlikle bir şirket ilişkisine dönüşmektedir. Oysa Kürdistan gerçeğindeki aile bir komün birimi gibi bir yapılanmaya sahiptir. Özellikle köy yaşamında ortaya çıkan bu komünalite ortaklıkları esas alan, karşılıklı birbirinin varlığını demokratik bir anlayışla karşılayan ve yaşamını da bu bütünsellik içinde bir yere yerleştiren birey anlayışı esastır. Bu anlayış, büyük oranda kırılmalara, tahribatlara uğramışsa da tamamen yokolmuştur diyemeyiz. Özellikle aile içinde

toplumsal cinsiyetçi hâkim sistemin tüm bombardımanlarına, metalaştırmalarına ve kadını parçalamalarına rağmen Kürdistan'ın birçok yerinde babanın anneye seslenirken dile getirdiği "*xanim, maliya min…*" söylemleri insanların birbirini metalaştırdığı ve özel haneler mantığını büyüttüğü ilişkilere kıyasla çok daha anlamlıdır. Kürtçede *xan* ve *mal* sözcüklerinden türetilen bu hitap biçimleri, kesinlikle bizden uzak olmayan, güncel olarak bizlere kendini hissettiren bir yaşam biçimini hatırlatma çabasındadır. Kadının, yaşamın bir bütün olarak yaratıldığı ev, ocak ya da evin kurucusu olarak görüldüğü bir anlayışı ortaya koyan bu sözcükler tabi ki özgür kişiliklerle yaşadığımız ya da toplumsal-ailesel sorunlarımızın tamamını çözdüğümüz anlamına gelmez. Ama komünal demokratik yaşamak isteyen bir toplum için kapitalist modernitenin tüm moralsizliklerine, ahlaksızlıklarına ya da ruhsal-bedensel sömürüleri karşısında bazen bir söz dahi insana umut vermektedir. Bir tek söz geçmişe dair izleri anımsatmakta ve komünalitenin zaten varolduğunu, yaşamın derinliklerinde gizlendiğini, topluma bir narkoz durumu yaşatan hegemon sistemlerin ameliyathanelerinden beynimizi ve yüreğimizi kurtararak yeniden aynı özgür duyumsayışları, anlamlı birliktelikleri yaşayabileceğimizi göstermektedir. Köleci dönemlerin ve kapitalist modernitenin yarattığı ikilemli algılardan bizi kurtaracak kimi şifreleri çözmek, bizleri komünal yaşamın doğallığına götürecek ve Kürt kördüğümünün çözümünde ilham verecektir.

Kürtler, Önder Apo ile ve Kürdistan Özgürlük Hareketi PKK ile hegemonik uygarlıkların tüm baskılarına, yok etme çabalarına rağmen kendi varlıklarını demokratik uygarlık akışına katarak, binlerce yıllık hegemonyalara ve yokolan binlerce etnik kökene rağmen yokolmadılar. Dillerini unutmadılar, her şeye rağmen varolmanın en geri biçimlerinden dönüş anlamında bir tarihsel imkâna da kavuştular. Bu imkân, salt yokoluşa gidişin durdurulması değil varlığın anlamlı kılınarak komünal, özgür, demokratik bir yaşama evrilmesidir.

Tarih köktür. *"Her bitki kendi kökleri üzerinde yeşerir."* Köküne dayanmayan bir canlı nasıl kendini devam ettiremezse, insan türü de sosyal tarihine dayanmadan özgür ve onurlu yaşam yolunu seçemez. Toplumun kendisi tarihtir. Salt geleceğe bakarak yaşamak mümkün değildir. İnsan ne salt geçmiş anılarla ne de salt gelecek hayallerle yaşayabilir. An'ı anlamak ve anlamlı yaşamak, kendi anlarından çıkabilme hakikatini ve esnek zekâsının yaratıcılığını ortaya koyarak mümkün olabilir. Ancak o zaman yönünü hakikat mecrasına verebilir. Anlamak ve tarihle kendimiz arasında köklerimizi sağlamlaştırmak, toplumumuza bunun öncülüğünü yapabilmemizle bağlantılıdır. Ve bu, PKK öncülüğüyle mümkün olmaktadır. Kaybedilen komünal ruhu, demokrasi geleneğini, eşitlik anlayışını, bir arada yaşama ruhunu ve toplumsal özgürlüğü bulma amacıyla ortaya çıkan PKK, yeni demokrasi ve komünalite geleneğini canlandırarak özgür Kürt bireyi ve toplumunu kendi özgür varoluşuyla yaşatmanın öncü gücüdür. Bu anlamda yeni toplumsallığın kuramsallaşmasıdır da diyebiliriz.

Hayal ile hakikat arasındaki ince çizgide duran Kürdistan gerçeği de bu yolla bütünleşecek ve yaşamın coşkulu nehirsel akışına kavuşacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

1- Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifestosu 2.kitap
2- Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifestosu 2.kitap
3- Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifestosu 5.kitap
4- Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifestosu 5.kitap
5- Abdullah Öcalan-Demokratik Uygarlık Manifestosu 5.kitap

KÜRT KÜLTÜRÜNÜN YARATANI, KORUYANI, SESSİZ VE MAĞRUR TAŞIYICISI KÜRT KADINI

İnsanın insanlaşmaya başlamasının hikâyesi incelenmeye ve aydınlatılmaya değer bir konudur. İnsanı insan yapan etmenler nelerdi, nasıl oluştu ve gelişti konularının irdelenmesi özellikle de çağımızda önemini korumaktadır. Ta baştan sorulabilir: Tüm bunların bilinmesinin günümüzün kaynağını beş bin yıldan alan kaos ve krizlerini çözümlemede ne gibi katkıları olabilir ki! Faydası olabilir, çünkü son iki yüzyılda kapitalist modernite vahşeti insanı insan yapan değerlere saldırıp parçalamak üzerinden kâr hırsını doyurma gayretine düşmüştür. En başta hedef aldığı da kadın ve kadının yaratımlarıdır. Bu mucizevî yaratımlar bugüne kadar da insanlığı besleyen değerlerdir. Konumuzun ilerleyen bölümlerinde somut örnekleriyle bu değerleri tanıtmaya çalışacağız. Fakat en başa gitmek yani insanlaşma sürecini irdelemek sorularımıza en doğru cevapları bulmamızı sağlayabilecektir.

İnsanın diğer türlerden ayrılıp insan olmaya başlaması serüveni topluluk olmakla paralel gelişti. Zaman ve mekânın da elvermesiyle insanlaşan tür ilk toplulukları oluşturmaya başladı. Bunun için en uygun zaman buzul çağının son dönemleri olan M.Ö. 20.000'ler ve coğrafya olarak da Toros-Zagros etekleri ve iç kavisleriydi. Bugün artık bütün bilim insanları ilk toplulukların bu zaman-mekânda yerleşik yaşama geçtiklerinde hemfikirdir. Hakkâri ve Gever'in yüksek kesimlerinde bulunan mağara resimleri ve Zagros eteklerindeki hem kalıntılar hem de halen devam etmekte olan yaşam tarzı bu belirlemenin en somut nişaneleri arasındadır.

Ana Kadın Tarih Sahnesinde

Tarihsel toplum, öncesinde de kadının doğurganlığıyla tür soyunu sürdürür. Anlayacağımız yine ana kadın vardı da neden ancak bu zaman ve mekânda topluluk oluşturmaya başladılar ve yerleşik yaşama geçtiler? Zaman ve mekânın uygunluğuna vurgu yapmıştık. İnsanlaşmaya başlayan tür Homo Sapiens, dünyanın farklı mekânlarına dağıldı ama sadece bu mekânlarda, Toros-Zagroslarda yerleşik yaşamı kurabildi. *"Bu topraklar Homo Sapiens devrimine, neolitik tarım devrimine, kent uygarlık devrimine beşiklik yapıp yaratılan değerler Batı Avrupa sanayi devrimine kadar büyütülerek taşınmıştır."*

Toros-Zagros coğrafyasındaki doğal bolluk ve bereket müthiş yaratım imkânları verir. O zamana kadar dağınık bir şekilde dolaşan topluluklar bambaş-

ka bir yaşamla karşılaşırlar. Coğrafyanın sunduğu bütün imkânları değerlendiren ana kadın bütün üretkenliğiyle etrafında yaşamı örgütlemeye başlar. Her bir yaratım bir mucizedir artık. İlk toplumsallaşma kadın eliyle gelişir. Çocuğu doğurup bakan, büyüten ana kadın kendi etrafında toplumsallığı geliştirmeye başlar. Yontma taş devrinden çok çok gelişkin aletler yapılmaya başlanır. Bu aletlerle yerleşik yaşam şartları oluşturulur, tarım yapılır. İlk defa hayvan evcilleştirilir ve hayvansal ürünlerden faydalanılır. Yani kısacası insanlık kültürü oluşturulmaya başlanır.

Proto Kürtler

İnsanın kökleri ve tarihsel süreç içerisindeki toplumsal yaşamın oluşumu gerek her insan gerekse de bilim insanları için sürekli merak konusu olmuştur. Her dini akım ve fikirlerin kendi görüşlerinin çıkarlarına hizmet eden bir yaratılış efsanesi olagelmiştir. Bunların çoğu da kaynağını neolitik dönem yaratımlarının efsanelerinden almakta olup herkes kendine göre uyarlamıştır. Erkek egemen devletçi uygarlığın ilk dönemlerinde ana tanrıçanın halen yaşamda güçlü etkilerinin hissedildiğine mitolojilerde rastlamaktayız. Günümüzün gelişen bilim ve teknoloji imkânlarıyla artık bilim insanları bu mitoloji ve efsanelere çok daha somut bir şekilde kazılardan elde ettikleri kitabe, tablet, heykel ve resimlerden ulaşabilmekteler. Yine son iki yüzyıldır daha demokratik bir içeriğe kavuşmaya başlayan sosyal bilimlerin yorumlarıyla 'tarihsel toplumun başlangıcında neler oldu?' sorusu gerçek cevaplarına kavuşmaya başladı. 18. yüzyıldan beri antropologlar bu sorunun cevabını aramak için daha uygarlıkla tanışmamış (belki de bozulmamış, kirlenmemiş) ve neolitik dönemdeki gibi doğal toplumu yaşayan kabileleri gözlemlemiş ve bugün elimizdeki bilgilere ulaşmışlardır. Bu bilgileri bir araya getirip egemen bilim ve tarih anlayışından uzak hatta onların bakış açılarının tam tersi bir bakış açısıyla yorumladığımızda toplumsal tarihin başlangıcında Kürt orijinlerine rastlamaktayız.

"İnsan türünün toplumsal sıçrama yaptığı bu devrimlerin ana merkezi, coğrafi konumu gereği Toros-Zagros dağ sistemidir. Bunun nedenleri üzerinde durmuştuk. Kürt anaları ve ataları bu sistemin ana gruplarıydı."

Proto Kürt derken elbette ki tıpatıp bugünkü gibi bir Kürt'ten ya da Kürt kültüründen bahsedemeyiz. Fakat bir Kürt orijininden bahsedebiliriz. Bunu da gerek arkeolojik kazılardan elde edilen bulgulardan, gerekse de halen günümüz yaşam tarzından anlayabiliyoruz. Verimli Hilalden dünyanın dört bir yanına doğru kültürel bir yayılmanın olduğu hem genetik hem etimolojik olarak tespit edilmiştir. Proto Kürtlerin, Kürt orijininin tarihsel serüveni çok geniş tarafsız tarih araştırmalarının, sosyolojinin konusu iken biz daha çok Kürt kültürü içerisinde Kürt kadınının rolü üzerinde yoğunlaşacağız.

Kürt Kültürünün Oluşması

Kültür bir toplumsallaşmanın ürünü olarak doğar. Bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi yaratımlarının, eserlerinin tümü o toplumun kültürüdür. Önderliğimiz kültürü; *'insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü'* olarak genel bir tanımlamaya kavuşturur. Bu anlamda ilk toplumsallaşmada kadının belirgin bir şekilde öncülük rolünde olduğu aşikârdır. İnsanlığın hem maddi hem manevi kültürünün oluşması ilkin Verimli Hilal'de kadın öncülüğünde Neolitik toplum olarak gelişmiştir. Bu dönemin yaratımları 16. yüzyıla kadar insanlığı besleyen temel kaynak niteliğindedir.

Simgesel Dilin Ortaya Çıkması

Dil bilinen en eski toplumsallaşma araçlarındandır. Toplumsallaşmada büyük rol oynamıştır. Kültürün en önemli parçası hatta kendisidir. Simgesel dil,

Homo Sapiens'in insan olmasındaki en önemli aracıdır. İlk sözcük öbeklerinin oluşumu daha çok anne ile çocuk arasındaki diyalogla başlar. Zaten dili kullanma yetisi bakımından kadın beyni daha gelişkincedir, daha formeldir. İşaret dili böylece artık simgesel dile dönüşür. Bu dil düzeniyle insanlık düşünce gücünü geliştirmiş, bu da peşisıra devrimsel gelişmelere yol açmıştır. Söz, ortak yaşantıda elde edilen bilinç düzeyinin aktarım aracı olmuştur. Dilin gelişmesiyle bir zihniyet devrimi oluşur. Dilsel gelişme araçsal gelişmelerle bağlantılı olup birbirlerini sıkıca etkilerler. Bir toplumun dilinin gelişkinliği o toplumun gelişkinlik düzeyini gösterir. Ana kadın yaşamda yarattıkça kavramlaştırmaya da gider. Neolitik toplum ana kadının ellerinde, yüreğinde ve zihninde gelişir.

Dilin ilk heceleri incelendiğinde büyük oranda dişil öğeler taşıdığı görülmektedir. Kadının yaratımlarıyla paraleldir. Tarımla ve hayvan evcilleştirmeyle bağlantılıdır. Doğadan yansıyan seslerden oluşan kulak dolgunluğu anlamlandırılarak düzenli iletişim seslerine, konuşma diline dönüştürülür. Kadın doğayı kendine göre değil kendini doğaya göre uyarlar. Bu yüzden dil şiirseldir. Tıpkı bir su gibi akıcı, kuş cıvıltıları gibi şen, meltem esintisi gibi yumuşaktır. Sümerlerin ilk dönemlerinden kalan yazılı tabletlerde dilin halen böyle şiirsel olduğu görülmektedir.

İlk simgesel dilin ve dillerin geliştiği coğrafyanın sakinlerinden olan Kürt kadınları Kürt dilinin gelişmesinde başat rolü oynar. Çocuğu ilk eğiten ana olduğuna göre dilin ilk elden aktarımı ana kadın üzerinden çocuğa doğru gelişir. Daha bebekken ananın çocuğun kulağına mırıldadığı ninniler çocukta bir bilinçaltı oluşturur. Hangi birimiz annemizin ninnilerini (lorin, lorik) unutabiliriz ki. Bu yönden Kürt dili oldukça zengindir. Ana ninnilerinin Kürt kültüründeki yeri çok önemlidir. Kürt kadını çocuğuna ilk eğitimini ninnileri yoluyla kendi diliyle verir. Bu kültür binyıllardan günümüze değin süregelir.

Kürt dilinde kelimeler dişil ve eril ekler alır. Kurmanci, Dımılki (Zazaki) ve Hewrami lehçelerinde bu ekler oldukça fazladır. Bu lehçelerde maddi üretimlerin kavramlaştırması yani yeni kelimeler hep dişil ekler alır. Bu gerçeklikten hareketle de olsa Kürt dili ve kültürünün oluşum, gelişim ve korunmasında Kürt kadınının aktif rolünü görebiliyoruz.

Sınıflı uygarlık tarihi boyunca daha çok coğrafyanın özelliklerinden kaynaklı Kürtlerin ana yurdu olan Verimli Hilal toprakları sürekli saldırılara maruz kalmıştır. Özgürlüğüne fazlasıyla bağlı olan Kürt kabile ve aşiretleri bu saldırılara boyun eğmeyip sürekli direniş halinde olmuşlardır. Güç getiremedikleri zamanlarda yüksek dağların doruklarına çekilip varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Böylece aynı zamanda kendi kök kültürlerini ve dilini de koruyabilmişlerdir. *"Dağ Kürtleri denilen kesim esas olarak bu hat üzerinde yaklaşık beş bin yıl boyunca yaşayan Hurri* kökenli kabilelerdir. *Hurrice bazı kelimelerin kökeniyle Zazaca ve Hewramca'nın birçok kelimesinin çakışması bu gerçekliği yeterince izah etmektedir."* Fakat ovalardaki Kürtler asimilasyona maruz kalmış, hâkim ve elit kesimler gönüllü olarak işgalcilerin dil ve kültürünü benimsemişlerdir.

Kürt dilinin en eski formuna Zend Avesta'da rastlamaktayız. Günümüzde kullanılan Kürt dilinin ilk formundan tabi ki bahsedemeyiz. Birçok değişime uğramış, komşu dillerden kelimeler alıp vermiş, coğrafi şartlara ve yaşamdaki gelişmelerle bağlantılı olarak daha da genişleyip zenginleşmiştir. Dımılki lehçesi Kürt dilinin ilk formu olarak kabul edilir. Dımılki konuşan Kürtler çoğunlukla dağlarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Yine Hewrami lehçesi de Dımılki lehçesiyle büyük oranda benzerlikler taşımaktadır ve Hewrami lehçesini konuşan Kürtler dağlık bölgelerde yaşarlar. Her iki lehçede de dişil ekler alan kelimeler daha fazladır.

Kürt kadınları ninnileriyle, masal, destan, tekerleme, bilmece-bulmaca, ağıt, stran ve müzikleriyle halen de Kürt sözlü edebiyatının nesilden nesile taşıyıcısı durumundadırlar.

Kürt Kadınının Yurtseverlik Kültürü

Verimli Hilal coğrafyasında tarımsal üretim ilk defa Kürt analarının öncülüğünde gelişir. Toprakla sürekli bir uğraş vardır, yoğun bir emek sarfedilir. İnsanlığı beslediğindendir ki toprağa yüce bir kutsallık atfedilir. Bu yüzden Kürt kadını toprağına çok bağlıdır, yurtseverlik kültürü oldukça gelişkindir. Devletli uygarlık tarihi boyunca ülkesine (welat) yönelen her türlü saldırı ve tehlikeye karşı, değerlerini korumak için direniş sergiler. At sırtında kahramanca savaşır. Onun için yurt onurdur, onurunu korumak için hiç düşünmeden canını verebilecek kadar bağlıdır değerlerine.

"Neolitik dönemin güçlü ana tanrıça kültürü, Kürt analarında halen güçlü bir biçimde yaşanmaktadır. Kürt kadınlarının, iddiasını koruduğu oranda erkek egemenlikli dine, kültüre ve yaşam tarzına fazla bağlılığı ve saygısı özünde yoktur. Olanlarında zorunlu maddi ve manevi baskılar ve gelenekler yüzünden bu durumu kabullendikleri, fırsat bulur bulmaz isyan etmelerinden anlaşılmaktadır."

Düşmana teslim olmamak için bazen kendini kale duvarlarından, uçurumlardan atar, bazen de kendini azgın sulara bırakır. Kürt kadınının bu tür direniş örneklerine tarihte çokça rastlamaktayız. Kela Dimdim direnişinde Kürt kadınları Fars işgalcilerine teslim olmamak için kendilerini kale duvarlarından aşağı atarlar. Sason Serhıldanında Mala Eliyê Ûnis Türk işgalcilerine karşı kadınlı erkekli savaşırlar. Güzelliği ve savaşçılığıyla ünlü Rindêxan serhıldanın çok kanlı bir şekilde bastırılmasından sonra düşmanın eline geçmemek için kendini Malabadi köprüsünden azgın sulara bırakır.

Günümüzde de son otuz yıldır devam eden PKK direnişinde Kürt kadınları bu geleneğin sürdürücüsüdürler. Savaşta ele geçmemek için kendini kayalıklardan atan Bêrîtan yoldaş, bu geleneğin en güçlü temsilcilerinden olmuştur.

Toplumsal Yaşamda Kürt Kadınının Yeri

Neolitik dönemde toplumsal yaşam kadın öncülüğünde ve onun tarzıyla oluşturulmuştur. Yani toplumsallığın harcı kadın ruhu, tarzı ve emeğidir. Kürtçede 'jın û jiyan' (kadın ve yaşam) kelimeleri aynı kökten gelir. Kürt toplumu neolitik dönemden beri toplumsal yaşamını kabile ve aşiret formunda yaşar. İnsanlığın temel değerlerinin yaratıcıları olduklarından tarihsel kültür çok güçlü ve köklüdür. Kabile ve aşiretlerde kendi aralarında sınıflaşma ve otoriterleşmeye kolay kolay yer verilmez. Kabile demokrasisinde ısrarlıdırlar. Bu kültür büyük oranda Kürt kadınının etkisiyle gelişir ve korunur. Çünkü Kürt kadını yaşamda duruşuyla, zekâsıyla, üretkenliğiyle doğal bir otoritedir, bu yüzden toplumu da onun rengiyle şekillenmiştir. Yaşamda her şeye güçlü anlamlar yükler, özne-nesne ayrımı yapmaz. Her şeyden önce saygı duyulan, sevilen anadır. Günümüzde halen de Kürtlerde ço-

Düşmana teslim olmamak için bazen kendini kale duvarlarından, uçurumlardan atar, bazen de kendini azgın sulara bırakır. Kürt kadınının bu tür direniş örneklerine tarihte çokça rastlamaktayız.

cuklar çoğunlukla analarının adlarıyla, unvanlarıyla anılırlar. Hatta bazı aşiret adları da kadın adıyla anılırlar.

Tarihsel toplumda manevi kültürün oluşumunda başat rolü aldığı için Kürt kadını bu karakterini güçlü yaşar. Toplumun ahlaki ölçülerinin belirlenmesi, korunması ve sürdürülmesinde kendini ilk elden sorumlu görür. Barışçıl kişiliği tarihin her döneminde rolünü oynamasını bilmiştir. En kızgın kavgalı, savaş ortamında bile savaş kazandırmadığında ve barış gerekliliği ortaya çıktığında Kürt kadını başındaki örtüyü orta yere attığında kavga durur, barış için zemin gelişir. Bu örnek Kürt toplumunda en büyük kabile, aşiret ve aile kavgalarında kadının ne kadar çözüm ve barış gücü olduğunu çok çarpıcı bir şekilde göstermeye yetmektedir.

"Zarok ya dê ye, ne ya bavê ye" (çocuk babanın değil ananındır), "dê ji bav şîrîntir e" (ana, babadan daha tatlıdır). Geleneği anlatan bu sözlerden de Kürt toplumunda ananın kıymetinin ne kadar çok olduğu görülmekte. Kürtlerde çocuk babanın ölümüyle değil annesinin ölümüyle yetim, boynu bükük kalır. Yine ananın beddusası Kürt toplumsallığında tabu gibidir. Ana çocuğuna sütünü haram ettiğinde artık o kişi ruhen ağır bir yükün altına girer. İşleri yolunda gitmediğinde ana beddusası aldığı aklına gelir. Geleneği anlatan çoğu söylemde Kürt kadını evin yapıcısı olarak bilinir: "Avahiya malê kebanî ye" (evin yapıcısı kadındır)

Tarım ve Hayvancılığın Esas Emekçileri

Neolitik dönemde tarım kadın eliyle geliştirilmiştir. Verimli Hilaldeki Kürt kadınları da bu kültürün devamını sağlamışlardır. Kürt kadınları tarih boyunca toprakla olan bağını koparmamış, kendi elinin emeğiyle yaşamını sürdürmüştür. Topraktan elde ettikleri her şeye kutsal davranmış, doğayı tahrip etmeden, doğaya bir ana gözüyle bakarak yaklaşmışlardır. Bu tarz, bir yaşam kültürüne dönüşmüştür.

Buğday tanelerinin ilk hasadını topladıktan sonra onları iki taş arasında öğütür ve un elde eder. Zamanla geliştirdiği bu aletle artık tüm taneleri öğütmeye başlar. Ve buna 'destar' (el değirmeni) adını verir. Pişirme işlemi için ateşte ısıtılmış taşlara ihtiyaç vardır. Zamanla tandır ve ilk fırınlar yapılır. Sonuçta ekmek pişirilmiş ve günlük yaşamın sürdürülmesini sağlayan bir besindir artık. Buğdayın ilk ekiminden 'ekmek' olana değin geçen her süreç-

www.arsivakurdi.org

te kullanılan araç ve yapılan işlemler için onlarca kelime türetilip ekmekle birlikte insanlığın hizmetine en kutsal besin sunulur. Bu alet ve kelimeler binyıllardan beridir günümüze kadar halen birçok yörede hiç değişmeden kullanılmaktadır.

Halen de kırsal kesimlerde, köylerde yaşayan Kürt kadınlarının toprakla olan bağları çok güçlüdür. Tarımın yorulmaz, bıkmaz, sabırlı, devamlı ve sabit emekçisidir. Topraktan elde ettiği her şeyi değerlendirir, hiç bir şey boşa gitmez. Bu yüzden köylerde çöplük yoktur. Yeşile olan tutkusunu her yeri yeşertmekle gösterir. Yaşamın estetik yönünü her zaman göz önünde bulundurur. Şehirlerde, beton yığınlarının ortasında, her tarafı duvarlarla çevrili mekânlarda bile etrafından yeşillikler, çiçekler hiç eksilmez.

Hayvanı ilk evcilleştiren ana kadınların mirasçılarından olan Kürt kadınlarının hayvanlara yaklaşımı da dostanedir. Tarih boyunca avcı ve çobanlar hep erkekler olmuştur. Ama esas evcil hayvanlara bakan, temizleyen ve büyüten kadınlardır. Hayvanları sadece ürünlerinden faydalanmak için beslemez, evcil hayvanlar kadın için birer dost gibidir. Çevresinde kedi, köpek, tavuk, kuş gibi hayvanların olması kadının sabrını getirir. Tüm hayvanlarına birer isim verir ve onlarla birer insanmış gibi ilgilenir, konuşur, onları boncuklarla, rengârenk elişleriyle süsler, yaşlanmış hayvanlara emektar gözüyle bakar, çalıştırmaz. Beslediği hayvanları kolay kolay kesmez, yemez.

Kürt toplumu yerleşik yaşama geçişten beri tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir toplum olduğundan Kürt kadınının bu kültürdeki yeri belirgindir ve korunmaktadır. Bu aynı zamanda kadının topluluğun geçimini sağlayanı, ilk ekonomisti olduğunu da göstermektedir.

Kürt Sanatı ve Müziğinde Kürt Kadınının Yeri

Kürt sanatı, kaynağını doğal toplumdan aldığından köklü, canlı, çok zengin ve renklidir. Sürekli bir üretkenlik söz konusudur. Kürt kadını Kürt sanatının icrasında da başat rolü oynar. Yaşamda her işini sanatsal bir edayla yapar, estetik yönü her zaman göze çarpar bir şekilde ön plandadır. Giyimi konusunda oldukça zevklidir. Çok çeşitli ve canlı renklerden oluşan uzun, geniş ve parlak elbiselerinin otantik motifleri doğanın birer parçası gibidir. Giyim tarzında dini, muhafazakâr kalıplara kulak asmaz, kendine hastır. Çok ağır ve yorucu günlük işlerde dahi giysilerinin temizliğine ve bireysel bakımına özen gösterir. Göçebe yaşamındaki kıl çadırların iç döşemeleri rengârenk ve temizdir. Kürt kadınlarının eli hiç bir zaman boş durmaz, her fırsatta elişleriyle yaşamın her alanını nakışlar, figürlerle süsler. Dağların doruklarından ovalara kadar bulunduğu her alanda dokuduğu her biri bir renk cümbüşü olan kilimler birer sanat eseri değerindedir. Dokumalarının her bir motifi ayrı bir anlam taşır.

Kürt sanatında edebiyat ve müzik en önemli yeri tutar. Edebiyat daha çok sözlüdür. Kürt dilinin kendine has şiirsel bir ahengi vardır. Kürt tarihinde birçok ünlü kadın şair yetişmiştir. Kadın şairlerin şiirlerinde özellikle doğa betimlemeleri geniş yer tutar. Sözlü edebiyat çok zengindir ve bu büyük oranda kadın duygusuyla, diliyle nesilden nesile aktarılır. Yaşlı Kürt kadınları uzun kış gecelerinde çocuklarına ve tüm aile üyelerine uzun masallar anlatırlar. Kürt masallarında müthiş zengin bir hayal dünyası vardır. Ortadoğu'da yaşayan birçok halkın kültüründe bu masalların farklı versiyonları görülmektedir. Kökeni incelendiğinde çoğunluğunun kaynağını bu zengin kültürden aldığını görmek hiç de zor değildir.

Kürt toplumunda eğitim alanında tarih boyunca pek de düzenli okul sistemine rastlanmaz. Fakat çocuklar anneleri, nineleri tarafından bilmece, tekerleme, fabl türü hikâyeler, çok çeşitli oyunlarla eğitilip yaşama hazırlanır. Böylece edebiyat sözlü bir şekilde nesilden nesile

geçme imkânı bulur.

Kürt sanatının en güçlü ve büyük parçası müziğidir. Kürt müziğine baktığımızda Kürt toplumunun kültürünü; bütün sosyal yaşamını, sevinçlerini, acılarını, değer yargılarını, üretim tarzlarını, toplumsal ilişkilerini çok çeşitli şekillerde görürüz. Kürt kadınının doğayla ve insanla olan bağları onda müthiş bir duygu yoğunluğu geliştirmiştir. Bu duygu yoğunluğuyla yapılan müzik de müthiş renkli, çok çeşitli ve zengindir. Kürt kadınının kendini ifade tarzı daha çok müzikle, nağmelerledir. Müzikte zurna ve davul dışında pek fazla çalgı kullanılmaz. Daha çok ses ağırlıklıdır. Her Kürt kadını doğal bir ses sanatçısı, dengbêjdir. Her Kürt anası çocuğunu ninniyle uyutur, büyütür. Bütün istemlerini, dertlerini, acılarını, öfke ve neşesini, özlemlerini müzik yoluyla ifade eder. Her işini müzikle yapar. Yaptığı işe göre uyarladığı, günümüz deyimiyle bestelediği nağmeler eşliğinde çalışır. Ekin biçerken, tarla sürerken, ot toplarken, çamaşır yıkarken, süt sağarken, çocuk uyuturken ahenkle nağmeler mırıldanır, stranlar söyler. Genç ya da yaşlı olduğuna bakmaksızın düğün, bayram, kutsal ve özel günlerde halayların başını çeker. Bir de Kürt kadını tilîlîsiyle meşhurdur. Daha çok sevinç gösterisi olarak, bazen de duyulan tepkiyi ifade etmek için uzun ve ahenkli bir şekilde, doğanın en güzel seslerine benzer bir şekilde tilîlî çekerler. Kadınlar hele de hep beraber tilîlîyi çığırdıklarında insanın kendini tarihin başlangıcında sanması işten bile değil.

Ölülerinin arkasından yakılan, söylenen ağıtlar da Kürt gelenek ve göreneklerinde önemli bir yere sahiptir. Kadınlara özgüdür, erkekler ağıt yakmazlar. Ağıtlar uzun hava şeklinde, acıklı bir ses tonuyla ve ölüye dizilen methiyeler gibi söylenir. Daha çok ölenin annesinden başlayıp kızkardeşleri, akrabaları, dost ve arkadaşları saatlerce, günlerce ağıt yakar. Çok dokunaklı ve etkileyicidir. Kürt kadınlarının uzun yıllardır sürdürdükleri bir gelenekleri de cuma akşamları ölüleri için yemek yapıp dağıtmalarıdır. Bu gelenekle de ölülerine ne kadar saygılı ve bağlı olduklarını, onları hiç unutmadıklarını ve anılarını hep yaşatacaklarını gösterirler.

Kürt toplumunun bir özelliği de düğün ve kutlamalarda kadın erkek birlikte, kolkola, saatlerce hiç yorulmadan stranlar söyleyerek halay çekerler. Dünyanın hiç bir yerinde Kürt toplumunda olduğu gibi kalabalık sayıdaki kadınlı erkekli gruplar muntazam bir ahenkle hem stran söyleyip hem oynamazlar. Bu tarz, Kürt toplumunun toplumsallığının, birlikte, gönüllüce, ahenkle hareket edebilme istem ve kabiliyetinin bir nişanesidir. Aynı zamanda Kürt kadınının sosyal yaşamda erkekle eşit olduğunun da bir göstergesidir.

Dünyanın hiç bir yerinde Kürt toplumunda olduğu gibi kalabalık sayıdaki kadınlı erkekli gruplar muntazam bir ahenkle hem stran söyleyip hem oynamazlar. Bu tarz, Kürt toplumunun toplumsallığının, birlikte, gönüllüce, ahenkle hareket edebilme istem ve kabiliyetinin bir nişanesidir

Dengbêjlik Kürt kültür ve sanatının en köklü, eski, geniş ve günümüze kadar gelebilmiş dalıdır. Kürt dengbêjlik sanatını incelediğimizde dengbêjlerin tamamına yakınının kadınlardan oluştuğunu görmekteyiz. Bunu stranların sözlerinden çıkarabiliyoruz. Her ne kadar günümüzde artık erkekler tarafından söylense de dikkat edilirse dengbêjliğin ilk mısralarında çoğunluk-

la iki kadın karşılıklı birbirine söyler vaziyettedirler. Yani kadının yüreğinden, dilinden icra edilmektedir. Konuları çok çeşitlidir; toplumsal bir olayın betimlemesinden (kabile, aşiret ve aile kavgaları), ölüm, ayrılık hasreti, doğum, Newroz gibi bayramlar, hastalık, fakirlik, açlık, doğal afetler, dışarıdan kabile ya da aşirete gelen saldırılar vb. Hepsinde de Kürt kadını duygularını dengbêjliğiyle ifade eder. İsyanını hiç gizlemez, çok açık yüreklilikle ve cesaretle dile getirir. Bazen bir dengbêj parçasını dinlediğimizde yüzyıllar öncesine ait bir toplumsal olayla, bir gelenekle karşılaşabiliyoruz. Bunlardan Derwêş û Edûlê destanı en çarpıcı örneklerindendir.

"Bilindiği üzere Dewrêşê Evdê hem son Êzidilerin *hem de onların şahsında asimilasyona ve imhaya karşı ayakta kalmaya çalışan Kürtlüğün Edulê şahsında dile getirilen umutsuz direnişini ifade ediyordu. Erkek ozanın dilinden söylenmesine rağmen, Edulê'nin her sözü, binlerce yıl ayakta kalan bir kültürün son nefesini verişi gibi geliyordu. Derweş Sincar Dağlarından Musul Ovasına her dalışında, aslında Müslüman Arap feodalizmine karşı bir kahramanlık direnişini sergiliyordu. Bu da binlerce yıllık bir gelenekti. Kökü Sümerlere, belki de öncesine kadar gidiyordu. Semitik* çöl kabileleriyle *Aryenik dağ-ova kabilelerinin çatışmasına kadar giden bir kökene sahipti. Derwêşê Evdê bu geleneğin son temsilcisiydi. Derwêş'in attan düşüşü ve yaralanması, aslında bir tarihin ve toplumsallığın düşüşü ve yaralanışıydı. Yaralı Derwêş'in yavaş yavaş ölümü Edulê'nin dilinde öyle bir söyleme dönüşmüştü ki, on bin yıllık bir tarihi ve en eski bir halk geleneğini rahatlıkla ifade etmeye yeterliydi."*

Yabancı Kültürlere Karşı Direngen Karakter

Tüm tarihleri boyunca Kürtler coğrafi şartların elverişliliği, kendi kültürlerinin insanlığın kök kültürü olup çok güçlü olması ve özgürlüklerine bağlı olmaları nedeniyle, dayatılan diğer kültürlere karşı ilk elden hep direniş halinde olmuşlardır. Kolay kolay kabul etmemişler, kendi kültürlerini yaşamışlardır. Bu tutumlarını özellikle bünyelerine çok da uymayan tektanrılı dinlere gösterdikleri tepkiden anlayabiliyoruz. Bu dinleri ya zorla kabul etmişler ya da kendi kültürlerine uyarlayarak yaşama geçirmişlerdir. Daha çok felsefi bir görüş olan ve ahlaki yanı ağır basan Zerdüştilik Kürtlerin toplumsal yaşamına yabancı olmadığından kabullenilmiştir. Bu kültür günümüze kadar da özellikle kadınlarda temsilini bulmaktadır. Çünkü bu kültürün demokratik, özgür, doğayla bütünleşmiş ve eşitlikçi özellikleri Kürt kadınının doğal özellikleriyle uyuşmaktadır. Zerdüştilikteki *'iyi düşün, güzel söyle, iyi yap'* ilkesi Kürt kadınının yaşam duruşuyla çok benzeşmektedir. Böylelikle rahatlıkla kabul görmesine neden olmuştur. Örneğin yaşlı Kürt kadınları halen de sabahın ilk ışıklarıyla kalkar ve güneşe doğru durup dua okurlar. Doğaya olan minnet ve şükranlarını sunar, güneşten yaşamı kutsamasını diler ve güne öyle başlarlar. Bu gelenek kaynağını binyıllardan alıp hemen hiç değişmeden sürmektedir.

Kürtlerdeki Aleviler, ya Sünni İslamla zıt olan bir tarzı ya da hiç islamlaşmamayı tercih etmişlerdir. Alevilikte geleneksek direnişçi kültürel varlık korunur. Asimilasyon küfür sayılır. Özellikle kadınlarında doğal toplum özellikleri çokça görülmektedir. Doğayla olan bağlarını koparmazlar, cesur yanları dikkat çekicidir. Alevilikteki Ana Fatma kültürü özellikle dağlık alanlarda halen güçlü bir şekilde yaşanmaktadır. Bu kültür aslında ana tanrıça kültürünün ta kendisidir. Alevilikte *"eline, diline, beline sahip çıkmak"* temel ahlaki düsturdur. Bu hukuka uymayanlar topluluk tarafından cezalandırılırlar. Yolun yasakladığını yapanlar 'düşkün' addedilerek topluluktan tecrit edilir. Kendi kişiliğini, duruşunu, toplumla uyum sağlamayan yönünü değiştirene kadar artık kimse onunla konuşmaz, görüşmez, onunla hiçbir şe-

kilde toplumsal, siyasal, ekonomik vs. alışveriş yapmaz.

Devletçi Uygarlık Baskısı Altında Kürt Kadını ve Yeniden Diriliş

Son iki yüzyıla kadarki Kürt kaynaklarına baktığımızda Kürt kadınının toplumdaki yerini büyük oranda korumuş olduğunu görmekteyiz. Fakat devletçi egemen erkek uygarlığının binyıllardır kadının değerlerine saldırıp gasp etmesi, onu doğadan, üretimden koparıp çok ağır, katı din kuralları ile duvarların, peçelerin arkasına saklayıp, sesini dahi yasaklaması kadının bu özelliklerini büyük oranda kaybetmesine neden olmuştur. Hatta yer yer sistemin sürdürülmesinin bir parçası, aracı yapılmışlardır. Aslında gerçekte kültürü kaybolmamıştır, bastırılmıştır. Devletçi uygarlığın halen nüfuz etmediği özellikle dağlık alanlarda Kürt kadını binyılların mirası olan kültürünü güçlü bir şekilde yaşamaya devam etmektedir. Ovalarda, kentlerde dahi fırsatını bulduğunda sabır, inat ve ısrarla kültürünü yaşamaya devam ederler. Metropollere göçertilmiş Kürt kadınları beton yığınları arasında, çok katlı apartmanların tepelerine bile tandırlarını kurarak ekmeklerini pişirmeye devam ederler. Kapitalist modernitenin çarklarına kolay kapılmayıp direndiklerini bu örnekte de görebilmekteyiz. Bu özelliklerini bilen sömürgeci güçler her zaman ilk önce kadına yönelirler. Son zamanlarda Türkiye'de başlatılan *'haydi kızlar okula'* gibi kampanyalarla binlerce yıllık kendi kök kültürünü şimdiye kadar ısrarla taşıyabilmiş, asimilasyona karşı direnmiş Kürt kadını sistemin çarklarına alınıp öğütülmek istenir.

Kürt kadını neolitikten kalma en değerli mirasını, kültürel varlığını halen taşımakta olduğunu, kaybetmediğini, bu kültürü korumaya kararlı olduğunu son 35 yıllık PKK mücadelesine aktif katılarak bir kez daha göstermiştir. Gencinden yaşlısına genlerinde taşıdıkları asi özellikleri gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Önderliğin mimarı olduğu Kadın Kurtuluş İdeolojisine canı gönülden katılıp Kürt kadınının tarihsel değerlerine sahip çıktıklarını canlarını ortaya koyarak kanıtlamışlardır. Bu yolda binlerce şehit vermiş, yerinden yurdundan sürülmüş, işkencehanelerde en insanlık dışı işkencelere maruz bırakılmış, açlığa, yoksulluğa ve yaşamın her türlü zorluğuna mahkûm edilmiş ama tüm gücüyle değerlerine sahip çıkıp onları geliştirmek için direnmiştir. Berîvanlar, Zîlanlar, Semalar, Bêrîtanlar, Mizgînler, Nûdalar, Viyanlar, Şîlanlar, Arjînler, Rojbînler, Rojînler ve Saraların insanlığın temel değerlerini korumak, yaşatmak için döktükleri kanlar, insanlığın onur tarlasında birer tohum olup kültürünü geleceğe taşımıştır.

Kaynaklar

-Abdullah Öcalan- Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtleri Savunmak

-Cemşid Bender- Kürt Tarihi ve Uygarlığı

-Rohat Alakom- Folklor û Jinên Kurd

KÜRT MÜZİĞİ, KÜRT TOPLUMUNUN HAFIZASI VE KİMLİĞİDİR

Toplumsal doğanın özü olan kültürü tanımlamadan toplumsal gerçeğin kıyısından bile geçemeyeceğimiz ve dolayısıyla hakiki bir kimlik tanımına ulaşamayacağımız bilinmektedir. Hele bir de Kültürel soykırım kıskacında varlık yokluk savaşı veren bir kimliği, Kürt kimliği tanımlanmak, Kürt sorunu biçiminde güncel planda tezahür eden bir olgu olarak Kürt hakikatine ulaşılmak isteniyorsa, olgunun tarihsel ve güncel planda, yerel, evrensel tüm yönleriyle ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

Bu açıdan Kürt **müziği başlıklı bu yazıyı** kaleme alırken Kürt **müziği konusunda** girişilecek en kapsamlısından, en sıradanına herhangi bir çalışmanın, olgunun özüne denk bir anlama ulaşma ve araştırma çabasının, evrenin, doğanın, insan toplumunun geçirdiği tüm evreleri, dönüşümleri, insanlığın yürüdüğü yolları ve durduğu durakları anlamayı gerekli kıldığı gerçeğine kısa da olsa bir girişle değinmek yerinde olacaktır. Kürt müzik tarihine ilişkin yapılacak bir araştırma aynı zamanda tarihi süreç içerisinde bir olgu olarak Kürtlüğü de anlamanın bir parçasıdır.

"Kürtlük tarihte hep sabit duran bir gerçeklik değildir. Her toplumsal olgu gibi dönüşüm geçirerek varoluşunu geliştirir. Şimdiki haldeki dönüşüm çok daha kapsamlı ve hızlıdır. Günümüzde Kürt olgusu çok yönlü bir açıklanma süreci yaşamaktadır. Sanatsal ifade tarzı geleneksel olarak en çok başvurulan bir ifade tarzıdır. Kürtlük bu yönüyle kendisini biraz da müzik yoluyla tanıtlamaya çalışmaktadır. Müzik Kürt hakikatinin en önemli ifade tarzıdır."

Kültürel soykırım pençesinde çırpınıp duran ve direnen bir halkın tarihi, kültürel, toplumsal değerler bileşkesinin, Kürt kültürel mirasının büyülü bir parçası olan Kürt hakikatinin sanatsal bir ifade biçimi olarak Kürt müziğine ilişkin bir konu ekseninde, yazının sözcüklerden oluşan sınırlı evrenine sığdırmaya çalıştığımız anlam düzeyini paylaşmak istiyoruz.

Evrensel hakikatin hem biçimsel hem de ruhsal yanlarını bir bütünlük içerisinde barındıran bir dünya manzarasında yaşayan ve bu gerçekliği hem yaşayan ve hem de ona anlam yükleyen bir varlık olarak insan

toplumu birçok alanda, özellikle de sosyal bilim disiplinlerinin son birkaç yüzyıldır ortaya çıkarmış olduğu kapsamlı incelemelerin konusu olmuştur. Kapitalist modernitenin pozitivist anlayışının zihniyetiyle yapılan bu çalışmalar, kendi çağının parçalayan ve yabancılaştıran anlayışıyla bir hakikat algısı yaratma çabası içerisindeyken, aynı zamanda kendisine alternatif yeni bakış açılarının gelişmesi durumu da söz konusudur. Bu anlamda ortaya çıkan arkeolojik bulgular yeni bir tarih yazımının ve dolayısıyla yeni bir sosyal bilim anlayışının kapılarını aralayan gelişmelerden yalnızca bir tanesi olmaktadır.

Uygarlıksal gelişmenin son durağı ve çürümüşlüğünün temsili Kapitalist modernitenin yaşadığı ve yaşattığı yıkım ise yeni arayışların, alternatiflerin ortaya çıkmasının esas sebebini oluşturmaktadır. Bu anlamda ortaya çıkan sistemsel krizin yarattığı yıkım, tarihin tüm dönemeçlerinde olduğu gibi yeni arayışları ve çıkış imkânlarını doğurmaktadır. Paradigmasal düzlemde yaşanan gelişmelere yol açan, içerisinde bulunduğumuz tarihi dönemecin ortaya çıkardığı ihtiyaçlar olmaktadır. İnsanlığın gelinen aşama itibariyle ortada yanlış giden bir şeylerin olduğu, hâkim sistemin kurgularının yarattığı zihin bulanıklığına rağmen, her an vahşetin de ötesinde yıkım manzaralarına gözünü kapayamayacak denli bir bilinç aşamasına geçişin eşiğinde olduğunu söylemek mümkün. Uygarlığın son temsili olan kapitalist sistem, kendi yarattığı kurgusal düzlemi ayakta tutacak kutsalları yaratma krizi içerisindeyken, deyim yerindeyse kendi yarattığı bataklıkta çırpınırken, kimileri neresinden tutsan dökülmekte olan bu ucube sistemi ayakta tutma hevesiyle yeni ve alternatif etiketli bakış açıları üretme yarışında, kimileri de verili durumu çözümleme temelinde yeni bir anlam dünyası yaratma ve bunun sonucu yeni bir anlayışla evrenden, dünyaya, topluma kadar her şeyi yeniden ele alıp anlamlaştırma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. İşte bu ikinci kamptakiler yeni sosyal bilim anlayışının sunmaya çalıştığı yeni yöntemlerle yeni bir sistemsel ve toplumsal tarih yazımının gerekliliğinin bilinci sonucu ortaya çıkan gelişmeleri yaşadığımız bu çağ kesitinde demokratik uygarlık kültürünü temsil eden bir halka rolündedirler. Bu anlamda gelinen aşamada en önemli görev, şu ana dek hâkim zihniyetin ortaya çıkardığı, çarpıttığı ve anlam yüklediği tüm olguların yeniden ele alınıp sorgulanması, özüne denk anlam ve biçime kavuşturulması gerekliliğidir. Bu olguların başında tarih, toplum ve yaşam gelmektedir.

Nitekim Önderliğimiz tarih, toplum, uygarlık, politika, felsefe, kültür, sanat ve yaşama dair tüm olgulara pozitif bilimlerin gölgesinden uzak yeni tanımlar getirmiştir. Bunu yaparken derin bir anlam düzeyini yakalamayı başarmış, sunduğu yöntemle tüm konularda önemli düzeyde bir aydınlanma imkânını ortaya çıkarmış ve yeni bir hakikat rejiminin temellerini atmıştır. Biz de bu çerçevede evrenden topluma tüm olgulara dönük geliştirdiği tanımlar ışığında konuyu ele almaya çalışacağız.

Konuya giriş anlamında toplumsal evrim içerisinde bir sanatsal ifade tarzı olarak günümüze dek varlığını korumuş olan müzik bir olgu olarak neyi ifade ediyor, nereden, hangi ihtiyaçtan doğuyor ve hangi amaca hizmet ediyor biçiminde soruları öncelikle yanıtlamak önemlidir. Nasıl ki tüm oluşumlar, maddi ve madde olmayan düzenlenişler evrenin karakterini bağrında taşıyor, doğada, insanda, tüm yaratıklarda tezahür ediyorsa, topluma dair tüm olgular ve yaratımlarda da hükmünü icra etmektedir evren. Yani doğa, toplum, insan ve ona ait tüm yaratımlar evrenin anlamını bağrında taşıyan görüngülerdir.

Müzik, İnsanın Doğayla Kurduğu Organik İlişkinin Ürünüdür

İnsan bir ses evreninin içine doğar, bu ses evreniyle iç içe yaşar ve algıladığı

seslerle sürekli etkileşim içinde olur. Müzik seslerle gerçekleştirilen bir anlatım ve iletişim türüdür. İnsan bir toplumsal yaratım olarak evrenin ve dolayısıyla toplumun özünü ve dinamiklerini bağrında taşımaktadır. Tüm kültürel ve sanatsal yaratımlarda olduğu gibi her ezgisel oluşum da anlam, içerik ve biçim bakımından ait olduğu zamanın ruhunu, hakikatini yansıtır.

Müziğin doğuşu insanlığın doğuşu kadar eskiye dayanır. Müzik nedir sorusuna günümüz itibariyle çok çeşitli yanıtlar verilmektedir. İnsanlık tarihi aslında bir diğer anlamıyla müzik yapma tarihidir de. Bilindiği gibi insanın biyolojik ve kültürel varlığı iki milyon yıl öncesine kadar uzanır. İnsan toplumunun bu iki milyon yıllık süre boyunca geçirdiği evrelere ilişkin günümüzde önemli bulgulara ulaşılmış, konu genel hatlarıyla aydınlatılmış olsa da hala birçok boyutuyla gizemini koruyan bir geçmiş olma özelliğindedir. Bilinen şu ki insanlığın kültürel evrimi bu geçen süre zarfında kırk elli bin yıllık bir süre önce biyolojik evrimi geride bırakan nitelikle bir gelişim seyri izlemiştir. Bu anlamda M.Ö. 40-50 bin yıl öncelerindeki kültürel evrim aşamalarında klan biçiminde toplumsal örgüt ve ilişkiler olduğu, tarihi araştırmalardan ortaya çıkan bir gerçektir. Bu aşamaya ait bulgu olarak üzerinde önemle durulan mağara resimleri vardır. Avcılık ve toplayıcılık kültürünün kalıntıları olarak verimlilik tanrıçalarının resimleri, kemik ve taştan yapılmış kaba araçlar, bizon, geyik, mamut resimleri, ilkel nitelikli ok ve yaylar bulunmuştur. Doğa ile iç içe yaşayan bu klan toplulukların klanın ayakta kalabilmesinin temel koşulu olan yaşamsal ihtiyaçlarını kutsaması o dönemin toplumunun ruh ve zihniyet dünyasının, büyülü, dinsel içeriğinin özünü oluşturmaktadır. İnsanın yeryüzünde geçirdiği tek bir gün bile yaratımsız ve emeksiz değildir. İnsanın doğayla kurduğu ilişkinin özünde yaşamın kutsallığı ve inanç vardır. Ve özünde müzik de insanın doğayla kurduğu bu organik ilişkinin bir ürünüdür. Müziğin kökeni de bu anlamda ilk dinsel form olan animizme, büyüye dayanır ve takip eden süreçte insanlığın geçirdiği tüm kültürel evrim aşamalarını yansıtır.

Aslında simgesel dilin oluşumu öncesi müzikal oluşumun varlığına dair sınırlı da olsa kanıtlar mevcuttur. Müzik hem klanın üyeleri arasındaki iletişimde, hem insanın doğaya yüklediği canlıcılık temelli ruhsal nitelikle kurduğu ilişkide, büyü amaçlı yaptığı ve bolluğun, doğurganlığın, güneşin, ayın kutsandığı dinsel ayinlerde, kısacası yaşamın her alanında mevcuttur. Hayvan seslerini taklit etmekten tutalım, çeşitli araçlarla örneğin ağaç kabuklarından, kemiklerden, hayvan boynuzlarından ses çıkarmaya kadar bir ritim ve ses akışı söz konusudur. Ve bu topluluk halinde yapılan bir eylem olmaktadır. Şu ayrıntıyı da vermeden geçmemek gerekir. İnsan sesi çalgılardan eskiye dayanır ve bu aşamalarda da ilk ezgisel oluşumların aracı insan sesi olma olasılığı yüksektir fakat bu konuda herhangi bulgu olmadığından, müziğin tarihini bugüne ulaşabilmiş kalıntılara bakarak yorumlama, çalgı ve çeşitli aletlere göre gelişim seyrini inceleme de bu konuda sınırlı bir yaklaşımı getirmektedir. Bu anlamda müzik tarihi incelemelerinde ezgisel oluşumun çıkış noktasını insan sesine dayalı olarak sözün vurgusunda gören yani dil ile ilişkisi bağlamında ele alan yaklaşımlar da söz konusudur. Bu konuda bir dilbilimci olan George Thomson: *"Dilbilgisi ile müziksel biçimin ilkeleri ortak bir temele dayanır. Bu temel 'iş'tir. İnsan sesi müzikal niteliğine iş şarkıları sayesinde kavuşmuştur. Nakarat insanın çalışma sırasında zorlanma anlarında çıkardığı ve hiç değiştirmeden tekrarladığı anlaşılmaz bir çığlıktır"* derken, müzik ile dil ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Kuşkusuz müzik ile bir iletişim ve ifade aracı olarak dil arasında da tüm gerçekliklere has olan diyalektik bir ilişki söz konusudur. Bunun yanında insanın iş ve uğraşlarının da ezgisel oluşum

üzerindeki etkisine vurgu yapan bu bakış açısında doğruluk payı var elbette. Kısacası müziğin doğuşuna ilişkin çeşitli teoriler ve kuramlar mevcut olup, özellikle de 19.yüzyıl Batı dünyasında çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu görüşler çoğunlukla bilimsel yöntemin pozitivist bakış açısının etkisinde, gerçeği parçalayan, algıyı çarpıtan niteliktedir. Müzik dinden, ayinden, büyüden doğmuştur, müzik sözden yani dilden doğmuştur, müzik işten, çalışmadan, avcılıktan, toplayıcılıktan doğmuştur vs. diye uzatılabilecek ve her biri birbiriyle ilişkili bu gerçeklikleri sanki ayrı birer uzayın parçalarıymışçasına ele alıp kurgusallaştırmak, evrensel tarihe yapılabilecek en büyük kötülüktür ve bunu batı aklı çok büyük bir performansla sergilemektedir.

Bunun yanında ortaya çıkan yeni tarihsel bulgular ve paradigmal düzlemde yaşanan dönüşüm nedeniyle her toplumun kendi özgün gelişim seyrine dayalı, yerel ve evrensellik bağlamında bir müzik tarihi yazımının koşulları da mevcuttur. Fakat bu konuda insanlığın doğuş beşiği olan ve tarihi, toplumsal ve kültürel devrim aşamalarının merkezi ve dolayısıyla müziğin de doğuş mekânı olan Ortadoğu'da bu yönlü arayışlar olmakla birlikte henüz ihtiyacı karşılayacak ve kendi tarihi kültürel değerlerine sahip çıkma anlamında öz dinamiklerine dayalı bir yaklaşım henüz ortaya çıkmamıştır. Yaşamın diğer tüm alanlarında olduğu gibi müzik alanında da Ortadoğu'nun durumunu derya içinde olup da deryayı bilmeyen balığa benzetmek herhalde yerindedir. Kaynak burada, öz burada. Müthiş bir tarihi, kültürel ve sanatsal zenginlikten mürekkep bir mozaik olmasına rağmen, bunu tanımlama, tarihe kaydetme, sahip çıkma konusunda oryantalizmin bile gerisinde seyreden bir duruşla karşı karşıyayız. Alamut gibi bir destansı tarih parçasını bile bir Avrupalının yazmaya girişmesi ve buna benzer binlerce örnek, Ortadoğu gerçeği açısından yaşanan özden kopma ve yabancılaşma durumunun yürek acıtan gerçeğinin ifadesidir. Bu anlamda günümüz Ortadoğu'sunda kendisini bilimci, sanatçı, aydın, araştırmacı, tarihçi gibi sıfatlarla tanımlayanlar, bir Sümer rahibinin dinsel törenleri ve ilahileri tabletlere kaydetme gayretinden ve öngörüsünden yoksundur. Onca değerin, kültürel sanatsal zenginliğin çalınıp, yozlaştırılmasına, kıyımdan geçirilmesine dahi bir duyarlılık göstermekten aciz, tam tersine buna hizmet ettiği ölçüde ilerleme kaydettiğine inandırılmış bir toplumsal gerçeklik ve insan tipi inşa edilmiştir.

Evrenin, Doğanın Ve Toplumun Doğasında Müziğin Mayası Var

Müziğin doğuşuna, anlamına ilişkin böyle kısa bir girişle insanlığın yürüyüşünün çocukluk aşamaları sayılabilecek neolitik öncesi klan toplumunda müziğin varlığına dair güçlü veriler mevcut olduğunu ve anlam itibariyle bunun çok daha derinlikli yorum ve araştırmalarla geliştirilmesi gerektiği ortadadır. Bir olguyu tanımlarken çıkış kaynağına dönmek, nedenlerini ve oluşum gerçeğini doğru tanımlamak açısından hayatidir ve müziğin hakikate yakın bir tanımını yapmak da evrenin oluşum gerçeğini anlamakla mümkün olabilecektir. Bu genel tanımlardan bile yola çıkılarak müziğin mayasının evrenin, doğanın ve onun bir parçası olarak toplumun doğasında zaten var olduğunu söyleyebiliriz. Bir ezgisel oluşumun temelinde ritim vardır. Sesten oluşur ezgi, fakat kesintisiz bir ses akışı değildir, esler yani duraklar, boşluklar olmazsa bir müzik eseri çıkamaz ortaya. Aynı zamanda değişken, inişli ve çıkışlıdır bir ezginin yapısı, yükselişler düşüşlerin mekânıdır. Seslerin çeşitlemesine dayanır, tek bir sesten oluşamaz ezgi. Tıpkı evrenin doğanın çeşitliliği gibidir. Evrene has bir bileşiktir müzik. Evrensel akışın, enerjinin, uyumun, uyumsuzluğun, insan tasavvurunda yarattığı düşünce ve duygulanımların sesin, sözün ve in-

sanın eşsiz yaratıcılığının ürünleri olan çalgıların uyumlu birlikteliğine dönüşmesidir.

Aslında ses, söz ve çalgı bir müzikal oluşum açısından yalnızca yapısal bir anlam ifade etmektedir, özünde müzikal oluşum insan ruhunun derinliklerinde, insan doğasının ritminde, insanın özündedir. Çalgı, ses ve söz bunu biçime kavuşturur. Bu anlamda insanlığın ilk gelişim süreçlerinden bu yana insanın varoluşunun önemli bir parçası ve ifade tarzıdır müzik. Geçmişten günümüze ulaşan tüm kalıntılar özünde insanın zihniyet dünyasını ifadeye kavuşturma araçlarıdır. Müzik açısından çalgılar böylesi bir anlam ifade ederken, eski çağların insanlarının sesleri ve ezgileri dönüşüm geçirerek bugüne ulaştığı için, tam olarak örneğin bir klan üyesinin nasıl şarkı söylediğini bilemiyoruz fakat o dönemlerin müzikal tonalitesini ancak müzik aletlerine ve dönüşüm geçirerek günümüze ulaşan ezgilere bakarak yorumlamaya çalışıyoruz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi müziksel evrim toplumsal, kültürel evrimle paralel bir gelişme seyri izlemiştir. İnsanlığın neolitik olarak tanımlanan kültürel tarım ve köy devrimi aşamasına geçişle birlikte, müziğin de aynı devrimsel dönüşümü yaşadığını o dönemin kalıntılarına bakarak görmek mümkün. Yerleşikliğe ve üretime dayalı bir yaşam kültürü ve ondan doğan gelişkin bir zihniyet dünyasına koşut olarak, bilim, teknoloji, felsefe, sanat alanlarında yani bir bütün kültürel evrim tarihin hiçbir döneminin tanıklık etmediği düzeyde bir ivme kazanmıştır. Müzik açısından da bu çağ kesiti, Ortadoğu'nun beşiği Mezopotamya'da bir çeşitlenme ve gelişim aşamasıdır. Yaşamın ritminin büyük oranda değiştiği, eskinin salt avcılık ve toplayıcılık esasına dayalı yaşam ritminin yerini tarım ve hayvancılığa dayalı toplumsal örgütlenmeye bıraktığı bu aşamanın müzikal ritim, içerik ve tonaliteyi de belirlemesi kaçınılmaz olmuştur. Ortaya çıkan devrimsel düzeyde dönüşümler, yenilikler aynı zamanda yeni ezgisel oluşumların kaynağıdır.

Çalgı alanında, daha eskilere dayanan vurmalı ve üflemeli çalgıların daha da geliştirildiği, bunun yanında telli çalgıların da ortaya çıktığı bir aşamadır. Daha önceki dönemlerde telli çalgıların varlığına dair herhangi bir kanıt henüz bulunmamıştır. Yaşamın her alanında şiirselliğin ve müziğin olduğu, insan yaratıcılığının en görkemli ürünlerinin ortaya çıktığı ve bulunduğu bu çağ, coğrafya itibariyle Mezopotamya'da yani Kürt toplumsal ve kültürel gelişim mekânında yaşanmıştır. Kürtlüğün kendisini bugüne ulaştıracak denli bir kültürel birikime ve güce sahip olmasını, birebir öznesi olarak katıldığı bu tarihsel aşamaya borçlu olduğu bilinmektedir. Bu anlamda günümüzde Kürt müziği olgusunu, içerisinde bulunduğu durumu olumlu olumsuz tüm yanlarıyla tanımlamak açısından bu dönem diğer tüm konuları anlamak açısından da kilit bir öneme sahiptir.

Eğer bir Kürt müzik tarihi yazılacaksa, Kürtlerin tarihten bu yana yaşanmışlıklarının bilincine varmak şart olmaktadır. Önderlik savunmalarında kültürel bir kimlik olarak Kürtlük olgusunu birçok yönüyle tanımlamış, geçirdiği aşamaları yerel ve evrensel boyutlarıyla ortaya koymuştur. Kürtlük uygarlaşmamış, devletleşmemiş bir toplumsal gerçeklik olarak tarih boyunca uygarlığın tüm

Eğer bir Kürt müzik tarihi yazılacaksa, Kürtlerin tarihten bu yana yaşanmışlıklarının bilincine varmak şart olmaktadır.

www.ersivakurd.com

baskı ve sömürü uygulamalarının kuşatıcılığına karşın, dünyada eşine ender rastlanan bir tarzda ayakta kalabilmeyi başarmış bir varoluş gerçeğidir. Özünde bu vasfı, ortaya çıkardığı kültürel devrimin gücünden almaktadır. Kürtler egemenlere karşı silahla, ordularla, kalelerle değil daha çok toplumsallığın özü olan kültürel varoluşla direnmişlerdir. Zaten uygarlık da özünde doğal toplumun her türlü zenginliği ve yaratımları üzerinden zora dayalı kendisini örgütleyen bir gerçeklik olarak esasen özgün bir yaratım olmaktan çok yalnızca bir türevdir. Kürtlerin yaşadığı coğrafyanın tarihin ilk uygarlıklarına da beşiklik ettiği, sürekli olarak savaşların yaşandığı, talana maruz kalmış bir coğrafya olduğu biliniyor. Bu geniş coğrafyada çok sayıda etnik grup, kültürel kimlik tarihten silinip gitmiştir. Hatta kimileri çağlar boyu bir devlet ve uygarlık gücü olarak bu coğrafyada hâkimiyet sağlamasına rağmen -ki Sümerler, Asurlar buna yalnızca birer örnektir- Kürtlerin böylesi bir manzara içerisinde ayakta kalabilmiş olmaları, oluşum gerçeğiyle bağlantılı olup, toplumsal ve kültürel varlığının gücünden ileri gelmektedir. Tabi ki Kürtlük saf haliyle günümüze ulaşmamış, tersine bu tarihsel yolculuk boyunca çok ciddi tahribatlar, dönüşümler, parçalanmalar da yaşamıştır. Kürt coğrafyası aynı zamanda uygarlıkların da geliştiği bir coğrafya olduğundan, Kürt toplumu bu uygarlıklarla sürekli bir çatışma ve ilişki içerisinde olmak durumunda kalmıştır. Fakat bu ilişki, çelişki ve çatışmalar Kürt toplumunda belli oranda bir parçalanma yaratsa da, daha çok kendi kültürel-toplumsal özelliklerinde ısrar temelinde kültürel direniş yönü ağır basan bir duruş sergilenmiştir.

Ortadoğu'da islamiyetin gelişimi ve Kürt coğrafyasında yayılma süreci bu anlamda bir dönüm noktası olma özelliğindedir. Kürtlük açısından ilk ciddi işbirlikçi duruş ve sınıflaşma bu dönemde gelişme göstermiş ve giderek Araplaşan bir işbirlikçi Kürt eliti çıkmıştır ortaya. Fakat ortaya çıkan bu duruma karşı, işgal ve istilalarla ciddi düzeyde bir kültürel dönüşümü yaşasa da, kendi kültürel varlığından aldığı güçle ayakta kalabilmiştir.

Kürt toplumsallığı ve kültürü açısın-

dan tarihin en büyük yıkıcı gelişmesi kapitalizmle birlikte ortaya çıkan ulus devlet aşamasıdır. Son iki yüzyıllık kapitalist modernite sistemi ve ulus devlet uygulamaları bir tarihsel toplumsal gerçeklik olarak Kürt varlığını bile tartışmalık bir konuma getirdiğini ve adeta bir ruhsal travmaya sürüklediği gerçeğini hepimiz biliyoruz. Son yüz yıllık ulus devlet uygulamalarıyla Kürt varlığına dönük korkunç soykırım uygulamasının en ağırı T.C. somutunda yaşanırken, diğer tüm Kürdistan parçaları açısından da kendi olmaktan çıkarılmaya kodlanmış, adeta tüm zihniyet ve ruhsal dünyası felce uğratılmış bir Kürtlük söz konusu olmuştur. Kürdistan'da zihniyet ve ruhsal dünyayı altüst eden bu uygulamalar, Kürt toplumsal gelişim seyrine tarihte eşine ender rastlanan bir biçimde darbe vurmuştur.

geliştirdiği soykırım politikası yaşamın her alanını adeta felce uğratmıştır. Diliyle ve varlığının tüm unsurlarıyla inkâra uğrama yanında, tüm anlam dünyası talan edilmiştir. Bu talan en çarpıcı biçimiyle Kürtlüğün kendi hafızasını bugüne ulaştırmada en çok başvurduğu bir sanatsal ifade biçimi olan müzik alanında gerçekleşmiştir. Kurgusal bir biçimde yaratılmaya çalışılan bir yapay Türklük uğruna, bölgenin tüm maddi, manevi, tüm tarihi, kültürel, sanatsal değerleri üzerine bir ipotek konulmuştur, her şey bu inşa edilen ulusun hizmetine koşulmuştur.

Konumuz gereği müzik alanında geliştirilen uygulamalara değinmek önemlidir. TC'nin kültür kırım politikasının özünü anlamak açısından 1925'te geliştirilen Şark Islahat Planı kapsamında hazırlanan bir gizli belgede yer alan

Diliyle ve varlığının tüm unsurlarıyla inkâra uğrama yanında, tüm anlam dünyası talan edilmiştir. Bu talan en çarpıcı biçimiyle Kürtlüğün kendi hafızasını bugüne ulaştırmada en çok başvurduğu bir sanatsal ifade biçimi olan müzik alanında gerçekleşmiştir.

"Kürtlerin durumu kültürel soykırımın en çarpıcı ve trajik örneğini temsil eder. Kürt halkı hâkim ulus-devletlerce tüm maddi ve manevi kültürel değerleri üzerine kurulu çarmıh mekanizmasında inim inim inletilirken, başta emek değerleri olmak üzere tüm toplumsal birikimleri, yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları açık bir talana uğratılır; geri kalanı da imhaya terk edilir, işsiz bırakılır, çürütülür; çirkin kılınarak yaşanmaz, yüzüne bakılmaz duruma getirilir. Zaman zaman fiziki soykırımlara da varan Kürt kültürel soykırımı belki de kapitalist modernitenin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla gösteren en çarpıcı ve trajik örneklerin başında gelmektedir."

Kürt toplumu açısından bu aşama tüm kültürel değerlerinin, anlam dünyasının dağılmayla yüzyüze kaldığı bir aşamadır ve ulus devletin sistemli bir biçimde

şu cümleler olayın ne denli sistemli ve planlı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Söz konusu genelgenin 12. maddesinde *"... kıyafetin, şarkıların, oyunların, düğün ve toplum gelenek ve göreneklerinin de milliyet duygularını daima uyanık tutan ve toplumları geçmişlerine bağlayan bağlar olduğu unutulmamalı. Bu nedenle lehçeyle birlikte bu gibi aykırı gelenekleri de fena ve zararlı görmek ve özellikle kötü göstermek (...) özetle dillerini adetlerini Türk yapmak...* önemli *bir görevdir"* biçimindeki ifadeler hiçbir ahlaki ve vicdani değer yargısı taşımayan buz gibi kapitalist modernite aklının ürünüdür.

Bu çağ binlerce yıllık kadim bir toplum olarak Kürtler açısından asla unutulmayacak, hafızalara adeta kazınırcasına geliştirilen sömürü uygulamalarının zirve yaptığı bir çağdır. Kürdistan'ın dört bir yanında Kürt halkının hüsranla biten

isyanlarının çağıdır. Bu dönemde Kürt müziğine ait ne varsa, başta da Kürt geleneksel müzik repertuarı, başta TRT olmak üzere, devlet konservatuarları yoluyla gasp edilmiş, bine yakın Kürtçe şarkıya Türkçe söz yazılarak kendi tarihsel ve kültürel birikimleriymiş gibi yansıtılmış ve piyasaya sürülmüştür. Ve işin en trajik yanı da bunun öncülüğünü yapanların da bir kesim Kürt (ne kadar Kürt denilebilirse tabi) müzisyen, besteci, yazar vb. kişiler olmasıdır. Burada ismini sayamayacağımız denli çok sayıda kişi kendi katlini gerçekleştiren bir rejime uşaklık etmede, binlerce yıldan bugüne süzülüp gelen değerlerini peşkeş çekmede adeta birbiriyle yarışırcasına ciddi bir performans sergilemişlerdir. 20. yüzyılda Kürtlüğe dair tüm değerlerde olduğu gibi Kürt müziği de bu biçimde tahrip edilmiş, ciddi yaralar almıştır. TC somutunda yaşanan tekçi, soykırımcı zihniyet ekseninde bir Türk ulusu yaratma anlayışı, müzik alanında da millileştirme, tek tipleştirme faaliyetleriyle somutluk kazanmıştır. O dönemde türküleştirilen Kürt ezgileri sayılamayacak denli çoktur.

Kürt Müziği Kürt Toplumunun Hafızasıdır

Bu dönem devlete bu konuda hizmette kusur etmeyen kesimler dışında bir de sürgün edilen, kendi müziğini icra etmek amaçlı TC'ye oranla daha esnek yapılı devletlere göç eden dengbej ve sanatçılar dönemidir. Yani Kürt müziğinin sürgünlük çağıdır. O dönemde Bağdat, Erivan ve Tahran radyoları sınırlı da olsa Kürt müziğinin icrası ve sesini duyurma konusunda önemli bir rol oynamıştır. Bu radyolarda çalışan Kürt müzisyenlerden birkaçı belli bir politik duruş temelinde ürünler verme çabasında olurken, ağırlıklı kısmı geçmişten bu yana tüm canlılığıyla varlığını bugüne taşımış geleneksel Kürt müziği ve destanlarının icrasında büyük oranda rol sahibidirler. Ayşe Şan, Meryemxan buna yalnızca birer örnektir. O dönemin Kürdistan gerçekliği ve özgürlük özlemleri de ortaya çıkan eserlerde göze çarpmaktadır. Bunun öncülüğünü özellikle Tahsin Taha, M.Arif Cizrawi gibi sanatçılar yapmıştır. Tüm inkar ve imha çabalarına rağmen bir kesim Kürt sanatçı önemli çalışmalar yapmış ve Kürt müziği açısından belli bir belge-arşiv çıkmıştır ortaya.

Aynı süreçte TC devletinin henüz girmediği alanlarda, köylerde, medreselerde sözlü Kürt edebiyatı ve müziği de sürdürülmekteydi. Cumhuriyetin kuruluşundan 1965 yılına kadar Kürt müziğine dair herhangi bir eserin Türkiye topraklarında kaydı söz konusu bile değildir. Dışarıda yapılan kayıtlar gizli bir şekilde kuzey Kürdistan'a getirilse de bu eserlere sınırlı bir kesim tarafından ulaşma imkânı olmuştur. Kürdistan'ın diğer parçaları açısından da bu konuda kısıtlayıcı yaklaşımlar olsa da Kürt müziğinde belli bir gelişme imkânı TC'ye oranla daha fazladır. Fakat bu parçalar açısından özellikle de şehir eksenli gelişen müzik çalışmaları verili hâkim ulus devlet kültürünün etkilerini yaşamaktadır. Bu konuda Suriye, Irak ve İran devletlerinin yaklaşımları bilinmektedir. Kürt müziğinin esas olarak orijinal ve otantikliğini koruduğu mekanlar, bugüne dek varlığını kırsala dayalı bir yaşam temelinde sürdüren Kürt toplumunun öz yaşam mekanları olan köylerdir. Binyıllardır müziğin yaşamında adeta başat rol oynadığı, yaşamının her alanı şiirsel ve ezgiyle yaşayan, halaya duran bu halk sesi kısılmış olsa da türkü söylemekten ve acılarını bu yolla dillendirmekten asla vazgeçmemiştir.

Kürtlük her dönem olduğu gibi bu çağda da direniş potansiyelini kendinde barındırdığından, tüm bu soykırım uygulamaları karşısında direnme odakları üretecek güce sahip bir kültür olduğunu kanıtlama gücündedir. Çünkü Kürtlük anlam, öz ve zihniyet itibariyle direnmeyi yaşam bilmiş bir varoluş biçimidir. Bu direnme odağının çağımızdaki son ve en görkemli temsili olan PKK bu coğrafyada çıkış yapmış bir hareket ola-

rak tamamen Kürt kültüründeki direniş özünün temsili olmaktadır. PKK'nin çıkışıyla birlikte ortaya çıkan mücadele gerçeği Kürt toplumu açısından ciddi bir toplumsal dönüşüm ve yeni bir anlam dünyası yaratma işleviyle yaşamın tüm alanlarında bir canlanmayı beraberinde getirmiştir. Konumuz itibariyle Kürt müziği açısından çok ayrıntılı ve çok yönlü ele alınıp değerlendirilmesi gereken ve halen de güncelliğini koruyan bir gelişme olma itibariyle içerisinden geçtiğimiz bir dönüşüm süreci olma özelliğindedir. Kürt müziğinin tarihte ilk defa bu düzeyde politik içerik kazandığı bir süreç PKK ile birlikte yaşanan süreçtir. Adeta tüm alanlarda bir patlama düzeyinde etkisi yansıyan bu devrimsel çıkış kültür sanat sahasında en fazla da müzik alanında ifadesini bulmaktadır.

Sonuç olarak geçirdiği tüm tarihsel aşamalar içerisinde, Kürt müziği yaşamın bütün izlerini taşır. Neolitik toplumun doğayla kurduğu organik ilişkilerden doğan zihniyet ve bundan kaynağını alan direnme geleneğiyle geçmişten günümüze özünü koruyarak, dönüşerek ulaşmayı başarmış Kürt müziği Kürt toplumunun hafızası ve kimliğinin başat unsurlarından biridir. Kürt dilini, sözlü kültür geleneğini, bir bütün geçmişini bugüne taşıma anlamında başat rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü-ABDULLAH ÖCALAN

Kürt Müziği Ve Dansları-MEHMET BAYRAK

Dünya Müzik Tarihi-AHMET SAY

KÜRT EDEBİYATI İNSANIN VE İNSANLIĞINDIR

'Moderniteye karşı savunma yapıyorum. Bilimsel kalıplarla yoğrulduğum oranda savunmamın bilimsel ifadesini tercih ediyorum. Şimdiye kadar hep böyle yaptım. Ama ruhum habire hep bir şeylerin eksik kaldığını mırıldanıp duruyordu. Modernitenin bilimsel izah türünün hep bir şeylerden fedakârlık yapmak pahasına gerçekleştiğini de hissediyordum. Bunun yaşamın izahı için gerekli olan ama yetmeyen bir tür olduğundan emindim. Konu üzerinde yoğunlaştıkça, bu durum bana hep büyücülüğünü yitiren büyücülerle kutsallığını yitiren Sümer ve Mısır rahiplerinin tapınaklarına çekilip insan yaşamının kaderine ilişkin muskalar yazmalarını çağrıştırıyordu. Modernitenin gittikçe akademikleşen, uzmanlaşan ve simgeselleşen dili, ilkçağın daha çok umut dağıtan büyücüleri ve rahiplerinin diline benzeşmeye başlıyordu. Hatta onlardan daha umutsuz, büyüleyiciliğini yitirmiş, ruhsuz ve hakikatsiz bir türevine dönüşmüştü. Son tahlilde sistemin kâr sızdıran çarklarının dönmesine hizmet etmekten başka bir anlam ifade etmiyordu. Bu konuda Filozof Nietzsche'nin "Yaşamı sanat daha iyi ifade eder, hakikat sanatla daha iyi açıklanır" türünden değerlendirmeleri dikkat çekiciydi.'1

Derler ki insan cismiyle değil kültürüyle insandır...

Kürtleri anlatım, yazım ve gösterim sanatlarında ele almak her hangi bir halkı ele almakla aynılık taşımaz. Hele pozitif aklın nesnelliğe övünçle oluşan bakışıyla ele almak ya da oradan bakmak tümden sakatlar. Çünkü buz kesilmiş ve renk vermeyen suratla tepeden küçümseyici bakar gözleri. Ve o bakışlar ya teslimiyete ya isyana yol açan hava saçar çevresine. Öyledir ki karşısında etkisini bir yana bırakacak ufuk ve bilincin özgürce durması gerekli. Sen ve yaşamın, sen ve tarihin, sen ve geleceğin her şey ipotek altında. Zihinsel ve ruhsal yitime uğratılmışsın. Sen olabildiğini, farklı olduğunu, kendini bilmek istediğini bu dünyaya anlatmak için bin dereden su getirmen yetmez. Sadece ve sadece kent devletçi, iktidarcı zihniyetin onayladığı yol, yöntem, belge dışında uğraşmak boştur. Ve bu uğraş vahiy değerindedir. Onay, belge orası. Hakikat orası. Hakikat işte o tekelde toplatılmış. Ve bir rejim haline gelmiş.

Edebiyat ne yapabilir ki. Nasıl ki Kültürel Tarih edebiyatla canlandırılıp yaratıldı. Nasıl ki kent devletçi iktidar edebiyatla kendisini kurumlaştırdı, toplumlaştırdı. Yine o ilk başlangıç baştan sona edebiyatla yeniden güncellenerek canlandırılacaktır. Bunu yaparken Kürtleri anlatmak tarihi, insanlığı, Ortadoğu'yu anlatmak oluyor.

'Sadece arkeolojiyle çağların belgelerine ulaşmak yetmez. Yüreğin, büyük acılar ve sevgilerin, kahramanlıklar ve ihanetlerin, lanetler ve kutsallıkların belgesi çok az olur.

Tanrıların en çok kutsallıklarına mazhar olmuş Ortadoğu toprakları; artık bir değil çoklu ve katmanlı ihanet öyküleriyle, yalan masallarıyla, içi boşalmış tanrısal maskelerle, maskaralığa oynayan cüceleriyle lanetli çorak ülkelere bölünmüştür. Hepsi o kadar yapmacık, tarihe o kadar saygısız, söze o kadar hain, gerçeklere o kadar yabancıdır ki, en basit kişisel ve ailesel çıkarları için hem de en ucuzundan satmayacakları hiçbir değer kalmamış gibidir.'2 İşte Kürtler bu lanetli çorak ülkeler arasında bölünmüştür. Bundandır ki Kürtlerin edebiyatını ele almak, insanı, insanlığı, Ortadoğu'yu ele

almak oluyor. Çünkü manevi ve maddi uygarlığın merkezi altın hilal bir başka deyişle Kürdistan oluyor.

Her resim, heykel, oyun, tablet, papirüs, şiir ya da klam bir öyküyü anlatır... Hepsi de anlam arayışının anlam verişin dile geliş biçimleridir. İnsanlığın doğuşunda animal zamanların başatlığında önce anlam vardı. Anlamak, anlam vermek vardı. Ve anlam verdikçe insan bunu önce davranışlarıyla dillendirdi, sonra sözleriyle. Daha sonra bunu oynadı, resmetti, taşlara kazıdı, heykellere anlattıkça anlattı. Anlattı yaşadıklarını, yaşamak istediklerini. Tüm bunları yaşadıkları anda yaptı. Ve sonra anlam davranış oldu. Söz oldu. Yazı oldu. Özcesi sanat oldu.

Kürt şairlerinin, aydınlarının çok az tanındığı, bilindiği söylenir. Belki bir yanıyla öyledir. Ancak Kürt gerçekliğini de bu genellememe içine almak maddi uygarlığın güncelliğine takılıp sıkışarak çaresiz ezbercilik, batı bilim-tarih-edebiyat bakışında ayrımcı, kategorize edici ve nesnelciliğin şahane izahı sayılan sıfatlandırma, sınıflandırma şablonculuğu ve dogmatizmine sadakat olacaktır.

Çünkü Kürtlerde çocukluk evresi ninniler, masallar türküler, klamlar, oyunlarla geçmektedir. Sadece bu kadar mı, hayır. Yaşama ve yaşamaya dair gerekli ne varsa, coğrafi, sosyolojik, ahlaki, ekonomik, sağlık, güvenlik ve daha birçok konuda çocuklar böylesi bir bütünsellik içinde eğitimden geçirilir. Çünkü eğitim görevi toplumundur.

Her Kürt annesi, ninesi, dedesi şairdir, öykücüdür, dengbêjdir, tarımcıdır, hayvancıdır, meteorolojiyi bilir vb. Edebiyat da öyle. Hitabeti, psikolojiyi, ekolojiyi, astronomiyi, tarımı, hayvancılığı, sevgi ve aşkı, ahlak ve politikayı özcesi hem evrensel doğa, hem de toplumsal doğayı ve sosyal bilimi bilmeyen edebiyat, dahası edebiyat bilimi olur mu? Öyledir ki Kürdistani masallar ve destanlar bilgelerin beyninden ve yüreğinden çıkmış gibidir. Gibiden de öte öyledir. Bir bilge yoktur. Bilgeler vardır. İnsan olmanın insanca yaşamanın ve yaşatmanın nasıl olacağını gerektiğinde çile çekerek anlatmaya kavratmaya çalışan bilgeler. Ve her biri kendinden kendi zamanından katmıştır. Güncellemiştir. Anlaşılır ve kabul edilir kılmıştır. Her cümlesi hesaplı ve planlıdır. Nerde meraklandıracak. Nerde düşündürecek, nerde mukayese yaptıracak, nerde güldürecek, nerde hüzünlendirecek, nerde nasıl ele alacak ve örecek vb. Oldukça ustalıklı incelikli hazırlandıkları görülür. Kendinden yaşadığını katan, söylediğine kendini katan ve en önemlisi kendinden verendir karşılıksız. Sanat ve Sanatçı budur. Yani ana kadının tarifidir. İşte adına sanat denecekse böyledir.

Yaratılan *'efsane, destan ve kutsallıklarla yüklü mitolojiler özellikle neolitik dönemin temel yaşam zihniyetidir.'* 3 Öyledir ki Sümer tabletlerinde tanrıça Nidaba'nın edebiyat tanrıçası olarak belirlendiği bilinmektedir. Kültürel yaratımın hayata geçirilmesindeki önemli ve başat araç olan edebiyatı tanrıçalık düzeyinde kutsamaları işin önemini ne derece fark ettiklerini ortaya çıkarmaktadır. Kültür düşünce ve ruhta belirirken,

algısını oluştururken hem oluşturma ve hem de yaşamsallaştırma, edebiyat üzerinden bunu sağlamaktadır. Kurgu, öykü, anlatma-anlama, dinletme-dinleme, okutma-okuma, oynama-oynatma, yazma-yazdırma gibi bütün insansal kazanımlar kültürel yaratımın hayata geçiriliş halleridir. Ve tümü de öncelikli edebiyatta kendisini canlandırma seansından geçirerek insanlaşır, toplumlaşır. Sümer sistemi henüz emekleme çağında olduğundan hem kadını hem de onun yarattığı insansal-tarihsel değerleri bir çırpıda gasp etmeye henüz cesaret edememektedir. İşin hile ve kurnazlığı ilk safhasındadır. Ancak toplum içinde devletçi kültürün yerleşmesi ve kendi toplumunu yaratabilmesi için öykülere, özcesi mitlere acil ihtiyaç duymaktadır. İnsanlar bu sisteme ikna edilmeliydiler.

Öyledir ki tanrıça Nidaba'nın sorumluluğunda ve gözetiminde devletli tarihe geçişte ilk edebiyat akademisi Edduba kurulmuş oluyor. Edebiyat akademi anlamında Edduba adını alıyor. Edduba üzerinden sistem kendi yaşam ve gelecek ütopyalarını kurgulayacaktı. Mitleştirecekti. Çünkü Edduba yani günümüzdeki anlamıyla edebiyat topluma sistemin ideolojik dünyasını bin bir hünerle anlatıp toplumu ikna edecekti. Öyküler, masallar, fabllar, destanlar, bunların oyunsal biçimleri iç içe kullanılıp hayata geçirilecekti. Ondandır ki Nidaba figür olarak tablette anlatıldığı üzere resmedilmiştir. *'... Kutsal Nidaba / ölçü değneğini elde eden / ve kollarının çevresine ölçü sicimini bağlayan, / bütün yüce me'leri bildirir/...ülkenin yazmanıdır şimdi."* 4

Anlatıcılar ile yazıcılar arasındaki fark tekniktir. Her ikisi de anlatandır. (Memê Alan anlatımı ile Mem û Zîn arasındaki fark nedir? Birincisi Mem û Zîn'in yazılı oluşu, ikincisi yeniden yorumlanmasıdır. Aslında en temel fark yorumlanmasıdır. Zaten Ahmede Xane*, 'içimdeki dertleri efsane kılayım/ ZÎN ve MEM'Î bahane yapayım/ perdeden bir nağme çıkarayım/ ZÎN ve MEM'Î yeniden yorumlayayım.'* demektedir dizelerinde.) Hepsi sözüne güvenilendir. Anlattıkları tartışılmayan vahiy kadar kutsaldır. Çünkü onlar toplumun yaşayan tarihi, belleği, kültür yaratıcısıdır. Çünkü onlar toplumun doğru-güzel-iyi-düşünen-söyleyen-yapanlarıdır. Ve tümü isimsizdir. Kendi evinin, köyünün, bölgesinin en iyisidir. Tanınanıdır. Zaten ünlenmeye ne hacet. Ki en önemlisi de bu.

Sormak gerek Memê Alan, Gılgameş, Pepûk Kuşu, Newroz Mitolojisi gibi bilinen bilemediğimiz sayısı henüz tespit edilemeyen efsanelerin yazarları kimlerdir. Kimse şudur ya da budur diyemez. Kassitlerden olan Sin Leke Unnini yaklaşık M.Ö. 1250 tarihlerinde Gılgameş destanını şiirsel anlatımla tabletlere geçirmiştir. Ancak Gılgameş destanını yazanın Sin Leke Unnini olduğunu söyleyebilir miyiz? Hititler kendilerini 'bin tanrılı halk' olarak ifade ederken ki bu tanrılar ve onlara ait mitologyaları onlardan çok önce yaşamış halklardan aldıkları bilinmektedir. Peki bu kadar söylenceyi kim ya da kimler anlattı veyahut yazdı. Nuh tufanını kim anlattı, ki yaşanan öykü bu topraklarda geçmiştir. Nuh öyküsünün Sümer mitlerine dek dayandığı bilinmektedir. Kim bilir daha öncesi kimlere ve hangi zamana gider...

Kimse telif hakkımdır diye bir şey ileri sürmemiştir. Böylesi bir saçmalığı kimler yapabilir? Ancak paylaşım kültüründen hiç nasibini almamışlar, günümüzün bireyciliğine ruhunu kaptırmış zavallılar, devletçi zihniyetin iyi birer hukuk arama emir eri olanlar yapabilir. Böylelikle uygarca bir davranışı yerine getirdiğini etrafına göstermekle uğraşanlardan başka bir anlama gelmediğini söylemek durumundayız. *'Bilim, sanat ve tekniğin gelişimi diye hikâye edilenler hangi gerçek mucitlerinin başını almadan gerçekleştirilmişler veya gasp edilmişlerdir'5* Telif, ahlaki değil hukukidir. Arka planında kazanç kültürü ve onu paylaşmama vardır. Öyle hakkımı isterim, emeğimi çaldırtmam iddia ve itirazları fazla inandırıcı olmamaktadır. O

zaman emeğin tarihsel yaratımdaki diğer sahiplerine ne demeli? Bu her şeyi yaratan tanrılar ve sahibi devletlerin iktidarcılığına özenen, hep onu hayal eden zihniyetten başka bir şey olabilir mi. Mikro kozmos olmak ayrı kendini bir şey sanıp her şeyin merkezine koymak ayrı. İsteyen günümüz dünyasının modernist baskısına diz çöküp çözülmüşler gibi veryansınlar dizerek telifsiz, kimliksiz bir şeyin olmayacağını söyleye dursun.

Hakikat hukukun belirlediği değildir. Hakikat ahlaki ve politik olandadır. O zamanın ruhuna uygun bu ahlaki ilkeyi anlamak ve yapmak, ödemekte geciktiğimiz bir borçtur. Bu konuda İmralı savunmalarında dile gelen yaklaşım buna bir örnektir. *'Bu savunmayı İmralı Adasında mutlak tecrit koşullarında yazıyorum. Alışılagelen inceleme ve araştırma olanaklarım olmadığı gibi, bu tercih edeceğim bir yol da değildir. Adlarını ve eserlerini sıralamayı anlamsız bulduğum, hep birbirine katkı sunan insanlık öncüleri benim için de ana kaynaklardır. Büyük düşünce ve eylem savaşçıları -özgür yaşam için- nicelikleştirilemez. Bu yönüyle de modernitenin bilim yapılanmasına karşıyım. Hiçbir sesin ve özgür yaşam iradesinin yaşadığım tecrit koşullarındaki kadar özgürlük yanlısı ve adil olamayacağına inanarak, bu savunmamı dostça ve yoldaşça yürümesini bilmiş ve bilecek olanlara adıyorum.'*6

Öte yanı ise tufanın bir mitos olarak evrensel boyutlarda neredeyse kopya misali kullanıldığıdır. Sümer, Babil, Avesta, Tevrat, Kuran, İncil'de işlendiği kesindir. En önemli bir konuda, Nuh destan kahramanının Sümer'deki adının Ziusudra, Babil'de Utnapiştim, Hint'te Waiwasata Veya Manu, Çin'de Fah-He, İran ve Kürdistan'da Avesta'dan ötürü, Yima, Grek'te Deukalion veya Xisouthros, Peru'da Layca Tarpuntay ve Meksika'da Teo-Cibatli'dir. Olayın teması öyküsü aynıdır. Adlar ve yerler her halkın kendi özgünlüğüne göre uyarlanmıştır.

Göbeklitepe kazılarında ortaya çıkanlara ne demeli? Yaklaşık 12 bin yıllık olduğu söylenen kalıntılardaki dikilitaşlarda Tilki-Turna figürü Kürtler için tanıdıktır. Çünkü Quling û Rovî Kürt halkının uzun gece masallarında ve folklorunda vardır. Dikili taşlardaki kabartmalarda Turna, bacaklarına kadar insan olarak işlenmiştir. Gerçekte kabartmada yansıyan edebiyattaki fabl türünün kökeninin Göbeklitepe'ye dek uzandığını dahası bu öykünün -ki fabl'dır- yaşının binlerce yıllık olduğunu bize göstermektedir. Peki, binlerce yıl önce Tilki-Turna öyküsünü ilk kim kurguladı ve örüp anlattı diye sorarsak cevabı ne olabilir?

Bilinen o ki halkların yarattıkları en fazla halkların kendileriyle anılmaktadır. Kişisel değil toplumsaldır. Toplum için üretilen hiçbir şey ün yani kazanç için olamaz, olmadı da.

Bir başka önemli edebi yaratımlardan "Dewrêşê Evdî Û Edûle" destanıdır. Destan tamamıyla bir uyarlamadır. Sümer tabletlerinde GIRO şiiri olarak geçer. Fakat dikkat çekici olanın Sincar bölgesinde Êzidi inançlı Kürtler tarafından binlerce yıldır meçhul kızın Gıro efsanesi edebi eser olarak söylenmektedir.

Bilinen o ki halkların yarattıkları en fazla halkların kendileriyle anılmaktadır. Kişisel değil toplumsaldır. Toplum için üretilen hiçbir şey ün yani kazanç için olamaz, olmadı da. Toplumsallığın en temel kuralı üretimin paylaşım temelinde ihtiyaçların temini için yapıldığıdır. Yani üretilenin kimliği kişisel değil toplumsaldır. Ta ki kent devletçi iktidarcı kazanç zamanına dek genellikle böyle olmuştur. Halklar arası kültürel yaratım

etkileşimlerinde ise tasasız kaygısız ezilmeden, özenmeden pay almak paylaşmak temel kural ve insani bir haktır ilkesiyle hareket edilerek kendi süzgeçlerinden geçirip uyarlama yapmışlardır. 'Çok şükür yaratana, eline diline sağlık' diyerek saygı ve minnetle anmışlardır. İşte bu kadardır bu yaratımların tanınma, ünlenme, karşılık alma öyküsü. Peki ya sonrası? İşte satın alma ve satılma yani ünlenme, tanınma dünyası… Sen bir metasın artık. Çünkü bir fiyatın vardır. Alırız ve satarız. İstersek dökeriz!

Çünkü kültürel yaratıma dair her şey ana kültürünce karşılıksız ve kendindendir. Ancak bu hakikati sadece Kürtlerle sınırlamak toplumlaşmayı göz ardı eder. Çünkü toplumsallık içindeki tüm halkların yaşamında tarihsel toplum olan Kürtlerdeki kültürel yaratım süreçleri bir benzerlik arz eder. Bu insansal bir hakikattir. İnsanlığın tarihsel planda ortaya çıkışının coğrafyasının verimli altın hilal olduğu söyleniyor. İnsanlık adına insanlığın ilk yaratımları adına neyi öğrenmek istiyorsak elbette ki doğuş yerinde, kaynağında aramak gerekir. Ana tanrıça etrafında şekillenen neolitik evre insanlık tarihine en verimli zamanını ve yerini altın hilalde sunmuştur.

Öyledir ki, "*Edebiyat ve müziğin ana kaynağı da neolitik kurumlaşmaya dayandırılabilir. Otantik müzik bu dönemi seslendirir gibidir. Çoban kavalı, davul, zurna bu dönemin hüzün ve coşku dolu havasını bugün bile yaşatır. Müziğin atası gibidirler. Sümer toplumunda biçim ve içerik daha da geliştirilir. Kral saraylarında ve tapınaklarda müzisyenler ve çalgıcılar vazgeçilmez bir yere sahiptirler.*

Sözlü destanlar ilk aşiret kimliğinin kutsallığını, özgür yaşam özlemini büyük belagatle dile getirir. Yazılı destanların ana kaynaklarıdır. Gılgameş Destanı tarihin ilk yazılı metnidir. Belki de edebiyatın ve hatta kutsal metinlerin ana kaynağıdır.

*Birçok Sümer edebi ve dinsel metni, Yunan edebiyatının ve teolojik anlatımlarının sadece esin kaynağı değildir; Yunan destanları, başta bu destanların tüm mitolojik kurguları, Sümer destanlarının Anadolu üzerinden geçmiş ve dönüşmüş versiyonları durumundadır. Burada belli bir dönüşümü yaşayan edebiyat ve müzik kültürü, Avrupa burjuva toplumunda romanla son revizyondan geçirilip popla*ştırılarak ve kültür endüstrisine dönüş*türülerek, başlangıçtaki kutsallığını ve büyüleyiciliğini yitirecek, basit tüketim metası halinde diğer sanatlarda olduğu gibi tükenmeyle yüz yüze gelecektir"7*

Derler ki kadim Kürdistani halk Kassitler'in en büyük ilahının adı Xuza'dır. Yani doğa…

Dağlar ve dağ yaşamı Kürt kültürünün yaratımında başattır. Dağlı yaşamların özgün, orijin kendi kendisiyle barışık

kendi kendisiyle baş başa kalan havası insana uzun soluklu olmayı huzurlu bir ruh halini verir. Öyledir ki dağ geceleri uzundur. Dağlı geceler uzun öykülerle aşılır. Dağlı mevsimler sabırlı ve akışkandır. Klamları uzun, klamların öyküleri uzun. Çünkü insanı uzun solukludur. Klamlar Kürtlerin kültürel belleğidir. Edebi arşividir.

Oyunları uzun öykülere yaslanır ve bitmez bir ritimle akar, döner ve sürükler. Çocukların oyunları, şarkıları da uzun yaz güneşinin tepede asılı halinden önce başlayıp sonrasına ta ki yanakları yanık alıncaya kadar sürer.

İnsanlık tarihine damgasını vuran tüm tanrılar, tanrı panteonları dağlıdır. Dağlarda, dahası yükseklerde kalandır. Tanrıların, dağlarda peygamberlere görünme mitsel ve teolojik öyküleri kutsal kitaplarda mevcuttur. En yakın bilineni, Zerdüşt Sebalan'da, Musa Tur-İ Sina'da, Muhammed Hira'da inziva yaşamış, tanrı ile hem tanışmış hem de konuşmuşlardır. Dicle ve Fırat havzalarında ki nehir tanrıları, yılanlar, ejderler hem Yunan'da hem de doğu-Uzakdoğu Asya mitolojilerinde ortak motif gibidir. Dağ tanrıları doğu ve uzak doğuda tanrı kimliğinde iken antik Yunan'da Olimpius adıyla tanrı katı ve yerleşim yeri olur.

Ne çocuklara dair masallar, ne yaşanmışlıklara dair öyküler, ne aşk, savaş, kahramanlık destanları mitlerden teolardan ayrı tutulabilir. Tüm sözlü edebi yaratımlar, tüm mitolojiler ve teolojik kitaplar edebi yaratımlardır. Ve bu konuda neredeyse ortak bir değerlendirme söz konusudur. Yaratılış öyküleri, tufan efsaneleri, aşk şiirleri hepsi neredeyse kendisini çoğaltan amip misali gibidir. Adlar ayrı, coğrafya ayrı. Ancak karakterler ve öykü neredeyse kopya ise bundan rahatsız olunmamalı. Özellikle altın hilalin çocukları bundan gurur duymalılar. Paylaşım kaynağı olmak ana tembihi, terbiyesi, edebidir. Dağlı ilahların topraklarında doğmak bir şans olsa gerek. Çünkü insanlığın düşünsel ve ruhsal dünyasında paylaşma kültürü başattı. Esin buydu. Çeken buydu. Hepsi insanlığın edebi yoğunlaşması, birikimi, belleği ve tasarımlarıdır. Hepsi insanidir. Hepsi insana dair ve insan yaratımıdır. Ve insan ile tarihi, tastamam tümüdür. Bütünüdür. Ve bu bütünsel tarihin yaratım yeri aynı zamanda evrenselliğe damgasını vurandır. Ne var ki, *'Ortadoğu düşüncesinde hala mitolojiyle din arasındaki ayrım bile tartışılmamıştır. Kaldı ki, mitolojinin kendisi de yorumlanmamaktadır. Söylencedir denilip bir tarafa bırakılıyor. Hâlbuki bu düşünce tarzı binlerce yıl halen yaşadığımız toplumların hafızasını işgal etti. Binlerce yıllık temel düşünce formu oldu. Toplumların maddi yaşamının sembolik ifadesinin şiirsel anlatımı olarak, kendisinden sonraki tüm din ve edebiyat biçimlerini etkiledi. Kavramlarını mitolojiden almayan hiçbir din ve edebiyat yoktur. Mitolojiyi efsaneler uydurması olarak bir tarafa bırakmak, kendini en zengin bir kültür kaynağından mahrum bırakmaktır. İnsanlığın çocukluk çağının düşüncesi olarak mitolojiye anlamlı bir değer biçmeden, sağlıklı bir din ve edebiyat-sanat çözümlemesi yapılamaz. Mitolojiyi yadsımaya değil canlandırmaya ihtiyacımız vardır.'8*

Baştanbaşa altın hilalde ortaya çıkan ilklerin öyküleri döne dolaşa ulaştığı her yerde insanın, insanların ihtiyaçlarına göre adlar, biçimler alarak kendisini evrenselleştirmiş, dahası kendisini çoğaltmıştır. İster adına versiyon densin, ister hırsızlık densin, ister uyarlama densin kim ne derse desin altın hilalde yaratılanlar insanların, halkların ihtiyaçlarına denk, derman, çözüm, umut, hediye, fırsat olmuştur. İnsanlar böylelikle yaşamlarını daha kolayından daha rahatından sürdürebilme olanağına dahası fırsatına kavuşmuştur.

Hurrilerin yaratılış miti Kumarbi tarihin en eski yaratılış mitinden sayılır. Ve Fenikeliler üzerinden antik Yunan miti olarak adları değiştirilerek, öyküye sadık kalınarak yerleşir. Yine Hurrilerin önemli miti Ullikumi Yunan mitolojisine transfer edilmiştir Antik Yunan'da ise

Ullikumi Atlas olarak adlanır.

Edebi yaratımlarda iyi ve kötü ile adalet vb tanımların, anlatımların, karakterlerin ilk olarak Hurrilere ait olduğu söylenmektedir. Söz gelimi bir balıkçı tarafından bulunan ve büyütülen çocuk öyküsü *Apsu ve Oğulları* adlı tablette Hurrilerce kullanılmış olduğu araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Yani çocuksuz aileler, nehirlere salınan çocuklar ve nehirden gelen çocukları büyütme öyküleri tema olarak insanlığın mitsel, teolojik kutsallarında yer almaktadır. Sargon, Musa öyküleri birer örnektir.

Bundan altın hilalde yaşamış ve ondan etkilenmiş, onu da etkilemiş olan tüm yaşayanların payı olduğunu bilmek, hakkını teslim etmek ahlaki olmanın bir gereğidir. İllaki birilerine bir yerlere, bir kanıta bağlama hastalığı kent-devletçi-iktidarcı geleneğin yaşam, çalışma, ele alma tarzı olan resmiyet kültürüdür. İllaki nesnel olacak. İllaki bir iktidar kurumundan mühürlenmiş olacak ki inanılsın. İşte resmiyetçi zihinsel sapmanın ve onun egemen olma hastalığının bir sonucudur bu. Çünkü egemenlik resmiyetle kurulur. Ondandır ki resmiyette söz yoktur, belge vardır. İnanma yoktur, itaat vardır. Ahlaki değil hukukidir. Duygulara yer yoktur akıl hakimdir. Soğuktur. Donuktur. Mimiksizdir. Renksizdir. Ağırdır çünkü bürokratiktir. Elittir çünkü teknokratiktir. Kıymeti kendinden menkuldür. Ya buna uyarsın ya da cezanı çekersin. Ya aristokrasin kadarsın ya da para ve mülkün kadar. Ya da tepeden bakılan, boynu dik durmayan, sırtı büküksün. Denklem bu…

İşte edebiyat edebi değerler kültürel yaratımda başat yerini alırken asla bu koşullarda doğmadı. Böylesi dayatmaları yapmadı. Baştan sona ikna, baştan sona en güzelinden anlatma, beğendirme, dinletme, okutma, izletmeyi büyük bir sabırla, incelikle, hitabetle, terapist hassasiyetiyle canlandırmayı, bilgece ufuk kazandırmayı, çocukça sevindirmeyi, ağız dolusu güldürmeyi dahası ahlaki politik olmayı özendirdi. Edebiyatın ana kucağında büyütülmesinin tek cümlelik öyküsü budur. Zengin yaratımlarla doludur. Basmakalıp kurallara sıkıştırmadı kendini. Anacıl toplumun doğasında işlevsellik ve akış temeldi. Ahlaki davranış, güvenme, inanma ve uyum gözetilendi. Anacıl toplumda kural resmiyetle değil ahlakla sağlanırdı, işleyiş bürokratik değil işlevseldi. Çünkü*'Yöntemde ahlâk toplum için vazgeçilmez bir oluşum ve yönetim gerçeği, algısıdır.'*9 Bunlar tarihsel anlamda demokratik ve maddi uygarlık arasındaki yaşama dair temel yol ayrımlarıydı.

Derler ki ilk kan, kardeşkanı olarak bu topraklarda döküldü.

Böylece insanlık arasında kavgalar dönemi başladı.

*'Bir zamanlar ne yılan/ ne de akrep varmış/ ne yabani köpek/ ne de kurt varmış/ ne korku ne de dehşet varmış/ insanın rakibi yokmuş/(..)/sonra çekişmeci en (enki) ne yaptı/ çekişmeci efendi/ çekişmeci kral(…)/ kurnazlığın en'i/ ülkenin açık gözü, tanrıların bilgesi(…)/ onların ağızlarındaki sözü değiştirdi/ çekişme koydu bir olan insanın konuşmasına'*10

Edebiyatın devletleştirilmesi, iktidarın kültürel yaratımına koşturulmasından sonradır ki, yazarlar, siyasetçiler, sanatçılar, askerler, doktorlar, fakirler, zenginler türünden ayırımlar ortaya çıktı. Edebiyat egemenlerin elinde, dilinde, yakınında tekelleştirildi. Kendi anlatıcılarını, yazıcılarını ortaya çıkarıp öykündürdü. 'Kişisel' kavramı toplumsallığın önüne konuldu. Kişisel uğraşlar toplum adına topluma hizmet adına kendisi için ünlenme, kazanç sağlama aracına dönüştü. Herkes egemenleri, aristokrat mühür sahiplerini taklit anlamına gelen imza sahibi olmaya çalıştı. Küçük ve kişisel umutlar, avuntular, mutluluklar çağı aslında başlamıştı. Öyle ya, tekellerin yaşam alanı bırakmadığı bir dünyada herkes başının çaresine bakmaya, kendisini kurtarmaya çalışır ve itaat kültürüne

yatardı. Yoksa başa geleceklere hazır olmalıydı. Ve işte bu çağda başlamıştı.

Özgür ve kendince akan bir kültürel yaratım süreci yerine daralan bir çevreye hapsedilen dahası tekelleştirilen bir gidişat geliştirilmiştir. "*Tarihte hep karşımıza çıkan kale ve sur gerçekleri tekelin kent yapılanmasının en açık kanıtlarıdır. O halde toplumsal sorunu doğuran etkenleri netleştirmiş bulunuyoruz: Tekelin özü etrafında oluşmuş kent, sınıf ve devlet yapılanması. Uygarlıklar tarihi bir anlamda bu üçlü oluşumun zaman ve mekân içindeki yayılımıdır. Mantık basittir: Artık-değer olanakları arttıkça tekeller de çoğalacak, ardı sıra yeni kent, sınıf ve devlet yapıları inşa edilecektir. Bu temel yapılar aynı zamanda çok katı gelenekler oluştururlar.*

Şehir öyküleri, devlet gelenekleri, hanedan tarihleri bitmez tükenmez anlatı konularıdır. Tüm beyni çalışan ve ağzı laf yapanlar, ulema ordusu olarak günlük ideolojik meşruiyet sağlayacaklardır. Uydurmadıkları masal ve mesel âdeta kalmayacaktır. Tanrı inşalarından (şehir tanrıları, savaş tanrıları) şeytan ve cin yaratımlarına, cennet ve cehennem tablolarından edebiyat destanlarına kadar uydurmada bulunmadıkları alan bırakmayacaklardır. İnsan emeğinin artısından inşa edilen korkunç mezar, saray ve tapınak gibi yapılar, tiyatro binaları ve stadyumlar tekelin güç gösterisi gibidir. Aynı korkunçluktaki savaşlarla yararlı esirler dışında bütün bir halkı, kabileyi, şehir ve köyü tüm nüfusuyla birlikte yok etmeleri tekelin geleneklerindendir. Zaten ekonomik değer ifade eden her şey kutsal savaş ganimeti olarak tekelin kutsal kitabında çoktan yerini almıştır"11

Yaşamın her alanında tekellerin denetimi giderek sağlanmıştır. En önemlisi de zihinsel denetim yapılmıştır. Çünkü yaşananları, insanlığın olmazsa olmazı ve kaderi olarak belletmeyi uzunca sabır-iknayla kullanmalarıyla başlayan ve ardı sıra ağır baskı ve kıyımlarla sürdüren devletçi yaşamın insanlık tarihinde yer almasının iyi anlaşılması gerekmektedir. Özellikle edebiyat alanında da ciddi oranda egemenliğin kurulduğunu da bilmekteyiz. Öyledir ki "*İnsanlık Sümer edebiyatçılarına ne kadar teşekkür etse azdır. Tanrılarımızı kendi ellerimizle nasıl yaratıp başımıza taç yaptığımızı onlar kadar harika anlatan başka bir yazar takımına rastlamak güçtür. İnsanlık bu tacın ne olacağını yazılı tarihten beri her geçen gün daha iyi anlamaktadır. Bizzat devletin kendisinin de bu dönemden kalma bir tanrısal taç olduğunu hep göz önüne getirdiğimizde, kölelik adına yaratılan zihniyetle temel maddi güç düzenini daha iyi anlayacağız ve aralarındaki ilişkinin neye hizmet ettiğini daha iyi göreceğiz."12*

Yaratılan tanrıların ve devletlerin insanlık tarihinde yapmadıkları kalmadı. Hala da öyle. Bir yanıyla yazılı tarih olarak adlandırılan dahası ve doğrusu devlet yazınına geçirilen iç ve dış iktidar savaşları tarihi başlatılmıştı. İnsanlık adına yapılan toplumsal eksenli kültürel yaratımlar artık giderek güçsüz düşmeyle karşı karşıyaydı. Çatışmalar manevi uygarlığın insanlarının asla tahmin ve tahammül edemeyecekleri kadar geniş ve kapsamlıydı. En önemlisi de kültürel anlamda ciddi tahribatların yapılmaya başladığına insanlık tanık olmaktaydı. İyi ile kötü arasındaki kavganın rengi, sınırı, biçimi değişmekteydi. Kimin iyi, kimin kötü olduğu bile artık tespit edilemez hale getirilmekteydi. Ağıtlar yükseliyordu toplumların yüreğinden. Ölümler mezarsız karşılanmaktaydı. Sürgünler. Kırımlar. İnsanlık doğuşundan o güne dek asla öylesine gözyaşları dökmemişti. En sevdiklerini kolayca ve erkenden kaybetmemişti. Kavga, savaş kavramları toplumsal yaşamın üç boyutuna egemen olmaktaydı. *'Toplumun sınıf temelli uygarlığı kolay kabul etmediği çatışmaların şiddetinden yeterince anlaşılmaktadır. Bazen köy ve hatta uygarlık merkezlerinin toptan yakıldıkları (Arkeolojik kayıtlar bu konuda çok örnek vermektedir) izlenmektedir. Mezopotamya yerleşim merkezleri olan*

ve defalarca yakılmış çok katlı höyüklerle doludur. Bu dönemden kalma mitoloji ve edebiyat, ağırlıklı olarak bu gerçekleri yansıtmaktadır. Homeros'un İlayda'sı üçüncü dereceden bir versiyon olarak, bu Mezopotamya kökenli destan geleneğini yansıtmaktadır. Hesiodos ise benzer bir versiyon oluşturarak, Sümer tanrı Panteonu'nu Olympos panteonuna dönüştürmüştür. Savaşların krallar şahsında tanrıların savaşı olduğu, dönemin tüm destan geleneğinde mevcuttur. Tanrıların krallarla özdeşliği çok belirgindir. Firavun ve Nemrut unvanları bu özdeşliğin çarpıcı örnek ifadeleridir. Savaşlardan beklenen köy toplumlarının ekonomik talanı ve esirleştirme iken, kabilelere karşı da esir ve ganimet amaçlı benzer seferler söz konusudur. Uygarlıklar ayrıca birbirlerini de talan etme ve esir almayı temel kazanç kapısı saymaktaydılar. Uzlaşma ve ihtilafların maddi çıkara dayalı yapıları günümüze kadar devam etmiştir. Her şey "Kim daha büyüktür?" hesabına dayanmaktaydı. Gökteki tanrı birliğinin esas olarak yerdeki en büyük krallığın simgesel hali olarak tasavvur edildiği çok açıktır. Osmanlı sultanlarının kendilerini Zilullah (Tanrının yeryüzündeki gölgesi) olarak adlandırmaları bu gerçeği kanıtlamaktadır.'13

Ehmedê Xanê Kürdistan'da yaşanan savaşları ve sonuçlarını Mem Û Zîn'de genişçe ele alıp şiirsel dille değerlendirmiştir. *'Bu Rom ve Farslar Kürtleri kuşatmışlar/ Kürtlerin tümü dört tarafa dağılmışlar/ Kurmanc kabilelerini bu ikili cepheler/ imha okları için hedef seçmişler/ sınırların tespitinde anahtar olan Kürtlerdir/ aşiretleri sınırlar üzerinde sağlam setlerdir/ birer denizi andıran romlar ve acemler/ ne zaman ortaya çıkıp harekete geçseler/ Kürtler her taraftan kızıl kana bulanırlar/ berzah gibi onları ayırırlar.'*

Kürtlerin yaşadıkları sadece sınırlı sayıdaki yazılı edebi eserlerde ele alınmamıştır. Zengin sözlü edebiyat alanında Kürdistan'da yaşananlar, tarihsel direnişler ve sosyal yaşam sorunları oldukça geniş ve uzunca ele alınıp nesiller boyu anlatılmıştır. Kuşkusuz bu konularda Kürdistan'da birçok dengbejin klamlarında bu tür katliam ve direnişler söylenmiştir. Kürtlerde son yüzyıllarda yaşamışlığı nedeniyle adı herkesçe bilinir olan Evdalê Zeynıkê, sözlü edebiyatı dengbejlik üzerinden güzelce dile getiren Kürt ozanlarındandır. Özellikle Kürt destanlarını işlemesinden ötürü hem bellek oluşturmada hem de yaşananları dile getirme biçimi olarak dengbejliği sevdirmiştir. Öyledir ki ona dengbejlerin piri denmektedir.

Yine Kürtlerin tarih boyunca hem yaşadıklarını hem de yaratımlarını güncelleme ve üzerine kendinden yeni öğeler katma adına değerli Kürt aydınları ve ozanları yazılı ve sözlü edebiyatı kullanmıştır. Elî Herîrî, Melayê Cizîrî, Feqîyê Teyran, Melayê Bateyî, İsmaîlî Bazîdî, Şerefxanê Hekarî ve çokça bilinen Ahmede Xane adı öne çıkanlardır. Bunlar Kürdistan sözlü edebiyatından ilham aldılar. Onu içlerine sindirdiler. Onunla yatıp onunla kalktılar. Çocuklukları Kürdistani söylenceler ve öykülerle geçti. Ve onlar tüm bunları bilirken, kendi zamanlarının da tanıklığını yaparak bunu şiir ve destanlarla dillendirdiler.

Xaris Bitlisi'nin Leyl u Mecnun, Feqîyê Teyran'ın Şexê Senan, Êreb Şemo'nun Kela Dimdimê, Melayê Bateyî de yüzyıllardır halk tarafından okunan Kürtçe Mewlid hazırlamıştır.

Ahmedê Xane destanında sadece tarihsel boyutu değil toplumsal olay ve olguları da işlemiştir. Yaşanan sıkıntıları kendi içinden geldiği gibi aktarmıştır. Edebi açıdan en güzeli hedeflemiştir. Sözgelimi destandaki kahramanların sayısı ondur. Aynı şekilde tüm mısraların sayısal ölçüsü ve hece sayısı ondur. Böylesine incelikli bir hesaplama ile tarihsel toplumsal sorunları ayrıntılarına değin çözümlemenin oldukça yüksek düzeyde yoğunlaşmayı gerektirdiğini söylemek durumundayız. Öyledir ki kendi uyarlama destanına 'onlar bestesi' adını vermiştir. '*Şairlerin ve yoksulların'* Kürdistan'da yaşananlardan sorumlu olmadıklarını ve utanması gerekenin bunlar olmadığını söylemiştir. Kürtlerdeki özellikle egemen işbirlikçi kesimin yaşadıklarını '*kendilerinden utanmaları gerekir'* diyerek yoğun eleştiriye tabi tutmuştur. Ve ardından eğer yaşananlar olmasaydı dünya damına edebiyat bayrağını dikeceğini söylerken öylesi bir durumdaki hayalini ise şöyle dile getirmiştir,

Min dê elema kelamê mewzun,
Alî bikir li banê gerdûn

Bîna vê rûha Melê Cizîrî
Pê hey bikira Elî herîrî

Keyfek we bida Feqîyê Teyran
Hetta bi ebed bimayî heyran

Gerçekte yaşananlar acılardı. Şairlerle ozanlar bunu yaşamış ve ağır bedeller pahasına da olsa arayıştan vazgeçilmemişti. Kürdistan'da tarihsel kültürel direniş geleneği her fırsatta ve olanakta sürdürülmüştü. Yaşananlar sadece Kürdistan'la değil tüm Ortadoğu'yla ilgiliydi. Zaten Kürdistan'da kopan bir rüzgârın tüm Ortadoğu'yu etkilememesi mümkün değildi. Hem coğrafik, hem tarihsel ve toplumsal değerlerdeki ortaklıklar bunu zorunlu kılmaktaydı. '*Yoğunlaşan aşk arayışı, aslında yitirilen geçmişin tüm uygarlık değerlerini çağrıştırmaktadır. Adeta yakında tümüyle kaybedilecek bu değerlere ağlanmaktadır. Tanrıya tüm yalvarmalar bu kaybedişle derinden ilgilidir. Ortadoğu kültüründe derin olan ihanet, eksiklikler, acı kayıplar ifadelerini aşk şiirlerinde bol bol kullanmaktadır. Hallacı-ı Mansur ve benzeri yüzlerce insanın trajedisi, bu gerçeğin bireyde nasıl yaşandığını göstermektedir. Mevlana'nın Mesnevi'si, Yunus Emre'nin Aşk İlahileri, yitirilen değerler toplamının en acı nağmeleri, şiirsel dile getirilişleridir. Şunu söylemek gerekiyor: Ortadoğu uygarlığı yerini Avrupa'ya bırakmak üzere gömülürken çok acı çekmekte, şehit vermekte, destanlarını yazmaktadır. Ortaçağın tüm soylu edebiyatı bu ağlamadan ibarettir. Fuzuli, bunun son büyük şairidir. Bunlar adeta Sümerli şairlerin MÖ 2 binde söyledikleri ezgileri hatırlatmaktadır. Bu edebiyatta umut yoktur. Tüm aşkların sonunda yanıp kül olma vardır. Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Mem ile Zin bu gerçeğin halk edebiyatına yansımış biçimleridir.'14*

Elbette toplumların böylesi bir gidişatı kolayca kabullendikleri söylenemez. Bunun önemle vurgulanması ve toplumsal tarihlerin kültürel yaratım süreçleri incelenirken asla göz ardı

Kürdistan'da tarihsel kültürel direniş geleneği her fırsatta ve olanakta sürdürülmüştü. Yaşananlar sadece Kürdistan'la değil tüm Ortadoğu'yla ilgiliydi. Zaten Kürdistan'da kopan bir rüzgârın tüm Ortadoğu'yu etkilememesi mümkün değildi.

edilmemesi gerekir. Çünkü bu yapılmadığı takdirde egemen maddi uygarlığın perspektifiyle yaşamın görülmesi dahası onlar adına dile getirilişi anlamına gelecektir. Daha başından beri zalimlerin dünyasına karşı kültürel direniş edebi yaratımın her biçimiyle kendisini toplumun yaşamında hissettirmeye ve var etmeye çalışmıştır. Sümer mitolojilerine bile yansımış olan Lagaş tanrıçası NANŞE'nin çağrıları ve üstlendiği görev bize tarihi kültürel direnişin çok yönlü ve derinlikli yürütüldüğünü gösterir. Ve tanrıça Nanşe edebi bir anlatımla der ki, *'yetimi avutmak, dul kadın bırakmamak için/ kudretlilerin yok edileceği bir yer kurmak için/ güçsüzlerin kudretlileri devirmesi için/Nanşe insanların yüreğini yoklar.'*

Elbette tüm bu çağrı ve direniş geliştirilirken geleceğe dair duygular, aslında kaybedilmiş ve kaybettirilmekte olana özlemi içermektedir. Tüm edebi anlatışlar bununla doludur. İnsanlık kent devletçi hiyerarşik iktidarcı zihniyetle tanışmasından bu yana insanlığın kültürel direnişinde Cennet kavramının gelip yerleştiğini görmekteyiz. Neredeyse tüm mitologyalar, tüm semavi dinler ve sonrasında gelişen tasavvufi ve mezhebi akımlar tümü cennet üzerine aşklarını ve nihai çözümlerini inşa etmişlerdir. Cennet vaad edilen yerdir. Karşılığında ise cehennem vardır. Cennet tasvirleri tüm mitlerde ve Teolarda neredeyse birbirinin kopyası gibidir. İnsanın en güzele dair tüm yaşanmışlıkları ve hayalleri orda somutlaşmıştır. Emerkar Destanı adlı Sümer şiirinde cennet tasviri bir yanıyla yaşanmakta olanın ne halde olduğunu da göstermektedir. *'Dilmun ülkesi kutsaldır./dilmun ülkesi saftır, dilmun ülkesi aydınlıktır./ dilmunda kuzgun çığlık atmaz/ dar kuşu (çaylak) dar kuşu gibi feryat etmez/ aslan öldürmez/ kurt kuzuyu kapmaz/ oğlakları öldüren yabani köpek bilinmez/ tahıl yutan domuz bilinmez/ dul kadın çatıya çimlendirilmiş arpa serer/ yukarıdaki kuşlar onu yemez/ güvercin boynunu bükmez/ gözü ağrıyan' gözüm ağrıyor' demez/ başı ağrıyan 'başım ağrıyor' demez/ yaşlı kadın, 'ben yaşlı kadınım' demez/yaşlı erkek, 'ben yaşlı erkeğim' demez/ (...) /şarkıcı ağıt yakmaz/ kentin yanında o hiç yas tutmaz...'*[15]

Cennet hayali hep şiirsel oldu. Cehennem azabı ise ağıt. Cennet bu dünyada yoksullara haram ve hayal iken cehennem yaşanan ve çekilen düzeni ifade etmekteydi. Ki bu söylem ve anlatım bir klişe gibi günümüze kadarki tüm kültürel yaratımların hayata geçirilmesinde edebi ürünlerde sayısız işlenmiştir. Hele kutsal kitap Kuran'da onlarca kere tekrarlanan tasvir *'altından ırmaklar geçen'* yer olarak adlandırılan cennete gidiş için en temel şartların başında iyilik, hayır, barış, doğruluk, güzellik ve tüm bunlara inanmanın getirilişi, aynı zamanda insanlığın neyi kaybettiğini ve neyi aramakla meşgul duruma düştüğünü bize üstün bir anlatım tekniğiyle aktarılmıştır.

Ne cennete dair dualar ne cehenneme dair beddualar boşu boşuna olmuştur. Belki maddi uygarlığın kıskacındaki insanın bir çözümsüzlüğü olarak değerlendirilebilir. Ancak özellikle günümüz kapitalist modernitesinin dünyasında yaşanmakta olanları göz önüne getirdiğimizde dua ve beddualaların hakikate

daha yakın olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü hakikat günümüzde bütünüyle ters yüz edilmiştir. Dua ve bedduadan tutalım insani olan birçok kültürel yaratımın '*satılık değeri yoksa anlamı da yoktur*' ilkesinin acımasızlığında duaların ve beddualarının ne kadar anlamlı olduğunu nasıl inkâr edebiliriz? Satılık olan insani ve anlamlı değildir. Paylaşılan anlamlı ve insanidir. Kürdistan coğrafyası ve insanı günümüz sistemi içinde tarihinin hiçbir zamanında karşılaşmadığı kadar bitirici ve kahredici bir dayatmayla karşı karşıya kalmıştır. Kültürel yaratımının nefesi kesilmiştir. Damarlarındaki kanlar yavaş yavaş donacak duruma sokulmuştur. Beti benzi soluklaştırılmıştır. En önemlisi de kendisinden ve kendinden kaçış içerisine alıkça sokulma sürecine alınmıştır. Gelinen durum sadece Kürtler için değil tüm Ortadoğu için bir kıyamet belirtisidir. *'Kapitalist modernite maddi kültür alanında olduğu gibi manevi kültüre yönelik olarak da asimilasyonist ve soykırımcı bir tutum sergilemiş, bunu da ulus-devletçi imha mekanizmaları yoluyla gerçekleştirmiştir. Kapitalist modernitenin ajan kurumları ve acenteleri niteliğindeki Arap, Türk ve İran ulus-devletleri, geleneksel iktidar yapılanmalarından yararlanarak Kürt kültürünü tam bir cendereye almışlar, anadilde eğitimin tüm olanaklarından mahrum bırakmışlar, geleneksel medrese düzenlerini de yıkıp yasaklayarak Kürt dili ve kültürünü ulus-devletlerin hâkim dil ve kültür kurumlarında imha olmaya terk etmişlerdir.*

Kürt milliyetçiliğinin Kürt kültürünü koruma amaçlı cılız çabaları (dil ve edebiyat çalışmaları) başarılı olmadığı gibi, güçlü rakipleri karşısında ters etkiye yol açmıştır. Direniş kültürü güçlü olmayınca, benzer her olguda rastlandığı gibi, giderek erime ve yok olma kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca burjuva milliyetçi formlar genel olarak da halk kültürlerini yaşatma ve geliştirme kapasitesinde olmayıp, tersine çarpıtma ve özünden boşaltma işlevini yerine getirirler. Yazılı kültürün zirve yaptığı modernitede, yasaklama ve asimilasyon nedeniyle kimi cılız çalışmalar dışında Kürt kültürü çok az ürün vermiştir. Bu ürünlerde de özgür yaşam doğru bir ifadeye kavuşturulmamış, daha çok aşiret aristokrasisi, beylik düzeni ve dinî otoriteler öne çıkarılmıştır'16 Edebiyat ancak sultanlara kaside düzmeye, hayat öykülerini ballandıra ballandıra anlatmaya indirgenmiştir. İşin en acıklı yönü, Ortadoğu'nun dinsel ve mitolojik gerçekliğinin edebiyatlaştırılması işine de günümüzde Batılıların el atmış olmasıdır. Edebiyatın nasıl yapılacağı bile ciddi bir sorundur.'17

Kaynaklar;

1-Kürt Sorunu Ve Demokratik Ulus Çözümü

2-Sümer Rahip Devletinden Halk Demokrasisine Doğru-AİHM-1.cilt

3-Demokratik Uygarlık Manifestosu-1. Kitap.

4-S.N.Kramer; Sümerlerin Kurnaz Tanrısı Enki

5-Demokratik Uygarlık Manifestosu-1. Kitap.

6-Demokratik Uygarlık Manifestosu-1. Kitap.

7- Demokratik Uygarlık Manifestosu-2.Kitap.

8-Bir Halkı Savunmak

9-Demokratik Uygarlık Manifestosu-1. Kitap.

10-S.N.Kramer. Sümerlerin Kurnaz Tanrısı Enki

11-Özgürlük Sosyololojisi Üzerine Deneme.

12- Sümer Rahip Devletinden Halk Demokrasisine Doğru-AİHM-1.cilt

13-Özgürlük Sosyolojisi Üzerine Deneme

14- Sümer Rahip Devletinden Halk Demokrasisine Doğru-AİHM-1.cilt

15-S.N.Kramer; Sümerlerin Kurnaz Tanrısı Enki

16- Kürt Sorunu Ve Demokratik Ulus Çözümü

17-Bir Halkı Savunmak

KÜRTLERDE KÜLTÜREL GELENEĞİN OLUŞUMU VE ZERDÜŞTLÜK

Zenginliği ve evrenselliği gün geçtikçe daha geniş çevreler tarafından kabul edilen Mezopotamya kültürünü daha derinliğine öğrenme son derece önemlidir. Zira Mezopotamya kültürü insanlığın evrensel ve ortak mirasıdır. Tüm insanlığa şu veya bu şekilde mal olmuştur. Mezopotamya kültürünün yaratılmasında bölgenin tüm halklarının payı söz konusudur ama Kürt halkının çok daha ağırlıklı ve önemli bir payı olduğu her geçen gün daha fazla kanıtlanmaktadır. Her ne kadar Kürt halkı tarih dışına itilmek istenmiş, 20.yüzyılda varlığı dahi tartışma konusu yapılmışsa da, açığa çıkan tüm veriler bize Ortadoğu kültür ve uygarlık tarihinde Kürtlerin ve Kürdistan ülkesinin kendine özgü bir konumu ve göz ardı edilemez bir ağırlığı olduğunu söylemektedir.

Kürt halkının kendi öz kültürünü daha yakından tanıması, bu çağı ve içinde bulunduğumuz kaotik süreci daha köklü, daha kapsamlı anlamasını ve algılamasını sağlayacaktır. Bu konudaki başarı düzeyi ise halk olarak sürece müdahale yeteneğine doğrudan etki edeceği gibi kendi yaşamını ve geleceğini inşa etme mücadelesindeki başarısının da teminatı olacaktır.

İçinden geçtiğimiz süreç Kürt halkı açısından bir gelecek kurma sürecidir, kendi geleceğini yeniden inşa etme sürecidir. Gelecek arayışı tüm zamanlarda olduğu gibi, aynı anlama gelmek üzere bir geçmiş arayışıdır; köklerine, köklerinin mümkün olan en derin noktalarına doğru girişilen bir arayıştır. Çünkü bütün canlılar gibi, Kürt halkı da ancak kendi kökleri üzerinde filizlenebilir ve ancak kendi kökleri üzerinde yeni bir yaşam inşa edebilir.

Geçmişin doğru bir tanımına ulaşma insanlık için her zaman önemli olmuştur. Bu günümüzde de öneminden bir şey yitirmiş değildir. Denilebilir ki, insanlığın geleceğe ne kadar ihtiyacı varsa tarihe, geçmişe de o kadar ihtiyacı vardır. Edward Said, bu konuda *"Geçmişin bugünkü kültürel tavırlar üzerindeki etkisi, geçmişin kendisinden daha önemlidir"* demektedir.[1] Bu söz bugünümüzü ve yarınımızı şekillendirirken geçmişe neden ihtiyaç duyulduğunun iyi bir ifadesidir. Aynı konuda A. Timuçin ise şu değerlendirmelerde bulunmaktadır:

"İnsan için yaşamak her şeyden önce ilerlemek demektir, bugününü geçmişinden damıtmak ve bugünüyle geleceğini kurmak demektir. Eskinin bilgisine en geniş çerçevede ve sağlıklı bir biçimde ulaşmak, bu yüzden geleceğe sağlıklı bir biçimde ulaşmanın temel koşulu oldu. İnsan hızla ve tutkuyla geçmişini araştırıyor. Rönesans, Ortaçağın külleri arasından geçmişin değerlerine uzanmakla gerçekleşti."[2]

Geçmiş derken anlamamız gereken geleceğimizi belirlemede bize katkı sunacak kültürümüzdür; halkımızın kültürel deneyim ve birikimlerinden oluşan mirastır. Bir halkın tarihi, her şeyden önce ve her şeyden daha çok kültürel tarihidir. Bu gün insanlığın içinde bulunduğu kaotik süreçten çıkış yapmasında, yaşadığı bunalımı aşmada kültür faktörü önemli hatta temel bir faktör olarak karşımıza çıkıyorsa boşuna değildir. Zira kültür bir güç kaynağıdır. Tarihin her aşamasında ve yaşamın her alanında toplumun kendisini ifadesidir; toplumun kendini yaratma ve üretme biçimidir. Bir toplum kendini nasıl üretiyorsa, bu üretme biçimi ve yolu onun kültürünü oluşturmaktadır.

Bu gerçeklik kültürün ideolojik, si-

yasal, sosyal boyutları ile toplumun egemen ve ezilen tabakaları açısından yarattığı farklılaşmayı da anlamamıza olanak sağlar. Bir emekçi ile bir haraminin farkını anlamak gibi. Zira kültür bir toplumun aynı zamanda sosyal ve siyasal kimliğidir. Bu açıdan kaçınılmaz biçimde bir mücadele alanıdır. Tarihte yaşanan kültür kırımlar, soykırımlar, acımasız asimilasyon örnekleri, yerle bir edilen; yağmalanarak adeta tarihten silinen kültürlerin içler acısı durumu, kültürün nasıl yoğun bir mücadele alanı olduğunun çarpıcı kanıtlarıdır.

Egemen, sömürgeci güçlerin kültür kavramına pragmatik ve düşmanca yaklaşması boşuna değildir. Çünkü bir halkın kendi kültürel değerlerinin ve köklerinin farkına varması demek hızla siyasal bilince; ardından da mücadele gücüne ulaşması demektir.

"İnsanoğlunun geçmişte kurduğu kurum ve kültürlerin üzerine yaptığı araştırmalar ile köklerini bulmak için gösterdiği çabalar iktidar sahiplerini sürekli olarak korku içinde yaşatır."[3]

Aslında kültür düşmanlığı, farklı kültürlere karşı tahammülsüzlük, giderek farklı olanı yok sayma, görmezlikten gelme, hatta inkâr ve imha etme yaklaşım ve uygulamaları, tarihi kendinden başlatanların müzmin ve ortak bir hastalığıdır.

Tarihte örnekleri bolca görülen bu tür kültür karşıtlığına, inkârına, asimilasyonuna ve kırımına en çok maruz kalan hiç kuşkusuz Kürt halkıdır. Tarihte Kürt kültürü kadar kıyıma uğratılan, inkâra maruz kalan, yağma ve talan edilen bir başka kültüre rastlamak zordur. Bu soykırım amaçlı uygulamalar günümüzde de devam etmektedir. 21. Yüzyılın bu ilk çeyreğinde kaotik süreci kendi lehine çevirmeyi amaçlayan güçlerin kültür alanında üstünlük sağlamak için nasıl yoğun bir mücadele verdikleri ortadadır. Bu amaçla hasımları tarafından Kürt kültürel değerlerine yöneltilen saldırı ve tehlikenin büyüklüğünü görememek gafletten de öte körlüktür. Dolayısıyla Kürt halkı için konunun önemi, kendi kültürel varlığına sahip çıkma, kültür mirasını ve değerlerini tanıma yaşamsal bir anlam ifade etmektedir ve bu bir an bile unutulmamalıdır.

İnsanlık tarihi baştan sona bir kültür üretim tarihidir

Kültür kavramı etimolojik olarak Latince kökenli **Colere** kelimesinden gelmektedir. Toprağı sürmek, işlemek anlamı taşıyan bu kök, **Cultivate** *(ekip-biçme, yetiştirme, geliştirme)* ile **Agriculture** *(tarım)* gibi sözcüklerde de görülmektedir. Tarımsal kökenli olması dikkat çekicidir. Ayrıca **Culture** kelimesi en başından beri kendiliğinden değil de, insan iradesi sonucunda büyümekte olan bir şeyi ifade etmektedir.

Kürtçede de *"kültür"*ün karşılığı olarak *"**Çand**"* veya *"**Çandini**"* sözcükleri kullanılır. Tarımla, ekip-biçmeyle bağlantılı olması dikkate değerdir. Keza Türkçede kültür kelimesinin öz Türkçe karşılığı olarak *"**Ekin**"* sözcüğü kullanılmaktadır ve tarım etrafında örülen yaşamı anlatmaktadır. Bu etimolojik realite, aslında kültür olgusunun tarım devrimi

ve tarımsal üretim faaliyetiyle ilişkisini de ortaya koymakta, Neolitik dönemin daha başka pek çok olgu gibi kültürün de doğurucusu olduğuna işaret etmektedir.

Marx kültür için *"İnsanoğlunun yarattığı hemen her şey"* demektedir. Bu tanım kültürün kapsamının genişliği kadar, kültürün insana özgü karakterini de dile getirmektedir. Konuyla ilgili incelemelerin hemen hepsinde kültürün tarihsel ve toplumsal bir olgu olduğu, insanlık tarihinin baştan sona bir kültür üretim tarihi olduğu ve kültürün kendisinin de özünde toplumsal insanın bir üretimi olduğu belirtilmektedir.

Özcesi kültür insanın sosyal kişiliğidir, kendini yaratma ve üretme yoludur. İnsan toplumsal ve sosyal bir varlık olduğuna göre, toplumsallık dışında bir insan gerçeği düşünülemeyeceğine göre; kültürde aynı şekilde toplumsal yaşamın bir ürünüdür ve toplumsal boyutta ele alınmak, düşünülmek durumundadır. İşlevi toplumsal pratikleri anlamlandırmaktır, ancak toplumsal yaşam içinde anlam kazanabilir. Yani bir insanın tek başına yerine getirebileceği bir etkinlik değildir; toplumdan kopuk kendi başına birey için herhangi bir işlevi olmayacağı gibi anlam da ifade etmez. Toplumu oluşturur, onarır, güçlendirir ve büyütür. Aynı zamanda toplum tarafından toplum için yapılır. Bu anlamıyla kültürel hakları toplumsallık özelliğini bir kenara atıp, "bireysel haklar" derekesine düşürmek, özünden boşaltıp anlamsızlaştırmaktır.

İster olumlu ister olumsuz nitelikte olsun, en sıradan bir kültürel etkinlik dahi ancak toplumsallık çerçevesinde anlamlıdır, tek başına bir birey için hiçbir anlam ifade etmez. Bu özellik, en beğenmediğimiz, en yozlaştırıcı kültürler için bile geçerlidir. Dolayısıyla halkların, etnik toplulukların, ezilen azınlıkların kültürel hukukuna *"bireysel hak"* düzeyinde yaklaşım göstermek tam bir aldatmaca, çarpıtma, hatta safsatadır.

Kültür öteden beri egemenlerin elinde bir silah olarak anlam bulmuştur ve iktidar için etkin bir biçimde kullanılmıştır. Egemenler kültürün ezilenlerin, baskı altındakilerin ve muhalefet güçlerinin elinde de bir direnme silahına dönüşebileceğini çok iyi bilmektedirler. Eğer kültürün toplumsal bir yaratım olduğu kabul edilirse, kendini planlama, geliştirme, toplum içinde yayma ve en önemlisi de örgütleme hakkı doğacak ve o zaman muhaliflerin lehine çok güçlü bir mücadele aracı olarak işlev görecektir.

İnsanlığın ilk temel ve belli başlı kültürel atılımı Neolitik Köy ve Tarım Devrimi biçiminde Mezopotamya'da gerçekleşmiştir. Neolitik kültür, Tel-Halaf sürecinde yoğunlaşmasının doruğuna ulaştığında -yaklaşık olarak M.Ö. 6.000 civarı- en yakın coğrafyalar olan Mısır, Anadolu ve Kafkasya'dan başlayarak zaman içerisinde Asya, Avrupa, Afrika ve Amerika kıtasına kadar yayılmıştır. Böylece Sanayi Devrimi sürecine kadar, özellikle üretim tarzı açısından, başat bir kültür olarak varlığını sürdürmüştür. Hatta dünyanın belli bölgelerinde ve Kürdistan'ın çoğu yerlerinde Sanayi Devrimi'nden çok sonralara, 20. yüzyılın son çeyreğine kadar bile varlığını etkin bir biçimde devam ettirmiştir. Bu etkisini özellikle köy ve kır yaşamında halen de devam ettirmektedir.

Kürtlerin kültürleşme süreci-dağ-tarım ve hayvancılık

Kürdistan stratejik olarak Farsların, Arapların, Türklerin ve Azerilerin hakim olduğu bir coğrafyanın ortasında yer alan yaklaşık 450.000 km^2'lik bir alandır. Bir tarafı Araplar, bir tarafı Türkler, bir tarafı Azeriler bir tarafı ise Farslar tarafından kuşatılmıştır. Ortadoğu'nun en yüksek dağlık, ovalık, ormanlık, bol akarsulu bölgesidir. Ortadoğu'nun en yüksek dağları Kürdistan'dadır. Dağları ile meşhur bir ülkedir. Kürtlerin ayakta kalabilmesinin nedeni büyük ölçüde dağlarıdır. **Dağ, Kürt halkının oluşumunda ve tarihsel olarak kendisini sürdürüp bugüne getirmesinde belirleyici olgulardan biridir.** Devletçi uy-

garlık güçlerinin dayatmaları karşısında Kürtler, dağlara sığınarak varlıklarını korumuşlardır. Onun için çok fazla değişime uğramamış, doğal toplum özelliklerini önemli ölçüde korumuşlardır. Büyük devletçi uygarlıkların gelişimi, sınıfların ortaya çıkışı, devletlerin iktidar ve istila mücadelelerine karışmadan, kendini bunların dışında tutarak çok fazla kirlenmeden yaşamasını bilmiş ise bu, onun dağlı karakteriyle yakından bağlantılıdır. Büyük Arap sosyologu İbn-i Haldun Mukaddime'de Araplar için: *"Arap, deve ve çöl ilişkisi, Arap'ın oluşmasının temel esasıdır. Arap, deve ve çöl arasındaki diyalektiği bilmeyen Arap'ı bilemez. Arap'ı tanıyabilmen için çölü ve deveyi tanımak zorundasın."* demektedir. Arap, çöl ve deve diyalektiği, Arap'ı tanımak için çok önemlidir. Kürt ve dağ da aynı biçimde özdeştir. Kürdistan büyük dağların olduğu, buna paralel geniş ovaların, bol orman ve akarsuların bulunduğu bir coğrafyadır. Ortadoğu'da böyle bir ülkeye sahip olmak avantajları ve dezavantajlarıyla birlikte iyi anlaşılmayı gerektirir.

Bu coğrafyanın bitki örtüsü, her türlü hayvancılık için elverişlidir. Yüksek dağları, bol suları ile geniş ovaları tarım için en elverişli coğrafyadır. Yerleşik düzene geçişte hem hayvancılık hem de tarımcılık bu nedenlerle büyük bir avantaj sağlamıştır. Bu coğrafyada her türlü meyve ve sebze yetişmekte, her çeşit hayvan yaşamaktadır. Kürt toplumunu bu özellikler ile tanımlayacak olursak; **tarımcılık** ve **hayvancılık** da en az **dağ** kadar Kürt toplumu ile özdeştir ve Kürtlerin oluşumunda belirleyici faktörlerdir.

Tarih içinde Kürtler daha çok köylü ve göçebe bir topluluk olarak var olmuştur. Bu anlamıyla **köylülük** ve **göçebelik** de Kürt karakterleri olarak karşımıza çıkmaktadır**.** Kürtlerde belli bir şehirleşme yaşanmıştır, ama bu daha çok dış güçlerin etkisi ve onların hâkimiyeti ile gerçekleşmiştir. Köylülük ve göçebelik Kürtlerin gerçek karakteridir. Sümerler, Aramiler, Persler ve Asurlar'da kent kültürü hâkimdir. Bunlar kentlerin oluşumunda önemli katkıda bulunmuşlar, aynı zamanda şehirlere kendi dil ve kültürlerinin damgasını vurmaya çalışmışlardır. Göçebelik ve köylülük farklı bir örgütlenme, farklı bir kültür, farklı bir sosyal yaşam biçimidir; şehirleşme çok daha farklı. Bu farklı yaşam biçimlerinin ortaya çıkarmış olduğu dil ve kültür özellikleri, örgütlenme ve yaşam esasları birçok çelişkiyi beraberinde getirmiştir. İlkçağda olduğu gibi Ortaçağda da Kürtlerin temsil ettiği köylü-göçer kültürü ile kentli-devletli kültür arasındaki ayrım ve ilişki çoğu zaman çelişkili çatışmalı kimi zaman da uzlaşmalı, alıp vermeli bir şekilde süregelmiştir

Kürt halkı neolitik öncesi dönemde ortaya çıkmış ve neolitiği yaratmış bir halktır.

Kürt dil ve kültürünün temel özelliklerinin şekillenmesini MÖ. 15.000 yıllarına kadar tarihlemek mümkündür. Kürtlerin bu kadar uzun bir süredir varlıklarını korumuş olmaları, dil ve kültürlerini günümüze kadar taşımaları başlı başına farklı bir araştırma konusudur. Buna girmeden M.Ö. 15.000 ile 10.000 arasında Ari kültürünün oluştuğu ve tüm bölgeye hâkim bir hale geldiğinin bir çok bulguyla kanıtlandığını söyleyebiliriz. Bu kültürün M.Ö. 9.000 yıllarına gelindiğinde gelişiminin zirvesine ulaştığı ve yayılma sürecine girdiği görülmektedir. M.Ö. 10.000 ile 15.000 arası kültürel oluşum sürecidir. M.Ö 9.000'den itibaren Ari kültürünün Mezopotamya'dan çevreye doğru bir yayılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu yayılım ağırlıkla kültüreldir, fiziki değildir. Dolayısıyla Kürtlerin dil ve kültür olarak şekillenmesini M.Ö. 10.000 ile 15.000 yılları arasına yerleştirebiliriz. Kökleri oradadır.

Kürtler, Arileri temsil ve ifade gücü en yüksek olan halktır.

Aryen kavramı ırksal bir tanımlama olmaktan ziyade, tarım devrimiyle ilişkili kültürel bir kavram olarak anlam bulmuştur. Neolitik tarım devrimine dayalı, çiftçiliği ve hayvanlığı esas olan kül-

türü ilk geliştiren topluluklara ve etnik gruplara verilen genel bir adlandırma olduğu anlaşılmaktadır. Böyle olunca doğal olarak gözler Neolitik Devrim'in ana kaynağına, Altın Hilal coğrafyasına, Toros-Zagros dağ silsilesinin iç eteklerine, Fırat ve Dicle Nehirlerinin doğduğu havzaya yönelecektir. Tüm göstergeler Kürdistan'ı işaret etmektedir.

Ari dil ve kültürünün oluşmasında Kürtler temel bir rol oynamışlardır. Değişik ırkların ortaya çıkması ile birlikte, Kürtler Arilerin ataları olarak kabul görmüşlerdir. Ari ırkı, Ari dili ve kültürü Kürtlerin bu coğrafyada kökleşmesiyle derinlik kazanmıştır.

"Aryen" sözcüğünün etimolojik çözümlemesini yapan Önder Apo, Ortadoğu kökenli çoğu kavramın olduğu gibi, bu kavramın da bir Sümer adlandırması olduğunu ve *"yeri, toprağı, tarlayı süren halk, topluluk"* anlamına geldiğini belirtmektedir:

*"**AR** ve **ARD**, Sümerce'de saban ve sürülen yer, tarla anlamına gelmektedir. Toros-Zagros etekleri tarım devriminin doğuş kaynağı olduğundan, Sümerler de bu kelimeyi büyük olasılıkla bu alanda yaşayan ve 'Horrit' denilen toprak sahipli kabile topluluklarından almış olabilirler. 'Ar' kelimesinin, 'ard'la yakın bağlantılı olarak 'saban' anlamı vermesi terminolojinin gereğidir. Daha sonra Araplar 'arz' olarak kullanırken, bugünkü Kürtçede de aynen 'ard' (erd) yer, tarla olarak kullanılmaktadır. ...Daha sonraki, Ari=yüce, Ar=ateş yaklaşımları biraz zoraki yaklaşımlar olup fazla gerçekçi gözükmemektedir. Bundan ırkçı sonuçlar çıkarmak doğru değildir. Alman Faşizminin bu kavramı çarpıtması bilimsel değil, ideolojik ve propaganda amaçlıdır."*[4]

M.Ö. 6.000 yılları Kürt kültürünün Ari kültürü içinde kendi farklılığı temelinde yavaş yavaş belirmeye başladığı süreçtir. Hurriler Kürtlerin ataları olarak kabul edilmektedir. Hurriler ile birlikte Kürt kimliğinin şekillendiğini görüyoruz. Bu kimlik M.Ö. 4.000 ve sonrasında hızla belirginlik kazanmıştır. Kürt kültürünün ve dilinin bu tarihsel aralıkta belirdiği kabul edilmektedir. Bu süreç aynı zamanda Sümerlerin de tarih sahnesine çıktıkları süreçtir. Hurriler ile Sümerler arasındaki ilişki ve çelişkiler de bunu doğrular niteliktedir. Sümerler aşağı Mezopotamya'da *(bugünkü Irak)* belirirken; Hurriler Yukarı Mezopatamya'da *(bugünkü Kürdistan)* yaşamaktadır. Aralarında keskin bir ayrışmanın olduğu Sümer yazıtlarından rahatlıkla anlaşılmaktadır.

M.Ö. 6.000 yılları Kürt kültürünün Ari kültürü içinde kendi farklılığı temelinde yavaş yavaş belirmeye başladığı süreçtir. Hurriler Kürtlerin ataları olarak kabul edilmektedir. Hurriler ile birlikte Kürt kimliğinin şekillendiğini görüyoruz.

Sümerler sınıflı topluma geçer ve daha çok şehir devletleri biçiminde bir örgütlenme sürecini yaşarlarken, Kürtler, aşirete yakın bir örgütlenmeyi esas almışlardır. Ortaya çıkan şehir devletlerinin ihtiyaçları yukarı Mezopotamya'da *(Kürdistan)* olduğu için, Sümerler yukarı Mezopotamya'yı ele geçirmek, oradaki mevcut ihtiyaçları ele geçirmek gibi bir yaklaşım içindedir. Hurriler ise aynı biçimde aşağı Mezopotamya'da ortaya çıkmış olan bu saldırgan kültürü tanıma ve buna karşı kendini koruma yaklaşımı içerisindedir. İki kültür ve etnisite arasında böyle bir çelişki ve çatışma söz konudur. Bu durum Medlere kadar gelmektedir. Kürtlerin Med süreçlerine kadar kültürel yapılarını korumaları coğrafyaları yanında toplumsal örgütlenme biçimleri ve zihniyetleri ile de sıkı sıkıya bağlantılıdır.

Med sürecine kadar bir yanda şehir-

lerin oluşumu, giderek bunların devletleşmesi, Sümerler, Asurlar, Hititler vb. gibi birçok kavmin ortaya çıkması ve devletçi uygarlığın yayılması karşısında Kürtlerin yaptığı Aşiret formunda direnişe geçme ve aşiret konfederasyonları ile varlıklarını ve kültürlerini savunma yaklaşımı olmuştur. Devletçi uygarlık karşısında direnme ve kendini koruma temelinde geçen bu süreç içinde Kürtlerde dilsel ve kültürel anlamda bir netleşme ortaya çıkmıştır. Hurrilerden başlayıp Medlere kadar olan süreçte Kürtlük kendisini net çizgilerle ifadelendirir bir konuma gelmiştir.

Hurriler, Nairiler, Urartular, Mitanniler gibi birçok evreden geçilerek ulaşılan Med süreci 700–550 yılları arasına denk gelmektedir. Bu dönemde Kürtlerin kültürel durumuna baktığımız zaman, Kürtlüğü ve Kürt kültürünü en iyi şekilde Zerdüştlük tanımlamaktadır.

"Zerdüşt Zagros dağ sisteminin aydınlık ve berrak çehresidir, heybetli sesidir."

Aryen mitoloji ve kültürünün en tipik tezahürü, denilebilir ki, M.Ö. 1000 ila 500 yılları arasında Medya'da yükselen Zerdüşt ve Zerdüşti gelenektir. Sümer mitolojisinin insan iradesini hiçleştirip sıfırlayan, insanı "kul"laştırıp köle adıyla bir nesneye dönüştüren tanrı inancı ve buna dayalı tanrı-kral sisteminin aksine, Zerdüşt geleneği, Neolitiğin özgürlükçü tanrıça kültürü özellikleriyle donanmış, özgür ahlaklı olma niteliği en güçlü bir inancı ve ahlakı ifade etmektedir. Zerdüşt inancı ve ahlakı, doğa ile harika bir ekolojik uyum içindedir; doğayı, tarımı, hayvanları neredeyse kutsallık düzeyinde ele almaktadır. Bu inançta olanlar, *"Doğaya korkuyla değil açık zihinlerle bakarlar. Güneşe, aya, yıldızlara, rüzgâra, bulutlara, yağmura, dünyaya, sulara, bitkilere ve hayvanlara inanışları gereği büyük saygı gösterirler ve asla zarar vermezlerdi. Doğadan; onu kirletmeden, küçültmeden, ona zarar vermeden doğal bir şekilde faydalanmak gerektiğini düşünür ve insanın doğayı insafsızca fethetmek için değil, doğayla işbirliği yapmak amacıyla yeryüzünde olduğuna inanırlardı."*[5]

Neolitik toplumun değerlerini bağrında taşıyan ve yansıtan bu özellikleriyle Zerdüşt inancı ve özgürlük ahlakı, tarihte devletçi toplumun kiri ve pasına, başka bir deyimle *"Medeniyet denilen canavarın"* olumsuzluklarına en az bulaşan bir kültür ve zihniyet konumundadır. Devleti *"Bütün kötülüklerin toplamı"* olarak tanımlayan Nietsche gibi özgürlük filozoflarının, kendi kökenlerini Zerdüşt'te aramaları boşuna değildir.

Daha önce Urfa'dan İbrahim peygamberin çıkışında, Hurri kökenli kabileler şahsında Semitik kabilelerle birlikte önemli bir rol oynayan Aryen kültür birikimi, bu kez kendi içinde ve tamamen kendi damgasını taşıyan Zerdüşt çıkışıyla, köleci sistemin çözülüşünde tarihi bir misyonun sahibi olmuştur. Babil ve Asur imparatorluklarının şahsında antik köleciliğin sonunu getiren temel olgunun Med ve Pers yükselişi olduğu ve bunun da temelinde -*kendisinden sonra Budha, Konfüçyus, Sokrates ve daha sonraları İsa'yı da etkileyen*- Zerdüşt'ün bir zihniyet devrimi niteliğindeki reformlarının yattığı genel kabul gören bir görüştür. Gerçekten de Zerdüşti çıkışın zihni, ahlaki ve dinsel yaratıcılığının somut ifadesi Med-Pers imparatorluğunun ve uygarlığının kendisidir. Başka bir ifadeyle Zerdüştlük, Med-Pers uygarlıksal çıkışının ideolojik temeli ve gıdasıdır. Med'ler ve devamcısı niteliğindeki Persler, siyasi ve askeri olarak yükselip dönemin en güçlü ve büyük imparatorluğu konumuna gelmeden önce, Mag rahiplerinin öncülük ettiği uzun bir ideolojik dönüşüm sürecinden geçmişlerdir. Önder Apo'nun *"kuluçka dönemi"* olarak tanımladığı bu ideolojik oluşum sürecini anlamak, hem Zerdüşt adıyla sembolleşen olgunun ne olduğunu daha net kavramayı birlikte getirecek ve hem de Aryen-Kürt mitolojisinde birinci, ikinci, üçüncü Zerdüşt biçimindeki adlandırma ile ifade edilenin ne olduğu konusunda bir aydınlanma

sağlayacaktır.

Zerdüştlük Kürtlerin uzun süreçlere yayılı direniş kültürüdür.

Aryen mitolojisinde birinci, ikinci, üçüncü Zerdüşt diye numaralandırılarak uzun bir tarihsel sürece yaydırılan Zerdüşt adının, aslında Kürt direniş kültürüne öncülük eden ideolojik bir sembol olarak geniş anlamda düşünülmesi daha gerçekçidir. Bir insanın ortalama doğal ömrünü kapsayan bir tarihsel kesitte, Medyalı Mag rahipleri arasından çıkan bir isim olarak Zerdüşt peygamberin varlığı bilinmektedir. Sözünü ettiğimiz, bunun ötesinde, binlerce yılla ifade edilen uzun bir tarihsel zamanı kapsayan önderlik sembolü oluşudur.

Tarihteki büyük kültürel aşamaların ve önemli uygarlıkların hemen hepsinin çıkışından önce bir ideolojik inşa veya fikri hazırlık diyebileceğimiz uzun bir hazırlık –*kuluçka*- dönemi vardır. Bunu, Yahudiliğin çıkışında İbrani peygamberler geleneğinin rolünden; Grek uygarlığının çıkışında Tales'ten Sokrates ve Aristo'ya kadar devam eden filozoflar geleneğinden; Avrupa kültür ve uygarlığında Aydınlanmacı düşünürler geleneğinden; hatta Ekim Devrimi öncesindeki neredeyse bütün 19. yüzyılı kapsayan sosyalist aydınlanma hareketlerinin oynadığı rolden de anlamak, görmek mümkündür. Aynı şekilde Med ve Pers çıkışında da Mag rahiplerinin benzer bir fikri hazırlıkları söz konusudur. Hurri, Mitanni ve daha sonraları da Med boyları ve aşiretleri arasında görülen Vaya Tanrı inancı, Zervanizm, Mazdeizm gibi dinsel inançlar, bu uzun rahip geleneğinin somut örnekleridir.

Öte yandan Aryen mitolojisinde üç ayrı Zerdüşt adından bahsedilir: Birinci Zerdüşt; Mazdeizmin ilk ve en eski peygamberi olarak kabul edilir. Asıl adının Mıhabad olduğu ve günümüz Doğu Kürdistan'ındaki Mehabad kentinin de adını buradan aldığı söylenir.[6] Birçok kaynakta M.Ö. 3.000'lerde yaşadığı belirtilir. İkinci Zerdüşt'ün de, ateşten yapıldığına inanılan Huşeng olduğu söylenir. M.Ö. 2.000 yıllarında yaşadığı varsayılmaktadır. Bazı kaynaklar da Huşeng adıyla bilinen İkinci Zerdüşt'ün İbrahim peygamber olduğu da iddia edilmektedir. Üçüncü Zerdüşt ise M.Ö. 600'lerde (660 yılında) Urmiye bölgesinde dünyaya gelen asıl Zerdüşt'tür.

Birinci Zerdüşt'ün yaşadığı tarihin M.Ö. 3.000'lere değin geriye, eskiye götürülmesi ile İkinci Zerdüşt'ün Hz. İbrahim olduğu söylemi ve iddiası hiç de anlamsız değildir. Tam tersine, Aryen mitolojisinin bu yaklaşımı son derece anlamlıdır. Zerdüştlüğün Aryen-Kürt direniş kültüründe bir sembol olduğu tezini de doğrular niteliktedir. Hz. İbrahim ve Zerdüşt gelenekleri birbirinden kopuk değildir. Ayrıca Aryen kökenli proto-Kürt boyları ve aşiretlerinin, tarihin farklı dönemlerinde farklı adlar altında olsa da, Sümer'le başlayan köleci-merkezi uygarlık sistemine karşı kesintisiz bir direniş sergilediği, İbrahim çıkışında da bu anlamda önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Buradaki tarihsel sürekliliği gözden kaçırmamak çok önemlidir. Merkezi-köleci Sümer rahip devlet sistemine karşı, en başından beri, Toros-Zagros yayının dış kavislerinde, yani Kürdistan'ın yüksek platolarında sergilenen bu direniş geleneği, ihtiva ettiği Neolitik toplumun özgürlükçü değerleriyle aynı zamanda bir anti-tez olma niteliğini de hep taşımıştır. İşte M.Ö. 1.000 yıllarına gelindiğinde bu gelenek, bu kez Medyalı Mag rahipleri tarafından Mazdeizm inancı biçiminde ideolojik bir yoğunluk kazanacak ve böylelikle Zerdüşt'ün çıkış koşullarını olgunlaştıracak, ardından Zerdüşt Mazda dininde çağa uygun reformlar yaparak tarih sahnesine çıkacak, Med-Pers çıkışına ideolojik-kültürel zemin teşkil edecek olan bu direniş geleneği köleci sistemin çözülüşünde hayati bir rol oynayacaktır.

"Kürt kültür direnişçiliği"

Zerdüştlüğün Kürt direniş tarihinde bir sembol olarak işlev görmesi, sadece Med dönemi öncesi ve Med çıkışıyla

sınırlı bir değildir. Daha sonraki süreçlerde de İslam feodalizminden kapitalist sistemin inkârcı ve imhacı politikalarına kadar pek çok dış baskıya karşı bir kültür direnişçiliği biçiminde Kürt tarihinde yerini almıştır. Nitekim Önder Apo'da bu hususa dikkat çekerek Zerdüştlüğün *"Kürt kültür direnişçiliği"* olduğunu; İslam fetihlerine karşı varlığını korumanın en güçlü aracı olduğunu belirtmektedir. Zerdüştilerin kalıntıları olan Ezidi Kürtlerinin temel figür olarak yer aldığı ünlü Dewrêşê Evdî Destan'ının özünde İslam adına dayatılan Arap kültürüne karşı Kürt direniş destanı olduğuna dikkat çekmiştir.[7] Zerdüşt öğretisinin özgürlükçü ahlakından ve insan iradesine büyük önem veren yaklaşımından beslenen Kürt kültür direnişçiliği, günümüzde de halen varlığını devam ettirmekte, Kürt Özgürlük Hareketi şahsında, çağdaş devrimci-demokratik değerlerle de harmanlanıp 20.yüzyılın son çeyreğinden bu yana Kürt varlığının korunmasında ve geliştirilmesinde temel bir rol oynamaktadır. Böylece M.Ö. 3.000'lerden günümüze uzanan beş bin yıllık bir direniş kültürü ve çizgisi, Kürt tarihinde somut bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu, Zerdüşt adıyla somutlaşan ve sembolleşen bir direniş geleneğidir. Zerdûştî önderlik, Sümer köleci sisteminden günümüz kapitalist-emperyalizmin ideolojik, politik ve askeri saldırılarına kadar tüm dış tehdit ve tehlikelere karşı Kürt direniş kültüründe temel bir semboldür.

Aryen mitolojisinde üçüncü Zerdüşt olarak anılan Zerdüşt peygamberin M.Ö. 660 yılında *(bazı kaynaklara göre ise M.Ö. 685 yılında)* Medya'nın kuzeydoğu bölgesindeki Urmiye'de doğduğu yazılmaktadır. Kendisinin yazdığı Gatha'lardan, *Spitama* adındaki bir Med kabilesine mensup olduğu; babasının adının *Porşev* ve annesinin adının ise *Dexo* olduğunu öğreniyoruz.[8]

Zerdüşt, kendisinden önceki Mag rahipleri tarafından geliştirilen Mazdaizmi reforme ederek dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek bir öğreti oluşturur. Mazda dininde ve Hint mitolojisi ile dinsel inancında da gördüğümüz Aryen kültürünün üç önemli figürü olan İndra, Mitra ve Varuna adlı tanrıçaların bileşiminden Ahura Mazda adıyla tek tanrılı bir sistem yaratır. İbrahim örneğindekine benzer şekilde çok tanrılı dinden tek tanrılı dine geçiş sürecini başlatmasından ötürü ve bir de yaşadığı çağın dünyasında genelde kendini ifade etme tarzı din formatıyla olduğu için peygamber olarak kabul edilmekteyse de, öğretisi felsefeye, duruşu filozofa daha yakındır. Onun, özgürlük ahlakını temsil eden öğretisi, M.Ö. 700 ila 550 yıllarını kapsayan dönemde, bir nevi Kürt zihniyet ve ahlak devrimi olarak Med çıkışında ve Med-Pers uygarlığının inşasında ideolojik ve kültürel temel teşkil etmiştir. Böyle bir temel ve zemin olmadan bir uygarlıksal çıkış düşünülemez. Salt zor ve şiddet yöntemleriyle yine askeri ve siyasi güce dayanarak uygarlık inşası mümkün değildir.

"Temelinde güçlü ideolojik harç olmayan hiçbir güçlü siyasi ve uygarlıksal oluşum, gerçekleşme şansına sahip değildir. Med-Pers imparatorluğu doğmadan önce, ideolojik temel ve kimlik, böyle bir irade-zihniyet devrimi ile hazırlanmaktadır. Zerdüşt bu irade devriminin en güçlü temsilcisi olmaktadır. Nasıl ki İskender, hocası olan büyük Aristo'ya dayanarak tarihin o zamana kadarki en büyük imparatorluğunu kurmuşsa, Med-Pers imparatorluğunun kurucuları da Zerdüşt ahlakına dayanarak bu rolü oynamışlardır."[9]

Zamanla bir dünya imparatorluğu konumuna yükselen Med-Pers İmparatorluğu'nun bu başarısının askeri güçten ziyade Zerdüşt öğretisi ile bağlantılı olduğu tüm tarihçiler tarafından da kabul edilen bir olgudur. Bu konuya ilişkin tarihçi Andre Ribhard şunları belirtmektedir:

"...M.Ö. 663'ten başlayarak bu ulusal çaba, Med'ler için bir gelenek değeri kazanmıştı. Zerdüşt, Med'lerin geleceğe olan güvenini ifade ediyordu. Ortadoğu

dünyası korku ve yürek sıkıntısı içinde yaşarken ve Med'lerin mezarlarından akbabalar, kulelerde teşhir edilen insan cesetlerini gagaları ile didikleyip parça parça ederken, Med'lerde bu düşünüş, tıpkı tepelerde Arilerin aydınlık tanrısını ululayan alevler gibi yükseldi. Zerdüşt tapınma törenleri rahibin içtiği kutsal sıvının içilmesine, okunmuş suya ve ekmek sunulmasına indirgenmişti. Bu tek tanrılığa yönelme eğilimleri... Eylem ve davranışların terazisinde ağırlığı ahlak değerlerine veriyordu. Zerdüşt kötülüğe karşı iyilik mücadelesinde, iyiliğin zaferi için vazgeçilmez çabanın harcanmasını büyütüyor ve bu cenneti gerçekleştirip ahir zaman kurtarıcısı Mesih'in geldiğini haber verecek olan son hükmünü ululuyordu. Böylece bu insanın etrafında bütün bir halk umut kazanırken, Medya yaylası üzerinde Keyaksar intikam aletini dövüyor, ordusunu hazırlıyordu."[10]

"Med işbirlikçisi"

Temelinde güçlü bir kültür mirası bulunan, ideolojik gıdasını Zerdüştün özgürlükçü ahlak ve zihniyet devriminden alan ve politik-askeri gücünü ise Keyaksar, Kyros, Darius gibi kişiliklerin temsil ettiği efsanevi Kawa figüründe sembolleşen Med-Pers uygarlığı, M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren parlak bir çıkış yaparak o çağda bir eşi daha olmayan dünya imparatorluğu ve uygarlığının öncüsü konumuna yükselmiştir. Herodot gibi ilk çağ tarihçileri kadar çağdaş tarihçiler de bu gerçekliği kabul ve teslim etmektedir.

Med'lerin o zamanın dünyasındaki yeri ve Grek toplumu karşısındaki üstün konumunun açıkça anlaşılmasında Herodot çarpıcı bir örnek verir. O dönemin Yunan toplumunda yönetime aykırı düşen ya da karalanmak istenen kişilere *"Med işbirlikçisi"* diye suçlama getirildiğini belirtir. Bu Med'lerin kendi döneminde bir nevi *"süper güç"* olduğuna işaret etmektedir.

Aynı şekilde çağdaş tarihçi ve siyaset bilimcilerden A.G.Frank ve B.K.Gills de, *"Büyük İskender kısmetini aramak için Doğu'dan başka nereye yönelebilirdi?"* sözleriyle aynı üstün konuma işaret etmektedirler. Ancak bununla da kalmayıp Avrupa merkezci çarpıtmaların aksine yorumlarını şöyle devam ettirmektedirler: *"Bir dünya sistemi yaklaşımı, eski klasik tarih de içinde olmak üzere, dünya tarihinin büyük bölümünde Avrupa'nın hep marjinal, Batı Asya'nın (Ortadoğu) ise hep merkezi konumda olduğunu açıkça ortaya koyar."*[11]

Doğu'nun Zerdüşt geleneğinden kaynaklı bu kültürel üstünlüğü var olduğu müddetçe Batı gerçekten de hep "sıra dışı" konumda kalmıştır.

İskender şahsında bir anlamıyla da Batı'nın, Doğu karşısındaki durumuna dair en açıklayıcı yorumu yine Önder Apo yapmaktadır:

"Med-Pers Uygarlığı, Doğu'nun son görkemli ve göz kamaştırıcı İlk Çağ uygarlığıdır. Yine gelişen klasik Yunan uygarlığına göre her bakımdan kıyas kabul etmez bir üstünlüğe sahiptir. Aristo'nun öğrencisi İskender aslında derin bir Doğu kültür kompleksi altında kıvranan, buranın muhteşemliğine sahip olmak için kıvranıp duran çevre ülkenin yeni yetme barbar istilacısı konumundadır."[12]

Kısmetini aramak için İskender'in Doğu'ya yönelmesi bu nedenledir. Doğu'nun Zerdüşt geleneğinden kaynaklı bu kültürel üstünlüğü var olduğu müddetçe Batı gerçekten de hep *"sıra dışı"* konumda kalmıştır. Ne zaman ki imparatorluk Pers hanedanı tarafından ele geçirilmiş ve Zerdüşt öğretisi yozlaştırılarak niteliklerinden ve özünden uzaklaştırılmış, artık Darius'un askeri-

siyasi gücü onu ayakta tutmaya yetmemiştir. Buna karşılık aynı dönemlerde, Doğu'dan aldıklarını Ege'nin iki yakasındaki felsefi düşünce gücüyle de yoğurarak bir Grek kültür sentezi yaratan Helenler, kültürel üstünlüğü sağlamayı başarmış ve böylece İskender'e zaferin yolunu açmışlardır.

Avesta M.Ö. 600 yıllarında Zerdüşt tarafından yazılmıştır.

Med-Pers uygarlığının ruhu diyebileceğimiz Zerdüşt öğretisi ve kültürünün özü ve özellikleri nedir? Maddiyatı geri plana itip zihniyet ve ahlak boyutunu esas alan Zerdüşt kültürünün, Zerdüşt öğretisinin özü **AVESTA**'da yer almaktadır. Zerdüştlüğün kutsal kitabı olan Avesta, aynı zamanda Kürt kültürünün de temel kaynaklarından birisidir. Avesta'nın günümüzde yaşayan bölümü Gathalar -Yunanlıların Zoroaster, batılıların Zaratuştra dedikleri- Zerdüşt'ün kendi özdeyişleridir. Önemi buradan gelmektedir. Kürtçenin Kurmanci lehçesinde *Gatha=gotin* kelimesi halen de *"söz", "deyiş"* anlamında kullanılmakta olan canlı bir sözcüktür.

Aryen mitolojisine göre Zerdüşt doğduğu anda sesli gülmeye başlar, bunun üzerine kötü ruhlar ondan korkarak kaçışıp çevresinden uzaklaşırlar. Böylece kötülüğe bulaşmadan arı ve temiz bir insan olarak büyür. Büyüdüğünde, bilge ve hakkaniyetli bir kişilik olduğu için, çevresindeki haksızlık ve cehaletten duyduğu rahatsızlık nedeniyle inzivaya çekilir. On yıl kadar devam ettiği söylenen bu inziva döneminde, çekildiği mağarada tanrı Ahura Mazda kendisine görünür ve kutsal kitap Avesta'yı ona verir. Dikkat edilirse bu mitos hemen hemen olduğu gibi, İslamiyet'in doğuşunda, Hira Dağı'ndaki mağarada baş melek Cebrail tarafından Kuran'ın ilk ayetlerinin Muhammed'e bildirilmesi olayında da karşımıza çıkmaktadır.

Tarihçilere göre Avesta M.Ö. 600 yıllarında Zerdüşt tarafından yazılmıştır. Bizzat halk arasında dolaşarak yayılmasını da kendisi sağlamıştır. Tamamı 21 kitaptan -72 Yasna'dan- meydana geldiği söylenen Avesta'dan ne yazık ki günümüze çok az bir bölüm ulaşabilmiştir. Kutsal Kitap'ın Gathalarından geriye kalan 17 Yasna'lık *(Yasna=bölüm; Kur'an'daki sure benzeri)* küçük bölümden bile, Zerdüşt öğretisinin güçlü ve zengin niteliklerini anlayabilmek mümkündür.

Şiirsel formda yazılan Avesta'nın dilinin o çağda kullanılan Med dili olduğu konusunda tarihçi, dilbilimci ve diğer araştırmacıların büyük çoğunluğu arasında genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Halkın geniş kesimleri tarafından anlaşılabilmesi için basit ve anlaşılır bir Kürtçeyle yazılmıştır. Birçok dilbilimci Avesta dilinin günümüz Kürtçesine çok yakın olduğunu, özellikle Kürtçenin Zazaki lehçesiyle büyük benzerlikler içerdiğini kabul etmektedir.

Bir Kürt kültür direnişçiliği, zihniyet ve ahlak devrimi olan Zerdüştizm, düalist düşünceye dayalı, o döneme değin pek görülmeyen ve alışılmayan bir inançlar kümesi ve değerler sistemidir. Düşünce, söz ve eylem birliği ve tutarlılığı, Zerdüştlüğün en çok bilinen o ünlü *"İyi düşün, doğru söyle, güzel yap"* özdeyişinde ifade edildiği gibi mükemmel bir biçimde sağlanmıştır. Evrensel düşünce, uygarlık ve kültür tarihinde ender rastlanan parlak bir atılım örneği olarak yer edinmiş bulunan Zerdüşt öğretisi, dini olduğu kadar felsefi boyutlara da sahip olan bir öğretidir. Bundan ötürüdür ki, Zerdüşt hem peygamber hem filozof yine yarı peygamber yarı filozof bir kişilik olarak değerlendirilmektedir.

Dinsel açıdan Neolitik çağın zihniyetine ve tanrı anlayışına yakın olması, doğa ile uyuma kutsallık derecesinde önem vermesi, tarım devriminin değerlerine, zirai üretime ve emeğe büyük saygı ve değer atfetmesi gibi özelliklerinin yanı sıra, Zerdüşt'ün dinde yaptığı kayda değer reformlardan birisi de hayvanları kurban etme geleneğine son vermesi, bunu yasaklamasıdır. Böylece tanrılara insan kurban etme geleneğine son veren

İbrahim çizgisini bir adım daha ileriye götürmektedir. Hayvanları kurban etme yerine tarımsal üretimde güçlerinden yararlanmayı, ayrıca süt, yün, yumurta vb. gibi ürünlerinden istifade etmeyi esas almak gerektiğini belirtmiştir. Öte yandan tanrılara da kanlı kurbanlar yerine süt, bal, şarap veya bunların karışımından yapılmış içkilerin adak olarak sunulmasını savunmuştur. Su ile birlikte zamanla bölgede önemsenen bu dört içecek, daha sonraki kutsal kitaplarda *"Cennetteki dört ırmak"* biçimine dönüşmüştür.

Zerdüşt'ün bu doğa ve hayvan sevgisi, hayvanların öldürülmesini yasaklama kuralını da birlikte getirmiştir. İnsanları ve hayvanları mecburiyet ve kendini savunma dışında öldürmeyi büyük kötülük sayan Zerdüşt, bu tür davranışların inancına aykırı olduğunu açıklamıştır. Böylece meşru savunma dışında şiddet kullanımına da karşı çıkmakla çağına göre çok ileri bir anlayış düzeyini yakalamıştır.

Zerdüşt tarafından dinde yapılan önemli reformlardan birisi de; ibadet, tören ve ritüelleri hafifleterek en aza indirmesidir. Bilindiği gibi çok tanrılı köleci dönem dinlerinde insan kuldur ve tanrılara, tanrı-krallara karşı son derece ağır görev ve sorumlulukları vardır. Bu temeldeki ibadet, ritüel ve sunumlar insanların sırtında gerçekten ağır bir yük olmuş ve özgürleşmenin önünde de ciddi bir engel teşkil etmiştir. Zerdüşt ibadet olgusunu alabildiğine sadeleştirip, insanlığı bu ağır yükten kurtarmakla, onların tanrılara değil kendilerine vakit ayırmasının koşullarını yaratmıştır.

"Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar sizler Zerdüşt'ün yolunu şaşırmış çocuklarından başka bir şey değilsiniz."

İbrahim'in tek tanrı geleneğini sürdüren Ahura Mazda adıyla geliştirdiği tek tanrı düşünce ve inancını İran, Kürdistan ve Anadolu'ya yayan Zerdüşt peygamber, birçok yeni kavram ve olguya da kendi inanç sistemi içerisinde yer vermiştir. Bunların birçoğu, daha sonra üç büyük dinin kutsal kitaplarında da yer almıştır. Kıyamet inancı, ölülerin yeniden dirileceği düşüncesi, mahşer günü ve orada kurulacak büyük mahkeme *(Mahkeme-i Kübra)* inancı, farklı görevleri olan kutsal melekler inancı, üzerinden ancak günahsızların geçebileceği ince ve keskin Sırat Köprüsü *(Cinvat pereto=pira siratê)* inancı hemen hemen aynı sayılabilecek biçimde önce Tevrat'a ve oradan da İncil ve Kuran'a geçmiştir.

İslam dininde, Müslümanlığın beş şartından ilki olan Kelime-i Şahadet inancının neredeyse olduğu gibi Zerdüşt inancından alındığı belirtilmektedir. Zerdüştilerin Fravarane *(itikat)* adını verdikleri, tanıtım amaçlı temel bir dini cümleleri vardır, şöyledir: *"Ben kendimi, Mazda'nın tapıcısı ve Zerdüşt'ün takipçisi olarak açıklıyorum."* Bu deyiş İslam dinine, *"Ben Allahın birliğine, Muhammed'in O'nun kulu ve resulü olduğuna tanıklık ederim"* biçiminde Kelime-i Şahadet adıyla geçmiştir. Benzerlik yorum gerektirmeyecek kadar açıktır.

Yahudi dininin, Zerdüşt döneminden önce var olan bir din olduğundan kalkarak bu iddiaya karşı çıkanlar, bunu bir çelişki gibi göstermek isteyenler olmuştur. Ancak ortada herhangi bir çelişki olmayıp, bunlar kanıtlanmış hususlardır. Yahudilerin Babil sürgünü bilinmektedir. Araştırmacılar, bu kavramların, Babil dönüşü sonrasındaki Tevrat'ın yeni yazılımlarında yer aldığını somut kanıtlarıyla ortaya koymaktadırlar. Örneğin, 1750-1820 yılları arasında yaşamış Fransız araştırmacı, Kont de François Volney, Tevrat'ın temel düşüncelerini Zerdüştlükten aldığını *"Les Ruines"* adlı kitabında -Zerdüşti bir din adamına söylettiği- şu sözlerle dile getirmektedir:

"Ey Yahudiler ile onların çocukları Hıristiyanlar, Musa'nın sandığınız kitap, Musa'dan 600 yıl sonra yazılmıştır. (...) O kitabı kaleme alanlar; ruhun ölümsüzlüğünü, ölümden sonraki yaşamı, cennet ve cehennemi, insanların çektiği acıların en büyük nedeni olan kötülüğün başkaldır-

masını bizim peygamberimiz Zerdüşt'ten öğrenmişlerdir.(...) Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar; iddialarınızın anlamı ne olursa olsun, sizler kendi manevi varlık âleminin içinde, Zerdüşt'ün yolunu şaşırmış çocuklarından başka bir şey değilsiniz."[14]

Konuya ilişkin, *"Yaşayan Dünya Dinleri"* adlı eserinde Frederic Spielgberg ise şunları söylemektedir:

"Zerdüşt'ün inancının Babil alanlarına hakim kılınması ile o alanlarda yaşamakta olan Yahudi dini inancına mensup olanlar üzerinde etkileri büyük olmuştur. Ruhun ölümsüzlüğü ve şeytan, melek olguları ile sırat köprüsü gibi olgular Yahudi dini inancının sürgün öncesi yazılı belgelerinde yoktur ve bunların Zerdüşt inancından alındıkları düşünülmektedir. Buradan da Hıristiyanlığa ve İslamiyet'e etkileri olduğu açıkça ortadadır."[15]

"Sonsuz İlahı Işık"

Zerdüşt öğretisinin felsefi yönüne yahut filozof olarak Zerdüşt'e baktığımızda, en başta düalist düşünce sistemini gerçekleştirmekle diyalektik tarzın temelini atmıştır. Diyalektiğin, zıtların birliği ve karşıtlığı biçimindeki ana ilkesi, Zerdüşt öğretisindeki aydınlık ile karanlığın, iyi ile kötünün mücadelesinde temel teşkil etmektedir. Hiç şüphesiz, bu düşünce sistemini geliştiren Zerdüşt'ün, kendisinden önce bölgede var olan Vayu tanrı inancı ile Zervanizm dinindeki düalizmden etkilendiği aşikârdır. Öğretisi, bölgedeki dinsel-mitolojik inançların bir bileşimi niteliğindedir.

Zerdüşt öğretisinin yaratılış terminolojisinde, kendisinden sonraki felsefi ve bilimsel akımların temelini teşkil eden pek çok ana düşüncenin ve olgunun ilk biçimlerine rastlamak mümkündür. Zerdüşt'ün uzayın yaratılışı konusundaki düşüncelerinin, modern fizik bilimindeki kaos-evren ikilemiyle uygunluk ve denklik arz etmesi şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcıdır. Gathalarda uzayın ve dünyanın ilk yaratılışı anlatılırken, karşıt iki ruhtan birinin düzeni, haklılık ve iyiliği sağlamaya çalıştığını, diğerinin ise düzensizliği ve bozmayı amaçladığını, bunun haksızlık ve kötülük ruhu olduğunu belirtmektedir. Evren ve dünya bu çelişkiden ortaya çıkıyor ki, bu, kaos-evren

(düzensizlik-düzen) teorisinin değişik bir terminolojiyle ifadesidir.

"*Kozmik İnsan*"

Yaşamı oluşturan *"Sonsuz İlahi Işık"* tanımlamasının da özünde bir *enerji* tanımlaması olduğunu söyleyebiliriz. Zerdüşt'ün yaratılış düşüncesi veya inancında, manadan maddeye geçiş; başlangıçta sadece bir *"ışık"* veya enerjinin var olduğu, zaman içinde bunun maddi evrene dönüştüğü esasına dayanır. Burada süreci yönlendiren bir *"Akıl"*a ihtiyaç olduğu; bu çarkı döndürmeye başlayan aklın yahut gücün *Kozmik Daena*, yani Tanrı Ahura Mazda olduğu belirtilir. Bu düşünce ve mantık sistemi sonraki çağlarda hemen hemen tüm idealist veya materyalist felsefi akımlarda karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca insanın bir *mikro evren* gibi yorumlanması yönündeki düşünce nüvelerinin bu öğretide yer aldığını görmek de oldukça dikkat çekicidir. Bu konu Tanrı Ahura Mazda'nın Gayomart'ı yaratışını anlatan Gayomart mitolojisinde geçer.

"Gayo Maratan'ın yaratılışı ya da onun biçimi konusunda, göksel yaradılışın prensipleri ve elemanları esas alınmıştır. Hatta bazı menkıbelerde, Gayo Maratan'ın her organına yıldız sistemlerinin içindeki bir bölgenin isabet ettiği ayrıntılarıyla anlatılır. Bir canlı organizmaya benzetilen yıldız sistemine bu haliyle "Kozmik İnsan" diyorlardı. Kısaca, Kozmik İnsan, Makro Evren'di. İnsan ise bunun bir uzantısı olarak algılanıyor ve kendisine Mikro Evren deniliyordu. İkisi de ilksel İlahi Işık'tan kaynağını aldığı için bunların kaderi de kaçınılmaz şekilde birbiriyle bağlıydı."[16]

Kimi araştırmacılar bildiğimiz yıldız falının kökeninde de bu Makro ve Mikro Kozmos ilişkisinin ve özdeşleştirilmesinin yattığını belirtmektedirler.

Felsefi düşüncenin ana özelliklerinden biri, teoloji dışında, yani İlahi güçlere bağlamadan evrenin nasıl yaratıldığı, daha doğrusu nasıl ve neden oluştuğu sorusuna mantıklı yanıtlar getirmektir. Bunun ilk kez Tales ve onu takip eden Grek filozoflarınca yapıldığından hareketle felsefi düşüncenin Grek'te başladığı kabul edilir. Tales ile Aneksimenes, Aneksimondros ve Ege kıyılarında yaşayan diğer İonyalı takipçilerinin evreni oluşturan dört, beş ana element -toprak, su, hava, ateş gibi- saydıkları bilinmektedir. Oysa bu düşüncenin Yunan filozoflarından önce, ilk örneğini, yani evreni oluşturan temel elementlere ilişkin fikirleri Zerdüşt öğretisi ortaya koymuştur.

"Zerdüşt dini inancında Ahura Mazda'nın beş ışık unsuruna sahip olduğu belirlenir. Bunlar ateş, metal, toprak, su ve bitkilerdir. Bu elementlerin aynı zamanda dünyayı oluşturan elementler olduğu açıktır."[17]

"Ahura Mazda'nın varlığıyla bağlantılı ele alınmış olsa da, özünde felsefi bir yaklaşım olduğu ortadadır. Kaldı ki, Zerdüşt öğretisinin yaratılış terminolojisinde, evrenin oluşumunda yeri olan, tüm canlıların maddi harcı olarak kabul edilen dört element; ***Vata*** *(Hava),* ***Athar*** *(Ateş),* ***Apam*** *(Su) ve* ***Cıl*** *(Toprak) biçiminde ayrıca da belirtilmektedir."*[18]

Çağdaş bilim kuramında evrim sürecinin yaklaşık on beş milyar yıllık hikâyesinin *"zaman"*lara bölünmesi ve dört *"Jeolojik Zaman"* kavramıyla izah edilmesi düşüncesinin dahi kökenini Zerdüştizm'de görmek hayranlık vericidir. Zerdüşt inancına göre cihan *(maddi dünya)* toplam dört evre geçirmiş olup, her evre üç bin yıl sürmüştür. Ve bir evrenden diğerine geçişte, bazı türlerin yok olması da dahil büyük altüst oluşlar yaşanmıştır. Süre itibariyle büyük farklılık arz etse de, dört jeolojik zaman tahayyülü ve geçiş evrelerindeki büyük altüst oluşları kestirmek derin bir düşünce, algılama ve kavrayış düzeyini ifade eder ve de oldukça anlamlıdır.

Aynı şekilde Zerdüşt inancındaki kıyamet teorisi ve bunun oluş biçimine dair düşüncenin, 21.yüzyıl astro-fiziğinin revaçta teorilerinden biri olması da, Zerdüşt öğretisinin yaşadığı zamanın ne kadar ilerisinde olduğunu gösterir.

"Zerdüşt dini inancında kıyamet günü denilen zamanda dünyanın, ateşle eriyen bir metal gibi eriyeceği ve bu eriyip akan metal ile tanrı Ahura Mazda'nın günah ve sevaplar konusunda karar verdiği ve iyilerin mükâfatlandırılıp, kötülerin cezalandırılacağı zaman olup dünya için olacağını belirler."[19]

Dünyanın sonunun metal gibi erimeyle olacağı, çağdaş fiziğin de tezidir.

"Güneş, çekirdeğindeki hidrojeni yaktıkça her geçen gün biraz daha ısınıyor. Yaklaşık beş milyar yıl içinde şişmeye, kızıl bir deve dönüşmeye başlayacak. ... Dünya'yı yutarak ortadan kaldıracak."[20]

Zerdüştlüğün içeriği elbette ki bu örneklerde belirtilenlerle sınırlı değildir. Avesta'nın kapsamlı ve tarafsız incelenmesi çok daha çarpıcı düşüncelere yol açabilecektir.

Zerdüşt Kültürü ve "Eksen Çağ"

Zerdüşt'ün asıl büyük önemi; özgür insan iradesini ortaya çıkaracak bir ahlak ve zihniyet devrimine öncülük ederek, katı köleci sistemin 3.000 yıllık egemen ideolojik kalıplarını parçalamasıdır. Sümer rahip ve Mısır firavun sistemlerinde somutlaşan bu ideoloji ve zihniyetin özü, kutsal ve mutlak tanrı ile tanrı-kral egemene karşı iradesi hiçleştirilmiş, çaresiz, kul insan gerçekliğidir. İşte Zerdüşt, gerçekleştirdiği ideolojik reformla bu ideolojiyi çatlatmıştır. Önder Apo, Zerdüşt'ün bu tarihi rolünü şöyle ifade ediyor:

"Büyük ihtimalle M.Ö. 600 yıllarında yaşayan Zerdüşt'ün en büyük önemi, Çin'de Konfüçyüs, Hint'te Budha ve Greklerde Sokrat'ın oynadığı büyük ahlaki reformculuğu, hepsinden önce ve çok güçlü bir biçimde gerçekleştirmiş olmasıdır. (...) Reformculuğu budur ve bunu bütün diğer reformculardan önce yapıyor. (...)

Özgür insan iradesinin isyanı biçiminde, Tanrı'yı sorgulayan bir üslup kullanıyor ve Tanrı'da cevap istiyor. O döneme kadar hiçbir insanoğlu Tanrı'yı sorgulayamamıştır. İşte Zerdüşt'ün gerçekleştirdiği ilk budur. (...) 3.000 yıllık bir zihniyete sahip ruh yapılarına 'ayağa kalk, iradene ve zihnine sahip çık ve saygılı ol' demek, çok zor bir ahlak ve zihniyet devrimidir. Özde gerçekleştirdiği bir felsefi devrimdir. Ve toplumda da gelişen bir ahlaki devrimdir. İşte Zerdüşt'te en çok gerçekleşen ve gittikçe önemi daha iyi anlaşılan uygarlık katkısı budur."[21]

"Ben size öğretilmesi gerekeni öğreteceğim, seçiminizi siz yapacaksınız"

Yaşadığı çağda yaygın olan çok tanrılılığı reddederek evreni düalizm *(ikicilik)* ilkelerine göre yorumlayan Zerdüşt, zıtların çatışmasından senteze ulaşmayı ve özgür birey iradesine ve ahlakına sahip çıkmayı esas almaktadır. Ne denli büyük olduğu günümüzde -*belki de uygarlığın içinde bulunduğu ahlaki bunalımdan ötürü*- daha iyi anlaşılan Zerdüşt felsefesinin özü budur; Zerdüşt'ün haykırdığı özgürlük çığlığı budur. *"Also Sprach Zarahustra" (Böyle Buyurdu Zerdüşt)* diye sesini coşku ile yükselterek kapitalist modernitenin ahlaki çöküşüne erkenden dur demek isteyen Nietsche'nin duyduğu da Zerdüşt'ün bu çığlığıdır.

Zerdüşt düşüncesinde ışığı temsil eden **Ahura Mazda** *(Hürmüz)*; doğruluk, adalet ve yaşam anlamına gelen iyilik ilkesi olurken; onun karşıtı, karanlığı temsil eden **Ehriman** İse; yalancılık, adaletsizlik ve ölüm demek olan kötülük ilkesi olarak kabul edilmektedir.

İnsanoğlu bu ikisi arasında bir seçim yapmak zorundadır. Zerdüşt'ün düalist felsefesinin önemli bir özelliği ve ahlaki erdemi, bu seçimi yapma özgürlüğünü insanın kendisine bırakmasıdır. Seçme sorumluluğunu her bireyin kendisine bırakmasıdır. Burada kişi ister Hürmüz ister Ehriman'ın tarafını tutar, bu kararı kendi özgür iradesiyle verir, ama bu seçimin sonucuna da katlanır. İnsanın bu denli önemli sayılması ve merkezi bir konuma yerleştirilmesi ilk kez Zerdüşt ideolojisinde görülen bir durumdur. *"Ben size öğretilmesi gerekeni öğreteceğim, seçiminizi siz yapacaksınız"* diyen Zerdüşt, özgür ve bilinçli bir tercih için iyi dinlemeyi ve aydınlık bir bilince sa-

hip olmayı salık verir. Gathalarda bunu şöyle belirtir:

"Dinle kulaklarınla bu en gerekli olan şeyleri! İki inanç arasında (doğru bir) karara varmak için onları açık bir zihinle gör. Her insanın büyük ceza ve mükâfat gününden önce karar verecekleri bu seçimi sen kendin düşünerek bul."(Yasna:30,2)

Zerdüşt inancında "*Daena*" denilen bir kavram vardır. Özgür insan profilinin çizilmesinde bu kavramın önemli bir yeri bulunmaktadır. Ayrımsız tüm insanlarda var olan bir öğedir; İlahi Işık'tan kaynağını aldığı için Daena sahibi insan aynı zamanda Tanrı'nın bir parçasıdır. O halde kul değil, karar ve insiyatif sahibi bir varlıktır. Dolayısıyla her insan kendi kaderini kendisi tayin eder. Daena sahibi insan için önceden belirlenmiş hiçbir kader yoktur. Bu yaklaşım Sümer mitolojisinden Kitabı Mukaddes'e kadar tüm tanrı-kul zihniyetli ideolojilerdeki *"Levh-i Mahfuz"* düşüncesinin reddi demektir. İnsanın kendi özgür iradesiyle verdiği karar, aynı zamanda onun kaderini de belirleyecektir. Bunun sorumluluğu da kendisine ait olacak, dolayısıyla hiçbir insan için doğrudan gidebileceği bir cennet veya cehennem olmayacaktır. Leslie Lipson; Zerdüşt ideolojisinde insanoğluna böyle bir özgür seçme hakkı tanınmasının önemine şu sözlerle dikkat çekmektedir:

"Ahlaki açıdan bu doktrin, kişinin seçme hakkını yok eden yazgıcılık veya takdiri ilahi ya da doğuştan günahkârlık kavramından büyük ölçüde üstündür."(22)

"Manahica, vacahica, akemca!"

Zerdüşt'ün düalist felsefesi, ahlaki açıdan böylesi bir üstünlüğü temsil ederken, *"kötülük"* meselesine tatmin edici ve mantıklı bir izah getirmesiyle de, o zamana kadarki hiçbir dinin ve kültürün başaramadığını başarmıştır. Dünyada kötülük hep var olduğuna göre onu nasıl açıklayabiliriz? Bu felsefi soruya yeterli bir izahı önceki din ve mitolojiler getiremediği gibi, Musevilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet tarafından da tatmin edici bir yanıt verilememiştir. Sümer ve onun versiyonu olan tüm mitolojilerdeki *(Grek ve Roma dahil)* tanrıların, insanları aratmayacak derecede entrika ve oyunlar sergilediği, kötülüklerin her türüne imza attıkları bilinmektedir. Öte yandan tek tanrılı üç büyük dinin Tanrıları iyilikseverdir. Ancak İyiliksever oldukları halde her çeşit acı ve ıstıraba, adaletsizliğe ve kötülüğe göz yummakta ve izin vermektedirler. Söz konusu dinlerin bu hususa getirdikleri izahlar inananları da dâhil birçok kesim tarafından tatmin edici bulunmamaktadır. Kötülük simgesi olan *"şeytan"* kavramı da durumu kurtarmaya yetmemektedir.

Zerdüşt inancında "Daena" denilen bir kavram vardır. Özgür insan profilinin çizilmesinde bu kavramın önemli bir yeri bulunmaktadır. Ayrımsız tüm insanlarda var olan bir öğedir; İlahi Işık'tan kaynağını aldığı için Daena sahibi insan aynı zamanda Tanrı'nın bir parçasıdır

Eğer tanrılar bile kötülükten tam olarak arınmamış veya arındırılamamışsa, o zaman insandan ahlaklı olmayı nasıl bekleyebiliriz? İşte Zerdüşt kültürünün önemi, onun büyük ahlaki yorumu burada bir kere daha karşımıza çıkmaktadır. Onun düalist felsefesi, *"Ehriman"* olgusuyla bu meseleye mantıklı bir izah getirirken; öncelikle tanrı Ahura Mazda'yı kötülükten arındırmakta, ancak ondan sonradır ki insanlara ahlaklı olma çağrısı yapmaktadır. Ardından düşünce, söz ve eylem terazisinde ağırlığı ahlak değerlerine verecek; Zedüştlüğün amentüsü sayılan "*Manahica*, *vacahica*,

akemca!" *(İyi düşün, doğru söyle, güzel yap)* söylemini haykıracaktır.

Önce tanrıları kötülükten arındırıp, ardından insanlara kötülük etmeyi yasaklayan Zerdüşt kültürü; doğal olarak hoşgörüyü temel alan, meşru savunma dışında şiddeti dışlayan, kadın erkek eşitliğine önem veren, iyi bir eş olmayı iyi ahlakın seçkin erdemi sayan, çocukların doğruluk ilkesine göre eğitilmesini salık veren, yoksullara ve zayıflara mutlaka yardım edilmesini tavsiye eden, emeğe ve alın terine saygı duyan, doğa ve hayvan sevgisinde kusur etmeyen özgür ahlaklı bir öğreti olarak hem Doğu hem de Batı uygarlığı üzerinde güçlü etkileri olan bir kültürdür.

Sayılan bütün bu özelliklerinin de ötesinde, Tanrı'nın sahip olduğu yaratıcılık vasıflarını insana da atfederek ve özgür iradesini esas alıp, insan iradesinin özgürlük sınırlarını tanrıyı sorgulayacak düzeye kadar ileri götürmek hiç şüphesiz tarihi bir çıkıştır. Zerdüşt'ün, 3.000 yıllık kul zihniyetini yıkan, özgür insan iradesinin başkaldırısını ifade eden sözleri, Avesta'nın günümüze ulaşan bölümlerinde mevcuttur:

"Sana soruyorum Tanrım, bana doğruyu söyle.

Aşağıdaki yeri, yukarıdaki gökyüzünü kim koruyor?

Suları ve bitkileri yaratan; rüzgâr ve buluta hız veren kim?

Ey Tanrım! İyi düşüncelerin yaratıcısı kim?

Sana soruyorum Tanrım, bana doğru cevap ver

Kim iyi ışığı ve karanlığı yaratan?

İyi uyumayı ve uyanmayı yaratan kim?

Kim düşünceli insanlara görevini hatırlatan?

Sabahı, öğleyi ve akşamı yaratan kim?"
(Yasna:44, 1-5)

Zerdüşt ideolojisi; içerdiği yüksek ahlaki değerler ve büyük ahlakçı özelliğiyle, özgür insan iradesine büyük önem atfeden zihniyetiyle tarihe damgasını vuran evrensel bir çıkışın öncüsü olmuştur. Kul anlayışının yerine özgür iradeyi koymak aynı zamanda felsefenin de başlangıcı anlamına gelmektedir ki; Zerdüşt zihniyetinde insan iradesine ve bireyin yaratıcılığına verilen önemin, Rönesans hümanizmiyle boy ölçüşecek nitelikte olduğu rahatlıkla belirtilebilir.

Yaratıcılık sık rastlanan bir özellik değildir ve tarihte bu düzeydeki yaratıcılıkların örneği de azdır. Bu özellikleriyle Zerdüşt, Doğu ve Batı felsefesinin temellerini de atarak, insanlık tarihinin yönünü ve gidişatını değiştiren bir rolün sahibi olmuştur. Ahlaki ve düşünsel gelişmelerde bir dönüm noktası özelliği taşıyan böyle dönemler *"Eksen Çağ"* olarak nitelendirilmektedir.

Zerdüşt'ün hem Doğu hem de Batı felsefesinin oluşumunda öncü bir rol oynadığı gerçekliğini Leslie Lipson da teslim etmektedir. Hatta Lipson, bir adım daha

ileri giderek, Zerdüşt'ün çıkışını Aydınlanma çağından bile daha büyük bir çıkış olarak değerlendirmekte ve bu görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

"Tarihte pek çok ahlaki çıkışlar vardır. Ama bunlardan ikisi en seçkin olanlarıdır. İlki M.Ö. 7. yüzyıldan 5. yüzyıla kadar uzayıp 6.yüzyılda doruğa ulaştı. (...) Bu ahlaki dalganın halkaları Akdeniz'in doğusunu yıkayıp Yunanistan kıyılarına ulaştı. Ahlaki ilerlemede ikinci harikulade olay 18. ve 19. yüzyıllardaydı. -Aydınlanma ve İlerleme Çağı- Sözü edilen olaylardan ilki, benzersiz ve en olağan üstü olanıdır. Ahlaki alanda buna paralel olabilecek örnekler, ne bu tarihten önce ne de sonra görüldü. Ansızın birbiri ardına dahi sayılabilecek insanlar ortaya çıktı ve din veya metafizik içeren içermeyen çok yüksek düzeyde ahlaki öğretileri bildirmeye başladılar. (...) Kimdi bunlar? Kesin ya da yaklaşık doğum ve ölüm tarihleri sıralanan, aşağıdakiler:

-İran'da Zerdüşt (? 630–579)

-Çin'de Lao-Tzu (? 600–531) ve Konfüçyüs (551–479)

-Hindistan'da Gautama (Budha) (? 563–483)

-Yunanistan'da Sokrates (470–399)"[23]

Özgür iradenin yaratılması ve Newroz ateşi

L. Lipson'un haklı olarak *"Eksen Çağ"* diye tanımladığı M.Ö. 600 ile 500 civarında, dönemin tüm önemli uygarlıklarında bir reform ve çıkış yaşanmıştır: Konfüçyüs ile Çin, Budha ile Hint ve Sokrates ile Grek uygarlığının yükselen ateşlerinin ilk kıvılcımının Medlerin diyarında Zerdüşt tarafından tutuşturulduğu da aynı ölçüde açık ve sabittir.

Böylece *"Eksen Çağ",* aynı zamanda hem Doğu-Batı uygarlıklarının yol ayrımı ve çatallaşmasının başlangıç noktası olmuş ve hem de 3.000 yıllık devletçi uygarlık sisteminin birinci döneminin *-köleci dönem-* sona erdiği çağ olmuştur.

Yani bir Kürt zihniyet devrimi olarak Zerdüşt öğretisinin yol göstericiliğinde bir güç haline gelen Med'ler ve Med dönemi, temelleri Sümer'de atılan köleci sistemin antik çağından, klasik çağ köleciliğine geçiş dönemidir. Köleci sistemin böylece reformdan geçirilerek yumuşatılması, tıpkı vahşi kapitalizmin sosyal demokrasi biçiminde yumuşatılması gibi *-ki bu sosyalizm hareketlerinin yoğun mücadelesi sonucu olmuştur-* önemli bir değişim ve reform anlamına gelmektedir.

Kürt mitolojisindeki Newroz efsanesi bu tarihi sürecin sembolü ve mitolojik ifadesidir. Zerdüşt öğretisinin etkisiyle Demirci Kawa şahsında sembolleşen *"özgür iradenin yaratılması"* temelinde gerçekleşen bir çıkıştır.

Newroz'un, Önder Apo tarafından yapılan, son derece tarihi gerçekliğe uygun ve en yalın tanımı şöyledir:

"3.000 yıllık Sümer-Asur damgalı Antik köleci egemen zorbalığa karşı, Kürt ataları olan Hurri-Med damgalı özgür irade direnişi..."[24]

Bu direnişle antik kölecilik Asur zorbaları şahsında sona erdirilirken, sadece Kürtler değil, bütün bölge halkları ağır bir zulüm ve baskıdan kurtulmuştur. Bundan dolayı Newroz tüm Ortadoğu, Kafkasya ve hatta Orta Asya'ya kadar çok geniş halk toplulukları tarafından direniş ve özgürlüğün sembolü bir bayram olarak kutlanmaktadır.

Bütün bu anlatımlar ve Newroz efsanesinin kendisi, Zerdüşt öğretisinden beslenen, Medya-Pers uygarlıksal çıkışı biçiminde somutlaşan Kürt kültür geleneğinin hem gücünü ve zenginliğini ve hem de ulaştığı evrensel boyutları gözler önüne sermektedir. Büyük reformculuğu ve insanlık tarihinde yol açtığı kalıcı etkisiyle Zerdüşt öğretisi ve çıkışı, Kürt kültüründe manevi-düşünsel bir zirve teşkil etmenin ötesinde, insanlık tarihinde de tanık olunan ender doruklardan biri olup, hem zaman hem mekân açısından, içinde yükseldiği Med-Pers imparatorluluğunun sınırlarını aşmış, tüm insanlığın ortak hazinesi haline gelmiştir.

Zedüşt'ü ve Zerdüşt öğretisini belki de en iyi anlayan kişilerden biri olan

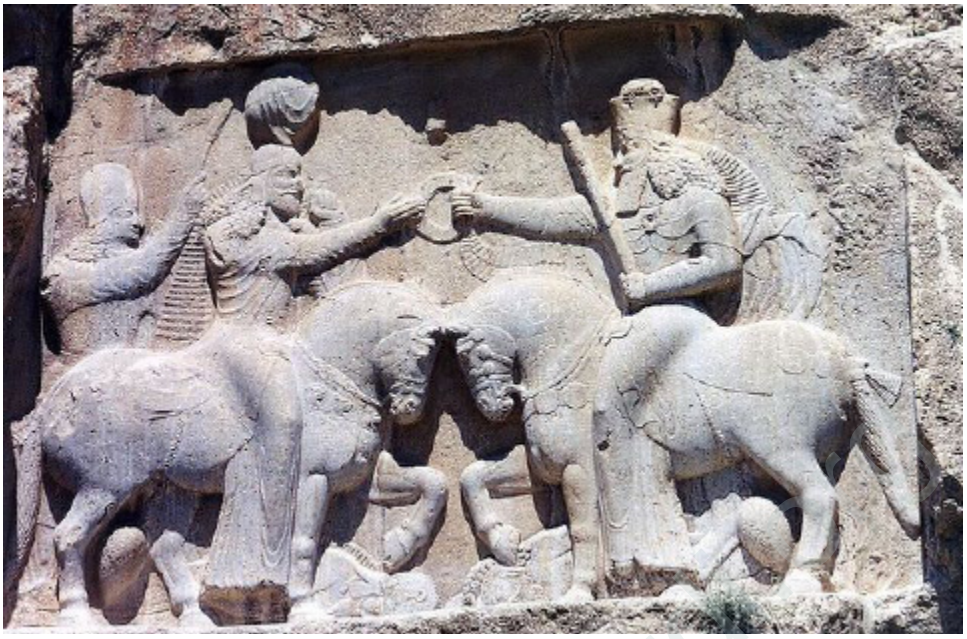

Nietsche *"Ecce Homo"* adlı yapıtında Zerdüşt'e dair şunları söylemektedir:

"... Onunla (Zerdüşt'le) ölçülünce; insanoğlunun yaptığı öbür işlerin hepsi zavallıca, olağan şeyler olarak görünür. Goethe ile Shakespeare, bu korkunç tutku içinde, bu yüksekliklerde bir an bile soluk alamazlardı. Zerdüşt'le karşılaştırıldığında, Dante yalnızca bir insandır; hakikati kendi yaratan, dünyayı yöneten bir ruh, bir yazgı değildir. Veda'ların şairleri Zerdüşt'ün papuçlarını bağlamaya bile layık değildirler. Hatta dünyadaki bütün büyük ruhları bir araya getirseniz, Zerdüşt'ün bir tek konuşmasını çıkaramazsınız. Bir sonsuz merdivendir O'nun inip çıktığı. Herkesten daha ötesini görmüş, daha ötesini istemiş, daha ötesini başarmıştır."[25]

Çağımızın Zerdüşti Hareketi

Zerdüşte ve öğretisine ilişkin değerlendirmeler bir hayli zengindir. Verilen örnekler Kürt kültürleşmesinin nasıl bir zeminde ve zenginlikte oluştuğunu, bunun Zerdüştizme kaynak olacak denli güçlü olduğunu yine Zerdüştlükle kendi döneminde küresel bir etki gücüne ulaştığını ortaya koymaya yeterlidir. Günümüzde Kürt varlığının ve özgürleşmesinin teminatı olan PKK ve Önderliği de içinde bulunduğumuz dönemin Zerdüşti Hareketi olarak ele alınabilir. Onunla zihinsel ortaklığı ve tarihsel bağları son derece güçlüdür. Bu konuyu Önder Apo'nun değerlendirmeleri ile sonuçlandırmak içerdiği anlamsallığa da en uygun yaklaşım olacaktır.

"Zerdüşt'ün etnik kimliği önemli bir sorun olmamakla birlikte, bütün ihtimaller Med kökenliliğini işaret etmektedir. "Mağ" kelimesi Kürtçede ateş ocağında birikmiş kor halindeki ateş topağını ifade eder. Soğuk Zagros kışlarında Med kabilelerinin yaşamının büyük kısmını bu Mağ'lar etrafında geçirdiğini biliyoruz. Sohbetlerin, vaazların en koyuları da bu Mağ'lar etrafında verilir. Vaazcılara Magi denilmesi bu nedenledir. Zerdüştlükte ateşin kutsallığı bilinmektedir, çünkü ateşsiz yaşamın mümkün olmadığını günlük yaşamlarından ötürü biliyorlar. Bugünkü Kuzeybatı İran'da yani Medya'da yaşadığı yaygın bir kanaattir. Sosyal yaşama ilişkin net ilkeleri vardır. Sağlam bir eş ilişkisine büyük önem verilir. Eşler arasında kökleşmiş hiyerarşiden ziyade eşitlik ve özgürlüğe yakın bağlar geçerlidir. Yalan söylemek en büyük ahlâksızlıktır. Kulluk ilişkilerinden uzak sosyal yaşam önemlidir. Ziraat ve hay-

vancılık gözde ekonomik faaliyetlerdir. Hayvanlara karşı tam bir çevreci yaklaşım vardır. Hayvan etinden uzak durulur ve ziraat işleri ibadetle eş değerdedir.

Kürt varlığının gerçekleşmesinde Zerdüşt geleneği önemli bir rol oynar. Bu gelenek tek tanrılı İbrahimî dinlerle puta tapar (totemik) dinler arasında tarihsel geçiş halkasıdır. Kabile kültürlerinde egemen din anlayışı olan totemik yapıları ilk defa tabusal olmaktan çıkarıp ahlâki-kavramsal bir temele dönüştüren Zerdüştlük ilk büyük dinsel-ahlâki devrimdir. Arap kabilelerine dayalı İslamî çıkışa benzeyip onu önceler. Proto Kürt Med kabilelerinden inanç ve ahlâk temelli daha üst bir birlik ortaya çıkarmayı hedefler. Kabile toplum krizine demokratik yanı ağır basan bir çözüm geliştirir. M.Ö. 1.000'lerde varlığını görünür kılan bu inanç sistemi, Zerdüşt (M.Ö. 6. yüzyıl) ile etkili bir toplum sistemi geliştirir. Zerdüşt devriminde önemli olan, dar kabile ve hanedan birliklerini ilk defa aşıp, tüm Med kabileleri arasında ortak bir üst kimlik inşa etmesidir. Magî denilen rahipler (bilge insanlar) yeni toplumun çok etkin güçleridir. Zerdüştlük muazzam bir toplumsal enerjiye yol açar. Bir araya gelmeleri çok zor olan kabileleri ortak dinî-ahlâki inanç temelinde bir araya getirmeyi başarması, tarihin üzerinde yeterince durmadığı büyük bir devrimdir. İslamiyet ve Hıristiyanlıktan daha az etkili değildir. Hatta İbrani kabile geleneğinin oluşumunda da temel kaynak rolündedir. Med Konfederasyonu'nu mümkün kılan temel harçtır. Pers Akhamenit Hanedanlığı'nın özünde daha demokratik muhtevalı Med Konfederasyonu'nu entrikalarla ele geçirmesi ve tarihin en büyük imparatorluğunu kurması da Zerdüştî toplumsal gelenekle yakından bağlantılıdır. Geleneğin saptırılıp demokratik özünden boşaltılması, İran merkezli uygarlık geleneğiyle sonuçlanmıştır."[26]

"Bu kültürün kendini yenileyememesi ve günümüze çok cılız (Belki biraz Zerdüştîlerde kalmış olabilir) yansıması insanlık adına bir kayıptır. İran monarşisinin bu kültürün içini boşalttığı rahatlıkla söylenebilir. Kültürün gerçek sahiplerinin Medler olmasının bu tutumda etkisi düşünülebilir. Hıristiyanlık ve İslâmiyet de bu kültürün kuşatmaya alınmasında pay sahibidir. Homojenleştirici ve dinsel dogmatizm yönleri ağır basan her iki dinin böyle davranması beklenebilir. Önlerinde ciddî bir ideolojik engel olarak dikilmektedir. Dolayısıyla çok sert tedbirlerle (özellikle İslâmiyet tarafından) bastırıldığı söylenebilir. En büyük darbeyi İslâmî fetihlerde yediği tahmin edilebilir. Elde kalan belgeler kırıntı kabilindedir. Gerçeğini fazla yansıtmazlar. Mazdek, Hürrem ve Babek gibi ünlü komünalistler tarafından sergilenen isyan ve direnişler, alan ve karakter unsurları nedeniyle Zerdüştizmin son temsili olabilir. Her üçü de hem İran-Sasani çürümüş monarşizmine hem de sefahat içindeki Abbasî sultanlarına karşı direnişleriyle kahramanlık simgesi oldular.

Zerdüşte ve öğretisine ilişkin değerlendirmeler bir hayli zengindir. Verilen örnekler Kürt kültürleşmesinin nasıl bir zeminde ve zenginlikte oluştuğunu, bunun Zerdüştizme kaynak olacak denli güçlü olduğunu yine Zerdüştlükle kendi döneminde küresel bir etki gücüne ulaştığını ortaya koymaya yeterlidir.

Ahlâkî temelde anti-uygarlıkçı ve sosyal yaşamda kişilikli olmak demokratik uygarlığın da vazgeçilmez ilkesel değerleridir. Demokratik uygarlığın Ortadoğu kültüründe sahip çıkması ve beslenmesi gereken ana damarlarından biri Zerdüşt geleneğidir."[27]

***

Yararlanılan kaynaklar

(1)Aktaran, Fikret Başkaya; Çığırından Çıkmış Bir Dünya; s. 28
(2)Afşar Timuçin; Düşünce Tarihi-II; s. 5
(3)Murray Bookchin; Kentsiz Kentleşme; s. 42
(4)A. Öcalan; AİHM Savunmaları
(5)Y.Sami Somaz; Ateşe Tapmayanlar/Zerdüştiler; s. 26
(6)E.Xemgin; Kürdistan'da Dini İnançlar ve Etkileri s. 85-87
(7)A.Öcalan; Bir Halkı Savunmak
(8)E.Xemgin; age. s. 92
(9)A.Öcalan; Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine-I.Cilt
(10)Andre Ribhard; İnsanlık Tarihi; s.93 (Aktaran; E.Xemgin)
(11)A.G.Frank ve B.K.Gills; Dünya Sistemi; s. 75
(12)A. Öcalan; Bir Halkı Savunmak
(13)M. Siraç Bilgin; Zarathustra Gathalar s. 173-174.
(14)Aktaran, Y.Sami Somaz; Ateşe Tapmayanlar/Zerdüştiler; s. 7
(15)Aktaran, E.Xemgin; age. s.97
(16) M. Sirac Bilgin; Aryen Mitolojisi; s. 66
(17)E.Xemgin; age. s. 108
(18) M. Sirac Bilgin; Aryen Mitolojisi; s. 35
(19)E.Xemgin; age. s. 125
(20)Bilim ve Teknik Dergisi; Aralık 2008; sayı: 493; s. 16
(21)A.Öcalan; Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine- II.Cilt
(22)Leslie Lipson; Uygarlığın Ahlaki Bunalımları; s. 163
(23)Leslie Lipson; age; s. 15
(24)A. Öcalan-AİHM Savunmaları
(25)Aktaran, A.Megil; Aşırılığın Peygamberleri; s. 158
(26)A. Öcalan; Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü
(27)A. Öcalan; Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü

www.arsivakademi.org

HAİNİN İLK İHANETİ KENDİSİNE KARŞIDIR

Acaba insanlığın ihanet içinde olduğunu söylemek doğru olur mu? Tüm insanların hain olduğunu belirtmek yerinde bir görüş müdür? Acaba ihaneti ve hain olup olmamayı ne belirliyor? Bunun kriteri nedir? Tüm toplumlarca en fazla lanetlenen 'ihanet' ve 'hain' kavramlarının acaba hakikati nedir? İhanet neye karşıdır, dahası neye karşı alınan pozisyon insana hain yaftasını yapıştırır? Acaba hain dediklerimiz gerçekten de hain mi? Acaba hain dediklerimiz sırf günlük çıkarlarımız önünde engel oldukları veya bizim gibi olmadıkları için mi bu şekilde tanımlanıyorlar? Bu durumda onların da bizim için hain demesi, mümkün ve meşru olmuyor mu? Acaba hainler sadece düşman cephesinde yer alanlar mıdır? Düşman cephesinde yer alanlar sadece onlar mı? Acaba gerçekten de hain kime ve neye karşıdır? Acaba ne zamandan beridir bu lanet yaşanmaktadır?

Yaşamı hakikatle örebilmek için sorulması ve doğru yanıtlanması gereken kışkırtıcı ama gerekli sorulardır bunlar. Kuşkusuz soruları arttırmak mümkün, ama konumuza giriş yapabilmek için yeterli.

Var kalmak öze uygun olmakla mümkündür. Her oluş, kendi doğasına uygun gerçekleştiği ölçüde kendisi olur. Kendisi olmak bu açıdan kendi doğasına uygun olmaktır. Bu aynı zamanda o şeyin hakikati anlamına da gelir. Hakikatinden kopmak, kendi köküne kibrit suyu dökmekle eş anlamdadır. Zira var kalmak hakikatten uzaklaşıldıkça mümkün olmaz. Hakikatten uzaklaşmak başkası olmaya doğru yol almaktır. İhaneti de, şeyi o şey yapan gerçeklerden -ki bu gerçekler varoluş koşullarıdır- uzaklaşma, kopma hali olarak tanımlamak gerekir. Hain ise bu durumu yaşayan kimsedir. İhanet *"Toplumun olmazsa olmaz kabilindeki var oluş gerçekliğinin dışına çıkmak ve özgür yaşamın ilke ve amaçlarına karşıt hale gelmektir. Bireysel, ailesel ve sınıfsal çıkarlar için toplumun temel haklarına, özgürlük mücadelesine yüz çevirmek ve halkın hayati çıkarlarını hâkimiyet peşinde koşan sömürgeci ve inkârcı halk düşmanlarına peşkeş çekmektir."(1)*

İnsan türü dışındaki diğer canlılarda kendi var oluş koşullarından kopma gibi bir durum söz konusu olmadığından, her şey kendi eko-sistemi çerçevesinde gerçekleştiğinden ihanet durumuna rastlanmaz. Yani birinci doğa tüm bileşenleri de dâhil ihaneti yaşamaz, hain değildir. İhanet evrenin amacı ve en mükemmel yaratımı olmasına karşın, insana özgüdür. İnsan kendi doğasından uzaklaştığı ölçüde ihaneti yaşar hale geldi, hainleşti. Kendi öz değerlerine, toplumsal var oluş koşullarına yabancılaştı, doğasından koptu. Bununla da kendi varoluşunu da tehdit eder hale geldi.

Peki, hangi insan bu lanetliliğin tarihini başlattı? Bu lanetten tüm insanlık mı sorumlu?

İlk Hain Kim?

"İhaneti... en uzak olanlardan beklemek gerekir. Hain, en yakınına, kendisinin en çok sevdiğine ihanet etmiştir. Kişiye en yakın olan, kendisi değil midir? Bu nedenle hain, herkesten önce kendisine ihanet etmiştir." (2)

Kendisine ihanet etmeyenin kendi var oluş ve var kalma şartı olan toplumsallığına ihanet etmesi söz konusu olamaz. O nedenle ilk hain öncelikle ihaneti kendisine karşı yapmıştır. Komünden koparak

b u n u
yapmıştır. İlk hain 'bir'den kopan ben'dir. Bencillik haini var eden tohumdur. Hainin bedenini yöneten ve yürüten ruh-enerji bencilliktir. Toplumun, içinde varlaşılan eko-sistemin düşünülmesi yerine ben'in düşünüldüğü yerde biter hain. Tarih okumamıza göre bunu ilk yapan, erkek egemenlikçi ideolojinin yaratıcıları olan şaman, yaşlı ve avcıdan oluşan 'güçlü kurnaz adam' soyutlamasıdır.

Bu 'insan' biçimli ucube, her şeyden önce kendisinin yaratıcısıdır. Sonrakilerin kendisinin ötesinde bir yaratıcısı olsa da bu ilk ucubenin kendisinden başka bir tanrısı yoktur. O kendi kendisinin mucididir. Kendisini, bir'den ben'e geçip insan-toplum, insan-doğa bütünlüğünü parçalayarak yaratmıştır. Bu bir ve ilk başkalaşmadır.

Bu 'insan' biçimli ucube, var oluş koşulu olan topluma ihanet etmiştir.

Bu 'insan' biçimli ucube, bağrından çıktığı ve kutsallıklarla örülü olan birinci doğaya ihanet etmiştir.

Bu 'insan' biçimli ucube, geldiği kaynak olan kutsal ana-kadına ihanet etmiştir.

Bu 'insan' biçimli ucube, kaynağı bencillik olan iktidarı tüm topluma yayarak, tüm insanlığa ihanet etmiştir. Bu ucube, gerçek olan geçmişi hatırlamamak, gerçek insan olan özle yüz yüze gelmenin yaratacağı travmalardan kurtulmak için çoğalmak istemektedir. Bunun için de yaşamı bencillikle zehirlemek ve tüm insanları da hain yapmak istemektedir.

Herkesteki Hainlik

Yaklaşık olarak yedi bin yıllık bir ömrü bulunan hiyerarşik devletçi sistemin eş deyişle merkezi uygarlık sisteminin ihanetin ve hainliğin sistemi olduğunu söylemek hiç de spekülasyon olmaz, gerçekliğin ta kendisini dillendirmek olur.

Bu sistem insan olmaktan çıkmanın ve çıkarmanın sistemidir. İnsan kılıklı yaratıkları var eden, Diyojen'i gündüz vakti elinde fenerle insan aramaya çıkmak zorunda bırakan bir sistemdir. İnsana *'ben insan mıyım, ne kadar insanım, bu insan mı, bu işler insan işi olabilir mi?'* sorularını çok yakıcı bir şekilde sorduran bir sistemdir. Tam bir başkalaştırma sistemi olarak suçlu ve dolayısıyla hain bir sistemdir.

Ne yazık ki bu hainlik güçlüdür ve tüm insanlığa bulaşmış haldedir. Bu nedenle 'tüm insanların hain olup olmadığı' sorusu boşuna ve anlamsız değildir. İnsanlık gerçekten de özünden koptuğu oranda öncelikle kendisine karşı, sonra da oluşun her çeşidine karşı bir hain olup çıkmıştır. Toplum ve insan açısından toplumsal doğadan gerçekleşen her uzaklaşma, insanı ihanete götürür, yani hain yapar. Hiyerarşik devletçi sistemin üretimi olan toplumsal sorunların her yerde ve herkeste olduğu gerçeğini, eş

deyişle hepimizde çeşitli nüanslarda bencilliğin akıl almaz suretteki ve bolluktaki versiyonunun olduğunu gözettiğimizde ne yazık ki, şunu demek zorunda kalıyoruz: 'Hepimiz hainiz!' Çok ağır ve kabullenmesi zor bir gerçeklik olsa da, bu, yeniden insanlaşmak için girilmesi gereken bir eşik. Kendisine 'hainim' diyemeyen, kendindeki hainlikleri tespit edip onların üzerine üzerine gidemeyen kişinin yeniden insanlaşma yolunda ilerlemesi mümkün olamaz. İlginç olan Önderliğimizin de yeniden insanlaşma hareketini yaratmaya doğru yol alırken, işe başlarken şu meşhur tanımlamayı yapmaktan kendini alamamasıdır: *"Kendine ihanet ettirilmemiş tek bir Kürt yoktur."* Önderliğimizin sadece Kürtler için kullandığını, insanlığın içinde bulunduğu durumdan hareketle insanlık için kullanmaktan daha yerinde ve doğru bir şey olamaz.

Peki, bu ele alış, sorunlu değil midir? Herkes hain ise ne olacak? İyi ve kötü birbirinden nasıl ayrıştırılacak? Başkalarına hain diyenlerin kendisi hain ise, o halde ne olacak? Bu soruları çoğaltmak mümkündür. Ancak ele alışta ilk göze çarpan çelişkiyi ortaya koyması açısından yeterlidir.

Herkesin hainliğe bir şekilde bulaştırıldığı doğrudur, ama herkesin aynı düzeyde hain olduğu ve böyle kalmakta ısrar ettiği doğru değildir. Bu konuda bir çatallaşmaya gitme zorunluluğu vardır. Bir tarafta ihanetin yaratıcıları ve onu yaymak isteyenler vardır. Bunu en genel anlamda merkezi uygarlık güçleri olarak kavramsallaştırabiliriz. Diğer tarafta ise hainlerin saçtığı zehrin toplumsal bünyeye iyiden iyiye yayılması nedeniyle zehirlenen, bu yönüyle ihanete bulaştırılan toplumsal kesimler vardır. Bu kesimleri de demokratik uygarlık güçleri olarak kavramsallaştırabiliriz. İlk gruptakiler, insan eko-sistemini oluşturan dayanışmadan, simbiyotik ilişkiden (karşılıklı yarar), komünaliteden, toplumsallaşmadan, dolayısıyla insan hakikatinden saptıklarından, insanı insan olmaktan çıkararak başkalaştırdıklarından, gerçek anlamda haindirler. İhanet bunlar açısından ontolojik bir gerekliliktir. İhanetin olmadığı koşullarda yaşamaları mümkün değildir. İkinci gruptakiler ise ihanetin yaratıcıları olmadıkları gibi gerçekte ihanetin yaratıcılarına karşı insansal özü temsil edenlerdir. Ancak yaşam ihanete bolca bulandığından bu gruptakiler karşıt cephede olmalarına karşın, düşmanlarının etkilerini üzerlerinde hissederler. Bu onları bildik anlamda hain yapmaz, ama ihanetin etkisinde kalanlar yapar. Bu şu anlama gelir, hiyerarşik devletçi sistemin etkisinde kaldıkları ölçüdedir, hainlikleri. O açıdan hiyerarşik devletçi sistemin her türden etkisini, özle çelişik ve başkalaştıran şeyler olmaları itibariyle, bu güçlerin ihanete bulaşmış yanları olarak ele almak yerindedir.

Hiyerarşik devletçi sisteme yakınlık, ihanete yakınlık anlamına gelirken, öze uygunluk da hainlikten uzaklık anlamına gelir. Öz dediğimiz şey de öyle ne olduğu belli olmayan bir şey değildir. İnsan ve toplum için öz denilen şey, bir tür olarak insanın oluştuğu ilk andan ve bir tür olarak var kalacağı son ana kadar değişmeyen tözdür. Bu da ahlak ve politikadır. İnsan türü açısından ahlaksız ve politikasız var oluştan bahsetmek mümkün değildir. Bir oluş gerçekleşebilir, ama buna insan denemez, biçim olarak ona benzese de.

Şu an insan türü içinde hainlikten kurtulmak isteyen öz savunucuları ile hainlikte ısrar edip onu daha da yaymak isteyenler arasında yaşamın her alanında ve anında görünen-görünmeyen bir savaş söz konusudur. Bu savaş, sistemsel açıdan olduğu kadar, her insanın bizzat kendi içinde yaşadığı bir amansız savaştır. Gerçek hainlerin dışındaki insanların mücadeleleri gerçekte kendilerindeki hainliği kurutup, öze dönme mücadelesi

olmaktadır.

Bilgelerin, dervişlerin ve en genel anlamıyla da büyük insan olmuşların *"Kendimde bütün beşeri zaafların ayartıcı gücünü son bir kez gördüm ve yendim" (3)* diyen Sema Yoldaş gibi nefsi terbiyede başarılı olmaları bu açıdan son derece anlamlıdır. Tüm nefs terbiye çabalarının bencilliği yenmeye odaklanması boşuna değildir. Bu, bencilliğin doyumsuzluğundan ve ayartıcı yollara saptırıcı özelliğinden kaynaklanır. Oluşun evrensel ilkesi olan ruh-beden denkleminde pek çok büyük insan, bedeni ruhun 'kafesi' ve ruhun akışkanlığını dolayısıyla da yaratıcılığını 'öldüren' olarak değerlendirmiştir. Buna göre, beden doymazlığıyla ruhu öze uygun oluşma yolundan saptırandır. Farklı oluşlara götürendir. Evrensel oluşun ruh-beden ikilisini bu şekilde ortaya koymak pek doğru olmasa da yapılan değerlendirmeler 'nefs' denilenin ne olduğunu ve insanı nereye götürdüğünü göstermesi açısından son derece aydınlatıcıdır. Gerçekten de kendini terbiye edememiş bir ruh serseri mayındır ve ne yapacağı belirsizdir. Böyle bir haldeki terbiyesiz bir ruhun her edimi artık ihanete götürür. Terbiyesiz bir ruhun ihanet etmeyeceği hiçbir değer yoktur. *"Bir hain her şeye karşı haindir. Sevgi ve saygı aramayın onda. İhanet kişiliği sevgi ve saygıya karşı saldırganlıktır, düşmanlıktır. İhanet her zaman arkadan vurmaz, insanın iki kaşının arasından vurur." (4)* Bu açıdan ruhu güdü dediğimiz ayartıcılıklara karşı her güçlendirme edimi, ihanete en büyük darbedir.

Terzi Hermes'in hakikate ulaşmak isteyeni tabi tuttuğu nefsi terbiye denemeleri, Zerdüşt-Mani ve sonrasındaki gelenekte dile gelen 'elini, dilini, belini mühürleme' yaşamsal ilkeleri, tasavvufun, Budizm'in hakikate varma aşamaları yeniden insanlaşma yolunda yaşamın özsuyudurlar. Önderliğimizin "*Eleştiri düşüncesi gelişmenin diyalektik işleyişle ilgilidir. Diyalektik işleyiş tarzı uygun olmayanı açığa çıkarıp gidermeyi amaçlar. Gelişmenin mecrasında olmasını, doğasına uygun akışını esas alır. Özeleştiri düşüncesi ise, gelişmenin öznesi -aktif sağlayanı- durumunda olanın olması istenen, sağlanması gerekenle uyuşmayan, amaca taşımayan durumlara, olaylara, süreçlere yönelik düşünceyi ifade eder. Yani diyalektiksel gelişmeye denk düşmeyen başarısız düşünce, tasarı, tavır ve hareketlere son verip doğru olan düşünce ve pratiğe bağlanmayı ifade eder." (5)* değerlendirmesi de yine aynı gerçeğe tekabül eder. Eleştirilen ve özeleştiriyle atılmak istenen doğal olmayandır, doğal kılmayandır. Yapılmak istenen doğal olabilmek ve doğal kalabilmektir. Bunun da ihanetin panzehri olduğu açıktır.

Zaaflarını yenemeyenin, haksızlığa karşı adaleti haykıramayanın, başkalarını hissedemeyecek kadar bencilleşenin, korkağın, ihanete ve haine öfkelenip kinini kusamayanın, başkalaşıma uğramışın, kendisi olma yolunda takati kalmamışın ruhunun gerçekten de kurtulmaya-kurtarılmaya ihtiyacı vardır. Ruhu kurtarmak gerekir.

Ruh kurtulmalı ki insan olgusunun ne olduğu görülsün.

Ruh kurtulmalı ki insandaki yaratıcılık anlaşılsın.

Ruh kurtulmalı ki ütopyaların ne kadar gerçek olduğu görülsün.

Ruh kurtulmalı ki Mani'nin dediği gibi sevginin gücüyle kötünün nasıl da iyinin içinde eridiğine bakılabilsin.

Ruh kurtulmalı ki evren insanda kendisini izleyebilsin ve sevinebilsin.

Ruh kurtulmalı ki *"Ben benim, ben evrenim, ben öncesi-sonrası, yakını-uzağı olmayan zaman ve mekânım!"*(6) diye haykırılabilsin.

Ruh kurtulmalı ki hainlik son bulsun.

Ruh kurtulmalı ki…

Kürtler ve Hainlik

Bu yedi bin yıllık tarihte Kürtlerin durumuna baktığımızda, yaptığımız genel

değerlendirmelerin ötesinde çok özgün ve ilginç yanların olduğunu görürüz. Kuşkusuz ki genel için geçerli olan parça için de geçerlidir. Bu açıdan genel insanlık için yapılan soyutlamalar Kürtler için de geçerlidir ama aynı şeyi tersinden söylemek doğru olmaz. Yani Kürtler için söyleyeceklerimiz, tüm toplumlar için de aynı düzeyde geçerli değildir. Çünkü *"Kürt toplumu normal bir toplum değildir ki, onun için normal çözümlemeler geliştirelim." (7)*

Evrensel-tekil denkleminde Kürtlerin nerede durduğuna, Kürtlerin temel yapıtaşlarının ne olduğuna önceki yazılarımızda baktık. Orada belirtilenleri yazımızın temeli olarak belleyerek, biz daha çok konumuz itibariyle Kürtlerin özgünlüğünden bahsetmeye çalışacağız.

Kürtleri diğer topluluklardan ayıran en temel husus, ilk ihanetin bizzat kendilerine karşı geliştirilmiş olmasıdır. Yani hainliğin çıkışı kendilerini fazlasıyla ilgilendirmektedir. Hainliğin sistemi olarak tanımladığımız hiyerarşik sistem ilkin, döneminin modernitesini (modernite 'bir çağda toplumun yaşam tarzı' anlamında kullanılmıştır) temsil eden Verimli Hilal merkezli toplumsal yaşama karşı geliştirildi. 'Güçlü kurnaz adam'ın geliştirmek istediği hiyerarşik sistem ile ana-kadının öncülük ettiği ve Kürt ana-atalarının yaratıcıları olmaları nedeniyle çok derinlemesine yaşadıkları, Sümerlerin 'altın çağ', dinlerin 'cennet', toplumsal kurtuluşu amaçlayan hareketlerin ise 'ütopya' olarak adlandırarak tekrar dönmek istedikleri neolitik sistem arasında çatallandı tarih. Ne var ki bu mücadelede toplumsal doğaya ihanet edenlerin gelişimi engellenemedi. Bencillik Kürtlerin diyarında değil de daha aşağılarda devletleşti. Devletleşen bencillik yerinde durmadı, büyük bir doyumsuzlukla yayılmak istedi. Yönünü bir zamanlar yoğun bir mücadeleye tutuştukları ve kendileriyle özsel ve yapısal olarak çelişik olan Kürtlerin diyarına döndü. Buraları kendisine ait kılmak istedi. Kürtlerin bu defa işi daha zordu, zira karşılarındaki güruh hiyerarşiyi aşarak devletleşmişti. Bu karşılaşma, Kürtler açısından yeni bir tarihin başlangıcı olması itibariyle önemlidir. Kürtlerin ihanetçi uygarlık güçleriyle girişeceği mücadele yeniden ama bu defa daha zorlu ve çetin olarak başlayacaktır.

Bu yeni tarihte ilk şehir devleti olan Uruk'un ilk yarı tanrı kralı Gılgameş merkezi uygarlığın, Humbaba direnişçi Kürt toplumsal yapısının, Enkidu da Kürt kabile-aşiret yapısından düşürülerek devşirilen, hain haline getirilen 'Kürt'ü temsil etmektedir. İlginç olan Kürtlerin devlet olmak için gerekli tüm alt yapıya sahip olmalarına karşın, devletleşmemeleri ve devletçi sistemle ilk karşılaşmalarını toplumsal doğanın özünü savunmak üzerine kurmalarıdır. Kürtlerin *"Kültürel yaşamı uygarlık yaşamına tercih etmeleri basit bir gericilik veya ilkellikle izah edilemez. Yaşadıkları kültür bir kent, sınıf ve devlet kültürü değildir; kendi içinde otoriterleşmeye, sınıflaşmaya yer vermeyen ve kabile demokrasisinde ısrar eden bir kültürdür. Kürtlerin kolay zapturapt altına alınamamaları bu kültürel demokrasileriyle ilgilidir." **(8)*** Zaten tüm uygarlık tarihi boyunca hep direniş halinde olmalarının ve kendilerini her şeye rağmen koruyabilmelerinin altında bu kültürel yaşamı derinlemesine yaşamaları gerçeği yatar.

Biz tekrardan Enkidu'ya dönelim.

Tüm 'Kürt' Hainlerinin Ata Babası: Enkidu

Enkidu'nun hikâyesi aslında tüm 'Kürt' hainlerinin hikayesidir. O tüm 'Kürt' hainlerinin ata babasıdır. Onun özellikleri bir genetik kodlama biçiminde kendisinden sonraki tüm hainlerin özü olacaktır. Tüm hainlerin rehberidir o. Bu nedenle onu anlamak tüm hainleri anlamada kolaylaştırıcı olur.

Enkidu, ölümsüzlük peşindeki ilk kral

İlginç olan, Enkidu'daki bu başkası olma halini doğanın da hissetmesi ve bu haine tavır almasıdır. Öyle ki Enkidu başkalaşıma uğradıktan sonra, kendisiyle daha önce bir ve dost olan hayvanlar ondan korkarak kaçacaklardır. Bu canlılar nezdinde Enkidu artık uygarlığa bulaşmış ve karşısında tedbir alınması gereken bir düşmandır.

olan Gılgameş kendisine el atıp onu sistemiçileştirinceye kadar da doğal bir insandır. '*Ya hep ya hiç'* felsefesinin yaşamın anası olduğu kabile toplumunun bir üyesidir. Doğayla bir bütün halindedir, kendisini doğanın dışında bir varlık olarak görmemektedir. Bu nedenle de doğanın dilinden anlamaktadır, tüm hayvanlarla ve bitkilerle konuşabilmektedir. Doğanın dostu Enkidu'yu bitkiler ve hayvanlar kendilerinden sayarlar ve asla ondan korkmaz, uzaklaşmazlar. Zira o gerçekten de onlardan biridir. Öte taraftan Enkidu hayli heybetli ve 'gamêş' kadar güçlüdür. Enkidu tablosu böylelikle belirginleşmektedir: Komünal toplumun bir üyesi, doğanın dostu ve oldukça güçlü.

Sonra uygarlık Theptilla'nın suretinde kendisini çekecektir. Sonraları Yunan dünyasında Pandora üzerinden Epimetheus'un başına gelenler, çok önceden Theptilla üzerinden Enkidu'nun başına gelecektir. Enkidu uygarlığın 'nimetleri' karşısında kendini kaybedecektir. Enkidu açısından 'ben'in devreye girdiği andır, bu an. 'Ben'in ruhsallığı, Enkidu'nun bedenini alıp Gılgameş'te sembolize edilen uygarlığa götürecektir. Ben'in doyumsuzluğunda sürüklenen Enkidu belki de kendi kabile komününden kopan ilk 'Kürt'tür aynı zamanda. İnsan türü açısından var oluş koşulu olan toplumsallıktan kopuşla başa gelenlere en iyi bir örnektir. Gelinen aşamada 'ya hep ya hiç'in yerini 'hep bana' almıştır. Bu yönüyle başkalaşmıştır.

İlginç olan, Enkidu'daki bu başkası olma halini doğanın da hissetmesi ve bu haine tavır almasıdır. Öyle ki Enkidu başkalaşıma uğradıktan sonra, kendisiyle daha önce bir ve dost olan hayvanlar ondan korkarak kaçacaklardır. Bu canlılar nezdinde Enkidu artık uygarlığa bulaşmış ve karşısında tedbir alınması gereken bir düşmandır. Ondan kaçışları bundandır. Dost gitmiş, yerine düşman gelmiştir. Şaşmaz bir duygusal zekâyla yaşayan birinci doğanın bileşenlerinin Enkidu'da yaşanan ruhsal değişimi fark etmeleri ve kendilerini korumaya almaları bu açıdan son derece anlamlıdır. Öyle ya doğa dostu birinin hain olduktan sonra duygularının aynı kalmasını beklemek oluşun diyalektiğine terstir. Hainin her şeye karşı hain olduğunu ilk fark edenlerin de hayvanlar olması, birinci doğanın canlılığını göstermesi açısından önemlidir.

İlk ana doğadan ve ikinci ana toplumdan kopan Enkidu, köksüzleşerek anasını öldüren ilk Orest olarak iş görmeye koyulacaktır.

"Kendi toplumsal gerçeklerini işgal etmeye, fethetmeye, bastırmaya, sömürmeye, imha ve tasfiye etmeye yönelen, düşman diye tabir edebileceğimiz güce itaat etmek üzere, kendi gerçekliğinden kopan, ona ters düşen ve ona karşı savaşan" (9) olarak Enkidu, Kürt kabile şefini temsil eden Humbaba'da sembolize edilen kaynak topluma karşı acımasızdır. Ona hainliğini hatırlatan kaynağın kurutulması için elinden geleni yapar. Öyle ki Gılgameş'in durduğu anlarda bile o durmaz, kökü tümden kurutmaya yeminlidir adeta.

Mayasını Enkidu'nun attığı Kürt hainliği bundan sonra bir gelenek olarak durmayacak ve var olagelecektir. Önderliğimiz bu geleneksel akışı *"Gılgameş Destanı'ndaki ilk şehirli işbirlikçi Kurti olan Enkidu, belki de tüm şehirli, sınıflı ve iktidar işbirlikçisi Kurti'lerin ilk atasıdır. Destandaki Humbaba, Dağ Kurti'sidir. Enkidu ihanet ettiği Humbaba'yı öldürmesi için Gılgameş'e âdeta yalvarır. Günümüzdeki işbirlikçi Kürti'yi ne de yaman çağrıştırıyor! Demek ki ikisi arasındaki fark 'u' harfi üzerindeki noktalar kadar olabilir derken pek de haksız sayılmayız."* ***(10)*** şeklinde değerlendirecektir.

Neredeyse Kürdistan'a hakim olan her gücün yanı başında bir Kürt işbirlikçi takımı hemen yaratılıvermiştir. Aşiret hiyerarşisinde üst tabakada yer alan bu kesimlerin pozisyonu Harpagos'ta sembolize edilen kimi hainliklerin ötesinde daha çok dışsal egemenlikle işbirliği yapma temelindedir. Tümden kendi aşiretinden dolayısıyla toplumundan kopma, erime ve başkalaşma gibi bir durum söz konusu değildir. Arap egemenliğine kadar durumun böyle olduğunu söylemek mümkündür. Önderliğimiz bu durumu şöyle açıklar: *"Araplaşma öncesi Kürt hiyerarşik önderleri kabile kültürüyle hâlâ yakın bağ içindeydiler, aynı kabile ve aşiretin mensuplarıydı. Dolayısıyla sınıflaşma zayıftı. Çıkarları sınıflaşmadan ziyade, kabile ve aşiret içinde hiyerarşinin üst tabakası olarak kalmalarını daha yararlı ve gerekli kılıyordu. Aşiret kültürel bağlarını yitirip yalnız birey veya aile olarak yabancı hâkim hanedanlık kültürü içinde erimeleri çıkarlarına uygun değildi. Böyle bir durumda her şeylerini yitirebilirlerdi. Önlerinde bunu kanıtlayan çok sayıda tarihsel örnek vardı. Kürt kabile ve aşiret gerçekliği kendi kültürüne çok katı bir biçimde bağlı olup, dış güçlerle bütünleşmeyi ve asimilasyonu olanaksız veya istisnai kılıyordu. Bunun yanı sıra tarihsel olarak sınıflaşmanın maddi koşullarının fazla gelişmemiş olması (kent ve devlet kültürüyle az karşılaşmış olmaları) ve en önemlisi, dıştan kaynaklı işgalci, fetihçi ve sömürgen istilalara karşı sürekli mücadele içinde olmaları bunda önemli rol oynamıştı." (11)*

Arapların egemenliğiyle Kürdistan'ın durumunda önemli bir değişim yaşanır. Dört Halife döneminden sonra başlayan Emevi Hanedanlığı, Araplardan başlayarak, başta Kürtler olmak üzere egemenlik altına alınan tüm yerlerde, klasik köle-efendi veya aşiret üyesi-aşiret reisi ilişkisi yerine Avrupa'daki serf-senyör ilişkisini xulam-ağa, bende-derebey biçiminde kurar. Bu yönüyle Emevi Hanedanlığı'nın hem Araplar hem de diğer toplumlar içinde çok yaygın bir aristokratlaştırma politikası geliştirdiğini ve bunda başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Kürtler açısından da yaşanan bu olmuştur. Aşiret üyesi-aşiret reisi ilişkisinden xulam-ağa ikilisi doğmuştur. Aşiret bağlarından kopmakla gelişen bu sınıflaşmada, Kürt aristokrasisi kendi cephesini Arap aristokrasisinin yanı olarak belirleyecek ve geleceğini ona bağlayacaktır. Bir taraf-

tan özellikle seyitlik üzerinden soyunu ehl-i beyte bağlamaya çalışırken, diğer yandan hâkim hanedan aristokrasisiyle evlilik bağlarıyla sistemle bir olmaya, çıkar birliği etmeye çalışacaktır. Bundan sonrası Kürt aristokrasisi açısından yaşanan başkalaşarak, kendi dilini, kültürünü hakir görme, Araplaşmaya çalışma olacaktır. Kendi kabile dil ve kültüründen hızla uzaklaşma yaşanacak ve pek çok örneğinde olduğu gibi kullanılan dil bile farklılaşacaktır. Tabi bunu total bir anlayışla ele almamak önemlidir. Bahsedilen gelişme daha çok ovalık alanlarda, kentlerde, ağalığın devşirileceği yerlerde ve daha çok da Kürt üst tabakasının içinde gerçekleşen bir gelişmedir. Topluma her yönüyle yayılmayan bu başkalaşım işi, biraz da feodalizmin gücüyle sınırlanmıştır.

Kürtlere Dayatılan Toplu Hainlik

Kürtler asıl kapitalist modernite döneminde kültürel soykırım kıskacına alınarak, tümden başkalaşıma uğratılmak isteneceklerdir. Dış egemen ile özerkliklerini yitirmeden, farklılıkları tanınarak ve kendi kültürlerine göre kendilerini gerçekleştiren Kürtlerin bu durumu Önderliğimizin Kürt soykırımının başlangıç tarihi olarak belirttiği 1925'ten sonra tümden değişecektir. Başta İngilizler olmak üzere kapitalist modernist güçlerin oluşturduğu konsept çerçevesinde Kürtler kültürel soykırım cenderesine alınacaktır. Bol komployla örülü bu kültürel soykırım işinde Kürt işbirlikçi kesimine de geçmiştekinden daha farklı bir rol verilecektir. Bu rol, soykırımda 'araç' olmadır.

"Kürt aristokratik geleneğini değerlendirirken Avrupalılarla, hatta dünyanın herhangi bir köşesindeki örneklerle karıştırmamak ve karşılaştırmamak gerekir. Bu konuda kendine özgü bir konumlanma geliştirilmiştir. Bu aristokratik tabakanın rolü, Kürdistan ve Kürtler üzerinde ulus-devletlerin tahakkümünü ve kapitalist sömürü tarzlarını geçerli kılmada araçsal bir konuma indirgenmiştir. Bu konumlanma son iki yüz yılda özenle, başta şiddet ve zorlama yoluyla, giderek tüm toplumsal alanların tahribini hedefleyen 'özel ve örtülü soykırım' yöntemleriyle Kürtlüğün tasfiye edilmesinde temel araç olarak değerlendirilmiştir." (12) 'Kürt' hainlerinin tanımadığı sınır, Kürt soykırımında tamamlanmak isteniyor. Enkidu'nun Gılgameş'ten yalvarırcasına istediği kök kurutmayı, Enkidu'nun bugünkü çocukları gerçekleştirmek istemektedirler.

Kürt soykırımının başlangıcından sonrası herkesin malumudur. Bir oluşun hem de tarihsel toplumun en güzel örneklerinden birinin varlığının inkârı ve yok sayılanın yok edilmesi için içine girilen imha süreci. Bunu mümkün kılmak için de Kürtler için özenle hazırlanan, kapitalist modernite patentli ve hiçbir dönem değişmeyen inkâr ve imha fermanı.

Kürt soykırımıyla geçen 20. yüzyılda soykırımcıların tam da 'başardık' dedikleri bir anda doğanın, tarihsel toplumun ve insanlığın çığlığı olarak PKK doğacaktır. Örgütsüz bırakılmış toplumun örgütlü gücü olarak PKK daha işin başında bu hain işbirlikçi kesimle hemen bir hesaplaşmaya girişecektir. Tarihsel toplumun dile gelişi olan PKK'nin kendileri açısından yok oluş olduğunu çok iyi bilen Enkidu'nun çocukları parçalar ötesi bir seferberlikle PKK'ye karşı saldırıya geçeceklerdir. Ataları Enkidu'nun da yaratıcısı olan merkezi uygarlık sisteminin kapitalist modernite versiyonu, toplumsal doğanın PKK şahsında dile gelen uyanışını yok etmek için Enkidu'nun çocuklarından azami düzeyde yararlanacaktır.

Kürt Kapitalist Modernitesi

Bugün kapitalist modernite güçlerince Güney Kürdistan'ı tüm Kürtler açısından bir çekim merkezi haline getirme strate-

jisi temelinde uluslararası alanda Güney Kürdistan'ın tanınmasını bir tarafa bırakırsak, varlık olarak tanınma sorunu tüm Kürtler açısından son derece hayati bir sorundur. Kürtlerin bir varlık sorunu vardır ve yürüttüğü mücadele bir var kalma mücadelesidir. Mücadelelerinin kutsallığı da zaten bu gerçeklikten kaynaklanmaktadır. Kürtler bugün bir varlığın hem de insanlığa çok şey katmış bir varlığın yok olmaması için bir mücadele yürütüyor. Bu varlık ve özgürlük mücadelesinin öncülüğünü ise PKK ve onun çizgisinde hareket eden örgütler üstlenmiş bulunuyor. Bu çizgi ve öncülük Önder APO çizgisi ve Önderliğidir.

Bir de Kürtleri yok etmeye çalışanların yanında saf tutan ama kalıbı 'Kürt' olan bir çizgi vardır ki, bu da kutsalın karşısındaki lanetli durumu ifade eder. Anakadın ile güçlü kurnaz adam'ın henüz bitmemiş mücadelesinin güncellenmesi olan bu savaş, kapitalist modernitenin hainliğin dozajını arttırması nedeniyle çok daha amansız ve keskin geçmektedir. Kutsal ile lanetin mücadelesinde geçmişten farklı olarak laneti temsil edenler, yaratıcıları olan merkezi uygarlık güçleriyle uşak olmalarına karşın daha içli dışlılar, bir'ler. Global kapitalist modernist güçler, Enkidu'nun çocuklarını devletleştirerek, Kürt kapitalist modernitesini, Kürt tarihsel toplumuna karşı çıkarmış bulunuyorlar. *"Kuzey Irak (Güney Kürdistan)'daki Kürt Federe Devleti'ni yalnızca yörenin burjuva dönüşümü olarak değil, tüm Kürdistan'daki işbirlikçi sınıfın burjuva dönüşümü olarak değerlendirmek gerekir. Kökeni eskidir. Tüm isyanlarda ve milliyetçi örgütlenmelerde bu yönlü çözüm hep hedef olarak belirlenmiştir. Aralarındaki çok parçalanmışlığa ve dağınıklığa rağmen, bu güçlerin yeni konumunu Kürt kapitalist modernitesi olarak değerlendirmek mümkündür."* (13)

Kürtler açısından hainliğin çizgisini temsil edenler Güney Kürdistan'ı merkez alarak kendilerini kurumlaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu açıdan hainliği kişiler üzerinden değil de bir ruhsal ve yapısal ikilik üzerinden ele almak daha yerinde olur. Bu devlet Enkidu ruhunun bedenidir. Enkidu'nun hain ruhu kendisini bu devletle görünür kılmıştır. Bugün Kürdistan'ın dört parçasında var olan ve geliştirilmek istenen hainlik, bu devlet ekseninde kendini örgütlemeye, daha da oluşarak varlığını garanti altına almaya çalışıyor. Dikkatle bakıldığında sömürgecilikle işbirliği halindeki tüm kesimlerin yönlerini KDP'ye çevirdikleri hemen görülür. Bu açıdan KDP'yi kendi topluluğundan kopmuş, ona ters düşerek ona karşı savaşanların, içinden çıktıkları toplumun düşmanlarının cephesinde yer alanların çatı örgütlenmesi olarak tanımlamak yerindedir.

Kürtler açısından hainliğin çizgisini temsil edenler Güney Kürdistan'ı merkez alarak kendilerini kurumlaştırmaya çalışmaktadırlar.

Enkidu Ruhunun Bedeni: KDP

Enkidu'nun çocukları devletleşse de bu onların bağımsız ve kendi oldukları anlamına gelmez. Hainlerin yapması gerekenler bellidir ve bunda hiçbir zaman bir değişiklik olmaz. Kürt kültürel soykırımında başarıya ulaşmak için kapitalist modernist güçlerin KDP'ye oynattıkları rol, yukarıda belirttiğimiz gibi araçsallıktır. Bu rol sadece PKK'ye karşı oynatılmamıştır. Buna mukabil KDP oluştuğu

andan itibaren Kürt halkı üzerinde bir kontrol aracı olarak işlevselleştirilmiştir. Önderliğimiz hala da yaşanmakta olan bu gerçekliğin tarihini şöyle değerlendirmektedir: *"1975'ten sonra grubun bağımsız olduğu anlaşılınca, KDP üzerinden Sterka Sor (Kızıl Yıldız) eliyle müdahalede bulunulduğu, bunda Alaattin Kapan denilen ve en son Haki Karer'i katleden unsurun kullanıldığı bilinmektedir. KDP'nin başından itibaren İsrail paralelinde ve NATO'yla bağlantılı olarak hareket ettiği ve Kürdistan genelinde bir kontrol örgütü olarak destek gördüğü kesindir. Gladio'nun denetiminde olduğu ve özellikle 1961'den itibaren Türk Gladio'sunun da desteğiyle silahlandırılıp ayaklanmaya teşvik edildiği belirtilebilir. Aynı desteğin İran Şahlığı üzerinden sürdürüldüğü çok sayıda belgeyle kanıtlanacaktır. Dolayısıyla KDP üzerinden Kürdistan'daki sol gruplaşmalara yapılan müdahalelerin Gladio'nun dolaylı desteğiyle gerçekliğini görmek önem taşımaktadır."* (14)

Bir gladyo örgütlenmesi halinde tasarımlanan KDP'nin Kürdistan genelinde nasıl bir kontrol ve tasfiye örgütü olduğuna dair örneklerin haddi hesabı yoktur. En bilinenlerden biri T-KDP'nin başına getirilenlerdir. Kürt ulusal mücadelesinin ancak silahlı bir savaşımla, Kürdistan'ın dört parçasını kapsayacak bir şekilde ve Marksist-Leninist bir çizgide gerçekleştirilebileceğini temel politikası haline getirerek bu görüşlerini dayanışmak için KDP'ye sunan bu örgüt, ciğeri kediye teslim etme misali, KDP-MİT ortak operasyonlarıyla tasfiye edilecektir.

Kendilerine örgütlenme imkanı yaratma vaatleriyle Zaxo'ya çektikleri, örgütün etkili isimlerinden önce Sait Elçi; sonrasında Sait Elçi'nin katilidir denilerek Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şivan) bu hain güruh tarafından katledilir. Her iki önder kadronun katledilmesinin ardından örgütün başına MİT ile Barzaniler arasındaki ilişkileri sağlayan Dervişê Sado'nun getirilmesi suretiyle örgüt tamamen MİT'in denetimine alınır. Geriye kalan kimi öncü kadroların tasfiyesi ve kimilerinin de teslim olması sonucunda aslında bir halk kurtuluş hareketi olarak kendisini tasarlayan T-KDP tasfiye olmaktan kurtulamaz. Aynı komplocu yaklaşımı İ-KDP'den de Süleyman Muini'yi katlederek gerçekleştirirler.

KDP aynı yaklaşımı PKK'ye karşı da uzun süre sergileyecektir. Önce Kuzey Kürdistan'da kendisine yakın örgütler aracılığıyla PKK'ye karşı her türlü eyleme başvuracak, PKK'yi bitirmek isteyecektir. Öyle ki kimi örgütler Kürt halkının haklarını gasp etmiş olan, halka inkâr ve imhayı dayatan devlete tek bir kurşun sıkmazken, devleti ideolojik olarak mahkum etmezken, PKK'ye karşı askeri eylemler de dahil her türden düşmanca tavrı sergilemişlerdir. Bunun yetmediğini gören KDP, bu defa doğrudan saldıran olacaktır. KDP'nin başından beri Kürt Özgürlük Hareketi karşısındaki düşmanca tutumunu birinci elden, Önderliğimizden okuyalım:

"KDP temsilcileri gerillanın hamle yapmasından yana değildiler. Çok yoğun engellemelerde bulundular. Özellikle sınırı geçerek ülkeye giriş aşamasında çok sayıda arkadaşımızı şehit ettiler. Daha sonra çatışma ve öldürmeler süreklilik kazandı. 1985'te Mesut Barzani'nin Şam'da benimle yaptığı görüşmede açıkça 15 Ağustos Hamlesinden vazgeçmemizi istemesinin sadece Türk iç güvenlik güçlerinin bir dayatması olmadığına, bunun İsrail ve NATO Gladio'su ile bağlantılı bir girişim olduğuna dair kuşku ve endişelerim vardı. KDP ile ilişkiler ve çatışmaları sadece Türk iç güvenlik güçlerinin yönlendirdiği olaylar olarak ele almamak, NATO Gladio'su ve İsrail politikaları açısından da bakmak büyük önem taşır. Üzerinde kapsamlı araştırma yapılması gereken bir konudur bu.

Benimle yürütülen ve özellikle KDP ve Barzaniler kanalından sürdürülen görüşmelerde temel talep hamleye kendiliğinden son vermemizdir. Bu talep veya öneri, kapitalist hegemonyanın 1920'deki Kahire Konferansı'nda Kürt sorununa ilişkin olarak aldığı kararın güncellenmesini ifade eder. Bilindiği üzere bu karar Ortadoğu'nun hegemonya altında tutulması için Kürt meselesinin çözümsüz bırakılmasını ve bu haliyle sorunun hep canlı tutulmasını öngörür. Barzaniler ve KDP'ye biçilen rol, Kürdistan'da bu öngörünün hayata geçirilmesiyle bağlantılıdır. Öngörü İsrail'in varlığının gerçekleştirilmesini ve kalıcı kılınmasını da hedeflediğinden, Kürdistan'daki tüm oluşumlar eğer Proto-İsrail bağlamında değilse müdahale edilip etkisizleştirilir. Dolayısıyla 1985 sonrasında devrimci halk savaşı deneyimi ardından İsrail, Türkiye ve KDP güçlerinin NATO ve Gladio ile birlikte PKK'nin üzerine gelmeleri anlaşılır bir hususdur. Arkasında tarihî bir karar ve güncel hayati menfaatleri vardır.

Bu dönemde PKK'ye yönelik sızmalar KDP üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dönemin KDP'sinin yeniden örgütlenmesini yürüten ve adına 'Qiyade Muvaqat' denilen örgütlenmenin başı Sami Abdurrahman'dır. PKK'ye yönelik pratik tasfiye girişimlerini ve sızmaları esas olarak Sami Abdurrahman yürütmüştür. Kullandığı en önemli araç sahte Kürtçü KUK (KUK = Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları. O dönemde biz kendimizi 'Ulusal Kurtuluşçular' olarak tanımlıyorduk. Her ajan örgütün esas örgütün isim veya niteliklerinden birini kullanması burada da söz konusudur) örgütlenmesidir. Çok sayıda PKK'li ve Kürt yurtsever bu örgüt eliyle katledildi. KUK'a biçilen rol, ne pahasına olursa olsun, PKK'nin Bingöl-Mardin hattının doğusuna geçişini engellemekti. JİTEM'in kurucusu Albay Arif Doğan'ın da bizzat itiraf ettiği gibi, bu dönemde on bin kişilik bir silahlı imha ekibinin görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Burada çok önemli olan husus, bu gücün kanun üstü olmasıdır. Sorgusuz sualsiz her tür cinayeti işlemeye yetkilidir. Soykırım örgütü olma niteliğini buradan alır. Aynı yetki halkın 'Hizbul-Kontra' dediği Kürdistan Hizbullah'ına da tanınmıştır. On binleri aşkın faili meçhul cinayet bu iki kardeş örgüte tanınan kanun ve hatta anayasa üstü yetkiler temelinde işlenmiştir. Bu dönemin başlangıcında Ozan Sefkan (Celal Ercan) ve grubunun imha edilmesi (1985), Mahsum Korkmaz yoldaşın katledilmesi (1986), Selahattin Çelik üzerinden yürütülen gerillayı teslim alma çalışmaları ve PKK'nin 1986'daki Üçüncü Kongre'sindeki bunalım dolaylı ve direkt JİTEM'le bağlantılı önemli olaylardır. Ayrıca benim için çok değerli olan Nusaybinli İbrahim (Darar Akay) yoldaşın 1985'te katledilmesi de (Silopi-Şax köyünde) bizzat Arif Doğan'ın itiraf ettiği gibi JİTEM tarafından gerçekleştirilmiştir...

Mahsum Korkmaz... tehlikeyi ilk gören ve tedbir almaya çalışan komutanlarımızdan biri olduğu için özenle seçilen ve katledilen bir yoldaşımızdır. Darar'ın öldürülmesi de bu temeldedir. Ozan Sef-

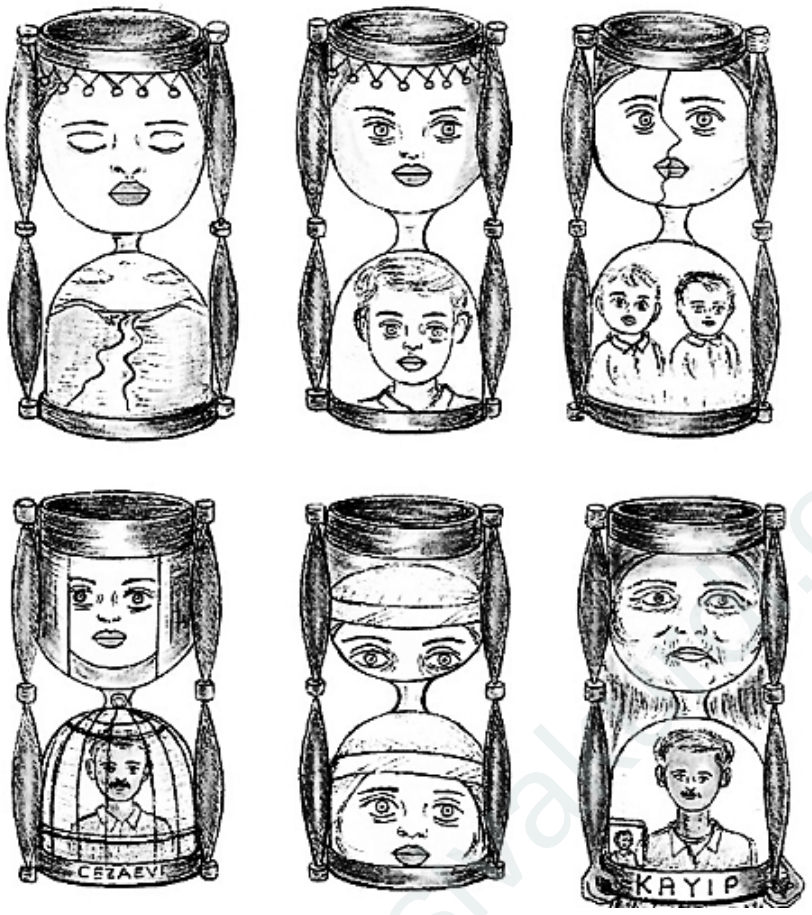

kan ve arkadaşlarının öldürülmesi de benzer komplolar serisinin devamıdır. Mahsum'un ölüm biçimi ve yaşamını yitirdiği koşullar dışardan sızdırılmış kişilerin bu katliamda rol oynadığını düşündürmektedir. Şemdin Sakık ve daha sonra 1987 kışında Bekaa'da intihar eden Ferhat kod adlı Eruhlu gencin durumu, Mahsum'un içten suikastla öldürülmüş olabileceğini güçlü bir olasılık olarak düşündürmektedir. Cemil Işık'ın 1987'den itibaren komuta değişikliğinden de istifade ederek gerillada inisiyatifi ele geçirmesi PKK'ye çok pahalıya mal olmuştur. En büyük olumsuzluğu ise, PKK'nin büyük emekler sonucunda planladığı ve hazırlıklarını büyük oranda tamamladığı gerilla savaşı planının boşa çıkarılmasıdır. Dörtlü çetenin diğer elemanları olan Şemdin Sakık, Şahin Baliç ve Halil Kaya (Kör Cemal) Hogir'ın izinde yürüyüp gerilla sistemini boşa çıkarmada etkili olan ve önde gelen isimlerin başında yer almaktadır. Bu isimlerin çoğunun KDP ve Beş Parçacılarla bağlantılı olması (Beş Parçacılar ve KUK da KDP bağlantılıdır. Özellikle 'Qiyade Muvaqat' ile ilişkilidir) sızma unsurunun göz ardı edilemeyeceğini göstermektedir. Bu dönemde bizzat tanıdığım yüze yakın en değerli gerilla komutan adayının 'Çatışmada öldüler' süsü verilerek katledilmeleri komplonun büyüklüğünü göstermektedir." (15)

Tüm bunlara rağmen gelişimini engelleyemediği PKK'ye karşı uluslararası güçlerin desteğinde, TC ile işbirliği yaparak 1992'de ve sonraki yıllarda çok kapsamlı operasyonlarda yer aldı KDP. PKK'ye karşı güç olabilmesi için sürekli desteklendi, önü açıldı. Özellikle de İsrail tarafından ısrarlı bir şekilde PKK, KDP'nin güdümüne sokulmaya çalışıldı. PKK'nin ve onun Önderliğinin bağımsızlıkçı çizgisinden taviz vermediği iyiden iyiye anlaşıldığında da meşhur uluslararası komplo ile Önderliğimiz ve hareketimizin tasfiyesi gerçekleştirilerek

ihanetçi, işbirlikçi çizgiye alan açmak hedeflendi. Komplonun başlangıcının KDP, YNK ve ABD arasında imzalanan Washington Antlaşması olması Kürt hainlerinde ihanetin hangi boyuta geldiğini göstermesi açısından son derece önemlidir. Ve bu komplo bugün de daha da hızlanarak devam etmektedir. Mesele artık kapitalist moderniteye ve ulus-devletçi sömürgeciliğe uşaklık etmenin ötesine geçmiş haldedir. Artık ortada kendi kapitalist modernitesini kurmaya çalışan ve bunda hayli mesafe kat etmiş bir hainlik durmaktadır.

Tarihsel toplumun demokratik modernitesine karşı, merkezi uygarlık sisteminin küçük çaplı bir kapitalist modernitesi olmaya çalışanla karşı karşıyayız. Ne kadar hainceye düşündüğünü, yaratıcısına ne kadar benzediğini de en iyi Rojava pratiğinden görüyoruz. Kapitalist modernitenin ve ulus-devletçi sömürgeciliğin bir ön açma girişimini bir de orada görmekteyiz. Çeteler üzerinden işgal edilmek istenen Rojava'daki tüm yerlerin olası işgalin ardından KDP'ye teslim edileceğinden kuşku duyulmamalıdır. Zira planın yapıldığı masada KDP de 'Kürt' haini olarak yerini almaktadır.

Artık Kürtler açısından iki ayrı ulus olarak konulan teorik çerçeve tüm çıplaklığıyla pratikleşerek orta yerde durmaktadır. Bunu bir yanda toplumsal doğadan çıkan demokratik ulus, diğer yanda egemenlerin bencil ruhundan çıkan ulus-devletçi anlayış olarak okumak da mümkündür. İki ayrı ulus olmayı, ulusu kan bağına dayalı olarak tanımlayanlar anlamayacaklardır, ama ulus, inşa edilmiş bir gerçeklik olarak *"ortak zihniyet dünyasını paylaşan insanlar topluluğu" (16)* anlamına gelir. *"Devlet ulusunda ortak zihniyete damgasını vuran milliyetçilik iken, demokratik ulusta özgürlük ve dayanışma bilincidir."(17)*

Kendilerini Kürtlerin ağası, beyi, miri ve egemeni görenlerin, görmek isteyenlerin bu istekleri yerine gelmediğinden, Kürt kendi kökü üzerinde yeniden yeşerdiğinden bu insan müsveddeleri hezeyan halinde hareketimize ve Önderliğimize saldırmaktadırlar. Hainlikte yarışmalarının gerçek nedeni, Özgürlük Hareketi ve Önderliğin, onların Kürtlerin egemeni olma hayallerini boşa çıkarmasıdır. Tarihsel toplumun en güzide bir gerçekleşmesi olan Kürdistan toplumu bu hainlere bunu tattırmayacak. Tözüne uygun bir yeniden oluşumla evrensele doğru akacaktır. Kürdistan'da artık ağaların, beylerin, mirlerin, egemenlerin ve kendilerini çoban, toplumu sürü gören cümle hainlerin devri kapanmıştır...

KAYNAKÇA

(1) Çözümlemelerden Seçki

(2) Ali Haydar Kaytan'ın Ş. Eser Altınok'un Annesine Yazdığı Mektup

(3) Ş. Sema Yüce Mektup

(4) Ş. Eser Altınok'un Mektubu

(5) Abdullah Öcalan Bir Halkı Savunmak

(6) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 4. Kitap

(7) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(8) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(9) Çözümlemelerden Seçki

(10) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(11) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(12) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(13) Abdullah Öcalan Yol Haritası

(14) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(15) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(16) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

(17) Abdullah Öcalan Demokratik Uygarlık Manifestosu 5. Kitap

KÜLTÜREL SOYKIRIM KISKACINDAKİ KÜRTLERİN SON İSYAN VE ZAFER ÇIĞLIĞI ÖNDER APO VE PKK DİRENİŞİDİR

Bir topluluğu kendisi olmaktan çıkarmanın, başkalarına benzeterek yok etmenin en kalıcı yolu, o topluluğu anlam, zihniyet ve estetik yitimine uğratmaktır.

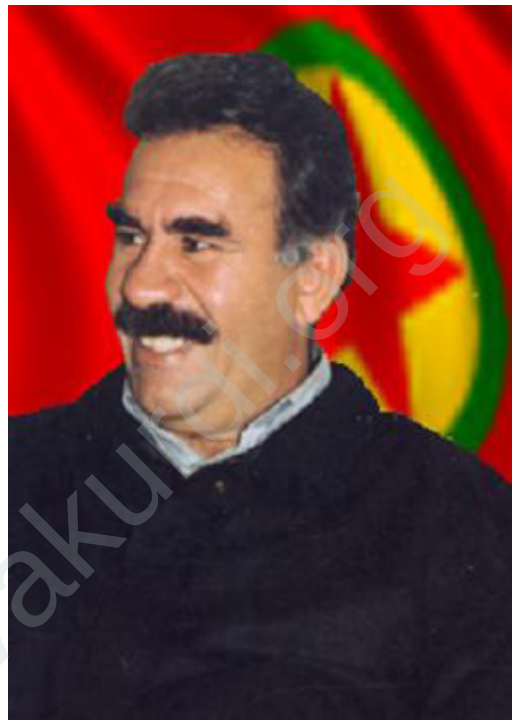

Çoklu kimlikler çağında yaşadığımızı söylersek abartı olmaz. İnsanlar birden çok kimliğe sahip olabilmekte, sahip oldukları tüm kimlikleri birlikte taşıyıp yaşayabilmektedirler. Tekli ya da çoklu kimlikli olabilmek için kendisi olmak önkoşuldur. Kendisi olamayanların kendilerine özgü -tekli ya da çoklu- kimlikleri de olamaz. Öncelikle insanın kendisi olabilmesi yaşamsal önemdedir. Örneğin bir insan evrende dünyalı, dünyada Ortadoğulu, Ortadoğu'da Kürdistanlı Kürt, demokratik, sosyalist vb. kimliklerin hepsini birlikte taşıyabilir, yaşayabilir. Ama önce kendisi olmak şartıyla bunları yapabilir. Kendisi olmadan, olamadan hiçbir özgün kimliğe de sahip olunamaz. Yanılsama ile özgün bir kimliğe sahip olunduğu düşünülebilirse de hem kendisi hem de çevre kandırılmış olur.

İnsan toplumsal olduğu oranda insandır. Yani insan olmanın ölçüsü toplumsallıktır. İnsanda olduğu gibi, toplumlarda da kendilik, maddi ve manevi kültür olarak kendiliğini yaşayabilmek yaşamsal önemdedir. Kendisi olmaktan çıkarılmış, kendisinden uzaklaştırılmış birey ve çevrelerin kendilerine özgü toplumsallıkları, kimlikleri ve kültürleri olamaz. Ancak tür topluluklar başka toplumların egemen sınıflarının, sömürgenlerle sömürgecilerin istedikleri gibi üzerinde oynayabilecekleri yığınlar olabilirler. İnsan ve toplumsallık damar ve kan gibidir. Kan damardan çıktıktan sonra nasıl pıhtılaşır, kan olma özelliğini yitirirse, kansız kalan damar da kurur, damar olma özelliğini yitirir. Artık ne kan eskisi gibi kandır, ne de damar. Kendilik ile kimliklilik de öyle. Kendilik olmadan kimlik, kimlik olmadan kendilik olmaktan söz edilemez.

İnsan da toplumsallıktan koparıldığında insanlığından çok şey yitirir. Hatta eğer yeniden toplumsallığını sağlama ya da ona kavuşma mücadelesi içinde değilse, kendisi olmaktan uzaklaşmıştır demek yanlış olmaz. Varlığını, canlı bir organizma olarak beslenmesini, korunma ve gelişmesini sağlayacak bireylere sahip olmayan bir topluluğun da toplumsallığından bahsedilemez. Böyle bir topluluk ancak egemenlerin istedikleri gibi biçimlendirecekleri bir yığın olarak değerlendirilebilir.

Toplumsallık, bütünlüklü bir kültürel varoluştur. Kültürü toplumun tarihsel

www.devvakurdi.org

süreç içerisinde oluşturduğu anlamsallıklar ve yapısallıkların bütünü olarak tanımlamak doğru bir tanımlama olur. Anlamsallıkları içerik, yapısallıkları da değişime-dönüşüme açık kurumsallıklar olarak değerlendirebiliriz. O halde toplumsallığı yalnızca anlam-içerik- ya da yapısal-kurum- olarak değerlendirmek mümkün değildir. Kurumsuz anlamdan, anlamsız kurumdan söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Toplumsallık ikisinin bütünlüğünden oluşur. Anlamsız bir kurumsallık, başkalarının istediği gibi kullanabileceği yapılar oluşturmak anlamına gelir. Yapısallığı oluşmamış ya da dağıtılmış bir toplumun da anlamından söz edilemez.

Beyaz Türk Askeri Bürokrat Burjuvazisi İçin Devletsiz Yaşamak Mümkün Değildir

Anlam ve kurum çerçevesinden bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunun temelindeki toplumsallığı, insanın temel malzemesini doğru tespit etmek önemlidir. Osmanlı İmparatorluğunun dağılışı ve giderek yıkılışı sürecinde, ne gelişkin bir Türk milliyetçiliği, ne de üzerinde ulus devlet kurulabilecek bir Türk ulus gerçekliği vardır. Beyaz Türk askeri bürokrat burjuvazisi için devletsiz yaşamak mümkün görünmemektedir. Osmanlı imparatorluğunu yıkılıştan kurtarmak da olası değildir. O halde Osmanlı imparatorluğu kalıntıları üzerinde, yani ordu gücüyle denetim altına alınabilecek topraklar üzerinde bir devlet kuruluşuna gitmek kaçınılmaz görülmektedir. Çağ dünya çapında ulus devlet belasının yayılma çağı olarak değerlendirilmektedir. O halde Beyaz Türk Bürokrat Burjuvazisinin kuracağı devletin biçimi de kendiliğinden anlaşılmaktadır. Fransız Devriminin de etkisiyle Jakoben bir ulus devlet geliştirileceği görünmektedir.

Toplumsal yapılar inşa edilmiş gerçekliklerdir. Türk uluslaşması da bunun dışında değildir. Üstelik bu işe soyunanlar sıradan insanlar ya da bir grup değil, iktidarda olan ve ne olursa olsun iktidarda kalmaya karar vermiş olanlardı. Ancak bunun için malzemeye ihtiyaç vardı. Anadolu ve Mezopotamya'da yaşayan halkların fiziki ve kültürel varlıklarının Türk uluslaşmasının hammaddesi olarak kullanılması bu sorunu çözebilirdi, böyle de yapıldı. Başta Kürtler olmak üzere Çerkesler, Lazlar, Araplar artık suni Türk uluslaşmasının hammaddesi olacaklardı. Bu kullanımın ilk adımı Türkiye halkı tanımı yerine Türk halkı tanımı geliştirilerek atıldı. Vatandaşlık tanımı ile Türklük özdeşleştirildi. Bir bütün olarak Anadolu ve Kürdistan'ı Türkleştirme stratejisi geliştirildi.

Toplumsal yapılar inşa edilmiş gerçekliklerdir. Türk uluslaşması da bunun dışında değildir.

Anadolu ve Kürdistan'ın Türkleştirilmesi stratejisinin yüz yıllık korkunç sonuçlarını satırbaşları biçiminde sıralamak bile bu stratejinin insanlık dışılığını, soykırımcı yüzünü göstermek için yeterli olacaktır.

Gayri Müslim halklardan Ermeniler, Tehcir adı altında yollarda soğuktan, açlıktan, "din elden gidiyor" kandırmasıyla galeyana getirilen Kürt köylülerinin saldırılarından, tüm bunların yetmediği yer ve zamanda ise bizzat ordunun gerçekleştirdiği fiziki katliamlarla soykırıma tabi tutuldular. Resmi rakamlara göre sekiz yüz bin, Ermenilerin iddialarına göre ise bir buçuk milyon Ermeni katledildi. Bu rakamın yüzde, hatta binde biri bile soykırım gerçeğini kanıtlamaya yeter de artar bile.

Gayri Müslim azınlıkların ulusal hak-

ları Lozan Antlaşmasıyla güvence altına alınmış olmasına karşın, beyaz Türk bürokrat askeri burjuvazisi bu halkları soykırıma uğratmaktan çekinmemiştir. Yahudi halkı çeşitli gerekçeler gösterilerek İstanbul'a toplanmış, burada da *"Vatandaş Türkçe Konuş!"* kampanyaları, varlık vergisi adı altında özel rejime tabi tutulma, din değiştirtmeye dönük mahalle baskısı ve en nihayetinde ırkçı faşist saldırılarla korkutularak kaçırtılma yöntemleriyle zamana yayılmış bir soykırıma tabii tutulmuşlardır. "Dönme" denilerek hor görülen Yahudilerin çokluğu aslında bu zamana yayılmış soykırımın düzeyini göstermeye yeterdir.

Rumlar mallarına el koyma, Türkçe konuşmak zorunda bırakılma, 6-7 Eylül gibi fiziki katliam ve talana maruz bırakma ve en sonunda "*mübadele*" adı altında binlerce yıllık yerlerinden yurtlarından sürülme biçiminde soykırımın farklı bir biçimiyle yüzleştirilerek Batı Anadolu ve Trakya'dan zorla çıkarılmışlardır.

Müslüman Kürtler kışkırtılarak üzerilerine sürülerek soykırıma tabi tutulan Asurî-Süryani halkı ve Kürt Êzîdîler neredeyse yok olmanın eşiğine getirtilmişlerdir. Geriye binlerce yıllık topraklarından sürülmüş, müzelik konuma düşürülmüş diaspora kitlesi kalmıştır. Kendi topraklarında kalanlar ise özellikle de ABD'nin Irak'a müdahalesinden sonra Kürdistan'ın güneyi ve Irak'ta kendilerini İslami direniş grupları biçiminde tanıtan paramiliter güçlerin katliamlarıyla iyice güçten düşürülmüş haldedirler.

Bu toprakların kadim halkları Türkleştirilmeden ya da buralardan sürülmeden bu toprakların beyaz Türkler tarafından yurtlaştırılması düşünülemezdi. Bu toprakların en eski halklarından olan Ermeniler, Asurî-Süryani halkları biraz da ekonomik ve kültürel olarak Türklerden ileri olmalarının kurbanı oldular denilebilir. Türkçülüğü geliştiren askeri bürokrat burjuvazinin bu gayri Müslim azınlıkların ellerindeki sermaye, ticaret ve zenginliklere el koymaları, nemenem bir ırkçı milliyetçilikle karşı karşıya olunduğunu iyi göstermektedir. Ziya Gökalp'ın aşağıdaki şiiri bu hedefi oldukça çarpıcı biçimde ifade etmektedir.

"Bir ülke ki çarşısında dönen bütün sermaye

San'atına yol gösteren ilimle fen Türk'ündür,

Bu toprakların kadim halkları Türkleştirilmeden ya da buralardan sürülmeden bu toprakların beyaz Türkler tarafından yurtlaştırılması düşünülemezdi. Bu toprakların en eski halklarından olan Ermeniler, Asurî-Süryani halkları biraz da ekonomik ve kültürel olarak Türklerden ileri olmalarının kurbanı oldular

Hırfetleri birbirin daim eder himaye;

Tersaneler, fabrikalar, vapur, teren Türk'ündür;

Ey Türk oğlu, işte senin orasıdır vatanın!"

Bu stratejinin uygulanmasından en büyük zararı görenin Kürtler olduğu tartışma götürmezdir. Bir çırpıda sayabileceğimiz onlarca fiziki katliamın yanı sıra, yüz yıla yakındır sürdürülen kültürel soykırımla Kürt halkının kendisi olmaktan çıkartılması amacına ulaşılmadığı iddia edilemez herhalde. Kürtler kendi kimliklerinden, dillerinden, kültürlerinden kaçar hale getirilmişlerdi. Öyle ki, 1970'li yıllara gelindiğinde Kürt anne-babalar çocuklarına *"Okuyun da adam olun, devlet memuru olun, kendinizi kurtarın, belki bize de bir yararınız dokunur!"* diyerek Türkleşmeyi teşvik eder hale getirilmişti. Devlet memuru olmanın birinci koşulu Türk olmak, Türk gibi

Türkçe konuşmaktı. Kürtlüğünü, dilini, kültürünü, geleneklerini; özcesi ruhuna varıncaya değin Kürt olan kendini ve her şeyi inkâr etmekten geçmekteydi. Soykırım inkar diyalektiği hala da böyledir.

Barbarlık Ve Vahşet Tanımları Yeniden İnşa Ediliyor

Kürtler, en başta Kürtlüklerini inkâr ederek, Kürt kültürünü, dilini, ruhsal şekillenmesini reddederek bir şey olabilirlerdi. Ama Kürt olarak bir şey olamazlardı. Ya Türkleşerek, Farslaşarak, Araplaşarak bir şey olunacaktı ya da Kürt kalmakta ısrar edilerek hiçbir şey olunamayacaktı. Kürtlükte, ulusal kimliğinde, kültüründe, dilinde ısrar edenleri bekleyen ise her şeyden önce açlıkla terbiye edilmekti. Yani işsiz bırakarak açlıkla terbiye etmek ilk uygulamaydı. O da olmazsa kovuşturma, işkence, zindan, sürgün, faili meçhul (belli) cinayetlere kurban gitmek dâhil yaşam hakkını yitirmekti. Ailesi, deyim yerindeyse yetmiş yedi sülalesi bu uygulamaların hedefi olurdu. Türk halkını da bu uygulamalara ortak etmek için özel savaşa her zaman büyük özen gösterilmiştir. Bunun somut örneklerinden biri Eski Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un Kürtleri tanımlamasında görebiliriz:

"Bunlara aşağı yukarı vahşi denilebilir. Hayatlarında hiçbir şeyin farkına varamamışlardır. Bütün bildikleri sema (gök) ve kayadır. Bir ayı yavrusu nasıl yaşarsa o da öyle yaşar. İşte Ağrı'dakiler bu nevidendir. Şimdi siz tasavvur edin; bir kurdun, bir ayının bile dolaşmaya cesaret edemediği bu yalçın kayaların üzerinde yırtıcı bir hayvan hayatı yaşayanlar ne derece vahşidirler? Hayatlarında acımanın manasını öğrenmemişlerdir. Hunhar, atılgan ve yırtıcıdırlar... Çok alçaktırlar. Yakaladıkları takdirde sizi bir kurşunla öldürmezler. Gözünüzü oyarlar, burnunuzu keserler, tırnaklarınızı sökerler ve öyle öldürürler!... Kadınları da kendileri gibi imiş..." (Mahmut Esat Bozkurt, 1 Eylül 1930 Akşam Gazetesindeki yazısından.)

Aynı bakan Türk olmayanların haklarını da şöyle tanımlıyor: "Benim fikrim şudur: Herkes, dost ve düşman, hatta dağlar bu hakikati böyle bilsinler. Türk bu ülkenin yegane efendisidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Biz dünyanın en özgür ülkesinde yaşıyoruz ve bu ülkenin adı Türkiye. Milletvekillerinin şahsi düşüncelerini ifade edebilecekleri daha uygun bir yer olamaz. Bu nedenle, fikirlerimi saklamayacağım." (Milliyet, 19 Eylül 1930-İzmir-Ödemiş konuşması)

1930'larda Agirî isyanı kanla bastırılmış, on binlerce Kürt katliamdan geçirilmişti. Ardından Dersim ayaklanması dönemin devlet büyüklerince itiraf edildiği gibi "Mağaralarda fareler gibi zehirledik onları..." şeklinde anlattıkları yöntemlerle soykırıma tabi tutularak bastırıldı. Bütün Kürdistan yeniden işgal edildi. Köyler, mezralar bir daha asker potini altında çiğnendi. İrade kırımının örneği görülmemiş uygulamaları geliştirildi. Erkekler köy meydanlarında çırılçıplak soyularak organlarına ip bağlanarak kadınların eline verilip yerlerde sürüklendirilerek iradekırımı geliştı-

rildi. Genç kız ve kadınların cesetlerine bile tecavüz edilerek hafızalara kazındı. Kürtlükte ısrar edeceklerin başına nelerin geleceğini göstermenin en adice örnekleri bolca sergilendi.

Milyonlarca insan yerinden yurdundan sürülmüştür. Balkanlardan, Sovyetler Birliği'nden getirtilen Türk göçmenleri Kürdistan'a yerleştirilmiştir. Birer askeri kışla işlevi gören yatılı bölge okulları açılarak Kürt çocukları daha 6-7 yaşlarındayken ana kucağından alınarak yatılı okullarda tam birer devşirme Türk olarak yetiştirilmiştir. 1970'lere gelindiğinde Türkiye genelindeki 70 kadar YİBO'nun altmış küsuru Kürdistan'daydı. Bebelere annelerinin yemeklerini çağrıştıracak yemekleri yemeleri bile yasaklanmıştı.

Özellikle Kürt erkekleri için asker ocağı tam bir anasından doğduğuna pişman ettirme, karılaştırma ocağı olarak işlev görmüştür. Askerliklerini yapanlar yıllarca orada gördükleri insanlık dışı uygulamaları anlatmaktan, bir virüs gibi yaymaktan alıkoyamazlardı kendilerini. Hiçbir halk kendisinin varlığını ispat etmek zorunluluğunda kalmamıştır. Oysa Kürtler yıllarca halk olarak varlıklarını kanıtlamak zorunda bırakılmışlardır. Varlığını kanıtlamak zorunda olmak, bazı yeteneklerini kanıtlamaya benzemez. Oldukça acılı ve insanı insanlığından utandıran bir durumdur söz konusu olan. Önder APO bu durumu şöyle özetlemektedir:

"Yahudiler yaşadıkları soykırım için 'benzeri olmayan', 'biricik' kavramını özenle kullanırlar. Kürtler için sadece uğradıkları soykırım açısından değil, varlık olmaktan çıkaran diğer tüm uygulamalar nedeniyle 'biricik halk' veya 'toplumsal varlık' tabirini kullanmak yerinde olacaktır."

Amerikalı bir Kızılderili "siz hiç beyazların kendilerine beyaz dediklerini duydunuz mu?" diye sorar ve devam eder. "ama beyaz adamlar başkalarına çeşitli adlar takarak onları bölerek kendisini hâkim kılar. İsim taktıklarına ise öyle olmadıklarını ve kendilerinin de beyaz adam gibi olduklarını kanıtlamak zorunda olmayı dayatır"

Beyaz Türklerin Türklüklerini bu denli abartılı ve sürekli tekrarlamalarının altında Anadolu ve Kürdistan'da yaşayan halkların bilinçaltına da Türklüğü yerleştirme, nakşetme kadar, kendilerini de özbeöz Türk gösterme istemi de vardır. Türk'ün öyle bir komplekse girmesine gerek yoktur. Türk olmayanlar kendilerini hastürk, öztürk gibi gösterme ihtiyaçları duyarlar. Dünyada bir başka örneğine rastlamak zordur sanırım.

Uygulayıcılarının süreklileştirdikleri bu amansız ve aralıksız Türkleştirme stratejisinin başarıya ulaştığını düşündükleri böylesi bir süreçte Önder APO ve PKK ortaya çıktı. Bu süreçte bizim tüm diğer gruplarla temel tartışma konumuz Kürtlerin özgürlüğü sorunundan çok, Kürtlerin halk ve ulus olarak varlığı konusuydu. Bu süreci Önder APO şöyle değerlendirmektedir:

"1970'ler sonrasında Kürt sorununu özgürlük sorunu olarak ele almak bir

www.arsivekurdi.org

Kürt için PKK, öze dönerek, kapitalist modernite ve sömürgecilikten edindiği ne varsa hepsini kusarak, yani kendisi olarak her şey olmak, özgür Kürt olmak tercihi biçiminde ortaya çıktı.

yönüyle doğru olsa da, diğer bir yönüyle önemli bir eksikliği beraberinde taşımaktadır. O da Kürtlerin varlık (ontolojik) sorunudur. Kaldı ki, varlığı imhayla karşı karşıya olan bir gerçekliğin ilk sorunu özgürlük değil, öncelikle varlığını korumak ve bu mümkün olduğu ölçüde iç içe özgür kılmaktır. Varlığı olmayanın özgürlüğü olmaz. Özgürlük ancak varlıkla mümkün olabilir. Çağdaş Kürt ulus gerçekliğindeki özgünlük buradadır. Yine yakın tarihlerde yaşanan Ermeni ve Yahudi soykırımlarından farklı olarak (Bu soykırımlarda fiziki imha ön plandadır), Kürt soykırımında kültürel (kendilik olmaktan zihnen vazgeçiş) boyut ön plandadır. Kendilik olmaktan çıkmış bir kültür grubu, ister fiziki ister zihni olarak gerçekleşmiş olsun, soykırımdan geçmiş veya soykırımı gerçekleştirilmiş demektir. Kürtlerin dört parçalı bölünüşü ve her parça üzerinde varlığına yönelik değişik tasfiye uygulamaları nedeniyle süreç (soykırım) farklı işlemiş, her parça değişik düzeyde soykırımdan nasibini almıştır. Tabi tutulduğu soykırımın karakterinden ötürü bu süreç halen devam etmektedir. Bu yönüyle işgal, sömürgecilik, asimilasyon ve soy tükenişiyle karşı karşıya olan Kürt gerçekliği böylesi bir süreç kapsamında değerlendirilmelidir: Ulusal kimlik olmaktan çıkarılmaya çalışılan bir gerçeklik!"

Bu süreçteki temel gerçeklik Kürt halkının anlam, zihniyet ve estetik yitimine, kimlikkırım, dilkırım, benlikkırıma uğratılarak yok oluşun eşiğine getirilmiş olduğudur. Halk aş ve iş dışında bir şey düşünemez duruma getirilmiştir. Kendisi olmak, geleceği üzerinde söz ve karar sahibi olmak, onu inşa etmek ve yön vermek gibi düşüncelerin zerresi bile bırakılmamıştır. Kürt toplumu anlam, zihniyet ve estetik yitimine uğratılarak kendisi olmaktan çıkartılmış, Türklere benzetilerek yok edilmenin eşiğine getirilmiştir. Aslında her Kürt kendisinden başka bir şey olmaya çalışmanın dayanılmaz ağırlığını, eşine ender rastlanan hafiflik yaklaşımlarıyla dayanılır kılmaya çalışmakta, kendisini mazur görmenin yol ve yöntemlerini geliştirmek çabası içine girmektedir. Kürtler için tam bir kendini kandırma oyunudur oynanan. Aslında öyle olmadığımız, olamayacağımız çok iyi bilinmesine karşın, kendimizi kandırırsak karşımızdakini de kandırabiliriz gibi bir yanılgıyla bu hala da sürdürülmektedir. Kürtlerin haini bu denli bol bir toplum olmasının altında yatan nedenlerden biri de budur.

Hiçbir Şey Olamayan Kürt İçin PKK, Her Şey Olmaktır

Kültürel soykırımın ulaştığı düzeyi ve PKK'nin ortaya çıkışının tarihi önemini göstermesi bakımından bu gerçekliğin doğru anlaşılması yaşamsal önemdedir. Kimliğini, dilini, kültürünü, iradesini, benliğini inkar etmeden, yerine sömürgecilerinkini doldurmadan hiçbir şey olamayan Kürt için PKK, öze dönerek, kapitalist modernite ve sömürgecilikten edindiği ne varsa hepsini kusarak, yani kendisi olarak her şey olmak, özgür Kürt olmak tercihi biçiminde ortaya çıktı. Birbirine taban tabana zıt olan bu iki gerçekliğin çatışmasından yaşama gücü ve yeteneği olan hakikat ortay çıkacaktı. Öyle de oldu. PKK, Kürt halkının kültürel soykırım kıskacındaki son çığlığı ve zafer narasıdır.

Sömürgeciler, işbirlikçileri ve sıradan insanlar açısından Türklük egemenliğini ilan etmiş, hiçbir biçimde geri püskürtülemez düzeye çıkmıştı. Bu nedenle de bu ülkede bir şey olmak isteyen her birey için yapılacak ilk iş iyi bir Türk ol-

mak ve bunu çevresine de kanıtlayarak yaygınlaştırmaktı. Anne-babalarımızın bize salık verdikleri de buydu zaten.

İş bu kadarıyla sınırlı kalsa anlaşılır olabilirdi. Ancak, başta Türkiye sol ve sosyalist hareketine de bu anlayış neredeyse hâkim kılınmıştı. Türkiye İşçi Partisi Kürtlerin varlığından bahsettiği için sonuçta kapatılmıştı. Dr. Hikmet Kıvılcımlı özellikle bu nedenle zindanlarda çürütüldü. Mahir, Deniz ve Kaypakkayalar Kürtlerin halk olarak varlığı ve haklarının bilincinde idiler. Onların şahadetlerinden sonra çeşitli biçimlerde parçalanan Türkiye sosyalist hareketi sosyal şovenizmin etkisinde kalarak sömürgecilerin yedeğine düşürüldüler.

Türkiye sol hareketi içinde kendisini ifade birçok parti, örgüt ve grup Kürdistan'ı bir örgütlenme ve yayılma alanı olarak belirlemişlerdi. Silahlı mücadelenin başlangıç yeri olarak da yine Kürdistan'ı seçmişlerdi. Ama Türkiye'yi tahlil ettikleri düzeyde Kürdistan'ı ve Kürtleri tarihsel toplum olarak, jeostratejik, jeopolitik, sosyo-ekonomik tüm yönleriyle tahlil etmekten ve ona uygun bir hedefler programı, stratejik-taktik hat ve örgütsel sistem geliştirmekten uzaktılar. Bu hareketlerin, özellikle Kürtleri de temsil ettiği iddiasında olanlar ağırlıklı olarak, "Türkiye Devrimini gerçekleştirdiğimizde zaten Türklerle birlikte Kürtler de özgürleşecekler. Bu nedenle Kürtler ve Kürdistan için ayrı bir devrim programı, stratejisi vb. geliştirmek bölücülüktür. Devrim güçlerini bölmektir" anlayışına sahiptiler. Nasıl, söylem tanıdık geliyor değil mi? Dolayısıyla PKK daha ilk ideolojik grup olarak ortaya çıktığında, Kürdistan sadece sömürgeci ulus devlet tarafından değil, bir de Türkiye "sol-sosyalist" hareketi tarafından da adeta paylaşılmıştı. Örneğin birileri bize "Dersim'e giremezsiniz!" diyebiliyordu.

Bir de Türkiye sol hareketinin uzantıları biçiminde ortaya çıkmış Kürt küçük burjuva reformist hareketlerle, KDP'nin uzantısı olarak ortaya çıkan Kürt reformist işbirlikçi hareketler vardı. Bunlar da Kürdistan'ın Kuzeyini adeta kendi tapulu malları gibi görmekte, sömürgecilikten daha katı biçimde APOCU Harekete karşı saldırgan bir tutum içindeydiler. Bunlar da bize "Mardin'i geçerlerse…" ya da "Serhat'a gelirlerse… ayaklarını kırarız" diyebiliyorlardı. Hatta bunlardan bazıları siyasi yaşamları boyunca sömürgeciliğe bırakın kurşun sıkmayı, taş bile atmamış olanlar, PKK'ye karşı "Ulusal Demokratik Güç Birliği" adı altında cephe kurarak 50'ye yakın kadro ve sempatizanını katledebildiler. Kemal Burkay denilen zat bu oluşumun ideolojik-stratejik öncülüğünü yapmaktaydı. KDP'nin bugün de Fethullah Gülen-Erdoğan rejiminin uygulamaları sonucu Kürtler içindeki Truva Atı rolünü oynaması, bu kirli ilişkinin derinliğini göstermesi bakımından önemlidir. Tüm bu grupların ortak özellikleri haline gelen mücadeledeki başarısızlıkları, adeta sömürgeciliğin, Beyaz Türk'ün kara veya yeşil faşizminin yenilebileceğine dair umutları kırarak soykırıma hizmet eder bir konumu yaşamalarıdır denilebilir. Bu konunun üzerinde önemle durmak gerekir.

Önder APO ve PKK böylesi koşullarda

ortaya çıktı ve yalnızca Kürtler için değil, tüm Kürdistanlılar, Türkiye ve Ortadoğu halkları için de yeni bir soluk alma imkânı yaratılmış oldu. Bunun nasılına bakmakta yarar vardır.

PKK Bir Baldırı Çıplaklar Hareketi Olarak Ortaya Çıktı

APOCULAR daha bir grup olarak şekillenmeye başladıkları andan itibaren bir yoksullar hareketi olarak ortaya çıktı ve gelişimini de bu temelde gerçekleştirdi. Öncelikle devrime ihtiyacı olanlar Kürdistan'ın yoksullarıydı. Varlığını ve çıkarlarını sömürgeciliğin varlığına, egemenliğine ve çıkarlarına bağlamış olan Kürt işbirlikçi egemen sınıflarının devrim gibi bir ihtiyaçları da, düşünceleri de yoktu. Hatta ontolojik olarak devrim karşıtıydılar. Varoluşları devrimsizliğin sonucuydu. Devrim varoluşları için en ciddi tehdit ve tehlikeydi. Bu nedenle de karşı devrimciydiler. Bireyler olarak devrime yakınlık duyanları olsa da istisnai düzeydeydi.

Yine Türkiye Sol Hareketi ile KDP uzantısı olarak ortaya çıkan reformist, işbirlikçi küçük burjuva grupların da esas olarak devrim gibi ciddi bir kaygıları yoktu. Bunlardan bazıları için devrimcilik bir moda, bazıları içinse halk ve gençlik içinde konum edinmenin bir aracıydı. Kürdistan'da yurtseverlik, sol ve solculuk adına ne varsa, ne yazık ki bunlar tarafından adeta tapulanmıştı. Adeta buğday tarlasını kaplamış ayrık otları gibiydiler. Topluma bir faydaları yoktu, ama buğdayın gelişmesini de önlüyorlardı. APOCULAR ayrıkotları arasında ayrıkotu gibi kalmışlardı.

APOCULAR grup olarak ortaya çıktıklarında deyim yerindeyse adım atacak boş yer yoktu. Bu nedenle de birçok alanda APOCULAR ilk olarak yer edinebilmek için diğer gruplarla kavgaya tutuşmak zorunda kalmışlardı. Bu kavga ideolojik olmanın yanı sıra, pratik olarak da sözcüğün tam anlamıyla bir kavga idi. Gittikleri her yerde dışlanan, horlanan, kovulmaya çalışılan bir grubun sempatizanlarını, kadrolarını koruyabilmek için henüz hiç hazır olmadığı halde bir tür meşru savunma yapmak zorunda bırakılması oldukça yıpratıcı olmuştu. Daha doğuşunda terörize edilmişti.

Kürdistan'ın dağılan aşiret ve kabile yapısından şehirlerin varoşlarına doluşan ve buralarda kimliksiz, işsiz ve umarsız bir yaşama mahkûm edilen Kurmançların hareketi olarak ortaya çıkan APOCULAR, daha ilk adımlarında bile devletin sivil paramiliter gücü olan faşistlerin, polisin, Türk ve Kürt Solu içinde yer alan çeşitli grupların ideolojik ve fiili saldırılarına hedef olmuş, sindirilmeye çalışılmıştır. Ortadan kaldırılmaya çalışılan, yok edilmek istenen Kürt gerçekliğiyle bütünleşmesinin altında belki de bu neden, ikisinin de yok edilmek istenmesi nedeni yatmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Kürt hakikatinin PKK'de dile gelmesi, yaşama şansı elde etmesi ve PKK ile özdeşleşmesi tesadüfî değildir.

APOCULAR grup olarak ortaya çıktıklarında deyim yerindeyse adım atacak boş yer yoktu.

Çok bilinçli bir seçim olmasa da, yaşamın ve mücadelenin doğal öğretmenliği PKK'nin tutması gereken yolu şaşmaz bir doğrulukla göstermişti. APOCULARA kalan bu yolda ısrarla ve inatla yürümesini öğrenmekti. Sömürgeci devletin, ihanetçi işbirlikçi Kürt egemenlerin ve ister Türk ister Kürt olarak kendisini tanıtsın tüm sol grupların kendisine dayattıklarının tersini yapmaktı bu yol. Kürklükle hiçbir şey olunamazken ve bu gün gibi açıkken, APOCULAR ısrarla ve inatla Kürtlükle her şey olma yolunu seçtiler. Bu da kapita-

list modernitenin, sömürgeci ulus devletin ve işbirlikçi ihanetin tüm tanrılarını öfkelendirmişti. Ve tüm tanrılar bu yola gelmez APOCULARI ıslah etmek için direkt ya da dolaylı işbirliği yapacaklardı. Yaptılar da. Hala da yapmaktadırlar.

Onlar "Kürtlük diye bir şey yoktur. Kürtler karda yürürken kart kurt sesleri çıkaran dağ Türklerinin adıdır..." dedikçe, APOCULAR, "Kürtler binlerce yıldır bu topraklarda yaşamış, burayı yurt edinmiş bir halktır. Bu halkın da en az tüm diğer halklar kadar özgürce, kendi yurdunda onurluca yaşama hakkı vardır" diyorlardı. Bunları söylemek yetmiyordu. Bu söylenenlerin pratikte, amansız mücadele koşullarında kanıtlanması gerekiyordu.

Demir ateş ve suyla birleşerek çelikleşiyordu. Toplumlar da yaşam hakları ellerinden alındığında ölüm-kalım mücadeleleriyle yaşama hakkını yeniden kazanarak çelikleşirlerdi. Halk olarak özgür kimlikleriyle yaşam hakları ellerinden alınan Kürtler de bir varlığını kanıtlama, yaşayabilmek için gerekli olan mücadele azim, irade ve gücüne sahip olduklarını kanıtlama savaşına girmek zorunda bırakılmışlardı. Bu büyük bir imtihandı. Hem de APOCULARIN "Ateşle Sınanan Tarih"lerinde yüz akıyla çıkmak, mutlaka başarılı olmak zorunda kaldıkları bir imtihandı. Bunun için gerekli bedel ne denli ağır ve acılı olursa olsun ödenmek durumundaydı. APOCULAR tarihte ender rastlanan bir durumla yüz yüze gelmişlerdi. Ya mücadele ile yaşam hakkını yeniden ele geçirecekler ya da tarihte çokça görülen, zaferi olmayan görkemli bir direniş örneği olacaklardı. O da önemliydi. Ama onlar bu halk adına, bu coğrafya ve tarih adına mutlaka kazanmak ve direnişi zaferle taçlandırmak istiyorlardı. 40 yıllık maratonun hala yürürlükte olan kararı buydu.

Kültürel soykırım neleri hedefliyorsa onları sahiplenmek, neleri kutsuyorsa onları lanetlemek, neleri bitirmek istiyorsa onları yaşatmak ve geliştirmekle ancak bu kültürel soykırım kıskacı parçalanabilirdi.

ÖNDER APO ve PKK'nin kırk yıllık maratonu ana hatlarıyla değerlendirildiğinde, aslında kararın gereklerinin fazlasıyla yerine getirildiği, iç içe onlarca devrimin yaşandığı rahatlıkla görülebilir. Sadece TC ve bölgedeki diğer sömürgeci faşist ulus devletlerle savaşılmış olsaydı, onlarca kez bu mücadele kazanılmıştı; kazanılmıştır. Küresel hegemonik sistemle bir sistemsel mücadele içine girildiğinden bunların yetmediği ve daha fazlasına gereksinim duyulduğu rahatlıkla görülmektedir.

APOCU KÜLTÜR İNSANLIK DEVRİMİNİN YENİ BİR AŞAMASIDIR

Kürdistan halkı adıyla, kültürüyle, tekmil varoluşuyla yok hükmünde olan bir hakikat iken, kendi bağrından çıkan ve bu tanrı hükmünü değiştiren, uygarlığın ulus devlet tanrılarının bu kutsal emrini yok sayan ve yok eden Önder Abdullah Öcalan'ı kendi hakikati bildi. Tanrı ölmüştü. İnsan da ölmüştü. Kahramanların, kahramanlık gerçeğinin öldürüldüğü çağda Önder Abdullah Öcalan, Kürdistan'ın dirilişine dair bir düş kurdu. Ölüm anında ölümü görmek ve o an'da yaşamı yaratma kararı vermek, zaten tanrılara şirk koşmaktır. Ve Abdullah Öcalan uygarlık tanrılarını reddettiği kadar onlara şirk koşmanın da eylemcisi oldu. Bunun en sade açıklaması Apoculuk deyiminin ortaya çıkmasıdır.

Ortadoğulu toplumlar, İseviler, Muhammediler, Fatimîler ya da Caferiler şeklinde örneklerini sıralayabileceğimiz adlandırmaları kimlik edinirler. Görüşleri ve yaşam anlayışını doğru buldukları ve örnek aldıkları kişinin adını kendilerine ad yaparlar. Apoculuk deyimi de Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın tüm yaşam görüşlerini, duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini kendilerine örnek alan, tek yaşam biçimi sayan ve tüm yaşam formlarını buna göre düzenlemek isteyen topluluğun tercih ettiği yeni kimliğin adı oldu. Apocu olmak, Öcalan adına bakarken Öcalan somutunda kendisi olabilen, bunun eylemine karar veren ve özgür geleceğe yürüyen toplumu ve o toplum içinde kendini görme iddiası oldu. Duygunun, düşüncenin, hayalin, eylemin ve öldürücü olan mevcut akışı durdurarak küçük de olsa kendi akışını yaratan bir tarih-toplum yaratmanın tüm çabaları kendisi olmanın örnekleri olma anlamında bir kültür yarattı. Apocu kültür diyebileceğimiz bu kültür her kültür gibi ona ihtiyaç duyulan tüm alanlarda, başta Kürdistan olmak üzere, dünyanın birçok yerinde kendini duyurdu ve Kürt toplumunun kendiliğini en özgür ifade ettiği kültür haline geldi.

Kendi özünü aramak her zaman geçmişe giderek olmaz. Kimi zaman mevcut olandan koparak ve yaşamanın kesinlikle başka türlü olacağı yönünde karar vererek mümkün olabilir. Apocular, mevcut toplumsallığın insan özüne uygun olmadığını, toplumun özgür olması gerektiğini, bu anlamda mevcut olandan kopmanın şart olduğunu yüksek sesle söyledi. Ve Kürt toplumuna dayatılan yaşam kılıfı giydirilmiş ölümün reddedilmesiyle yola koyuldular. Aslında koyulacak bir yol da yoktu. Türkiye sosyalist mücadelesinde yaşanan kar-

maşaya rağmen verdiği ilham ve Kürt isyanlarının belli belirsiz izleri sayılmazsa yola dair hiçbir şeyin varlığından söz edilemezdi. Yola girmek ve toplumu yola çağırmak için önce yol yaratılmalıydı. Apocular önce yürünecek yolu yarattılar. Bu anlamda yol arkadaşlığı sadece aynı yolda yürümenin değil, yolu birlikte yaratmanın da arkadaşlığını yaşama anlamında Kürdistani hafızada yer etti.

İnsanlık tarihinde toplumlar, kısa zaman süresinde kültür yaratamazlar. Kültür, bir birikimin sonucu olarak ortaya çıkar ve kendini insanlarda somutlaştırdıkça varolma olanağı bulur. Apocu kültür ise bu anlamda bir farklılık gösterir. Önder Abdullah Öcalan'ın özgürlük sosyolojisi dediği zaman diliminde, kısaların kısası zaman dilimi içinde yaratılan değerler, Apocu kültürün en anlamlı alanlarını oluşturmaktadır. Yaratım-varolma anı da diyebileceğimiz bu anlar, özgür yaşamaya karar verme anları olduğundan özgürlük sosyolojisi kapsamına girmektedir. Anı yaşamanın gerçek anlamı bu olmaktadır. An böyle yaşanmazsa insan olma farkımız da kalmaz. Zaman konusunun esnekliği değildir sadece söz konusu olan. Söz konusu olan zamana yerleşen anlamın değerinin başka kültür yaratımlarında esas alınan uzun sürelerin evren nazarındaki değerini karşılamasıdır.

Apocu kültürün yaradılış anlarına örnek olarak verilebilecek çok fazla örnek vardır. Zeynep Kınacı arkadaşın mektupları Apocu kültürün açımlanmasıdır. Bundan dolayı Zilan bir manifestodur dedi Önderlik. Bir ilk ve son eylemdir dedi. Zilan arkadaşta bu gerçekliğin oluşması eylem yapmaya karar verdiği an ile ilgiliydi. Tabi ki anlar kendinden menkul değildir. Tarihsel toplum birikiminin süzülerek yansıdığı an'lar ancak varoluş anı olmaya aday olabilirler. O anda verilen kararlar, ulaşılan zihniyet düzeyleri Apocu kültürün yaratılmasının en büyük adımlarını atmışlardır. Zilan arkadaşın eylemine karar vermeyle yaşadığı an, binlerce özgürlük aşığı gencin bu kültüre göre yaşama kararlılığını oluşturacak güçtedir. Ve yaratıldığı an, Zilan arkadaşın eylem kararlılığı oluşturduğu andır. Apocu kültürde Zilan gerçeğinin önemi, an'da kendini ve kendisiyle birlikte bir kültür yaratmasından kaynaklanmaktadır. Zilan arkadaşın yarattığı fedai kültür eylem gücü olduğu kadar yaşamda Zilanca duruşu yaratmanın icra gücüdür. Bunun örnekleri yüzlercedir, binlercedir.

Önderlik *"Herkes içinde gömülü insanı bende bulur, 'bende bir parçayı sen temsil ediyorsun, onun dışa vuran kişiliği sensin' der."* sözleriyle Önderlik gerçeğinin Kürdistanî bellekte yer edinmesine dikkat çekmektedir. Bu belirleme Apocu kültürün yayılım haritasını da ortaya koymaktadır. Önderlik esareti yaşandığında bunun sayısız örnekleri kendini gösterdi. Apocu hareket içinde olan ya da olmayan insanların, yüreklerinde gömülü olan insanın esareti karşısında sessiz kalmayışları, yaratılan kültürün yayılım düzeyini göstermektedir. Bu yayılım düzeylerini nicelikleştirmeden Apocu kültürü oluşturan öğeleri ele almaya çalışacağız.

Her kültür, onu yaşayan toplumlarla anılırken, o toplumdaki bireylerde somut ifade bulur. Apocu kültür de bireylerde ifade bulduğu kadar toplum olgusunda kendini gerçekleştirir. Bunu ayrıştırmak ya da parçalamak zordur. Aslında tehlikelidir de. İnsan zihnini parçalamak gibidir. Kiminde tek başına bir bireyde açığa çıkmayan, hatta yok denilen özellikler bambaşka bir zaman eşiğinde ortaya çıkar. Zamanın, mekânın ve birlikte olunan insanların ivme kazandırdığı davranış ya da düşünüşler de denebilir. Ama insan olgusu, insan zihni ne mutlu bizlere ki henüz tümden çözülmemiştir. İnsan zihni somutluklarla hareket ettiği kadar sınırlarının, hatta sınırsızlığının bilinmediği mecralara da yönelebilir. İnsan zekâsının esnekliği bunu mümkün kılmaktadır. Parçaların toplamının bütünü oluşturmadığı ger-

çeği en güzel toplum olgusunda kendini görünürleştirir. Her insan bir evren öğesidir. İnsanlar bir araya gelerek toplumu oluşturduklarında, ortaya çıkan toplum o parçaların özelliklerinin, güçlerinin ya da zayıflıklarının bütünüyle alakalıdır. Bütünde gerçekleşen, enerjinin sinerjiye dönüşmesi de denebilir. Bütünde gerçekleşen, parçalardaki enerjinin nicel toplamı değil, birbirleriyle ilişkilerinden ortaya çıkan yeni bir nitel durumdur. Kimi zaman kişisel olarak başarılı olanların bir araya getirildikleri grupların başarısız sonuçlar alması bununla ilgilidir. İnsanların biraradalığı nicelik toplanması demek değildir. Aslolan oluştaki bileşenlerin durumudur. Zaman ve mekân, insan olgusu ile birlikteyse kültür olma şansına kavuşmaktadır. Kürdistanlı ozanların oluşumu *"zaman, mekân ve yârân"* üçlüsüyle anlatmalarının sebebi budur. Yârân, insanları anlatmaktadır. Ve insanlar zamanın ve mekânın bağrına yerleşerek yaşamı oluşturmaktadır. Oluşan yaşam kendi kültür öğeleriyle birlikte akışa katılmaktadır.

Apocu Kültür Gücünü Evrensel Gerçekliklerden Alır

Apocu kültür işte bu akışın kendisidir. Kimi zaman milyonlarda ifade bulmuş, kiminde bir çocuğun minicik parmaklarında. Kiminde yüzlerce savaşçının namlusunda patlayan varolma savaşının zirvesini olmuş, kiminde de baharda patlayan bir tomurcuğun izlerinin takipçisi... Önderliğimizin evrendeki anlam arayışı ve bu arayışı bulduğu, dile getirdiği mecralar bunu anlatmaktadır.

Apocu kültür gücünü evrensel gerçekliklerden almaktadır. Toplumun yok edilmeye çalışıldığı, bireylerinin ise yok sayılmakla birlikte köle tarzı yaşamlara mahkûm edildiği bir ülke gerçekliğinden yola çıkılmıştır. Buradaki ironi insanların hem yok sayılması hem de yok sayılan insanların varlaştırılarak köleleştirilmesidir. Apocu kültür ise en zayıf kılınmış, aslında zihniyet olarak yok edilmiş, anlamını yitirmiş cesetlerin bırakıldığı Kürt kişiliklerinin toplamından devrime yürüyen bir halk yaratma gücünü ortaya çıkarmıştır. *Baldırı çıplak* denilen, geri görülen, insandan dahi sayılmayan topluluğun insanlarından (ki kuyruklu addedilerek bu insan zihninde kanunlaştırılmaktadır) onları yok sayan tanrılara başkaldıran bir gerçeklik yaratmıştır Apoculuk. Bu durum, gelişen devrimsel durum ve bunun incelenmesinin ötesinde sosyal bilim açısından da ayrıca incelenmeyi gerektirir. Çünkü Apocu kültür, toplumu salt insanların toplanmasından ibaret görmez. Bu evrensel bir değerdir. Zaten öyle olmasaydı hayvanların da toplumu olurdu. Toplum sadece toplanmak değildir. Anlamlı toplanmalardır toplumu oluşturan. Apocu kültür, toplumu vareden dinamiklerin potansiyel olduğunu ve bu dinamikler bir araya geldiğinde bu potansiyelin kinetik enerjiye dönüştüğü gerçeğiyle yaşamını örgütler. İnsan ile hayvan arası bir duruma getirilen Kürt bireylerinin kendi durumlarından çıkmaları mevcut durumdaki lanetliliği görmekle mümkün olacaktır. Ki kutsallık da lanetin karşıt ucudur.

"Bu lanetli geleneğe düşmüş olmam, en azından en iyisini yoldaşlık adına istemiş olmama rağmen, bu geleneğin gü-

Toplum sadece toplanmak değildir. Anlamlı toplanmalardır toplumu oluşturan. Apocu kültür, toplumu vareden dinamiklerin potansiyel olduğunu ve bu dinamikler bir araya geldiğinde bu potansiyelin kinetik enerjiye dönüştüğü gerçeğiyle yaşamını örgütler

cünü hesaplamış olmamam gerçek bir özeleştirim olarak kalacaktır."1

Ve Apoculuk laneti kırmış, kutsallığı yaratmıştır. Kutsal olan, tanrısal olan ya da cennet yaşamlara götürecek olan da özgür toplumu yaratmak ve o toplumda yaşamını sürdürecek özgür bireyler olabilmekle mümkündür. Bundandır ki *"Allah kimseyi Ömer'in oğlu gibi yapmasın! Kimse ona kız vermeyecek!"* diye söyleyen Amaralılar çocuklarını Ömer'in oğlu gibi yapmayı, Ömer'in oğlundaki gerçeğin zerresine dokunmayı ve kimse kız vermez demelerine rağmen kızlarını Ömer'in oğlunun öncülüğüne vermeyi onurlu yaşamın şartı saydılar. Sadece Amaralılar değil tüm Kürdistanlılar Ömer'in oğlunu kendi kutsalı bilip onun gibi olmanın, onun yarattığı kültürü yaşamanın mücadelesini veriyorlar bugün. On binlercesi peşinden kutsal topraklara giderek Ondan eğitim aldı, yüz binlercesi onun sesini dinledi, milyonlarcası onun için ağladı, üzüldü, on binlercesi onun eğitiminden geçti. Onun yüreğine milyonlar nasıl sığdı? Onun yüreğine milyonlar, her birinin kendinde Ona dair bir parçayı temsil etmesiyle sığdı. Her birinin kendindeki bir parçayı Onun temsiliyle bütünleştirmesi yürek toplaşmasını yarattı. Ve her birey Apocu kültürü yaşamayı, onurlu yaşamın tek koşulu bildi.

Apocu Kültürde Nasıl Yaşamalı Sorusunu Sormak, Temel Yaşam İlkesidir.

Her bireyde Apocu kültür nasıl somutlaşmalıdır? Kürdistan halkının karar verdiği yeni toplumsallığı yaşamanın, süreklileştirmenin ve ileriye taşımanın koşulu Apocu kültürü tek tek bireylerde ve kendi yaşam alanlarımızdaki toplumsallıklarımızda gerçek kılmaktır. Onun tarihe, topluma, insana, yaşama ve yaşamın tüm ayrıntılarına bakış tarzını yaratmak ve yaşatmaktır. Bu da kendine sürekli sorular sormakla mümkündür. İnsanın toplumsallaşmak gibi tekrarlanamaz bir devrim yaratması sorular sormasıyla ve farklı olanın mümkün olduğunu sezgisel olarak bilmesiyle gerçekleşti. Bizler de hakikate dair kimi soruları sürekli kendimize sorarak başlamalı, her günü her anı bir başlangıç anı, bir yaratım anı, kuantum anı ya da özgürlük anı yapabilmeliyiz.

Toplumsallık insan varlığının kaçınılmazıdır. Güçlü toplumsallık yaratmak, güçlü kişilikler yaratmakla mümkündür. Çabuk bağlanmak, çabuk vazgeçmek, çabuk sevinip çabuk üzülmek, gözyaşları içindeyken anında gülebilmek kendi toplumsallığını güçlü yaratamayan insanların yaşayacağı durumlardır. Kendiliği güçlü yaratabilecek olan da Apocu kültürü kendimizde somutlaştırmak kadar bunu Kürdistan yeni toplumsallığı olarak yaşamsal kılmaktır. Bunun sorumluluğunu bilmek, sorumluluğun belirlediği görevleri yerine getirebilecek militan düzeye ulaşmak ve buna denk bir ciddiyet yaratmak, her arkadaş için varlık koşulu olacak niteliktedir. Özgürlük hareketinde olmak demek, Apocu harekette yer almak demek budur. Başka türlüsü kendisi olamamaktır ki, Apoculuk Kürdistan toplumunun özgür entitesini yaratmanın tek gücüdür.

Nasıl yaşamalı sorusunu sürekli kendisine sormayan devrimci olamaz. Nasıl yaşamalı sorusu, mevcut olanı sorgulatan, düşünceyi derinleştirerek yanlış olanı işaret eden, yanlış olanı görmekle birlikte onun yanlışlığı karşısında kabullenmeme cesaretini ortaya koyan ve bu kabullenmemeyle birlikte kabul edilebilir olanın nasıl olduğunun arayışına yönelten bir sorudur. Yaratıcı bir sorudur. Yaratmak eyleminden dolayı, yıkıcı ve yapıcıdır. Yanlış olanı yıkarak yeni ve anlamlı olanı yapmanın, yaratmanın şifresi gibidir. İnsanın esnek zekâsına, sürekli bir yenilenme ve kendini yaratma eylemi içinde olacağına inancı gösterdiğinden kutsallık değerinde bir sorudur. Apocu kültür nasıl yaşamalı sorusunu sormayı bir yaşam ilkesi olarak bilmektir.

Nasıl yaşamalı sorusunu sormak, yö-

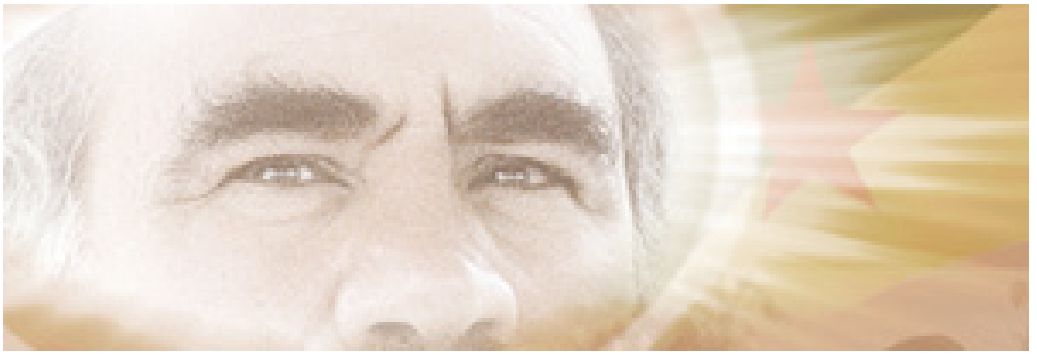

nünü Önderliğin nasıl yaşadığına dönmektir. Önderliğin çocukluğu temel hayat dersleriyle doludur. Önderliğin çocukluğu kendisi olamayan bir baba ve tanrıça artığı durumuna gelmiş bir ana arasındaki çekişmenin yarattığı ruhsal atmosfer içinde geçmiş, köy yaşamı da kendi tekilliğini karşılaştırabileceği benzer tekiller örneği sunarak Önderliği yeni bir arayışa yöneltmiştir. Aslolan özgür yaşamak, kendisi olarak yaşamak, varolmak ve varolduğunun bilincinde olmaktır. Henüz küçük yaşta yaşanan redler, kaçışlar ya da kavgalar mevcut olanı beğenmemektendir. Beğenmemek insandaki temel bir özelliktir. Hakim sistemler her zaman yetinmeyi telkin ettiklerinden beğenmeme duygusu çoğu insanda unutulmuş olsa da temel bir insan özelliğidir. Ve yaratımın kökeninde beğenmemek yatar. Aslında beğenmemek değil de yetinmemek demek daha doğrudur. Mevcut olanın daha iyisinin olabileceğini düşünmektir beğenmemek. Düşünsel bir derinlik gerektirir. Önderliğimizin sezgisel çocukluk yıllarındaki bu düşüncelerin öylesine olduğu söylenemez. Kendisi olma çabası yüksek, yaratmak istiyor. Yaşamı ezberlemek istemiyor. Yaşam ezberlenmez, tekrarlanmaz, anlamak ve yaşamak istiyor. Ona sunulacak bir yaşam yoktur. Çocuk yüreğinin temizliği, saflığı kadar kendini anlamlı bir evren parçası olarak görme ve ona verilenleri sorgulama vardır.

Genelde önder kişiliklerin çocuklukları bulundukları ortamın en iyisi, en akıllı, uslusu olarak anlatılır. Ama Önderlikte bu veri de tersine döner. En akıllısı olmaz. Toplumun ölçülerine göre akıllı olmak ahıra kapatılarak tövbe getirmek ve bu tövbeden dönmemektir. Üveyş ananın, Fatma'nın ve İmralı cellatlarının tövbe ettirme girişimleri sonuç almıyor. Önderlik bunu yapmıyor. Zorluklar, yokluklar içinde geçen Önderlik yaşamının en güzel yanı köy toplumu içinde kendini oluşturmasıdır. Emek olgusu kadar evrenin çeşitliliğini, renkliliğini ve kendini yaratma düzeyini görme anlamında köy yaşamının öğreticiliği burada da bir kez daha kendini göstermektedir.

Bu anlamıyla dinê çolê, aslında mevcut yaşam koşullarını beğenmeyip yüreğini dağlara vuran bir çocuğa, kendi lanetli koşullarında yaşama ısrarından çıkamayan büyüklerin verdiği isimdir. Onların yaşamını beğenmeyen, bunun kavgasını veren bir çocuğa, büyüklerin(!) gösterdiği bir tepkidir. Eskiyen değerlerin ve lanetin tepkisidir. Değersizleşmişliğin hatırlatılmasına tepkidir. Bir refleksdir. Bu anlamıyla sorgulayan zihniyetler karşısında yaygın olan düşüncelerin gösterdiği tepkilerden farksızdır.

İnsana Güven Apocu Kültürün Temel Bir Özelliğidir

Önderliğin bu refleksler karşısında gösterdiği tavır ilk başlarda gücü yettiğinde kavga etmek şeklindedir. Ama bu süreçlerin ortaya çıkaracağı en önemli hakikat şu olacaktır: *Yaşamak istiyorsan, kendi toplumsallığı-*

nı kuracaksın. Yaşam, birlikteliklerle mümkündür. Bunun çabasını çocuk yıllarında verdiğini bilmekteyiz. Meyve toplamalar, kuş avlayarak çocuklara vermeler ya da onlara dua okuma, namaz kıldırma örnekleri Önderliğimizin kendi toplumsallığını kurma çabalarıdır. Bu çabaların en öğretici olanlarından biri de Hasan Bindal ile arkadaşlığıdır. Yalnız bırakılmayı ve mevcut toplum ölçüleri içinde "*namussuz*" addedilmeyi göğüsleyebilecek cesarettedir. Yalnızlığı farklı ve yaşanabilir olanı araması olurken cesareti de bu eylemi namussuzluk olarak görmeyen özgür ve temiz yüreğinden kaynaklanır. Zaten Önderlik, arılık anlamındaki saflığını çocukluk yıllarında neyse aynı o düzeyde yaşamının tüm safhalarında sürdürdü. Komplo sürecinde yaşanan insana güvenin bir dogma düzeyinde olmasından başka bir şey değildir. Aklına komployu ve dostluğa ihanet edilebileceği ihtimalini getirmeme, tüm kuşkuculuğuna rağmen insana olan güven, bedeli ne olursa olsun korunmaktadır. Bu, Apocu kültürün de bir özelliğidir. İnsana güven, Önderlikten özünü alarak PKK'nin bir insanlık hareketi olarak kendini adlandırmasına kadar sürmüştür. Önderliğimiz bunu kapitalist modernite sınırlarında büyüyememe olarak adlandırmıştır.

Yine Hasan'ın amcasının kızı olan Elif'le yaşananlar da sosyal bilim konusu olacak derinliktedir. Toplumun sözde büyükleri çocuk yaştaki kızların dedeleri yaşındaki adamlarla evliliğini gerçekleştirirken, küçücük bir çocuğun bunu kabullenmemesi, yüreğine bunu kabul ettirememesi ve aradan yıllar geçse de bunun anısına, kızların küçük yaşta evlendirilmemesinin savaşını vermesi incelenmek zorunluluğu olan bir konudur. Aslında İsa'nın bir sözünü hatırlamamak elde değil. Birincileriniz en sonuncular dır diyor İsa. Büyüklerin küçük olması da burada yaşanmaktadır. Gerçek büyüklük ise küçük olan çocuk şahsında yaşanmaktadır. Mevcut büyümeler insanları kirletmektedir. Kızkardeşin yaşadıklarını, birkaç kilo bulgur karşılığında satılmasını çocuk yüreğine kabullendiremez. Bu, Önderlik gerçeğinde temel bir ilkeye dönüşür. Kürdistan özgürlük mücadelesinin temeline yerleşen kadının mülkleştirilemeyeceği ilkesinin ilk nüveleri Önderliğin çocukluk yıllarındadır. Çocukluk arkadaşları, annesi, kızkardeşi, komşusu Xezo'nun kendisine uygulanan tüm şiddete rağmen onu aşmaya yönelik direnişi, onu evin önündeki direğe bağladıkları kalın halatı parçalayarak kaçıp kendini kurtarmaya çalışması karşısında verdiği anlam, Önderlik gerçeğinde kadın duyarlılığını derin acılarla örerek yaratmıştır. Ulaşılan ilke keskindir: *Kadın meta değildir. İnsan mülkleştirilemez.* Ve bu ilke Önderliğin yaşadığı paradigmal dönüşümde yeni paradigmanın üç boyutundan biri olarak sosyal bilimlerde yerini alacaktır.

Apocu kültürün temel bir özelliği erkeği öldürmektir. Toplumsal cinsiyetçiliğin aşılması, cinsiyet özgürlüğünün sağlanması bu ilkeye bağlıdır. Aslında Önderliğimizin belirttiği bu seferki 3.cinsel kırılmanın erkek aleyhine olma süreci başlamıştır. PKK ile başlayan süreç kadının sesinin giderek yükselmesiyle bu süreci başlatmıştır. Zilan arkadaşın sesi bu sesin zirvesi olabilir.

"Yaşam tarzı, sevgi ve saygı gibi moral ve estetik ilkeye yer verdiğimi belirtmeliyim. *'Yaşam ya özgür olacak, ya hiç olmayacak'* ilkesine bağlılığım doğuştan ölüme veya sonsuzluğa kadardır. Sevgi ve saygı, estetik ve özgür ahlakla mümkündür. Özgürlük eylemiyle doğan özgür kadının ve etrafında gelişen yaşamın en güzelce ve dostça olacağından kuşku duymadım. Komplekse düşmedim. Erkek egemenlikli din ve toplum yerine, kadının en azından eşitliğini gözeten tanrıça ağırlıklı din ve toplum anlayışına büyük anlam verdim. Bunun oluşması için büyük bir kadın özgürlüğü ve aşkının işçiliğini yürüttüm. Hiçbir kadına, dolayısıyla insana mülk gözüyle

bakmadım, baktırmadım. Bu yolumda da doğruluğundan, ahlaki ve estetik değerinden hiç taviz vermeden sonsuza kadar yürümem, karakter oluşumumun doğal bir sonucudur."2

Herkesin uygarlık ihanetine bulaştığı bir toplumda ihanete bulaşmamayı çocukluk hayallerine ihanet etmemekle başarmıştır Önderlik. Biyolojik olarak bitkilerin ya da hayvanların yaşamına en güçlü anlamı vermek, onları sezinlemek kadar insan olarak yaşanılası farkın olmayışını kesinlikle kabul etmemekle başladı Önderliğin yaşam serüveni. Önderliğin yaşamı, özellikle çocukluğu incelenmesi, sosyal bilim konusu yapılmaması gereken anılarla doludur. Bu bir örgüdür. Özgür yaşamın yaratılma örgüsüdür. Bunu anlamadan, Kürdistan'da gelişen özgür yaşam arayışını görmek mümkün değildir. Apocu kültürü yaşamak isteyenlerin de salt anılar olarak bakamayacakları, kendi sosyal bilimlerinin temeli olarak bakarak kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir yaşamdır. Bu arayışların kendi toplumundan kaçışın **modernize olmuş** biçimlerine dönüştüğü ve kendi toplumundan kaçışın ancak anlamlı geri dönüşlerle tarihselleşebileceği gerçeği, Önderlikte somutlaşmaktadır. İlkokuldan **üniversite yıllarındaki sosyalizm** mücadelesiyle tanışana kadar gerçekleşen süreci, akışa bir mecra bulma arayışı olarak da değerlendirebiliriz. Ondan sonraki süreç kendi toplumunu yaratmanın salt içsel değil teorik ve pratik adımlarıyla ateşten bir tarihin sayfalarını oluşturmaktadır.

Ne Söylediler, Nasıl Yaşadılar?

Apocu kültürü yaratan gençler için söylenen temel söz, ne söylediklerinden çok nasıl yaşadıklarına bakılmasıdır. Söyleyenler o zaman vardır. Ama en anlamlı, radikal sözleri Apocular söylemiştir. Ve söyledikleri kadar yaptıklarıyla da toplumun yüreğinde yer edinirler. Öyle ki toplumda bir oturuş tarzının **Apocular**a has olduğu, ilişkilenme, bir yemek yeme, birbirine hitap etme üslubunun Apoculara has olduğu şeklinde ilk kültürel şekillenmeler ortaya çıkmıştır. Apocu kültürde öğrenilen şeyin hayata geçmesi, **bilincin eyleme dönüşmesi** ilkeseldir. Sadece eyleme değil, davranış değişikliğine, yeni yaşamı yaratacak olan toplum bireyinin yaratılması eylemine dönüşmelidir. Bu nedenle Apocu gençlerin davranış biçimleri hızla kendi toplumuyla buluşmakta ve yeni bir kültür yaratmaktadır.

Apocu kültür, Kürdistan'daki tüm toplumsal değerleri yeniden yaratmanın adıdır. Toplum bireylerinin ilişkilerine baktığımızda bunu rahatlıkla görebiliriz. Çocukların büyüklerle değil ilişkilenmesi konuşmasının dahi kimi zaman ayıp sayıldığı bir toplumsal durumdan şimdi çocukları toplumun temel geleceği olarak gören, çocuk yaştakilerle, toplumda dede ya da nine sayılacak yaştakilerin aynı eylemde buluşması bir devrimdir.

Apocu **kültür, Kürdistan'daki tüm toplumsal** değerleri yeniden yaratmanın adıdır. Toplum bireylerinin ilişkilerine baktığımızda bunu rahatlıkla görebiliriz. Çocukların büyüklerle değil ilişkilenmesi konuşmasının dahi kimi zaman ayıp sayıldığı bir toplumsal durumdan şimdi çocukları toplumun temel geleceği olarak gören, çocuk yaştakilerle, toplumda dede ya da nine sayılacak yaştakilerin aynı eylemde buluşması bir devrimdir. Yine kadın erkek ilişkileri bunun en

belirgin örneğidir. Neolitik etkilerin oldukça azaldığı, yok olmaya yüz tuttuğu, ataerkil kültürün yoğunca etkisini gösterdiği bir toplum biçiminden sıyrılmak Apocu kültürün oluşması anlamında önemli bir göstergedir. Özellikle geçen kısa zaman içinde bunun gerçekleşmesi devrimsel niteliğini göstermektedir. İlk kadın katılımları olmasına rağmen bunun toplumsallaşması 90'lı yıllara denk gelmektedir. 90'lı yıllar Kürdistan'daki kadın erkek ilişkilerinin değiştiği, Kürt kadınının toplum içinde konuşmaya başladığı, sesini yükselttiği ve kendi toplumunun temel bir öğesi olarak toplumda kendini varetmeye başladığı bir süreci işaret eder.

Yoldaşlık İlişkileri Yeni Toplumsallığımızdır.

Kürdistan tarihinin ihanet ve işbirlikçilikle örülü olması, Kürt kültürel ve komünal değerlerinde müthiş bir deformasyonu yaratırken Apocu kültür bu anlamda yeni bir toplumsallığı yarattığı oranda yeni bir komünalite anlayışı da ortaya çıkarmıştır. Yoldaşlık ilişkileri yeni toplumsallığımızdır. Yoldaşların birbirleriyle ilişkileri, Kürt toplumsal yaşamında ölmeye yüz tutan komünal değerlerin yeniden ruh kazanması kadar özgürlükçü yeni değerlerin yaşamsallaştırılması temelindedir. Yiğitlik ölçüleri yeniden yaratılmıştır. Arkadaşlık ölçüleri, kardeşlik ölçüleri, dostluk ölçüleri ve diğer tüm toplumsal ilişki biçimlerine getirilen ölçüler yeniden oluşturulmuştur. PKK ile dar, ahbap çavuş, bölgeci, soycu ya da dostluk adı altında gelişen ilişkilerin toplumsallaşma anlamında bir değer ifade etmediği görülmüştür. Yoldaşlık ilişkileri yeni toplumsallığın ölçülerini ortaya koyarken PKK kadroları kadar Apocu kültürden etkilenen tüm kesimlerde yeni bir hitap, yeni bir dil yaratmıştır. Bugün halkımızın büyük çoğunluğu birbirine Heval diye hitap etmektedir. Bacı, kardeş, anne teyze, amca vs ünvanların da bir anlamı vardır ama Heval kelimesinin anlamı, Apocu kültürü kendinde toplayan bir devrimsel karakter taşımasından ve toplum bireylerinin yaşayacağı özgür ilişkileri anlatmasından kaynaklı olarak bambaşkadır.

Apocu Kültür Bir Yoldaşlık Kültürüdür.

Yoldaşlar birbirine güvenir, birbirini sever. Güven ve sevginin soyut kavramlar olmadığını, emekle, kendini ve birbirini yaratarak gerçekleşeceğine olan inancı gösterir. İnanıp güvendiği kadar destek verir. Yoldaşlık bir tamamlanma ilişkisidir. Kendindeki eksikliği almasını bilmenin mütevaziliği kadar fazlalığı vermesini bilmenin vericiliğini yaşamaktır. Apocu kültür bir yoldaşlık kültürüdür. Önderliğimiz buna hakikat yoldaşlığı dedi, insan-ı kâmil dedi.

Kendisini, tüm benliğiyle, ruhuyla ve bedeniyle, yoldaşıyla birlikte hissetme durumunun ortaya çıkması, yeni toplumsallık kararının keskinliğiyle bağlantılıdır. Klan toplumunda nasıl ki klanın dışına çıkmak ölümle eşdeğerse, tabu denen ahlaki yasaları uygulamamak yok olmakla eşdeğerse aynı şekilde yoldaşlarıyla olmamak ve yoldaşlarıyla birlikte yaşamanın özsel kurallarına göre yaşamamak da yokolmakla eşdeğer algılandığından yoldaşlık ilişkileri yeni toplumsallığın temeline yerleştirilmiştir. Apocu kültürün temelinde yeni toplumsallığın yoldaşlığı vardır.

Her şeyin en iyisini yoldaşı için isteme, görevlerin en zorunu kendisi üstlenerek yoldaşlığı yüceltme, fedakârlık olgusunun yeni anlamını da ortaya koymaktadır. Yaratılacak yenide, kendisinin yaratacağı değerlerin olması, her bireyin katacağı emekle yaratılan yenide kendini bulması ve bu yolla kendini yaratması gerçeği vardır. Yoldaşlık gerçeğinde birbirine destek olma, birbirini tamamlama vardır. Birbirine acıma, zavallı görme ya da benzer nesneleştiren ikilemlerin tuzağına düşmek yoktur. Eksik, zayıf ve yanlış olanı red, yeniyi yaratmanın

temeline yerleşir. Çünkü yanlış olan düzeltilmezse yeni yapılamaz. Önderliğin zayıf insandan nefreti, zayıflık durumun insana yakıştırmamasından kaynağını almaktadır. Bizde kimi zaman açığa çıkan ise acıma duygusudur. Apocular zavallı olamayacağı gibi yol arkadaşını da zavallı göremez. Bir insana acımak, bir devrimcinin devrimciliğinin bitmesidir. Devrimci kişi, zayıf olanı reddedemiyor ve yardıma ihtiyacı olana destek olamıyor, onu tamamlayamıyorsa, birlikte yan yana yürünecek bir yol arkadaşlığı yaratamıyorsa zaten devrimciliği bitmiştir.

Bir insana acımak ile bir topluma acımak aynı şeydir. Şimdi bizi en çok öfkelendiren bir durum da sömürge halkların ya da devletlerin Kürdistan halkına acıması değil midir? Eğer bir topluma acınması kabullenilmezse bir bireye acımak da kabullenemez. Acımak, statik ve geri bir duygudur. Değişmez, değiştirmez. Yeniyi yaratmaya yönelmez. Ne oluştuğu ne de yöneldiği kişide bir akış, yenilenme ya da yaratım başlatabilir. Sadece hâkim sistemin sahte vicdan söylemlerini tatmin edebilir ki bu da devrimciler için kabullenilmezdir.

Yine yoldaşının yanlışına öfke duyabilmek de Apocu kültürle birlikte gelişen bir ölçüdür. Düşmandaki yanlışlıklara öfke duymak düşmana yönelim getirebilir, onu değiştirmeye ya da alt etmeye yöneltir. Yoldaşın yanlışına öfke duymak ise yoldaşın yanlışını ortadan kaldırmaya, yanlışın yerine ise doğru olanı koymaya yönelimi getirir. Bu anlamda yoldaşının yanlışına öfke duymayanın, geri, eski ölçülerle korumacılık adında kayırma yaklaşımlarının yoldaşlar topluluğunu büyütmeyeceği, kesinlikle düşman anlayışların yaşamasına müsamaha göstermek olacağını bilmek gerekir.

Apocu kültürü oluşturan temel bir özellik de adanma gerçeğidir. Bu salt kendinden vazgeçiş anlamındaki bir çilecilik değildir. Adanma, kendini varetmek için sistemin dışına çıkma kararlılığını verme, bunun bedellerini göze alma ve kendini yeniyi yaratmaya adama olarak algılamalıdır. Bir lokma bir hırka felsefeci de salt çilecilik olarak algılandığından yeni toplumsal kültürümüz bazında üzerinde durulmayı gerektirmektedir. Ortaçağlardaki bilgelere atfedilen bu ilke ve çağımız itibariyle kişinin kendisinden uzaklaştırdığı, kaçındığı bir konu olmaktadır. Oysa bu düşüncenin kökeninde salt çilecilik yoktur. İnsan ve madde ilişkisini doğru ortaya koymak vardır. İnsanın kendisi dışındaki her şeyle ilişkisi aslında insanın yaşam anlayışını oluşturur. İnsan dinledikleri, duydukları, giydikleri, düşündükleri, düşledikleri, duyumsadıkları, gördükleri, dokundukları ve kokladıklarıyla, yedikleri ve içtikleriyle kendini oluşturmaktadır.

Bir lokma bir hırka felsefesinin kökeninde bilgelerin, kendilerini oluşturan gerçeğin içinden maddenin oranını en aza indirme çabası vardır. İnsanı insan yapan olguların maddeye oranının daha fazla olması, insanlaşma düzeyinin yüceliğiyle ilgilidir. Ayrıca insan emeğiyle üretilen maddeye doğru yaklaşım geliştirmek de bir amaç olmaktadır. Güncel anlamda dile getirirsek kapitalist modernitenin tüketim kültüründen kopmak anlamında bir ilkeye işaret etmektir. Çağın insanı düşürdüğü durum, insan madde ilişkisinde maddeyi özneleştirerek insanı nesneleştirerek, metalaştırarak insanı maddeden ibaret bir yığın haline getirmekle sonuçlanmıştır. Kapitalist modernitenin bugün ulaştığı düzey, metanın tanrılaşmasıdır. Reklamlar kutsal bir dine çağırır gibi insanları meta kulluğuna çağırır. Marks'ın dile getirdiği "*Her şeyi eritip yok eden, aslında eritip kendine katan"* kapitalist sistemden kopmak, maddelere de bir evren değeri olduğu anlayışıyla yaklaşmaktır. Kapitalizm hastalığı olan obezite bunun çarpıcı örneğidir. Maddeyle ilişkisinde maddeyi insanların, düşüncelerin, düşlerin ve diğer insanı insanlaştıran her şeyin önüne koymak, insanı maddeleştirir, bir madde yığınına çevirir. Apocu kültür, insan

yaşamına böyle bir şeyi layık görmez. İnsanın bir değer olması, yarattıklarıyla ve kendinde yarattıklarıyladır.

Kendiliği Çalınmış Bir Toplumun Bireyleri Kendine Göre Olamaz

Apocu kültür yeni toplumsallığa katılmaktır. İnsanın insanlığı toplumsallığıyladır. Toplumsal olmak ahlaki olmakla mümkün olan ve bu sayede, tüm zamanlarda geçerliliğini koruyan bir gerçektir. Ahlak yaşamda ortaya çıktığı, pratikleştiği oranda toplumu yaratan bir olgu olabilir. Tabi önkoşul da yüksek bir bilinçle bunun zihniyetini yaratmaktır. Bilinç ve pratik, ahlakın temeline yerleşen olgulardır. Ortak bilinç, ortak pratikleşmeyi de getirir. Ortaklıklar aynılık değildir. Bu anlamda kimi zaman ortaya çıkan bazı tartışmalar anlamlı olmamaktadır. PKK'ye katılmakla, Apocu kültürü tercih etmekle kendi farkını koyan insanların parti içinde farklılık adına bireyciliklerini yaşatmaya çalışmaları anlamlı değildir. Kendine görelik eleştirisinin son süreçlerde çok fazla dile gelmesi bu yanılgının yaygınlaştığını da gösteriyor. Kendine görelik aslında özgür bir kendilik varsa anlamlıdır. Kendiliği elinden alınarak parçalanmış, yok hükmünde sayılmış ve hâkim sistemin her türlü saldırısına uğramış olan Kürt bireylerinin xwebûn olma sorunları henüz aşılmış değildir. Bunun belli oranda bilincine varılmış ve aşma anlamında adımlar atılmış olsa da henüz soykırım kıskacından kurtulmuş değiliz. Bu anlamda yaşayabileceğimiz ve ona göre olabileceğimiz bir kendiliğimiz, bir entitemiz yoktur. Kendine görelik eleştirisinin sisteme göre olmak şeklinde anlaşılmalıdır. Eğer militan özgür olarak kendini gerçekleştirmişse kendine göre olabilir. Ama bu yoksa kendine göre olmak eleştirisi erkek egemenlikli, doğa karşıtı, demokrasi karşıtı özgürlükler karşıtı bir sisteme göre olmak demektir ki bu Apocu kültürde kabullenilemez. Bizim konumumuzda olan toplum ya da mücadeleciler için

Kendiliği elinden alınarak p arçalanmış, yok hükmünde sayılmış ve hâkim sistemin her türlü saldırısına uğramış olan Kürt bireylerinin xwebûn olma sorunları henüz aşılmış değildir

refleks birliğinin, özgür ortaklaşmanın ve ruhsal bütünlüğün olmaması parçalayıcı bir rol oynamaktadır. Bizler de sistem etkilerini aştığımız oranda ruhsal bütünlüğü gerçekleştireceğimiz bilinciyle, ortaklaşmanın bütünleştiriciliğinin bizleri Apocu kültür etrafında toplayacağı ve özgürleştireceğinin çabasında olmalıyız.

İnsan, Kendini Sistemleştiren Ve Geleceğe Taşıran Evrendir

Apocu kültürde aldanma ve aldatma yoktur. Aldatma eylemini insan karşıtı bir eylem olarak bilmek vardır. İnsanlar arası ilişkilerde saflığın, arılığın insan özgürleşmesinde önemli yeri olduğu inancı, doğalında dürüstlüğü esas almayı da getirmektedir. Bu özellikle Ortadoğu toplumlarına dayatılan kadercilik ve buna bağlı olarak gelişen eli kolu bağlılık ya da pasiflik anlamında olmayıp, bilakis, politik insan bilinciyle birleşen bir dürüstlüktür. Ahlaki ve politik olmak, özgür yaşamaya karar vermek ve özgür yaşama adımları atmaktır ve bunun eylemcisi olmayı getiren Apocu kültürde insan ne egemenlerin ne de tanrıların nesnesi olabilir. İnsan, evrenin tüm diğer öğelerinin, hayvanların ve bitkilerin emanet edileceği temel bir öğedir. İnsan, kendini sistemleştiren ve geleceğe taşıran evrendir. Bu tanıma

göre insan olmak öncelikle egemen sistemin insan dayatmasını reddetmektir. Bu anlamıyla hâkim uygarlığın dayattığı insan şemasının kesinlikle dışındadır.

Önderliğimizin çocukluğunda başlayan *"mevcut sistemler içine girmeme, ona dayatılanı kolay kabullenmeme"* yaklaşımı sistemleşerek, kendini yeni özgür yaşamın sistemi kılarak demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü toplum paradigması olarak bugüne taşımıştır. *Bu sistemin insanı olmayacağım* diyen Önderliğin İmralı tavrı, esaret koşullarına rağmen gösterdiği direniş ve kendini yeniden yaratma konusundaki radikalliği, salt sistem karşıtlığı değil, aynı zamanda sistem dışılığı da göstermektedir. Sistemin karşıtı olup içinde ona karşı mücadele etmeye çalışan, sistemi kendinde içselleştiren ya da sistem tarafından içselleştirilen tüm akım, hareket ya da kesimlerin varlığına rağmen Önderlik somutunda yaşanan hem sistem karşıtı olmak hem de sistemin dışında olmaktır. İmralı duvarlarına rağmen Önderlik sistemiçileştirilememektedir. Önderlik kendi somutunda mülkiyet anlayışını kırmış, sistemin olmamıştır. Bundan dolayı da sistemin Önderlik karşısında yaşadığı derin bir kompleks ve düşmanlık vardır. Kapitalist modernitenin hiçbir tanrısallığı Önderlik inancında geçer akçe değildir. *"Belki ben sizi istediğim çizgiye getiremedim, ama ben sizi sistemin istediği gibi yaşatmasına da izin vermedim, bu da benim başarımdır."* sözü sistemiçileşmeme konusundaki duygularını da göstermektedir.

Uygarlıklı sistemlerle mücadele etmek, o sistem yaşamından tümüyle kopmayı gerektirir. Hâkim sistemin zihniyeti kadar yaşam biçimini reddetmeyen biri, nasıl o sistem karşısında mücadele yürütebilir ki? Önderlik sistemine girebilmek merkezi uygarlık sisteminden çıkmakla mümkündür. Sistemi düşman olarak görmek şarttır. Sadece ulus devlet askerlerini düşman görüp onlar karşısında savaşmak özgürlük mücadelemizin nihai yöntem ve biçimi değildir. Apocu kültür ile yaşamak isteyen kesinlikle hâkim moderniteden kendini koparmalı, o zihniyetin tüm yaşam biçimlerinden nefret etmeli ve sistem karşıtı olan öfkesini kesinlikle örgüt ve eylem gücüne dönüştürmelidir. Kapitalist modernite temsilcilerinin bir sözü bizde öfke yaratıyorsa karşılığında demokratik moderniteye dair yüz söz söylemeli ve o bir sözün etkisini kesinlikle gidermeliyiz. Halkımızı zehirlemelerine kesinlikle izin vermemeliyiz.

Apoculuk, Süreklileşen Bir Türküdür

Önderliğe temiz duygularla katılmak önemli ama yeterli değildir. Önderlik paradigmasına, onun teorik derinliğine katılmak, anlama çabasını yaşamının temel amaçlarından biri olarak ortaya koymak, yine bu amacı gerçekleştirdiği oranda pratikleştirmenin çabasına girmek hayatidir. Apocu kültürde önce öğrenmek sonra gerçekleştirmek tek yaşam biçimi olarak kendini dayatmaz. Öğrenmek ve yapmak kadar, yapma eylemi içinde yeni öğrenmelerle düşünsel derinliği yakalamak da temel bir yöntem olarak gelişir. Ruhsal ortaklık dediğimiz durum burada tekrar gündeme geliyor. Yaşamı paylaşanların birbirlerinin öğrendiklerini yaşamak konusundaki adımları, Apocu kültürü kendinde somutlaştıran insanın müteva-ziliğini, aynı zamanda bireylerin aşmış oldukları bireyciliği de göstermektedir. Ortak bilmelerden ortak edimlere yönelmek, ruhsal ortaklaşmanın temelini inşa etmektedir. Kültürün temelinde yeralan ortaklaşma, salt davranışlarda yaşanacak ortaklıkları anlatmaz. Düşünce ve duygularda yaşanacak ortaklık, ortak kültürü yaratır. Bu konuyu kesinlikle aynılaşmak olarak algılamamak gerekir. Zaten aynılaşmak istenilse dahi başarılamayacak bir şeydir. Sözünü ettiğimiz, kapitalist modernitenin parçalayarak kullanım nesnesi haline getirdiği liberal insan bireyciliğine karşı ahlaki ve politik toplumun özgür insan öğesini yaşamsal-

laştırmaktır.

Tabi ki ilişkilerin arka planı kişinin kendini gerçekleştirmesidir. Kendilikler toplum olarak temel bir sorunumuz olurken aynı zamanda kişisel olarak da her birimizin tek tek sorunu olmaktadır. Aşılmadıkça eksik kalacağımız ve tamamlanamayacağımız bir konudur. Kendini yaratmanın temelinde hâkim sistemin insana dayattığı yaşamlardan sıyrılmanın ateşten geçitlerinde sınanmak vardır. Sistem, toplumu parçaladığı gibi, kendini de parçalayarak insanların zihniyetine zerk etmektedir. Sistemin tüm topluma yayılması bu yolla olmaktadır. Sistem kendini minimize ederek tüm insanlarda kendini yaşatmanın kendi varlık koşulu olduğunun farkındadır. İnsanın sistemiçileşmesi de böyle olmaktadır. Bize zerk edilen sistem parçalarını kendimizden söküp atmak zorundayız. Bunu yapmadığımız müddetçe yeniyi yaratmanın ön koşulunu gerçekleştirememiş olacağız. Apocu kültür, sistemi toplumun zihninden, ruhundan, yüreğinden ve bedeninden söküp atmanın eylemini her an gerçekleştiren ve bunu temel bir mücadele biçimi haline getirerek tüm zamanlarda uygulanması gerektiği kanısına ulaşmış olan bir hakikattir.

Apoculuğun süreklileşen bir türkü olması bundandır. Süreklileşen bir mücadeledir ve sistem varoldukça bu mücadele sürecek demektir bu sözün anlamı. Bugün hâkim sistemin bombardımanına maruz kalmayan insanlar ya da toplumlar yoktur. Ancak kendini sistemden iyi koruyabilen insanlar ya da toplumlar vardır. Apocu kültür kendini sistemden korumanın sistemi reddederek başladığının bir göstergesidir. Sistemi reddetmek bunu dile getirmekle mümkün olmamaktadır. Hatta bu kadar kolay da değildir. Mücadelenin en zor zamanlarının sistemi reddetmek ve kendi içindeki sistemi reddetmek olduğu gerçektir. Önderliğimiz bundan dolayı bilgelerin iç mücadeleye cihad-ı ekber (büyük savaş) dediği vurgusunu yapmaktadır. Büyük savaş sistemin zihnimize, yüreğimize kanser hücresi gibi yerleştirdiği lokal iktidarlarla savaşmaktır.

Kalanos örneğini Önderlik bunun için vermiştir. İskender'in *"O benden daha büyük düşmanlarını yenmiştir"* dediği Kalanos nefs savaşında kendini yenmiştir. Bilgelik ancak kazanılan nefs savaşı sonrasında ulaşılacak olan mertebedir. Kendi benliğini temel mücadele sahası olarak belirleme önceliği, tabi ki büyük bir cesarettir. Kendinle mücadele etmek zordur. Kendindeki düşman etkilerini yenmek, kendi benliğinde sistemiçileşen öğeleri söküp atmanın abidesel örnekleriyle doludur PKK tarihi. Yüzlerce genç kız ve erkek, kendinde Kalanos gibi nice bilgelerin verdiği savaşları vermiş hatta onları kat kat aşan pratiklerin sahibi olmuşlardır. Kemal Pir, Mazlum Doğan, Zilan, Sema, Viyan arkadaş ve daha yüzlerce örnek bunun en sıcak örnekleridir. Sara arkadaş onurlu kadın duruşuyla kırk yıla sığdırdığı direnişini bilgelerin sınavlarını sayısız kere vererek kendini henüz yaşarken tarih yapmıştır. Kendi nefsini yenmekle birlikte arkalarında bir kültür yaratmıştır bu yoldaşlar. Verdikleri savaşla hem kendilerini yaratmış hem de Apocu kültürü yaratarak yeni toplumsallığın entitesini yaratmanın en anlamlı örnekleri olmuşlardır. Bu örneklerdeki Apocu gerçekleşmeler, hakim uygarlık sisteminin gelişen teknik ya da büyüyen gücü karşısında büyüyen demokratik uygarlık gücünü de göstermektedir.

Apocu Kültür Yeni Bir Üslup Ve Tarz Demektir

Sömürgeciliğin yürekleri ve beyinleri sömürerek kendini varettiği bir zamanda yürekleri ateşten bir gerçeğin içinden yeniden yaratarak bir kültür yeniden inşa edilebilirdi. Öyle yapıldı. Apocu kültürde yaşamı oluşturan kültürel öğeler yeniden yaratılmaktadır. Dil, tarz, tempo, üslup, duygular, yaşam biçimi vb her şey yenilenmekte ve bir

başlangıca yönelmektedir. Tüm düşünce biçimleri kadar duygular, yine duygular kadar hitap biçimlerinin değişmesi, aynı zamanda zihniyet değişiminin de göstergesidir. Önderliğimizin *"yüreği bizimle olmayanın eylemi bizimle olmaz"* deyişi devrim mücadelesinde yüreğin, duyguların ve tek tek insanların hislerinin de ne kadar yeni toplumsallık için olması gerektiğine işaret etmektedir. Yine *"En güçlü insan, anlamın ve hissin yaşattığı insandır"* sözü sistemin mülkiyet anlayışına, insanlıkları, toplumsallıkları yıkan ve enkaz üzerinden kendini inşa eden gerçeğini reddederek yeni anlamlı insanın tanımını yapmaktadır.

Apocu kültür yeni bir üslup ve tarz demektir. Önderliğin üslup ve tarzının tüm Kürdistan'da yeni bir dil, üslup ve tarz yarattığı bilinmektedir. Çağın bilgi sınırlarını aşmak kadar yediden yetmişe her yaştan insanın, her inanç ya da yaşam kesiminden insanın anlayabileceği bir dilin olması, Önderlikte gerçekleşen evreni göstermektedir. Nasıl ki rüzgârı ya da güneşi, her etnisiteden insan anlayabilir, toprağın sesini duyabilirse, Önderlik tarzı da böyle evrensel bir tarzdır. Etkileyici, net ve çekicidir Önderlik üslubu. Hakikatini bulamamış ya da açığa çıkaramayan ezop üslup, Önderliğin en çok öfkelendiği özelliklerden biridir. Önderlik, ezop olmadığı için anlaşılırdır. Düşünsel netlik dile yansımakta ve halkta güven oluşturmaktadır. Bir sanatçı inceliği vardır Önderlikte. Zaten görünüş itibariyle de artistik bir güzelliğin olduğunu, ses tonunun da aynı dereceğe etkileyici olduğunu, bunun hitapta müthiş bir akıcılığa dönüştüğünü herkes bilmektedir. Öyle ki, düşmana dahi kendini dinletmekte ve saygı uyandırmaktadır. Keyfi, biçimsiz, memurvari, tamamefendimci, kendiliğindenci, başı sonu belli olmayan, bir hedefe yönelmeyen ya da hangi hedefe yöneldiği belli olmayan dağınık üslup ve tarzlar Önderliğin yarattığı kültürle kesinlikle çelişmektedir. Sonuç alıcılık doğru zihniyet yapılanması ve güçlü mücadele kadar onun araçlarını, üslubunu, tarzını, temposunu doğru belirlemeyi de gerektirir. Apoculukta insan ilişkileri güven, güç ve moral yaratır. Eskiye karşı öfke, yeniye karşı da bir sevgi ve özlem yaratır. Bunu geliştirmiyorsa, tarz ve yöntem Apocu kültüre ait değil demektir. Apocu kültürde toplumsal ihtiyaçları belirleme ve karşılamanın gücü, iradesi herkesin sorumluluğundadır. Yeni paradigmayla Önderliğimizin gündemimize getirdiği doğrudan demokrasi de aslında bunu işaret etmektedir. Kendisi için kendisi olarak karar vermek, aslında Ortadoğu gibi tanrısallıkların yanlış metafizikle örüldüğü alanlarda geliştirilen çok köklü dogmatizmleri yıkmanın da ilacıdır. Kendin olmanın bir boyutu da ne istediğini bilmek ve istediği şeyi nasıl karşılayacağının politikasını geliştirebilmekle mümkündür.

Önderlikte tarz, başarı demektir. Başaran tarz doğru tarzdır. Başarmayan tarzlar aşılması bir yana kesinlikle reddedilmesi, Önderlik gerçeği karşısında kendisini an an sorgulayıp dönüştürerek ele alınması gereken anlayışlardır. Tempo, yaşanan zamandaki hız oranını göstermektedir. Önderliğimizin zamanı yaşama biçimi, Apocu kültürün zamanı yaşama biçimini oluşturmuştur. Zamanı kendi oluşunun bir koşulu olarak ele almak, bunun dışında bir yaşam mefhumunun olmadığını bilmek yaşamsaldır.

Zaman öldürmek, kendini öldürmektir. Apoculuk bunun ayırtına vararak doğru zaman algısına ulaşmanın adımlarıdır. Zaman ancak böyle yaşandıkça anlam kazanır. Ancak böyle yaşandıkça öldürücü olmaktan çıkar. Zamanın oluşturucu etkisi, zamana yüklenen anlamla ve kendi özgür varlığına duyulan saygı ve sevgiyle ölçülebilir. Apocu kültür bunu yaratmanın iddiasındadır. Sıradan yaşamanın, boş vakit geçirmenin, kapitalist modernitenin eğlence kültürü kadar kendi yaşamını anlamlandırmayan yaşam biçimlerinin zamanı değil kendini öldürmek olduğunu bilmek, Apocu kültürün temel ilkelerindendir. Bu anlamda temposuz olmak, zamanda hız oranının anlamın gerisinde olması zamana yayılmış bir intihar olmaktadır. Apocu kültür, bunu aşmaktır.

Mülkiyet Dünyasından Kopmak Apocu Kültürün Temelini Oluşturur

Apocu kültürün temelini oluşturan bir diğer faktör mülkiyet dünyasından kopmaktır. Önderlik mülkiyet dünyasından kopmuştur. Uzun yıllar Rojava sahasından işleri örgütlediği zamanlarda paraya bulaşmamış, sermayeci, mülk arttırıcı yaklaşımlardan kendini korumuş, bu yaklaşımlar karşısında amansız bir mücadele yürütmüş, yine sonraki İmralı süreci boyunca da aynı temizliğini sürdürmüştür. Orhan Yılmazkaya arkadaşın PKK mücadelesindeki mülkiyet yaklaşımını, para olmadan sürdürülen ortak yaşamı tanıdıktan sonra devrim umudunun geliştiğini söylemesinin bir sebebi vardır tabi ki. PKK yaşamı tüm sosyalist, toplumcu, demokrat, sistem karşıtı insanlara umut vermektedir. Dünyanın hiçbir yerinde olmayan mülkiyetsiz yaşam bizde vardır. Apocu kültür mülkiyetin her türünü reddetmektedir. En kutsal evren parçası olan insanların dahi mülkleştirildiği, insanın insanlaşmasındaki temel rolü oynayan kadının en ince meta konumuna getirilmesi, metaların kraliçesi olma anlamında paradan daha fazla kirletilmesi durumu Apocu kültürde reddedilmekte, aynı zamanda süreklileşen bir mücadele rotası olmaktadır.

Evrenin temel varoluş biçimi olan çoğalmanın kapitalist sistem cinselliğiyle kirli bir araca dönüştürülmesi, varoluş biçimi olmaktan çıkarak yokoluş aracına dönüştürülmesi ve hatta insanlar karşısında bir silah olarak kullanılması durumu Apocu kültürde kabullenilmeyen ve reddedildiği kadar aşılan bir alandır. İnsanın mülkleştirilmesi tabi ki tek taraflı olmamakta kadın metalaştırıldığı oranda erkeğin de bu meta olan insan öğesiyle birlikte yaşamı paylaşması erkeğin de metalaşmayı içselleştirdiğini göstermektedir. Erkeğin meta durumu salt kadınla yaşamasından dolayı değildir. Erkeklik, sistemin iyi köleleri olma anlamında yöneldiği ve katlı köleliğe uğrattığı bir gerçekliktir. Zaten bunun en somut ve çağcıl örneği de kapitalist modern sistem içindeki erkeğin bugün yaşadığı karılaşma düzeyinde görülmektedir.

Davranışlarından giyinişine, konuşmasından oturup kalkışına kadar sistemin ona nasıl bir *"kocalık"* yaptığını göstermektedir. Hitler'in sözü bu anlamda günümüz ulus devletlerde pratikleşmiş ve yaygınlaşmış olmaktadır. Zaten ulus devlet sistemlerinin sırtını dayadığı ordu sistemindeki zorunlu askerlik uygulaması, erkeği karılaştırarak sisteme hazırlama haneleridir. Erkeğin askerlik yapmadan evlenmesinin "!" dahi tasvip edilmediği sistem, ancak karılaştırılmış erkeğin kuracağı ailenin sistemin hizmetine girebileceğini de göstermektedir. Bu anlamda vatani görev denilen de erkek devletin karısı olmaktan geçmekte ve bu görevler kutsanmaktadır. Ulus devletin kutsalı olması anlamında onun kimliğine de işaret etmektedir.

Toplumları kendi özkimliğinden, öz anlamından uzaklaştırmanın temel bir yöntemi haline getirilen metalaştırma olgusu Apocu kültürde kesinlikle kabul

edilmemektedir. Apocu kültürde her insan, özgür toplumsallığı yaratacak kadar kendini sistemin mülkiyet anlayışından kurtardığı, zihniyet ve hissiyat boyutunda gerçekleştirdiği özgürlük eylemleri kadar anlam kazanmaktadır. Ki ancak anlam kazanan insan kültür yaratabilir. Bu anlamda Önderlik paradigmasını oluşturan demokrasi, ekoloji, cinsiyet özgürlüğü Apocu kültür bünyesindeki her bireyde tek tek yaşam bulmakta, bununla birlikte ortak yaşamın, Apocu toplumsallaşmanın kimliğini oluşturmaktadır. Paradigma değişimini doğru anlamak gerekiyor. Unutmamak gereken bir nokta da öncesi süreçte yaşanan tüm aşamaların inkâr edilemeyeceği, Önderlikteki temel yaşam ilkelerinin bu paradigmayla daha da keskinleştiği ve akması gereken doğru nehir yatağını bulduğudur. Bu anlamda Önceki süreçlere dair çözümleme, görüş, yoğunlaşma tarzlarının yeni paradigmayla bir kenara koymak, entelektüel görevleri salt teorik bilinci yükseltmek olarak anlamak, bir bakıma eski kafaya yeni örtü takmak anlamına gelir. Önemli olan bu görevler kapsamında başta kapitalist modernitenin dayattığı pozitif bilimcilik anlayışını, bununla birlikte tarih boyunca insanlara dayatılan tüm hakikat dışı yöntemleri, tüm bilimcilikleri, dincilikleri ve cinsiyetçilikleri yeniden ve kökten sorgulamaya tabi tutmaktır.

Apocu Kültürün Mayasında Dogmaları Yıkma Vardır

Yeni Önderlik paradigması gücünü güçlü nehirsel akış olan demokratik uygarlıktan almaktadır. Merkezi uygarlığın tüm saldırılarına, yok etme girişimlerine ve yok saymalarına karşı varolma savaşı vermek, demokratik uygarlık direnişlerini tanıyıp anlamak kadar kendini bir demokratik uygarlık gücü olarak görmek Apocu kültürün özüne yerleşmektedir. İlk adım sistemin tanrısallık düzeyinde dile getirdiği düşünce kalıpları dışında düşünmektir. Hegel'de ifade bulan ulus devlet tanrısallığı ve yüceltilmesi karşısında bu tanrısallığı yıkmak ilk adımdır. Bu, tanrılara başkaldırma düzeyinde bir eylemi gerektirir. İbrahimi bir eylemdir ulus devlet tanrısallığı dışında düşünmek. Tüm dogmatizmlerin temelini sarsacak olan düşünme biçimine ilk adım atmaktır hâkim ulus devletlerin dışında düşünmek. Önderliğimiz sosyalizm mücadelesiyle ilk tanıştığı yılları bir dogmatizmden başka bir dogmatizme geçmek olarak değerlendirmektedir. Buradaki önem mevcut dogmanın yıkılabileceğinin anlaşılmasıdır. İkinci dogmalar dizisinin yıkılması üçüncü doğuşu getirecek düzeyde olacaktır. Dinsel metafiziğin yıkılması anlamında kendini bilimcilik olarak dayatan pozitif bilimcilik metafiziğinin, onun yarattığı tüm ezberlerin ve pratikleşemeyen yaşam öngörülerinin yıkılması Önderlikte yeni bir zihniyet devrimi yaratmıştır. Apocu kültürün mayasında dogmaların yıkılması vardır.

Dogmalarla savaşmanın temelinde tarih bakış açısını verili bilimlerin kalıplarından kurtarmak vardır. Düz çizgisel tarih anlayışı, Marksist literatürün vazgeçilmezi olan ilerlemeciliğin toplumu sı-

Önderlik paradigmasını oluşturan demokrasi, ekoloji, cinsiyet özgürlüğü Apocu kültür bünyesindeki her bireyde tek tek yaşam bulmakta, bununla birlikte ortak yaşamın, Apocu toplumsallaşmanın kimliğini oluşturmaktadır.

nıflara bölme hastalığının aşılması, Ortadoğu zihniyet dünyasında bir çığır açacak düzeydedir. Tüm kadercilikleri reddettiği kadar Marksizmin ortaya çıkardığı yaşanması gereken kapitalizm dogmasını da yıkmaktadır.

"Dogmatizmin aşılmasıyla devlet, iktidar, savaş, ulus ve ulus-devlet tanımına daha gerçekçi boyutlar getirmem, gerektiğinde kapsamlı bir meşru savunma savaşına da açık demokratik bir toplum için yeniden partileşmeye dayalı bir çözümün yolunu açtı. Bu yaklaşım sadece stratejik ve taktik bir dönüşüm değildir. Ardında köklü bir bilimsel düşünceye dayalı teorik ve paradigmatik görüş, daha zengin bir siyasi düşünce ve partileşme tarzı vardır. Sosyalizmin yüz *elli yıllık gelişmesine damgasını vurmuş devletçilik hastalığını aşma, burjuva ulus anlayışını terk etme, toplumsallığın komünal ve demokratik tarzını tarih boyunca esas alma, özgürlük ve eşitlik idealini bu köklü değişimlere bağlama dönüşümü vardır. PKK adına bu temelde yapılan eleştiri ve özeleştiri, doğal olarak yeniden yapılanma sorununu gündemleştirmektedir. Güncel durumun kısa bir özetine dayalı yeniden partileşme, meşru savunma ve temel halk örgütlenmesi olarak Kongreleşme, yakıcı ve acilen çözümlenmesi gereken sorunlar ve görevler olarak önümüzde durmaktadır."*3

Yine bununla birlikte toplumsallaşmanın gelişmesinde, ilk oluşumunda hiçbir şekilde yer almayan sistemlerin, buna mukabil devlet biçimi ve diğer egemenlik dayatmalarının oluşturdukları iktidar odaklı sistemlerin yarattıkları karşısında kendi yaşamını sistem haline getirmenin mümkün olduğu gerçeği, Apoculuğun bir kültür olarak kendini varetmesinin tarihsel gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Yine toplumsal doğada varolan özgür, ahlaki ve politik yaşama potansiyelinden yeni özgür bir toplum yaratmak, ahlaki bir görev olarak bu iddiayı taşıyan insanların önünde durmaktadır.

Apocu kültür, insanların karşılaştıkları sorunları çözebileceklerini gösteren tarihsel bir iddiadır. Bu, yıkılan dogmatizmlerle mümkün olmuştur. Ve Apocu kültürün varlığı, bu anlamda özgür insanın gerçekleşebilme ihtimalini de oluşturmaktadır. Çünkü dogmalar salt son iki yüzyılda oluşmamıştır. Son iki yüzyılda yaratılan ulus devlet dogması zaten tartışmalık bir sorun olarak sürekli gündemdedir. Rejimler, toplum sorunları ya da diğer birçok yolla bu gündemler ulus devleti tartışılır kılmaktadır. Yıkılması gereken esas dogmatizm beş bin yıllık bir uygarlık birikimine sahiptir. Ve bu kadar birikim karşısında Apocu kültürün direnebilmesi on binlerce yıl öncesinden varolan neolitik, tarım kültürünü esas almasından, demokratik uygarlık akışına kendisini katma isteminden kaynağını almaktadır.

Bu iddiadaki bir kültürün içinde yer almak zor olduğu kadar onur vericidir. Evrende zaten her zaman diyalektik karşıtlıkların yarattığı, zorlukların doğurduğu güzelliklerle karşılaşmaktayız. Hiçbir ana kadın doğumların kolay olduğunu söylememiştir. Doğumların zor oluşları da yaratımın kökenine yerleşen kadir bilirliği yaratmaya yönelen bir bedelle mümkün olmaktadır da diyebiliriz. Farklı yorumlar geliştirilebilir bu yönde. Ama önemli olan yeni özgür yaratımların zorluklarını yaşamak kadar anlamsız, egemen sistemin dayattığı zorlukları yaşamayı reddetmektir.

Yoğun acılar yaşayanlar ya acılar karşısında tükenir ya da duyarsızlaşır ve köle tarzı yaşamı normal görür. Acıları mücadele, devrim ve özgür yaşam gerekçesi yapmak, bunu bir özgürlük kültürüne ulaşmanın gerekçesi yapmak önemlidir. Bu anlamda acılara alışmamak gerekir. Ve insanca olan, yaratım zamanlarında hâkim sistemin ya da verili toplum biçimlerinin insan olma anlamına denk bir katkısı olmuyorsa, reddetmesini bilmek kadar kendi sistemini yaratmanın çabasında olmaktır. Özgür insanın bir şartı da bu olmaktadır. Apocu kültür hâkim sistem umudun zerresini bırakmayacak kadar yok edici olduğunda dahi umut yaratacak gücü, morali ve çabayı

gösterebilmektir. Bu irade gerektirir. Güçlü irade bu çabayı göstermeyi getirir ama zihniyet devrimi yaparak çabayı verecek iradeyi yapmak da temel bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır.

"Hâkim sistem sana hiç umut vermiyor, seni insan yerine koymuyor ve en basit kimlik sorunlarına bile ilgi gösterip çözüm olamıyorsa, insan olmanın gereği olarak yapacağın şey, kendine saygıyı ve umudu kendi sistemini inşa etme gücüne bağlamasını bilmektir. Yoksa kurtlar sofrasında seni bekleyen kemik artıkları değil, belki de bizzat yem olmandır...umut bağladığın anan bile olsa, eğer sana hiçbir şey sunacak durumda değilse, birey olarak özgücüne güvenmekten çekinmeyeceksin. Sağa sola, güdülere teslim olmayacaksın. Eğer ortada yaşanacak bir durum yoksa, bil ki insan olarak en iyiyi, doğruyu ve güzeli inşa edebilecek aklı ve iradeyi sergileyebilecek güçtesin!"4

Şehre Koşma İhanetine Bulaşmayan Çok Az Kürt Vardır.

Apocu kültür, insan olarak en iyiyi, doğruyu ve güzeli inşa edebilecek aklı ve iradeyi sergilediği oranda tarihsel toplumdaki demokratik uygarlık güçlerinin yaşamında belirgin olan tarıma dayalı, demokratik, ahlaki ve politik toplumu esas almaktır. Önderliğimiz yarattığı bunca değere rağmen özeleştiri verirken köyden çıkışını, anne-babasına kapitalist modernite sınırlarında ele almayı, vurduğu hayvanlardan özür dilemeyi ilk sıralara koymaktadır. Bunlar kesinlikle Apocu kültürü yaşama iddiasında olan her bireyin an an sorgulaması gereken noktalardır. Şehre koşan kişilik derken Enkidu örneğini defalarca verdi Önderlik. Kendine, toplumuna, kendi varoluşuna, xwebûn olma durumuna ihanet anlamına gelen şehre koşma ihanetine bulaşmayan çok az Kürt vardır. Ve hala da oryantalizmin etkisi kadar iç oryantalizmlerin etkisi hâkimdir. Kendine dahi batıdan bakan bir havanın hâkim olduğu kişilikler az değildir. Çoğu zaman arkadaşlarımız da bu bakış açısını yansıtmaktadırlar. Bunlar kesinlikle aşılması gereken gerilikler olmaktadır. Apocu kültür doğuya yeni bir bakış açısı getirir. Oryantalizmi kesinlikle kabul etmez.

Şehirde ne vardır, şehirde parlak ışıklar, fazlasıyla metalaşmış kişilikler, sistemin mekanik birer parçası olmuş insan kopyaları, birbirinin aynı olmak ya da birbirine benzemek için yarışan insanlar, hatta yediği ekmeğin nasıl kendi sofrasına geldiğini bilemeyecek kadar insanlığından uzaklaştırılmış kişilikler vardır. Şehre koşan kişiliklerle, erkek egemenliğiyle, hukuk sistemine sırtını dayayarak, insan özgürlüğü için her anını ve her zerre enerjisini vermeyerek Apocu kültür inşa edilemez. Şehirde komşusunun öldüğünü günlerce sonra rahatsız olduğu kokuları polise haber vererek anlayan insan müsveddeleri vardır. Şehirde tekniğin, uyuşturucunun ve narkoz etkisi yapan çarpık cinselliğin esir aldığı bir gençlik vardır. Şehirde emek bilincinden kopanlar kadar işsizler ordusu, işsizler ordusu kadar çalışıp da emeğinin karşılığını alamayan yoksulluklar vardır. Bu yoksullukların kökeninde ise köy tarım yaşamından kopuş vardır. En büyük fakirlik köy tarım yaşamından kopmakla gerçekleşmektedir. Bundandır Önderliğimiz zindan çıkış koşulları olursa yapacağı işlerini anlatırken Zerdeştin ziraat tutkusuyla yaratacağı dünyayı anlatmaktadır. Bunlar hayal değildir. Bunlar fazlasıyla somuttur ve kapitalist sistemin yıkadığı beyinlerce geri görülen, ilkel görülen yaşamlardır.

Apocu olma iddiasında olanlar algılarını uygarlıktan koparmalı, demokratik uygarlık ekseninde düşünebilmeli, duyumsayabilmelidir. Demokratik uygarlık çerçevesinde, demokratik ulus, demokratik özerklik, demokratik modernite kavramlarını derinliğine anlamalıdır. Devletsiz düşünebilmektir, devlet iktidarlarının insanlık karşıtı olduğunun bilincini hiçbir zaman unutmadan, toplumsallığın yaşayabileceği tek tarzın demokratik öz yönetim olduğu bilincini yaşatmak, Apocu kültürün temel

yaşam biçimlerindendir. Demokrasiyi devlet içinde bir rejim gibi değil, yaşamın temelini oluşturan bir yaşam biçimi olarak düşünmek gerekiyor. Bir yaşam sistemi olduğu kadar kişilikte somutlaştıracak bir yaşam biçimi olarak düşünmek gerekiyor. Demokratik ulus projesi, buna bağlı olarak demokratik özerklik projesi aslında Önderlik mücadelesinin geldiği bir düzey olarak kendini gerçekleştiren Önderlik olmaktadır. Demokratik ulus Önderlik gerçeğinin zihniyet durumuyken demokratik özerklik de onun bedenleşmesi, somutlaşması görünür olması demektir. Bu anlamda her birey kendinde hem zihniyet hem de bedenleşmeyi yaratma sorumluluğundadır.

Apocu Kültür, Komünal Demokratik Değerlerle Yaşamaktır

İmkânsızlıklar Apocu kültür için geri çeken bir unsur değildir. Yaratılan bunca devrim değeri vardır. Tüm devrim değerleri topluma mal edilmiştir. Bunca imkân içinde imkânsızlıktan söz etmek Apocu kültüre hakaret etmek demektir. Zaten Önderliğimizin kendisi de işlerini anlatırken Nuh'un gemisinden çıkmışçasına işlerine başlayacağını anlatırken, hiçbir imkânsızlığın yeni yaşamı yaratma önünde engel olamayacağını anlatmaktadır. Önderlik maneviyat arayışındaydı. Maneviyat arayışında yaratıma yöneldiği zaman kendi yeni anlamlarına denk maneviyatla birlikte maddiyat yarattı. Apoculuk da bunu gerektirir. Apocu kültür, komünal demokratik değerlerle yaşamak, kendi somutunda o değerleri yaşatmak ve çoğaltmaktır. Çünkü toplumun yeniden canlanması, yeni bir yaşam anlayışıyla ruh kazanmasıdır.

Apocu kültür yaşamın her anını değer yaratma mücadele olarak yaşamaktır. Bunun örneğini Önderliğimizin ilk arkadaşlarında çok net görebilmekteyiz. Haki arkadaşın değer yaratma anlayışı, şahadetinden sonra dahi etkisini göstermeye devam etmiştir. Yine şehitler gerçeğinde somutlaşan bu özellik bugün de somut olarak görülmektedir. Bunu yaşarken yapmanın mücadelesini vermek yeni sistemi yaratmanın, Apocu kültürü yaşamsallaştırmanın da bir yöntemidir. Emek vermek, emek vererek değer yaratmak ve kendini yaratarak kendini değer haline getirmek Apocu kültürün temel ilkelerinden biridir. Önderliğin çocukluk yıllarından rengini alan bu ilke, İmralı sürecindeki direnişle anlam sıçraması yaşamaktadır. Özellikle Önderliğimizin Özgürlük Sosyolojisi adlı savunmayı yazarken dile getirdikleri önemlidir. Kalem yasağına karşı tavrı, ulaştığı düşünce düzeyini derinleştirmek şeklinde olmuştur. Ki kalem yasağı denen şey, bir işkence biçimidir. Bu işkenceyi bugün okuyarak tüm zihniyet yapılanmamızı sorguladığımız ve kendimizi, toplumumuzu özgür yaşamının yöntem arayışını yaratmaya çalıştığımız temel kaynak kitabımız olan özgürlük sosyolojisini derinleştirme yönünde ters çevirmek bir kutsallık yaratmaktır. Bu aynı zamanda Önderlikteki tarz, tempo ve yöntem gerçeğini ortaya koymaktadır. Bunu başarabilecek başka insan örneği yoktur. Ve Önderliğimizin başardığı bu devrimsel adımların her biri Apocu kültürün yoğrulduğu, yaratıldığı hamurdur.

Apoculuğun Yaratıma Yönelmesi, Yürekle İlintilidir.

Sevmek emek vermeyi gerektirir. İnsan severse emek verir. Bir insanı, bir sanat dalını, bir bitkiyi ya da başka şeyler. Sevgi varsa ve gerçek olma iddiasındaysa emeği şart kılar. İnsan ülkesini severse ülkesine emek verir. En çok ülkesine emek verir. Çünkü ülkesinde sadece kendisi değil, yüz binlerce insan yaşayacaktır. Dahası ülkesinde insanların dışında emeğin nicelleştirilmesiyle ölçülemeyecek değerler vardır ve bu ülkesine emek vermek bu değerleri yüceltmek ve yaşatmaktır. Bu anlamda Apoculuk toprağı sevmeyi insan olmanın temel şartı bilir. Önderliğimiz *her*

ot kendi kökleri üzerinde yeşerir derken toprağımıza saldığımız köklerimize bizleri yöneltmekte, arayış ve sevgi geliştirmeye çalışmaktadır. Bu anlamda köklerinin hangi toprakta ve hangi iklimde en güzel ürünler vereceğini bilmek özgür varlığın temel şartlarındandır.

Toprağıyla birlikte değerleri, halkı, yoldaşlarını ve özgürlüğü sevmeyi gerektirir. Hele hele yaşamı… Yaşamı uğruna ölecek kadar sevmeyi gerektirir. Ki tüm hakiki sevmelerin kökeninde emek vardır. Önderliğimiz kendini yaratma mücadelesine duygular savaşımı adını verdi ve yüreğini şelalelere benzetti. Su akışındaki doğallık, esneklik ve kalıplara girmeme bir anlamda duyguların profesyonelleşmemesidir. Önderliğimizin çocuk yaşlarındaki duyguları İmralı sürecindeki duygularına paraleldir. Bu duyguların sistem içileşmemesi, profesyonelleşmemesidir. Doğaya, topluma evrene karşı hissedilenler aslında insanın duygularını ortaya koymaktadır.

Doğa ile kendimiz arasındaki ilişki, enerji akımı ya da kimi zaman adını koyamadığımız hisler, duygularımıza dair düşünceler verir bize. Bir ağacı yoldaşı bilip sımsıkı sarılmayı istemek duyguların kabarması değil midir? Doğaya karşı yüreğimizde ne kadar yer ayırabiliyoruz? Kürdistan insanları tabi ki doğadan çok kopmuş, doğanın uzağına düşmüş değildir. Ama içinde bulunduğumuz, birlikte yaşadığımız doğaya canlı olduğu bilinciyle bakmak, onlarla birlikte yaşadığımız düşüncesini benliğimizin derinliklerinde hissetmek esas olmaktadır.

Hisler bizde duyarlılığını büyük oranda yitirmiş durumdadır. Apoculuk insanı kendiliğiyle birlikte kendi hisleriyle de buluşturma iddiasındadır. Önderliğimiz babasının Ona söylediği sigara kâğıdı deneyimini çok örnek vermektedir. Yunus Emre eğitilirken Ondan kulağını toprağa koyduğunda karıncanın ayak seslerini, oldukça uzak bir mesafeden duyana kadar çalışması istenmiş. Bu doğanın sesini dinlemek, anlamak ve kendinin bir evren parçası olduğu bilincini derinden yaşamakla bağlantılıdır. Bu bir sınavdır. Kendini evrenle birlikte vareden insanın sınavıdır. Önderliğimiz de bu anlamda duyarlılığı geliştirmek için büyük mücadeleler vermiştir. Özellikle gerilla mücadelesi için çözümlemelerinde bu konuyu çokça dile getirmiştir. Doğayla insan ilişkisinin geliştirilmesi, sezgisel yanımızın duyarlılığının derinleştirilmesi, doğayla insan arasındaki yarılmanın kesinlikle doğal ortamdaki mücadele yıllarımızda ortadan kaldırılması çabası, Önderliğin esas aldığı noktalardan bir diğeriydi.

Apocu kültür estetik anlamda da insanı en güzel düşüncelere, davranışlara, duygulanımlara ve yaratımlara layık görür. Önderliğimizin arayışçılığı anlam arayışı, özgürlük arayışı, kök arayışı, ülke arayışı, uygarlığın dokunmadığı ve özgür yaşayacağı bir karış toprak arayışı, kendilik arayışı, güzellik arayışı ve kendisi olarak toplumuyla birlikte varolma arayışının birleşmesinden oluşan bir hakikat arayışçılığıydı. Güzelleşmenin davranış güzelliğiyle, insan ilişkilerindeki güzel yaratımlarla, yaratılacak yeni özgür ruhun güzelliğiyle ve biçim güzelliğiyle tamamlanmasıyla gerçekleşebileceğine, bütünlüğün uyumunun başlıbaşına bir güzellik getireceğine inanarak bir estetik anlayış yaratmıştır Önderliğimiz. Halk değerlerinde zaten bir sıcakkanlılık anlayışı vardır ve halkın temel güzellik anlayışına yerleşmektedir. Burada paylaşım, uyum, kendine dair özgün bir renginin olması, arı yürekli olma, yüreğini kirletmemiş olma, bilinç düzeyi, çağı anlama düzeyi ve daha birçok Apocu özellik birleşerek temel bir cazibe oluşturmaktadır. Ve bu çerçevede, Apocu kültürün güzellik anlayışı, hakikat bütünlüğüyle birlikte oluşmakta ve ancak bu şekilde Apocular halkın gönlünde yer edinmektedir.

Hakikat Yoldaşlığı

Apocu kültür Önderliğin bir ömrün her

anına sığdırdığı arayış sonucu bulduğu hakikati yaşamsallaştırmanın an be an çabasıyla kendini gerçekleştirebilir. Hakikat demek hak demektir. Hak olmazsa hakikat olmaz. Bundan dolayı hakikat sözcüğünü dahi dile getirirken hak ve adalet kavramlarını akıldan çıkarmamak ve adaleti esas almanın hakikat yaratma yolunda bir adım ilerlemek olduğunu bilmek gerekir. Hakikati bilmeyen hakikat yoldaşlığını hiç bilmez. Önderlikle arkadaş olmanın ilk koşulu, merkezi uygarlığı aşarak demokratik uygarlığı düşünebilmek ve inşa çabasına girişmektir. Hem sistemi yaşayıp hem Önderlikle arkadaş olunmaz. Apoculuğun karşısında savaştığı sistemi yaşayarak Apocu olunmaz. Bu bir anlamda hem tanrıça hem fahişe olmanın mümkünsüzlüğü gibidir. Arkadaşlık ahlakı kişide özgür toplum yaratmakla özdeş olmalıdır. Ve bunun en güzel anlatımını da Önderliğimiz yapmaktadır:

"Yoldaşlık ilişkilerini iyi kavramak gerekir. Yoldaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilerin özünü yansıtır veya yansıtmak durumundadır. Tarihsel toplumu olduğu kadar geleceğin toplumunu da yansıtır. Esas olarak ideolojik ilişkilerdir; ideolojinin açığa vurduğu ve ortaya çıkmasına yol açtığı hakikat ilişkileridir. İki yoldaşın birliği bu anlamda sadece ideolojik birlik olmayıp, ideolojik kapasitenin yol açtığı hakikat birliği olarak yaşanmak durumundadır. İki yoldaş eğer gerçekten yoldaşlık sırrına erip birlik olmuşlarsa, bunu hakikatin güçlü temsili olarak kavramak gerekir. Yoldaşların yoldaşı olmak, temsil edilen hakikatten pay almak demektir. Bunun dışında boşuna yoldaş tanımı aramamak gerekir. Büyük hakikat derdi olmayanların 'yola' girmemeleri gerekir. Basit hevesler, güdüler ve çıkarların peşinde olanlar asla yoldaş olamazlar. Bunlarla yoldaşlık yapılamaz. Kör inançların, fanatik duyguların meczubu gibi olanlar da yoldaş olamaz. Hele hele karı-koca ideolojisini aşmamış, basit eril-dişil ilişkisini kırıp zihniyet dünyasını özgürleştirememiş olanlar yoldaşlıktan dem vurmamalı ve bu yola girmeye boşuna heves etmemelidir. Yoldaşlık ilişkisi para, mal, mülkiyet, karılık-kocalık, tüketim eşyalarına heveslilik, nefsinin peşinde koşmak, iktidar derdine düşmek, kör cesaret veya korkuya kapılmak vb. gibi hakikat yolcusu olmaktan ve temsil edici kimliğine varmaktan alıkoyucu her türlü ilişki, düşünce, söylem ve eylemden uzak tutulmalıdır. Bu yönlü tehlikelere başarıyla karşı koymalı; aynı zamanda büyük hakikatleri her koşul altında söylemleştirecek ve eylemleştirecek ideolojik, politik, ahlâki ve örgütsel donanımla yüklü olmalıdır. Birleşilmesi, birlik olunması düşünülen parti ancak bu kapsamdaki yoldaşlık ilişkileriyle gerçekleştirilebilir. Tarihsel toplumun ve geleceğinin sözcüsü ve iradesi olabilir. PKK de ancak bu ölçülerdeki yoldaşlık ilişkileriyle tarihsel ve toplumsal rolünü oynayabilir."5

Kaynaklar

1- Sümer Rahip Devletinden Halk Demokrasisine Doğru 2.Cilt
2- Sümer Rahip Devletinden Halk Demokrasisine Doğru 2.Cilt
3- Bir Halkı Savunmak
4- Özgürlük Sosyolojisi
5- Kültürel Soykırım Kıskacındaki Kürtleri Savunmak

KAYALARDA KÖK SALMAKTIR GERİLLACILIK

Gerillayı anlatmaya nereden başlamalı? Gerillayı var eden nedenler olarak dağlarda yaşamı örgütleme gerekçelerinden mi başlamalı, yoksa gerillayla yaşama kavuşan, yaşamda somutlaşan özgürlük değerlerinden mi başlamalı? Gerillanın direniş kültürü, komünal yaşam tarzı, özgürlükten kaynağını alan manevi dünyası, gerillacılığı yeni bir toplum kültürü olarak hayata taşımaktadır. Gerilla özgürlük ideolojisinin somutlaşması olarak insanlığa yeni kültür değerlerinin ölçülerini sunmaktadır. Gerilla, tarihin ve toplumun tüm sorunlarından, yaşamın en ince ayrıntısına kadar her şeyle ilgilenir. Sorunlara çözüm aradığı gibi toplumun özgürlük ölçüleriyle kendini örgütleyebilmesi önünde duran engelleri ortadan kaldırır. Gerillanın devrim anlayışı sadece kendisi ya da kendi toplumu için çözüm ve çıkış arama değildir. Gerilla tarihe damgasını vurmuş olan uygarlık güçlerinin toplumsal yaşama dayattıkları tüm toplum dışı kurum ve zihniyetleri yıkarak, toplumsal yaşamı yeni bir sisteme kavuşturacak kadar devrim keskinliğine sahiptir. Bu öncelikle düşüncede netlik, bunun devamı olarak eylemde keskinlik anlamına gelmektedir. Gerillada somutlaşan, özgür toplum modelinin yaşam tarzı, sistemi ve özgür insanda somutlaşacak kişilik karakteridir. Gerillanın yaşam tarzı gün be gün bunu somuta taşımaktadır.

Gerillacılık, halkların özgürlük kültürünün çağımızdaki mücadele ve direniş anlayışıdır. Uygarlık güçlerinin halklara dayattığı baskı, sömürü ve soykırıma karşı halkların meşru savunma tarzı ve direniş kültürüdür. Hegemonik uygarlık tarihi boyunca, halkların demokratik uygarlık kültürü varlığını hep korumuş ve uygarlık güçlerinin dayatmalarına karşı sürekli direniş göstermiştir. Bu bazen toplumun bağrında filizlenen yeni fikir ve felsefe şeklinde açığa çıkarken, kimi zaman sessiz isyanlarda, kimi zaman yanık türkülerde dile gelmiş, kimi zaman sokaklarda yankılanmış, kimi zaman dağların doruklarına çekilme şeklinde olmuştur. Yöntem değişse de toplumlar uygarlığın baskı ve zulümle beslenen sömürgeci dayatmalarına karşı yılmadan, umudu kaybetmeden direnmişlerdir. Hegemonik uygarlık tarihinin başlangıcına kadar insanlık tarihi özgürlük tarihidir. Uygarlığın gelişmesiyle birlikte ise toplum için tarihin anlamı, özgürlüğe ulaşma amacındaki direniştir.

Uygarlık güçlerinin en vazgeçilmez araçları zor güçleridir. Toplumun maddi manevi değerlerini gasp etmek zor gücü olmadan mümkün değildir. Zor, şiddet, savaş uygarlığın varlık koşulu, varlık şeklidir. Topluma rağmen zorla vardırlar. Toplum her fırsatta bunları aşmak için uğraşırken, onlar toplumları zor gücüyle bastırma ve korkutma yöntemleriyle terbiye ederek, gerekirse soykırımdan geçirerek, halkların, etnisitelerin ve kültürlerin yok oluşları üzerinden kendi varlıklarını sürdürürler.

Uygarlık güçleri kanla beslenir. Uygarlık tarihi insanlığa saldıran bir kasaplar ordusu tarihidir. Bugün devletler kendi tarihlerini anlatırken kaç sefer kazandıklarını, nereleri fethettiklerini anlatarak ne kadar güçlü olduklarını anlatmaya çalışırlar. Ne kadar fetih yapmışlarsa o kadar güçlüdürler. Oysaki fetihler kanla beslenmenin ifadesidir. Kendilerini güçlü olarak yansıtmak isterken aslında ne kadar acımasız, katil ve vahşi olduklarını ve kanla beslendiklerini itiraf etmek-

tedirler. Uygarlık güçleri kanla beslenirken toplum sürekli katliam ve soykırım kıskacında, kılıç gölgesinde kalmış ve buna karşın var olmanın tek yolu olarak direniş toplumun yaşam zorunluluğu olmuştur. Uygarlık güçlerinin barbar diye ifadelendirildiği uygarlık dışı güçler geri, ilkel, vahşi olarak gösterilmekte ve uygarlığın gelişimi önünde engel olarak lanse edilmektedir. Oysaki bu güçler kendi varlıklarını korumak için uygarlık güçlerine saldırmaktadırlar. Direniş ve kendini koruma amaçlı saldırıları olmasa, uygarlık güçleri onlara saldırarak onların emeğini, coğrafyasını gasp ederek, dahası onları köleleştirerek ya da yok ederek beslenmektedir. Bu güçlerin uygarlık güçlerine saldırıları bir yandan kendini savunma anlamına geldiği gibi uygarlık güçlerinin gasp ve sömürüsünü engelleme veya sınırlama anlamında ilerici bir role sahiptir.

Uygarlığın egemen ve sömürgen karakteri kapitalizmle zirveye ulaşmıştır. Kapitalist çağın egemen güçleri kendi sistemlerini gasp, sömürü ve soykırımla elde ettikleri ganimetler üzerinden yarattıkları zenginlikle kurmuşlardır. Gelişen teknikle kıtalara açılarak, buralardaki toplumların kökünü kurutan bir soykırımı geliştirerek bu toplumların zenginliklerini gasp etmişlerdir. Kapitalizmin özünde emekle üretilen, elde edilen değer yoktur. Özü emek karşıtlığıdır. Başkalarının emeğine zenginliğine el koyma, üstüne üstlük de bu kesimleri katliamdan ve kırımdan geçirme vardır. Kapitalizm bu yöntemle kendine karşı çıkacak potansiyel direniş güçlerini imha etmektedir. Diğer taraftan ulus devlet anlayışı sadece maddi değerlerin gaspıyla yetinmemekte, her ulus devlet kendi ulusunun diğer uluslardan üstün olduğu söylemiyle, halkları birbirine karşı kışkırtmakta ve düşmanlaştırmaktadır. Ulus devletler milliyetçilik adına birbiriyle savaşırken, diğer taraftan aynı ülkede yaşayan insanlara da tek ulus olma adına tek tiplilik, tek renklilik dayatılarak kültürel soykırım kapitalizmle birlikte halklara karşı temel kırım politikası olarak belirmektedir.

Devletlerin gücünü orduların büyüklüğünden aldığı, ordular ne kadar teknik donanıma sahipse devletin o kadar gücünü ispatladığı bir çağ olan kapitalist çağın ordularına karşı, gerilla, halk sa-

vunma güçlerinin öz savunması olarak örgütlenmesidir. Gerilla halkın kendi gücüdür. Halkın kendi kendisini savunmasıdır. Klasik ordular ne kadar devleti savunuyorsa gerilla da o kadar halkları savunur. Klasik ordular ne kadar egemenliğin, sömürünün, iktidarın garantisiyse, gerilla, demokrasinin, eşitliğin, özgürlüğün, barışın garantisidir. Var olma nedeni, halkları egemenliğin, sömürünün ve iktidarın cenderesinden kurtarmaktır. Bunlar halklara dayatıldığı müddetçe gerilla var olacaktır. Gerillanın amacı savaşı büyütmek değil, uygarlık güçlerinin savaşlarla beslenen, halkları savaş gücü olarak kullanan ve tüketen, böylece tarihi bir mezbahaya çeviren zihniyetlerine karşı halkların özgürlük isyanıdır.

Gerillacılık, kapitalist çağa karşı direniş yöntemidir. Kapitalizmin soykırıma dayanan sömürgeci karakterine, yine halkların kardeşliğini tanımayan ve halklara tek tipleşmeyi, yok olmayı dayatan ulus devlet anlayışına karşı halkların direniş yöntemi olarak gelişmiştir. Gerillanın direniş kültürü tarih boyunca halkların birçok zaman başvurduğu bir direniş yöntemidir. Kapitalist çağda sömürünün küresel boyutta kapsamlaşmasıyla bu direniş geleneği de halkların dünyanın her yanında başvurduğu bir yöntem olarak evrenselleşmiştir.

Gerilla kavramının ilk dünya literatürüne girişi, Napolyon'un fetih seferlerine karşı, kendi ülkesini savunan İspanya halkının direniş yönteminde somutlaşan tarzın ifadesi olarak gerçekleşmiştir. Napolyon ulusların devletle birlikte anılmasında belirleyici bir yere sahiptir. Ulus devlet kavramlaştırmasını ilk kez Onun kullanması da bunu açık ifade etmektedir. Napolyon kapitalizmin devlet formu olan ulus devletin ete kemiğe kavuşmasının öncüsü olmasına karşın, kapitalist sisteme karşı halkların refleksi olup gelişecek olan gerilla mücadele anlayışının da ilk ona karşı gelişmesi oldukça manidardır. Halkların tarihsel hafızası, yeni doğmakta olan bu sömürge zihniyeti ve onun vahşi yöntemlerine karşı nasıl direnilmesi gerektiğini daha sistemin ilk örneği karşısında geliştirebilmişlerdir.

Sömürgeci kapitalizmin öncü güçleri, halkların üzerine öyle bir hışımla saldırmışlardır ki halkları nefes alamaz kılmışlardır. Kapitalizmin kendini büyüklüğüyle yıkılmaz göstermek istediği kitlesel ve teknik donanımlı ordularına karşı, halklar dağlara sığınarak ellerindeki kıt kanaat imkânlarla direnişe geçmişlerdir. Boy gösterisi yaparak ahkâm kesen orduya karşı, küçük gruplar olarak, gizli hareket ederek, nereden saldıracağı belirsiz bir tarzla savaş yöntemi geliştirerek, orduların güç olmak istediği yerden onları vurmuşlardır. Ordunun hantal karakterine karşı hızlı ve atik hareket ederek, ulaşılmaz, yakalanmaz olmuşlar ve orduları moral olarak boşluğa düşürmüşlerdir. Arazi işgali ile yürüyen ordu anlayışına karşı zaten işgal altında olan ülkelerini klasik olarak düşmandan temizleyemeyecekleri açıktır, buna karşın ordulara işgal ettikleri topraklarda rahat vermeyerek işgallerini anlamsızlaştırmışlardır. Ordular coğrafyayı işgal etse de coğrafyanın asıl sahibi olan halk gücü olarak coğrafyayı en incelikli bir şekilde kullanarak düşmana karşı bir silah olarak kullanmışlardır. Gerillacılığın başlangıcındaki bu taktikler, temel ilkeler olarak gerilla savaşlarında hala uygulanmaktadır.

Tarih sahnesine böyle çıkan gerillacılık, baskı, sömürü ve soykırım kıskacındaki toplumların kendi varlıklarını koruma ve özgürlüklerini sağlama amacıyla başvuracakları temel yöntem olarak toplumların direniş geleneğinde yerini alacaktır. Tarih boyunca toplumlar değişik yöntemlerle direniş geliştirmişler, fakat kapitalizmin yerin altını-üstünü, insanlığın ruhunu-aklını sömürme zihniyetine karşı direniş ancak gerilla tarzıyla imkân bulmuştur.

Gerilla dayatılan kaba şiddet, sömürü ve soykırıma karşı salt askeri bir savunma yöntemi değildir, aynı zamanda

alternatif yaşam tarzına öncülük etmek bunu kendi yaşam ve kişiliğinde somutlaştırmaktır. Gerilla güçleri halkın içinden çıkan halktan insanlardır ve varlık gerekçeleri halkın özgürlük haklarını alabilmektir. Bunu sömürüyü dayatan egemenlerden ve sömürgecilerden istemezler. Hedef sömürgecilerin halk üzerindeki baskı sistemini kırmaktır, kurulacak özgür yaşamı ise halkın ve gerillanın kendisi kuracaktır. Gerillacılık egemenlerden halk adına bazı haklar istemek değildir. Halka ait olan tüm değerleri ve kurumları egemenlerin tekelinden kurtararak, bunları asıl sahibi olan halka tekrar teslim etmektir. Gerillacılık sadece yıkım gücü değil, halklara ait olan kültürleri korumak ve yaşamı değerlerini korumak, yok olması dayatılanları savunmak ve demokratik yaşam kültürüyle bunları bütünleştirmek gerillanın yaşam anlayışıdır. Gerillacılık bu anlamda eski değerlerin korunması kadar yeni bir kültür yeşermesidir.

Kürdistan Gerillası Dünya Devrim ve Gerilla Hareketlerinden İlham Almıştır.

Dünya gerillacılık mücadelesine verilebilecek birçok örnek vardır. Bu hareketlerin mücadele tarzları, yarattıkları direniş kültürü demokratik uygarlığın çağımızdaki ifadesidir. Biz burada tüm bunların ortak sembolü ve ortak ifadesi Che gerillacılığa değinmekle yetineceğiz. Gerilla deyince herkesin aklına gelen ilk isim, ilk kişilik Küba devriminin öncü gerilla komutanı Ernesto Che Guevera'dır. Devrimci kişiliğiyle, mücadele tarzıyla devrime yürüyüşün sembolü olmuş ve düşmanında bile saygıyı yaratmış bir kişiliktir O.

Halkların özgürlük mücadelelerinin örgütlü gücü anlamına gelen gerillacılık, pratikleşen gerilla mücadeleleriyle sadece özgürlük için halklar üzerindeki egemenliği parçalamak için savaşan silahlı askeri güç olma anlamını aşmıştır.

özgürlük ölçülerinde geliştirmek için toplumsal koşulları geliştirmedir.

Bu anlamda gerilla yeni özgür kültürün öncüsüdür.

Halkların özgürlük mücadelelerinin örgütlü gücü anlamına gelen gerillacılık, pratikleşen gerilla mücadeleleriyle sadece özgürlük için halklar üzerindeki egemenliği parçalamak için savaşan silahlı askeri güç olma anlamını aşmıştır. Gerilla halklara dayatılan sömürü eksenli yaşamı parçalamak kadar özgür yaşamı örgütlemenin de öncüsü olmaktadır. Bu anlamıyla gerilla egemen güçler açısından bir yıkım gücü olduğu gibi halklar açısından da bir yapım gücüdür. Özgür yaşamın kurucusu, öncüsü ve örnek modeli kendi yaşamında somutlaştırandır. Gerilla topluma dayatılan uygarlık alışkanlıklarını yıkmak kadar özgür toplum kültürünü yaşama taşıyandır. Gerilla, demokratik toplum kültürünün yaşamsallaşmasıdır. Tarih boyunca toplumları ayakta tutan kültür

Che, gerillacılığı sanat inceliğinde yaşamak demektir. Ütopyaların peşinde inançla yürümektir Che'de somutlaşan gerilla. Ütopya en uzak bir hayaldir, gerçekleşmesi hayalin uzaklığı gibi zordur. Oysa Che'nin sloganı *"gerçekçi ol imkânsız*ı başar" olarak dile gelmiştir. Gerilla imkânsız olanın hayalini kuracak kadar cesurdur, dahası imkânsızı gerçekleştirecek kadar yaratıcı.

Che gerilla komutanlığı demektir. Bitmeyen mücadele azmi ve özgürlük tutkusu, enternasyonalizm ve gerilla romantizmi demektir. Ondan bahsedince ilk akla gelen bu özellikleridir. Che gerillacılığının sağlam dayanakları kendini örgütlemiş olması, sonuç alıcı tarzla hedeflere yürümesi ve yaratılan değerleri

halkla birlikte yaşama geçirmesidir. Ki bu sağlam zemin Küba devriminin gelenekleşmesi, çevresine yayılması ve hala ayakta durmasının nedenidir. Devrim ırmak akışıdır Che için. Sadece kendi ülkesinin devrimiyle yetinmez ve tüm Latin Amerika'nın devrimci mücadelesine öncülük misyonunu üstlenir. Yaşamı sisteme karşı direnişin sembolü olduğu gibi karşılaştığı komplo karşısındaki direnişi ile bile düşmanının yüreğine korku salmış bir kişiliktir O. Bugün O sadece Küba'nın ya da Latin Amerika'nın devrim sembolü değil tüm dünyadaki gerilla kültürünün sembolüdür.

Her gerillada bir parça Che yaşar. Che her gerillayla tekrar dirilir ve dağlarda mücadele yürüyüşüne devam eder. Che beyinlerde ve yüreklerde yaşadıkça gerillacılık yaşayacak, tekrar canlanacak ve halkları özgürlük direnişine taşıyacaktır. Bu nedenle egemen güçler günümüz gerillasından intikam almak isterken bile Che'ye de bir darbe vurmak istemektedir. İşte bunun en somut örneği özgürlük hareketimizin öncüsü Rêber Apo'ya karşı gerçekleştirilen 9 Ekim komplosu aynı zamanda Che Guevera'ya da yapılan komplonun yıl dönümüdür. Egemen güçler bu yöntemle halklara özgürlük direnişlerinin hep yenilgiyle sonuçlanacağı ve direnenlerin tarihinin tekrardan kurtulamayacağını kanıksatmak istemektedirler. Gerilla geleneğine karşı kendi komplo geleneklerini tarihin etkin karakteri olarak oturtmak istemektedirler. Oysa insanlık tarihi şunu ispatlamıştır ki direnenler ölmez, komplocular ise tarihe lanetli olarak yazılırlar.

Halklar tarih boyunca her zaman birbirlerinden güç almışlardır, diğer halkların özgürlük mücadelesinden güç, moral ve ilham almışlardır. Kürdistan gerillası da dünya gerillacılık geleneğinin bir parçası olarak dünya devrimci hareketlerinden ilham almıştır. Dünya devrim hareketlerinin tecrübelerinden ders çıkarmış, kahramanlıklardan ilham aldığı gibi zayıf ve yetersiz yanları çözümleyerek daha güçlü örgütlülüğe ulaşmayı hedeflemiştir. Kürdistan'da gerillacılığın geliştiği süreç dünyada ezilen halkların ulusal kurtuluş mücadelelerini yükselttikleri bir süreçtir. Kürdistan gerillasının da ilk hareket noktası Kürdistan coğrafyasına dayatılan parçalanmışlığı aşmak, Kürt halkına dayatılan sömürü ve soykırımı durdurmak ve özgür eşit bir toplum modelini yaşamsallaştırmaktır.

Kürdistan gerillası dünya devrim hareketlerinin direniş kültüründen güç ve esin aldığı kadar, egemenlerin birbirine düşmanlığı dayattığı, fakat aslında yıllardır birlikte yaşanılan ve kültürel olarak kaynaşmanın yaşandığı, Türkiye halkının devrimci direniş hareketlerinden de esin almıştır. Halklar yıllardır kardeşçe yaşamaktadır, oysa egemen güçler halkların ortak düşmanıdırlar. Devrim için halklar ortak mücadele ettiği oranda başarıya yürünecektir. Kürdistan'daki sömürgecilik düzeyi Kürdistan'ın özgürlüğünden işe başlamayı zorunlu kıldığı kadar gerçekleşecek devrim tüm Türkiye'yi etkileyecektir. Bu anlamda Kürdistan devrimi Türkiye devrimini de beraberinde getirecektir. Rêber Apo Türkiye devrim önderlerinden etkilenme düzeyini özgürlük hareketinin kuruluş koşullarını değerlendirirken en önemli bir etken olarak dile getirmektedir. Rêber Apo Türkiye devrim önderlerinin katledilmesine karşı ilk eylemselliğe geçenlerden olduğu gibi Kürdistan devriminin yürüyüşünde onların intikamını almayı tarihi bir sorumluluk olarak esas almıştır.

Kürdistan Gerillası Kürdistan Direniş Kültürünün Dirilişidir.

Dünyadaki ve Türkiye'deki bu atmosferin etkileri Kürdistan özgürlük hareketinin doğuş koşullarına zemin sunduğu gibi, Kürdistan coğrafyasının ve Kürt halkının öz geleneği de direniş üzerine kurulmuştur, bu da özgürlük mücadelesinin en önemli dayanaklarından birini ifade etmektedir. Sürekli istilalar ve ta-

lanlarla karşı karşıya olan Kürdistan halkının var olma şartıdır direniş. Ya direnecektir ya da teslim olacak ve sistemin işbirlikçisi olacaktır. Yoksa yaşam şansı yoktur. Kürt halkı direniş geleneğiyle bugüne kadar varlığını korumayı başarmıştır. Baskı ve zulme karşı dağlara sığınmak ve dağlardan direnişi yükseltmek eski bir Kürdistan geleneğidir. Kürt halkı varlığını adeta dağlarda sürdürdükleri direnişle korumuştur.

Kapitalist sistemin gelişmesiyle ise sistem Kürdistan üzerindeki oyunlara ağırlık vermiştir. Paylaşılan Ortadoğu coğrafyasında Kürdistan coğrafyası stratejik bir yeri ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak Kürdistan dört parçaya bölünecek, bu da yetmeyecek Kürt halkına soykırım ve asimilasyonun en ağır politikaları dayatılacaktır. Öyle ki tarih boyunca direnen, isyan eden Kürt halkının bir daha ayağa kalkamayacağına inanılacaktır. Kürdistan bir mezar olmuş ve üzeri betonlanmıştır. Artık buradan bir direniş, kendi özünde ısrar etme ihtimali kalmadığı düşünülmektedir. Egemen güçlerin Kürdistan'ı bu şekilde tamamen denetime aldıklarına inandıkları bir süreçte, Kürdistan özgürlük hareketi PKK gerilla mücadelesini yükseltecektir.

PKK şahsında Kürdistan gerillası, Kürt halkının tüm baskı, soykırım ve asimilasyona rağmen yok olmayan özgürlük ruhudur. Bugün özgürlük hareketi Kürdistan'ın dört parçasında ve Kürt halkının bulunduğu her alanda kitlesel ve kurumsal olarak örgütlenmiştir. Fakat doğuş koşullarında özgürlüğü geliştirmenin tek yolu gerillayı geliştirmek olmaktaydı. Bu nedenle ilk hedef gerillanın geliştirilmesi olmuştur. Yok oluş dayatılan bir halk ancak meşru savunma yoluyla önce varlığını kabul ettirmek durumundadır. Kürt olduğunu söylemenin, bir kelime Kürtçe konuşmanın bile zulüm gerekçesi olduğu bir süreçte, örgütlü bir güç olarak varlığını ortaya koymadan sözün ve direnişin bir anlamı olmayacaktır. Bu durum ulus devletin tuzağına düşmek ve kolayca av olmak demektir. Böylesi bir baskı ortamında, halkın tekrar dirileceğine inancın kırıldığı bir zamanda patlatılan ilk mermi Kürdistan üzerindeki bu kara büyüyü kırmıştır. İlk mermiyi patlatma gücü ve dirayeti ise elbette büyük bir inanç ve bilinçten beslenmektedir. İlk mermiyi patlatmak bir halkın savunulması sorumluluğunu ölümüne üstlenmektir. Mesele kendi ölümünü göze almakta değildir. Ya halk zafere ve özgürlüğe taşınacak ya da halkın katliamına kapı açılacaktır.

İşte o günlerden bu güne gerilla kayalarda biten çiçekler gibi, kurumuş, çoraklaşmış, yaşam umudu karartılmış Kürdistan toprağında yaşamın tekrar yeşermesi, Kürdistan halkının yüreğinde umudun gülümsemesi olmuştur. Gerilla, halk için kuruyan yaşam damarının tekrar canlanması olduğu gibi kendisi de dağlarda kök salarak yaşamayı bilmiştir. Dağlara yabancı insanların görüntüsünden bile korktuğu, resimlerine bakınca bile üşüdüğü dağlarda yaşam koşullarını oluşturmak başlı başına bir direniştir. Gerillacılık öncelikle doğayla kurulan bir paylaşımdır. Yabancısının bakınca korktuğu dağlar, gerillanın en büyük güven kaynağıdır. Öyle ki gerilla için dağlardan ayrılmak ölüm gibidir. Öksüzlük ve kimsesizliktir. Yalnızlaşmadır. Korunaksızlıktır. Gerilla en büyük gücünü dağlardan alır. Gerilla sırtını dağlara yasladığında yenemeyeceği düşman, aşamayacağı engel yoktur. Gerilla tüm dünyaya baş kaldırırken dağlardan aldığı güçle kendine güvenlidir. Dağlar ise, gerillanın, adeta üzerinde bin yıllardır süren istila ve saldırılara karşı bir direniş olduğunu bilircesine, gerillayı korur.

Kürdistan Gerillası Önderlik Çizgisinde Bir Yürüyüştür.

Kürdistan'da gerillacılığın başlaması Rêber Apo'nun ideolojik öncülüğünde gelişen özgürlük hareketinin dağlarda pratikleşmesidir. Hareketin do-

ğuş koşullarında Kürdistan'ın içinde bulunduğu durum Önderliksel bir çıkışı gerekli kılmıştır. Hareketin doğuş aşaması olarak Kürdistan devriminin gerekliliği, buna giden yol ve yöntem arayışı temelinde ideolojik aşama olarak tanımladığımız süreç yaşanmıştır. Rêber Apo'nun ilk ideolojik tespit olarak ortaya koyduğu "Kürdistan Sömürgedir" sözüyle yola başlanmıştır. Kürdistan sömürgedir sözü iki kelimeden oluşan bir belirleme ve belki bu gün bunu telaffuz etmek çok olağan, günlük tartışmalarda kullandığımız bir ifade. Fakat o günün koşullarında Kürdistan'ın adı yoktur ki sömürgeliğinden bahsedilsin. Bu belirlemeyi yapmak ise sömürgeciliği kırma mücadelesini geliştirmenin yol ve yöntemlerinin arayışına girmek anlamına gelmektedir. Bu nedenle Rêber Apo bu belirlemeyi yaparken kan ter içinde kaldığından bahseder. Kürdistan sömürgedir sözüyle çıkılan yol, sömürgeciliği kırmanın öncelikle ideolojik temellerini oluşturmayı gerektirmiştir. İdeolojik olarak mücadelenin zeminleri oluşturulduktan sonra mücadeleyi Kürt halkıyla buluşturma temelinde pratiğe geçilmiştir. Giderek Kürdistan özgürlük mücadelesinin halk içinde bir canlanmayı yaratmasıyla birlikte devlet tarafından, henüz gelişmeden hareketi ezme yönelimleri başlamıştır. Artık Kürdistan özgürlük hareketi için dağlarda konumlanmak ve direnişi buralardan yükseltmek tamamen bir şart olmuştur.

Dağlara ilk yürüyüşten gerillanın bugün ulaştığı özgür alanları yaratma düzeyine kadar uzun bir mücadele süreci yaşanmıştır. Bu süreçte gerilla Rêber Apo'nun perspektifleri temelinde varlığını geliştirmiş ve dağlarda kendini kalıcı kılmıştır. Öyle ki Rêber Apo hiç görmediği dağlarda nasıl hareket edilmesi gerektiğini, nerelerde üstlenilmesi, nasıl manevra yapılması gerektiğini, düşman tekniğinden nasıl korunulması gerektiğini günlük perspektiflerle gerillaya aktarmış ve gerillaya pratik öncülük yapmıştır. Rêber Apo ideolojik önderlik rolü kadar gerillanın günlük yaşadığı pratikleri çözümlemek bunlar üzerinden nasıl hareket edilmesi gerektiğinin perspektifini sunmak temelinde pratik önderlik de yapmıştır. Bu anlamda, gerilla önderlik pratiği, önderlik gerçekleşmesidir.

Rêber Apo, gerillanın pratik sorunlarına çözüm bulmak kadar, gerillada özgür bireyin yaşamsallaşması için çizgi ve kişilik mücadelesini gerilla için temel bir mücadele alanı olarak belirlemiştir. Çizgi mücadelesi, kişilik sorgulaması gerillanın yaşam tarzının bir parçası olarak gerçekleşmiştir. Komuta tarzının, özgür kişiliklerin ve özgür kadın kişiliğinin gelişmesi temelinde Rêber Apo gerilla şahsında ideolojik mücadeleyi aralıksız sürdürmüş ve bu temelde eğitimi gerilla yaşamının temel bir geleneği olarak geliştirmiştir. Öyle ki en yoğun pratik süreçlerde kızgın savaş süreçlerinde bile gerilla kendini eğitmek için mutlaka zaman yaratmıştır. Her gerilla çantasında taşıdığı bir kitapla Rêber Apo'nun düşüncelerini yanında bulundurmuş ve her fırsat bulduğunda Rêber Apo'nun çözümlemeleri ekseninde kendini eğitmiştir. Gerillanın temel görevi Rêber Apo'nun tanımını yaptığı demokratik toplum manifestosunu yaşamsallaştırmaktır. Gerilla demokrasi kültürünü kendi yaşamını örgütlemekten, günlük ilişkilerine, çalışma sisteminden, yoldaşlık ilişkilerine, tüm doğaya ve canlılara yaklaşımdaki inceliğe kadar yaşam

Rêber Apo, gerillanın pratik sorunlarına çözüm bulmak kadar, gerillada özgür bireyin yaşamsallaşması için çizgi ve kişilik mücadelesini gerilla için temel bir mücadele alanı olarak belirlemiştir.

tarzı olarak pratiğe yansıtmayı esas alır.

Gerillanın dağlarda üstlenmesinden, geliştirdiği yaşam kültürüne kadar ulaştığı düzey Rêber Apo'nun eseri olduğu gibi, aynı zamanda gerilla kendi sistemini Rêber Apo'nun geliştirdiği çizginin uygulayıcısı ve fedai gücü olarak örgütlemiştir. Rêber Apo'nun sağlığı yaşam koşulları gerillanın varlık nedenidir. Rêber Apo'ya karşı gerçekleştirilen komplo ve İmralı tecridi süreci karşısında gerilla kendini Rêber Apo üzerindeki esareti kırmanın fedai gücü olarak örgütlemiştir. Rêber Apo üzerine gerçekleşen komplo karşısında mücadele etmek için yüzlerce Kürt genci gerilla saflarına akmıştır. Rêber Apo üzerinde tecrit ve özel savaş politikaları sürdükçe bu akış sürekli güçlenerek sürmüştür. Görkemli eylemlerle dile gelen büyük bir fedai ruh Rêber Apo'nun esaretini parçalamak için gerillanın mücadele tarzına damga vurmuştur. Rêber Apo üzerindeki tecride karşın fedailik bir kültür olarak gerilla içinde yerleşmiştir. Öyle ki en yenisinden yıllarca gerillacılık yapmış olanlarına kadar tüm gerillalar Rêber Apo etrafında kenetlenmiş fedai eylemlerin yanı sıra en zor koşullarda en imkânsız görülen eylem planlarını hayata geçirerek düşmana ağır darbeler vurmuşlardır.

Agit Yoldaş Gerilla Kültürünün En Parlak Yıldızıdır

Kürt gerillacılığını öncüsü Agit yoldaş gerilla kültürünün her anlamda öncüsüdür. Gerillanın ilk eylemi olan 15 Ağustos eyleminin örgütleyicisi ve pratikleştiricisi olarak gerillanın eylem çizgisinin öncüsüdür. İnisiyatif, komuta yetkinliği, yaratıcılık, koparıcılık, ataklık, arazi hâkimiyeti ve manevra yeteneğini kullanma konusunda gerillanın örnek kişiliğidir. Sadece gerillanın taktikleri konusunda değil halka yaklaşım, yoldaşlık ruhu, doğaya karşı duyarlılık konusunda da örnek kişiliktir. Öyle ki gerillayı Agit yoldaştan tanıyan halk hala onun özelliklerinden bahseder ve Onun efsanevi duruşu temelinde gerillaya inançlıdır. Tüm arkadaşları anlama, yeteneklerini tanıma ve ona göre rol biçme, konumlandırma, yeteneklerinin açığa çıkması için

destek sunma, Onun temel özellikleridir. Diğer yandan geri anlayışları dayatanlara karşı keskin mücadele yürütmede tavizsiz bir duruştur. Sadece halk gözünde değil gerillanın gözünde de efsanedir O. Gerillacılığın temelini attığı Gabar, Agit yoldaşın kutsal mekânıdır. Gabar'a gitmek Agit yoldaşı görmek değerindedir, kutsal algılanır gerillada. Agit arkadaşın su içtiği çeşme, gerilla takımını konumlandırdığı nokta ve yürüdüğü patikalar hala onunla anılır. Ruhu hala Gabar'da canlıdır, yoldaşlarına öncülük etmektedir. Gerillanın düşmana vuruş keskinliği, yoldaşlık ilişkilerindeki birbirine canını feda etme derecesindeki bağlılık anlayışı Agit arkadaşın yarattığı gerillacılık geleneğinin hala yaşayan karakteridir. Agit arkadaşın attığı gerilla temeli bugün binlere ulaşmış ve Kürdistan'ın dört bir yanına dağılmıştır.

Agit arkadaştan alınan miras sadece gerillacılık sanatında incelik ve yetkinlik değil, özgür kişilik duruşundaki netlik ve derinliktir. Rêber Apo özgürlük arayışçısı olan erkeğe, ulaşılması gereken kişilik olarak Agit arkadaşı ölçü koymuştur. Özgürlüğün ölçüsünü Agitleşmek olarak belirlemiştir. Agit yoldaş gerillanın askeri kültürü kadar özgür yaşam kültürünün de öncü karakteridir.

Gerillacılık Şehitleri Her Anda Yaşamaktır.

Yaşama yok oluşun dayatıldığı bir coğrafya olan Kürdistan'da yaşamı yeniden kazanmak gerillanın büyük mücadelesinin eseridir. Sömürgecilik tarafından iyice çoraklaştırılmış olan Kürdistan coğrafyasının tekrar yeşermesi, yaşamı var kılmak için yaşamla bedel verilmesi düzeyinde bir savaşı gerektirmiştir. Kürdistan özgürlük mücadelesinde verilen şehitler yaşamı her yönüyle yeniden kurabilecek güçte, yetenekte ve güzel duygularla dolu insanlardır. Kürdistan'da özgür yaşam koşulları olsaydı her birinin Kürdistan ve insanlık tarihine damga vurabilecek yaratımları olabilirdi. Fakat soykırım kıskacındaki bir halkın evlatları olarak öncelikle bu soykırımı kırmak gerekmekteydi. Soykırım kültürü ya teslim olmayı ya da imhayı dayatmıştır. Buna karşı yapılacak olan en keskin bir mücadeleye başvurmaktır. Kürdistan dağlarına çıkan her gerilla halkına güzel bir yaşam kurmanın hayaliyle dağlara yönünü döner. Gerillacılık ölümden özgürlüğü süzmektir. Gerillacılık geleceğin umudunu, özgürlüğün hayalini sırtlayıp yürümektir.

Gerillaya geliş yaşamın anlamına ermektir ve gerilla yaşamında geçen her gün anlam deryasında yol almaktır. Her gün tarihle iç içe yaşamaktır, geçmiş ve geleceği anda verilen mücadeleye sığdırmaktır. Tüm bir toplumu yüreğine yükleyip her gün ve anda onlarla, onlar için yaşamaktır. Anlamıyla yaşanan bir yaşamın getireceği şahadet ise her gerillanın onurla karşılayacağı bir hakikattir. Gençtir oysa gerillanın yüreği, uzun bir ömür vardır normal koşullarda bir insan ömrü hesabına vursak. Oysa gerillanın felsefesi ya anlamlı bir yaşam ya da sonuna kadar direniş anlayışındadır. Yaşam olacaksa anlamlı yaşanmalı özgürlüklü yaşanmalıdır. Her gerillanın yüreği bir yiğitlik destanıdır özlemini kurduğu yaşamı kurma yolunda. Asıl zoru kendi şahadetine yürümek değil yoldaşlarının şahadet haberine dayanmaktır. Yaşamı ölüm sınırında paylaşmak ve yaratmaktır yoldaşlık. Yoldaştan ötesi yoktur bu yüzden gerilla için. Yoldaş tüm acıların ortağı, güzelliklerin yol arkadaşı, kurulacak gelecek hayalinin ortak emekçisidir. Yoldaşlık uğruna ölünecek kadar birbirine bağlılıktır. Bu yüzden kısa ömre kısa birlikteliklere ömürlere bedel paylaşımları sığdırmaktır yoldaşlık. Gerilla tarihi yoldaşının şahadetini önlemek için mermilerin önüne atılan, yaralı yoldaşını kurtarmak için, yoldaşının cenazesinin düşmanın eline geçmemesi için şahadete yürüyen fedakârlık abideleriyle doludur. Başka hangi insan ilişkisinde bundan daha derin birbirine anlam veriş vardır? Yaşam birlikte bu kadar anlamlıyken diğer taraftan her an

gelecek şahadet haberi bilinciyle yaşamaktır gerillacılık. Gerillanın özgürlük özlemleri ve mücadelesi kısa anlara büyük paylaşım ve yaratımları sığdırmayı getirdiği gibi her an ayrılık, her an şahadet gerçeğine hazır olmak da anlam ve paylaşım gücünü derinleştir.

Diğer taraftan ölüme inanmaz gerilla. Her an ölümle çarpışan ölüm sınırında yaşayan insanlar için ölümü kavramamak, inanmamak belki de bir paradoks. Ama aslında gerillanın gerçekliği tam da burada gizlidir. Aslında ölümle savaş-

Kürdistan dağlarına tutunmak büyük bir fedakârlığın ve iradenin ürünüdür. İradesi güçlü olmayan fedakârlık yapamaz. Zorluklara dayanma gücüdür irade. Yerinde, doğru ve keskin kararı verebilmektir irade.

maktır gerillacılık, ölümle savaşanlar ölüme inanmazlar, ölümü kanıksamazlar. Yaşamın anlamına ulaşanlar ölüm sınırını aşmışlardır zaten. Onlar artık uğruna savaştıkları özgürlüğün tarihine yazılacaklardır. Özgürlüğü için mücadele ettikleri halklar onları hiçbir zaman unutmayacaktır. Ve özgürlük kavgasını birlikte paylaşan yoldaşlar onları her anlarında yaşatacaklardır. Atılan her adımda, ulaşılan her yeni dağ parçasında, karşılaşılan her yeni yoldaşta, kavga adına yapılan her pratikte onlar yoldaşlarının yüreğinde ve aklında olacaklardır. Hem nasıl yaşanması ve yapılması gerektiğinin yol göstericisi olacaklar, hem de yapılan her şey onlar anısına olacaktır. Yaşam onlardan miras alınmıştır, yaratılan her özgürlük değeri şehit kanıyla yaratılmıştır. Şahadet bedellerin en ağırıdır. Bu yüzden gerilla en küçük bir yaşam ayrıntısına şehitlerin mirası değerinde anlam verir ve sahip çıkar. Gerillanın yaşam ve mücadele tarzı şehitlerin ölümsüzlüğünün ifadesidir. Gerilla onların anılarına bağlı kaldıkça, yarım bıraktıkları hayalleri kaldıkları yerden yaşatmaya devam ettikçe şehitler ölümsüzdür.

Gerilla Fedailer Ordusunun Mirasıdır.

Kürdistan dağlarına tutunmak büyük bir fedakârlığın ve iradenin ürünüdür. İradesi güçlü olmayan fedakârlık yapamaz. Zorluklara dayanma gücüdür irade. Yerinde, doğru ve keskin kararı verebilmektir irade. Başkalarının etkisinde kalmadan, verili olanın peşinde sürüklenmeden eğriyi doğruyu ölçüp hakikate ulaşmak ve ulaşılan hakikate göre tavır koymak, eyleme geçmektir irade. Gerillada, fedakârlık, fedailik deyince elinde olanlardan feragat etme, vazgeçme anlaşılmaz. Gerillada fedakârlık, fedailik, irade sahibi olmak ve kararlılık demektir. Geniş ufuklu ve politik öngörülü olmak, duygu derinliğine sahip olmak ve tüm bunların sonucu olarak yerinde zamanında doğru kararın, tavrın ve eylemin sahibi olmaktır. Kemal Pir yoldaşın deyimiyle "*yaşamı uğrunda ölecek kadar sevmektir*" fedailik. Mazlum Doğan yoldaşın eylemiyle başardığı gibi üç kibrit çöpünden bir halkı aydınlatacak kadar büyük bir ateş yakabilmektir fedailik. Hayri Durmuş yoldaşın bedenini damla damla eritirken "*mezar taşıma ülkesine borçlu yazın*" demesidir fedailik. Newroz ateşini bedenlerinin ateşiyle gürleştiren Dörtlerin, ateşlerini söndürmek isteyenleri ihanetçilikle suçlamasıdır fedailik. Özgürlük ateşini Amed surlarından İzmir Kadifekale'ye oradan Avrupa'ya kadar bedenlerinin ateşiyle büyüten Rahşanların, Zekiyelerin, Ronahilerin, Berivanların aydınlığıdır fedailik. Bu yoldaşlar gerillayı dağlarda yaşamasalar da fedai duruşlarıyla PKK'yi yoktan var etmişlerdir ve gerillanın dağlara yürümesinin zeminini yaratmışlar-

dır. Halkın yüreğine özgürlük inancını ekmişlerdir. Gerilla bu öncü yoldaşların çizdiği fedailik geleneğinin mirası üzerinden örgütlenmiştir ve bu geleneğin sürdürücüsüdür.

Kahraman fedai çıkışıyla Zilan yoldaş tarihin akışını değiştirmiştir. Komplonun yok oluşun dayatıldığı süreçlerin hassas karakterini çözerek eylemleriyle bu durumu tam tersine çeviren kahraman fedailik geleneğinin öncüsüdür Zilan yoldaş. Zilan yoldaş eyleminin planlayıcısı ve uygulayıcısı olarak Kürdistan, gerilla ve kadın tarihinde yeni bir dönem anlamında bir milat olmuştur. Kürdistan özgürlük mücadelesinin öncüsü Rêber Apo'ya karşı gerçekleştirilen komploya karşı gerillanın nasıl cevap vereceğinin eylem keskinliğinde yanıtı olmuştur. Gerillanın artık tıkandığı, sonuç alamayacağı anlayışının iç ihanetle dayatılarak inançsızlığı geliştirme çabalarına karşı gerillanın eylem gücünün göstergesi olmuş ve bir taktik açılım yapmıştır. Bir kadın gerilla olması itibarıyla da kadının gizli gücünün açığa çıkması anlamında bu eylem değerlidir.

Zilan yoldaş gerillada fedailik geleneğinin öncü kişiliğidir. Onunla yoldaşlığı ve dağları paylaşan yoldaşları Bermal ve Rewşen yoldaşlar eylemleriyle Zilan yoldaşın başlattığı fedai eylem çizgisini gelenekleştirmişlerdir. Ve 9 Ekim, 15 Şubat Komplolarına karşın Berwar, Şahristan, Rojbin, Rozerin, Binewş, Zin yoldaşlar gerilla fedailik çizgisinin Önderlik etrafındaki keskin duruşunun ifadesidir. Derwêş yoldaştan, Eriş ve Andok yoldaşlara ve Jin yoldaşlara kadar fedailik geleneği Önderliği hedef alan yönelim ve komplolara karşı gerillanın eylem kararlılığı olarak devam etmektedir.

Bir de duruşu mücadelesi ve öncülük karakteriyle fedakârlık geleneğini yaratan yoldaşlarımız vardır. Nuda ve Nucan yoldaşlar emekçi duruşları, keskin çizgi mücadele anlayışları ve içten dürüstlükleriyle PKK çizgisine melek temizliğiyle katılmışlardır. Viyan yoldaş alevlerle yarışan bir iradedir. Erdal yoldaş yiğit bir komutan olarak gerillanın, halkçı karakteriyle halkın yüreğinde yer etmiş, mütevazı bir görkemin simgesidir. Gerçek bir Apocu gerilla olarak tüm devrim görevlerini yüksek bir ustalıkla gerçekleştirme gücüdür Erdal yoldaş. Sorxwin, Yıldız ve Rojin Gewda yoldaşlar Kürdistan toprakların özüne denk, bir tanrıça yürekliliğiyle gerillacılığa katılmış ve kadın komutanlığı geleneğinin simgesi olmuşlardır. Rüstem Cudi, Mehmet Goyi, Alişer Koçgiri, Çiçek ve Rozerin yoldaşlar gerillada yaşanan ömürlerin direniş destanlarıdırlar.

Ve söze sığmaz nice kahraman, gerilla tarihini kanlarıyla yaratmışlardır. Gerilla tarihi adsız kahramanların unutulmaz kahramanlık destanlarının ürünüdür. Ad yoksa kahramanlık nasıl unutulmaz denebilir. Gerillacılık kendi adına değil halk adına bir yürüyüş ve mücadeledir. Halk adına kahramanlıklara yürünür. Kahramanlık destanları gerilla adına ya-

zılır. Gerilla yaşadıkça zafere yürüdükçe yaşanacağı bilinerek kahramanlığa yürünür. Gerilla kahramanların ortak adı, ortak kimliğidir.

Kadın, Kürdistan Gerillasının Öncü Gücüdür

Gerillanın klasik ordulardan temel farklarından biri de salt erkeklerden oluşan bir örgütlenme olmadığı gibi kadın ordulaşmasının gerillanın öncü gücü misyonuyla gerilla pratiğine katılmasıdır. Ordu örgütlenmeleri iktidarın ve devletin temel güç odağıdır. İktidar ve devletin gelişmesiyle tüm toplumsal değerleri gasp edilen ve toplumun tüm kurumlarından atılan kadına ordularda yer yoktur. Ordu sistemin, dolayısıyla gasp ve tekelin garantisidir, bu nedenle kadının en son girebileceği kurum olabilir. Rêber Apo tüm toplumsal kurumları yeniden tanımladığı ve alternatif inşalarının nasıl olması gerektiğini belirlemiştir. Ordular topluma hiçbir faydası olmayan tam tersine toplumun kanını emen, sırtından beslenen kurumlar olduklarından toplum yaşamında yeri asla yoktur. Ancak egemenliğin hakları sömürü ve soykırım kıskacında tutmasına karşı halklar kendilerini savunma temelinde meşru savunma hakkına sahiptirler. Ve kendi öz savunma güçlerini örgütlemeleri en doğal haklarıdır. Diğer taraftan klasik ordu zihniyetinin yansımalarına zemin vermemek için tedbirlerini de güçlü örgütlemeleri gerekmektedir. Askeri örgütlenmeler şiddet karakteri gereği otoriterleşmeye ve toplum üzerinde bir baskı unsuruna dönüşme potansiyeline yatkındırlar. Erkek egemen zihniyet baskı ve zorla topluma yönelme eğilimindedir. Bu zihniyeti kırmak için alternatif bir bakışın bu zihniyetle mücadelesi gerekmektedir. Erkeğin, egemen zihniyetin bin yılların getirdiği alışkanlıkla bunları kendi başına çözmesi ve aşması çok zor bir ihtimaldir, alışkanlıkların peşinden gitme eğilimi daha baskındır. Bu noktada kadınların gerillaya katılımı erkek egemenliğine karşı bir tedbir oluşturmaktadır. Klasik ordu anlayışında orduya girmesi en büyük tehlike olarak görülen kadın, PKK gerillası için yaşamda özgürlüğün, savaşta adaletten kopmamanın garantisi rolünü oynamaktadır.

Kadın, erkek egemenliğine karşı bir mücadele misyonuna sahip olmakla birlikte öncelikle kendi öz iradesini yaratma gibi bir sorunla karşı karşıyadır. Egemenlik zincirinde varlığının anlamı bile kafasında muğlaklaşmış bir kadın gerçekliği vardır. İktidar ve egemenliğin temeli kadın üzerinde geliştirilen egemenlikle başlamaktadır. Bu nedenle en eski sömürge olan kadın üzerindeki kölelik zincirleri kırılmadan yaşamın hiçbir alanında özgürlük mümkün olmayacaktır. Bu nedenle kadın özgürlüğü ve toplumun özgür eş yaşam ekseninde yeniden inşa edilmesi Kürdistan gerillasının toplumsal alanda ilk hedefidir. Toplumsal yaşamın tüm kurumları özgür eş yaşamın geliştirilmesine hizmet etmek zorundadır. Özgür eş yaşam, erkek cinsinin iktidarını geliştiren cinsiyetçi toplum paradigmasının aşılması ve toplumu oluşturan kadın ve erkek cinsinin yaşama ve topluma eş düzeyde ve özgür iradeleriyle katılımıdır. Burada bahsedilen cinsleri oluşturan bireyler değil, bireyleri inşa eden toplumsal cins anlayışıdır. Cinslerin toplumsal inşaları aşılmalı, özgür ve eş koşullarda yeniden geliştirilmelidir. Toplum yaşamını geliştiren kurumlar olan bilim, sanat, ahlak, inançlar, sosyal ve siyasal kurumlar hepsi özgür eş yaşamın korunmasına hizmet etmek durumundadır. Yaşam cinsler arasında özgür ve eş düzeyde yaşanmaz ve paylaşılmazsa bu kurumlaşmaların da toplum özgürlüğünde bir anlamı kalmayacaktır.

Kadının toplumdaki konumu o toplumun durumunun ifadesidir. Bir toplumda kadın ne kadar zor şartlara mahkûm, yaşam alanlarının dışındaysa, o toplum o kadar derin bir köleliği ve yaşamdan kopuşu yaşıyordur. Kürdistan'a dayatılan ise yaşamın bitişi, toplumun bitişidir

ve kadının durumu bunun en açık ifadesidir. Bu nedenle Kürdistan gerillasının ilk hedefi kadın üzerindeki kölelikle savaştır. Toplumsal özgürlük için bu kadar belirleyici olan kadın özgürlüğünü geliştirmek için öncelikle kadının kendi gerçek gücünü açığa çıkarması, iradesini oluşturması, kendine güven kazanması, kendi örgütlülüğünü oluşturarak kadının özgürlük değerlerini oluşturması gerekmektedir. Önce kendi olmadan hiçbir gerilikle mücadele edemeyeceği gibi bu geriliklere zemin olmaktan kurtulamayacaktır.

Gerillalaşan kadın özüne dönen kadındır. Kadının özü ise özgürlükle yoğrulmuştur. Kadın özgür tarihin öncüsüdür. Doğal toplumun öncüsü olan kadın özgürlük ruhunu ve kültürünü tüm egemenlik dayatmaları ve devlet zihniyetine inat yaşamayı bilmiş, özgürlüğü toplumsal hafızası olarak kadınlık bilincinde korumuştur. Bu nedenle kadının özgürlük arayışı çok daha köklüdür. Gerillada özgürlükle buluşan kadın kendi özüne dönen kadındır ve kadın şahsında özüne dönen Kürt gerçeği ve giderek tüm insanlıktır. Kadın gerilla nice kahramanlarla kendi geleneğini geliştirmiştir. Direniş, fedakârlık, yurtseverlik, halka ve doğaya bağlılık, mücadele keskinliği, yoldaşa bağlılık kadın gerillasının direniş kültürünün temel özellikleri olmuştur. Her biri bir destan olan ve kadının direniş kültüründe her birinin ayrı bir yeri olan yüzlerce kadın kahraman ilmek ilmek kadın özgürlük kültürünü inşa etmişlerdir.

Bêrîtan Yoldaş Gerillada Kültürleşen Onurdur

Güney savaşında, işbirlikçi güçlere teslim olmamak için kendini kayalıklardan atarak direniş sembolü olan Bêrîtan yoldaşın eylemi; yaşam özgürlükle anlamlıdır, özgürlük yoksa anlamı yoktur ve özgürlük uğruna kayalıklardan atlanacak kadar güzeldir, anlamını taşımaktadır. Bêrîtan yoldaş kadın ordulaşmasında kadının özgürlük tutkusunun kendini kayalıklardan atma düzeyinde keskin olduğunu ispatlamıştır. Ondaki bu özgürlük tutkusu ve inancı özgürlük için kadının kendi özgün ordusunu kurabileceği aşamaya geldiğinin ifadesi olmuştur. Kadın artık ordulaşarak kendi gerilla kültürünü sistemleştirecektir. Ve kadın ordulaşmasının öncü ruhu olarak Bêrîtanlaşmak, Bêrîtan gibi savaşmak, Bêrîtan gibi yaşamı sevmek, tüm kadın gerillasının özgürlük arayışı, kültürü olmuştur. Bêrîtan'la filizlenen özgürlük çiçeği binlerce Bêrîtan'da çiçek açmıştır. Bêrîtan'ın izinden yürümeyi hedefleyen yüzlerce gerilla gibi, çocuklarının Bêrîtan gibi özgür yaşamasını isteyen yüzlerce yurtsever çocuklarının ismini Bêrîtan koymuşlardır. Bêrîtan kendisi de bir geleneğin takipçisidir. Kürt kadınının sömürgeci güçlere sergilediği direniş kültürünün bir halkasıdır. Bese ve Zarife, Onun Kürt kadınının tarihteki direnişten aldığı örnekler olduğu gibi Berivanlar, Binevşler özgürlük hareketi içinde örnek aldığı kadın kahramanlardır. Kendisi direniş geleneğinin devamı ve zirvesi olduğu gibi ondan sonra da bu gelenek ondan aldığı güçle daha da büyüyerek sürmüş ve nice kahramanlar yaratmıştır. Bêrîtan yoldaş direniş kültüründeki keskin duruşuyla sömürgeciliğe karşı Kürt'ün özgür duruşunun nasıl olması gerektiğinin sembolü olmuş ve Rêber Apo'nun deyimiyle Kürt halkının özgürlük onuru olmuştur.

Gerilla Yaşamı Demokratik Toplum Ölçülerinin Yaşamsallaşmasıdır.

Gerillacılık öncelikle yaşama saygıyla başlar. Yaşam evren tarafından insana bahşedilmiş en değerli armağandır. Ve evren insana yaşamı sunarken kendi ifadesini insanda somutlaştırmıştır. İnsan evrenin anlam arayışının sonucunda ulaştığı bir oluşumdur. Bu anlamıyla insan evrenin bir özetidir, evrenin bütünselliği, oluşum seyri insanda ifade bulmaktadır. Evren ve insan bu yüzden bu kadar iç içe olgular oluyorlar ve evren kendini insanda ifade ediyor. İnsanlık

kendisini birinci doğadan ayırdığı günden itibaren yaşama anlam aramaktadır. Belki tüm canlılık bir anlam arayışıdır, fakat insanda toplumsallaşmayla gelişen anlam arayışı, ne aradığını bilen bir arayıştır. Bilinçle yapılan bir arayıştır. Fakat buna rağmen insan ararken sıkça yolunu kaybetmekte ya da yanlış yollara sapmaktadır. Bu bazen bilinçsizlikten bir savrulma olsa da, uygarlığın gelişmesiyle birlikte bilinçli dayatılan bir sapmadır. Öyle ki insanlar daha eski çağlarda, daha doğru bilgilere ulaşırken, kendi bilgisini tüm tarihin zirvesi sayan Kapitalist çağda insan zihniyeti tamamen yanlış bilgilerle doldurulmuştur.

Bilinç çarpıtmalarına karşın tarih boyunca sürekli hakikat arayışçıları direniş göstermişlerdir. Bilinç ne kadar çarpıtılsa da insanlık hakikat arayışının peşini hiçbir zaman bırakmamış ve hakikat hiçbir zaman tamamen insanlıktan çalınamamıştır. Gerilla da içinde bulunduğumuz çağın hakikat arayışçısıdır. Bu anlamda gerilla bir ideolojik örgütlenmedir. Gerillanın temel güç kaynağı dayandığı ideolojidir. Çoğu zaman gerilla elinde silah dağlarda gezen insanlar olarak algılanır. Oysa ideolojik bilinci olmayan kişi, bir gün bile gerillacılık yapamaz. Ya dağların yaşamına dayanamaz ya da elindeki silahın gölgesinde bir despot, eşkıya olur gider. Oysa gerillacılık elindeki silahın anlamını, onu neden taşıdığını bilmektir. Dünya bu kadar insanlık aleyhine kılınmış olmasaydı, bugün gerilla olan insanların hiçbiri belki de asla silaha dokunmayı istemezlerdi. Silahların var olmasını istemezlerdi. Kaldı ki gerilla, savaşları ve silahları sonsuza kadar yeryüzünden kaldırmanın mücadelecisidir. Gerillalar karıncayı bile incitmekten çekinecek kadar yaşama saygıyla ve sevgiyle bakan ve anlam veren insanlardır. Bir tohumun patlamasından, nergizlerin uçurumlardaki salınışından, bir dağ keçisinin uçurumlarda yürüyüşünden ilham alan, yaşam sevinci toplayan insanlardır.

Gerilla çağımızın hakikat arayışçılığı olarak yola çıkmıştır. Tanımladığı hakikati pratikleştirerek salt bir arayışçı olma aşamasını aşmış hakikatin yaşamsallaşması olmuştur. Gerillanın hakikat tanımı demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü ideolojiyi yaşamsallaştırarak ahlaki politik toplumu geliştirmektir. Gerilla demokratik ekolojik ve cinsiyet özgürlüğü temelindeki özgürlük ideolojisinin yaşamsallaşmasının örgütlü gücüdür. Bu hedefi öncelikle gerilla kendi yaşam alanlarında pratikleştirir. Gerilla özgür insan ve toplum modeli olarak ahlaki politik toplumun pratikleştiği yaşamı ifade eder. Gerillanın, ideolojiyle önüne koyduğu hedefleri, sadece gelecek ütopyası ya da toplum için öngörülen yaşam tarzı değildir. Gerilla ideolojik bilincini günlük kendi yaşamında uyarlar, kendi sistemini demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlüğü ekseninde kurumlaştırır.

Komünal yaşam kültürü gerillanın tüm yaşam alanlarında temel bir karakterdir. Yaşamı oluşturan her şey gerillaların ortak emeğinin ürünüdür. Yaşamı yürütmek için gerekli olan maddi imkânlar kadar, zihniyet ve maneviyatta ortak emeğin ürünüdür,

Komünal yaşam kültürü gerillanın tüm yaşam alanlarında temel bir karakterdir. Yaşamı oluşturan her şey gerillaların ortak emeğinin ürünüdür. Yaşamı yürütmek için gerekli olan maddi imkânlar kadar, zihniyet ve maneviyatta ortak emeğin ürünüdür, hep birlikte yaratıldığı gibi hep birlikte paylaşılır. Gerillada yoldaşlarından ayrı yemek boğazdan geçmez, su insanın içini serinletmez. Kahkaha yürekten kopmaz.

Gerilla güzel olan şeyleri yoldaşı için düşünmek ve istemektir. Gerillada birey daha fazla emek verme, pratiğe eyleme katılma üzerinden bireysel talepte bulunur, ısrar eder, birbiriyle yarışır. Fakat güzellikleri yoldaşları için ister, ortaksa güzeldir yaşam. Gerillacılık kendinden çok etrafını, yoldaşını, halkı düşünmek ve onlar için çalışmalara yönelmektir.

Yapılan tüm işler ortak yürütülen tartışma ve ulaşılan ortak kararla planlanıp yürütülür. Yapılan çalışmalar sürekli birlikte değerlendirilir ve nerede eksik var, nasıl daha iyi örgütlenebilir ortak akılla gözden geçirilir. Politika, günlük tartışma, ihtiyaçları ortak belirleme ve kararları ortak alma olarak yürütülür. Günlük yaşamın her anı, yürütülen her çalışma politik tartışmayla örgütlenir, demokratik kararla planlanır. Gerillada yönetim ortak belirlenen yaşam ihtiyaçlarını ve kararlarını birebir örgütler ve yürütür. Bu anlamda üstten ya da farklı olmaktan çok her işe öncülük etme herkesten çok emek vermektir gerillada yöneticilik.

Karşısındakinin görüşlerine saygıdır gerillada yoldaşlık ilişkilerinin temeli. Demokrasinin başlangıcı da budur. Herkes kendi gücü yeteneği ile çalışmalara katılır. Gücü az olanı yermek gerillada en büyük ayıptır, zayıf olanı güçlendirmek için herkes yardımcı olur. Mütevazılıkte dile gelir gerillanın emeği. Gerilla asla kendi yeteneğinden emeğinden kendine pay çıkarmaz. Bunlardan bahsetmek bile ayıptır. Çünkü göz önündedir gerillanın emeği, herkes görür. Yine övmeden ya da söze yansıtmadan emekle değer verilir emeğe.

Eleştiri-özeleştiri gerillanın en temel kültürlerinden biridir. Eleştiri-özeleştiri geriliklere karşı çevrilmiş bir silah, açılmış bir savaştır. Gerilla, uygarlık sisteminin kişilikteki yansımalarıyla günübirlik mücadele eder. Savaşı öncelikle kişilikte kazanmayı hedefler. Kişilikte kazanılan zafer düşmana vurulan en büyük darbedir. Savaşı savaşmadan kazanmadır. Kişiliğe sinen düşman özellikleri içten fethedilmiş kale gibi düşmanı kendisiyle gezdirmektir. Mevzide düşman yenilse bile, zihniyette yaşayan yanlarıyla uygarlık alışkanlıkları ve düşman özellikleri atılacak her adımda yansıyacak ve düşmana hizmet edecektir. Bu nedenle çizgi mücadelesi en temel mücadele alanı, eleştiri özeleştiri ise değişim ve dönüşümün temel yöntemidir. Birbirine değer vermenin, emek vermenin ölçüsüdür eleştiri. Yoldaşın gelişmesi için çaba kafa yormak, çaba sarf etmektir. Gerillanın samimiyetinin temelidir aynı zamanda eleştiri-özeleştiri. Yaşadığı yetersizlikleri, yükünü yoldaşlarla paylaşmak gibi hafifletir gerillayı ve yoldaşlardan alınan güçle daha güvenli güçlü adımlar atılır. Yoldaşının zayıflığını onu incitmeden ama acımadan dile getirmedir eleştiri. Ayrı gayrısı yoktur gerillanın birbirinden. Kim neyse kendi söyler, dile getirdikçe kurtulur zayıf yanlarından, kendisinin göremediği yanlarınıysa yoldaşları düzeltir.

Egemen zihniyet bilgiyi sadece birilerine mal etmiş, herkes anlayamaz bilemez gibi bir yargı oluşturarak toplumun elinden bilme hakkını almıştır. Bu, doğruyu arama arayışına set çekmenin en kurnazca yöntemlerinden biri. Çağımızda ise bilgi güçtür anlayışıyla egemenliklerini bilgi üzerinden sağlamlaştırmaktadırlar. Oysa Rêber Apo egemen

zihniyetin uygarlık boyunca geliştirdiği tüm kurnazlıkları deşifre ettiği gibi, bilgiyi tüm topluma sunmuştur. Uygarlık tarafından anlamaz, kafası almaz ilan edilen toplumun zihni Rêber Apo'nun çözümleme ve savunmalarıyla aydınlanmıştır. Gerillanın en temel esaslarından biri de aydınlanma ve bildiklerini yaşama geçirmektir. Eğitim, dünya görüşünü, toplum bilincini, politik öngörüyü güçlendirmek temelinde entelektüel yetkinleşme olduğu kadar kendi kişiliğini inşa etme alanıdır. Değişim dönüşüm için eleştiri özeleştiri ile zayıflıklar tespit edilirken, eğitim bunların aşılması ve özgür bireyin kişilik şekillenmesini netleştirme açısından gerillanın temel tartışma kültürüdür. Eğitim bir kendini yaratma alanı olarak yaşamın sürekli devam eden bir yönüdür. Okuyup araştırarak, hayata daha geniş bir pencereden bakmaya zihniyet dünyasını geliştirmeye çalışır gerilla. Fakat okuduklarını alıp ezberleme, zihinde bir köşeye yerleştirme değil, doğruluğunu yaşamda ölçme ve ulaştığı doğruyu yaşamda uygulamaya koyma, gerillanın bilgiye yaklaşımıdır.

Gerillanın Yürüyüşü Devam Ediyor

Türkülü bir yürüyüştür gerillacılık. Hep akan bir türkü. Bir türkü nasıl çarparsa insanın yüreğine, gerillacılık da öyle çarpan bir yürek işidir. Bir türkü nasıl hem hüzün, hem umut, hem huzur verirse, gerillacılık da hem hüzünlü bir yürektir, hem yorulmadan, yılmadan umuda koşan bir çılgınlık, hem aranan yaşam huzurudur. Bir türkü nasıl dile gelmeyenleri dile getirirse, gerillacılık da söylenmekten korkulanları söyler, isyan eder, ölümüne kavga eder. Türkü nasıl alıp uzaklara götürürse gerilla da gidilmez, ulaşılmaz sanılan yarınları yaratır, uzaklardan alıp yakına, yarınlardan alıp bugüne getirir. Türküler özlemlerin direnişidir. Gerilla, özlemleri gerçek yapandır. Akışkan bir enerjidir gerilla. Zapt edilmez, durmak-yorulmak bilmez. İnancın yarattığı enerji patlamasıdır gerillanın yürüyüşü. Yoktan var eden bir yaratıcılıktır gerilla. Acıyı bal eylemek, tüm acıları zorlukları yüreğine doldurup inadına gülümsemektir gerilla.

Rüzgâra karşı savaşanların hikâyesidir gerilla.

Rüzgâra karşı savaş mı olur diyenler çoktur. Rüzgâr görülmez, tutulmaz. Hayatta rolü nedir diyenler de olabilir. Oysa rüzgârlar alıp sürükler hayatı. Ekinleri büyütür, ama çiçeklerin körpe yapraklarını alıp savurur aynı rüzgâr. Tarlada çalışan köylüye serin bir nefes, ama ağaçları deviren evleri yıkan bir hiddettir rüzgâr. Yaşamda aldırış edilmeden geçilse yaşamın kaderini belirler akan hava. Havasız ne su, ne yaşam, ne insan olurdu. Madem yaşamsalsa neden karşı savaşılsın? İşte, yaratmak kadar yıkmak da rüzgâra has, alıp yanlış yerlere sürüklemek de rüzgâra has. Görünmez bir dost ve bazen düşman.

Biz insanlar ne kadar esen yellere takılıp gider, savrulup kayboluruz. Görünmez düşmanlar, yönsüz yanlarımızdır. Yönümüzü bilemezsek, bulamazsak rüzgârlar alıp savurur bizi. Aklıdır, insanı sürükleyen rüzgârı. Yanlış düşünceler, akıllar alıp kaybeder bizi. Çığırından çıkan akıl, nerelere savurur insanlığı, neler getirir başına. Aklı bilinçle donatırsak serin bir bahar yeli gibi yeşertir yaşam umudunu akıl. Böyle bir savaştır gerillanın rüzgâra açtığı savaş, yaşamı yıkmayı yanlış yerlere savuran akla karşı, yaşamı yeşerten can veren olmasını istemektir.

İnsanlığın, evrenin ona bahşettiği anlamsal aklını, toplumsallığın öz ahlakıyla buluşturarak yaşamı yaratmanın savaşıdır gerillacılık. Ayrı bir dünya yaratma kavgasıdır. Ayrı bir dünya, farklı bir yaşamdır gerilla. Ve söze sığmaz gerillanın yüreği, yaşamı. Yaşayan bilir, yaşamak gerekir. Ve gerilla onu gerilla yapan en temel geleneğine devam ediyor. Yürüyor.

Kavgayla yürüyor.

Sevgiyle yürüyor.

Özgürlükle yürüyor.

Despotik devlet anlayışının Kürtleri bir olgu olarak görme ve dostlukla yaklaşma gibi bir geleneği yoktur. "Başını kaldırırsa ez" bellenen tek politikadır. Bununla birlikte gırtlağına kadar işbirlikçi hain bir Kürt gelenek 'aileciliği' de hep devrede tutulur. Yerel despotik devlet anlayışlarıyla olduğu kadar, yeni emperyal efendilerle de ilkesiz her türlü işbirliğini yürütmekten çekinmeyecekleri karakterleri gereğidir.

Geriye kalan Kürt olgusu lime lime olmuş, alabildiğine daraltılmış, cehaletin de ötesinde hem zihin hem de yapılanma katliamına uğramış ailecik objeleridir. "Nasıl kendi olunur"un farkında bile değildirler. Ortadoğu kaosunda bu Kürt objeden her tür amaç için yararlanılabilir. Vahşet tarzı kullanmak kadar, yaşanmaya değer bir Ortadoğu yapılanmasında da son derece elverişli bir malzemedir. Eğer Kürtler "nasıl bir kendileri olmak" sorusuna cevabı demokratik özde vermeyi başarırlarsa, şüphesiz kaostan başarılı çıkışın öncü güçlerinden olacaklardır.

www.sivakurdi.org